



**T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI**

**©Kütüphaneler ve Yayınlar
Genel Müdürlüğü**

Eser Adı: Dede Ömer Rûşenî Divânı

Müellifi: Dede Ömer Rûşenî

Hazırlayan: Orhan Kemal Tavukçu

Yayın Yılı: 2020

ISBN: 978-975-17-4527-9

Ana Yayın Numarası: 3664

Kültür Eserleri Dizisi- 625

Adres: Emek Mahallesi, Wilhelm Thomsen Caddesi

N0:4 06490 Çankaya/ANKARA

Telefon: +90 312 470 80 00

Faks: +90 312 470 54 71

e-posta: yaphaz@ktb.gov.tr

www.ktb.gov.tr

<http://ekitap.ktb.gov.tr>

DEDE ÖMER RÛŞENÎ

DÎVÂN

(TENKİTLİ METİN)

Hazırlayan
Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

Ankara
2020

KISALTMALAR

AKM	Atatürk Kùltür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kùltür Merkezi
Ar.	Arapça
AÜİFD	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi Dergisi
b.	bin, ibn
bk.	Bakınız
C.	Cilt
çev.	Çeviren, Tercüme eden
Der.	Derleyen
DTCF	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakùltesi
haz.	Hazırlayan, Hazırlayanlar
hş.	Hicrî şemsî
Hz.	Hazret-i
KTB	Türkiye Cumhuriyeti Kùltür ve Turizm Bakanlığı
Ktp.	Kütüphane / Kütüphanesi, Kitaplık / Kitaplığı
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
MEGSB	Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı
MÜİF	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi
nşr.	neşreden
nu.	numara
ö.	ölüm tarihi
T.	Türkçe
TDK	Türk Dil Kurumu
TTK	Türk Tarih Kurumu
TY	Türkçe Yazmalar
vr.	varak
vs.	ve saire
Yay.	Yayını, Yayınları, Yayıncılık, Yayımevi
Yz.	Yazma / Yazmalar

GİRİŞ

1. HAYATI

Dede Ömer'in hayatı hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Asıl adı Ömer b. Ali İbnu binti Umur Bey¹ olan şair, kendi ifadesine göre, Aydın'ın Tire yakınlarındaki Güzelhisar kasabasındandır². Sehî Bey, "Vaţan-ı aşlısı Aydın ili Yeniceköydendir" cümlesiyle bu konuda biraz daha ayrıntıya girmektedir³.

Aydınlı olmasına binaen, şiirlerinde Rüşenî⁴ mahlasını kullanan Dede Ömer'in künyesi, soyunun Aydınogulları'ndan Umur Bey'e dayandığını göstermektedir. Ancak buradaki *Umur Bey* ifadesi yeterince açık değildir. Zira Aydınogulları Beyliğinde elli yıl arayla hüküm sürmüş iki Umur Bey bulunmaktadır⁵. Aradaki kuşaklar dikkate alındığında, şairin dedesinin birinci Umur Bey (ö. 1348) olması akla yatkın görünmektedir.⁶

¹ Cemâleddin Hulvî. *Lemezât-ı Hulviyye ez Lema'at-ı Ulviyye*. Süleymaniye Ktp. Düğümlü Baba. 565, 246^a; Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rüşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 10; Semra Aydemir (1990). *Dede Ömer Rüşenî (Hayâtı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni)*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. 13.

² Miskîn hâkîr Rüşenî aşlın şorar iseñ

Aydın ilinde Tire yanında Güzelhişâr (17. matla)

³ Günay Kut (1978). *Heşt Bihişt, Sehi Beg Tezkiresi*. Harvard Üniversitesi Basımevi. 193; Bazı kaynaklar Rüşen köyünden olduğunu yazmaktadır (bk. Abdullah Uçman (1986). "XV. Yüzyıl Tekke Şiiri". *Büyük Türk Klâsikleri*. C. III. İstanbul: Ötüken Yay. 45-48; Abdurrahman Güzel. *Dîni-Tasavvufî Türk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yay. 321).

⁴ Yapılan taramalar esnasında aynı mahlası / ismi kullanan şu müelliflerle karşılaşmıştır: 1155 / 1742'de yazılan *Tuhfe-i Gevher-nizam* adlı 178 beytlik küçük mesnevinin müellifi **Rüşenî** (Semra Tunç (1997). "Dede Ömer Rüşenî". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 5: 317-328).

http://turkoloji.cukurova.edu.tr/ESKI%20TURK%20%20EDEBIYATI/tunc_03.pdf;1244 / 1828 yılında doğan **Diyarbakırlı Rüşenî**, çeşitli idarî görevlerde bulunmuştur. Arapça ve Farsça'yı iyi bildiği kaydedilen Rüşenî'nin "selika-i kitabet"te de akranlarından üstün olduğu belirtilmektedir (Semra Tunç (1997). "Dede Ömer Rüşenî". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 5: 1); **Silistre Destanı adlı manzumenin şairi Âşık Rüşenî** (bk. Haluk Dursun (2004). *Tuna Güzellemesi*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı. 171); Risâletü'l-mühimmiye (Çorum Hasan Paşa İl Halk Ktp., 508) ve Bidaâ'atu'l Vâ'izin li'l-müslimîn (Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Ktp., 17953) adlı Arapça eserlerin müellifi **Rüşenî Ahmed b. Nasuh**; 1346 (1926)'da yazılmış *Din Yok Milliyet Var* (Cumhurbaşkanlığı Köşkü Cumhurbaşkanlığı Koleksiyonu, 2) **adlı eserin müellifi Rüşenî**.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1988). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. Ankara: TTK Yay. 105-109, 114-115; Erdoğan Merçil. "Aydınogulları". *İslam Ansiklopedisi*. C. IV. İstanbul: TDV Yay. 239-241.

⁶ Mustafa Uzun. "Dede Ömer Rüşenî". *İslam Ansiklopedisi*. C. IX. İstanbul: TDV Yay. 81. (Ancak II. Umur Bey (ö. 1405)'in Aydınogulları Beyliği'ni, son dönemlerinde, Rüşenî'nin de memleketi olan

Bazı muahher kaynaklar, şairin doğum tarihi hakkında herhangi bir mesnede dayanmaksızın, 820/1417 yılını vermektedirler. Aynı eserlerde Rûşenî'nin Bursa Yeşil İmarat Medresesi'nde Çandarlı İbrahim Paşaya muîd olduğu da yazılıdır. Ancak verilen bu bilgiler başka kaynaklarla desteklenmediği sürece sıhhatli görünmemektedir. Zira 824/1421 tarihinden ölümüne kadar Sultan II. Murad'a vezir-i azamlık yapan birinci Çandarlı İbrahim Paşa'nın, Rûşenî'nin hocası olması mümkün değildir.⁷

Eldeki vesikalardan hiçbirinde müderrisliğine dair herhangi bir kayıt bulunmayan ikinci İbrahim Paşa (ö. 1499) ise 833/1429 yılında, yani Rûşenî'den on iki yıl sonra doğmuştur. Bu durumda ya Rûşenî'nin doğum tarihi, ya da söz konusu isimler doğru değildir.

Rûşenî, tahsil hayatının en azından bir kısmını Bursa'da geçirmiştir. Bu konuda *Tuhfe* Bursa Yeşil Medrese ayrıntısını vermektedir.⁸ Ancak şairin memleketi Tire'de de mevlevîhane olarak kurulan ve yanında bir medresesi olan Yeşil Cami zaviyesi vardır.⁹ Şairin eserlerindeki Mevlânâ etkisi¹⁰ de dikkate alındığında, medrese tahsilinin en azından bir bölümünü burada yapmış olabileceği kuvvetle muhtemeldir.

Rûşenî'nin gençlik dönemlerinde Tokatlı Melîhî ile çok samimi arkadaş olduğu bilinmektedir. Sehî Bey onların arkadaşlıklarının derecesini anlatırken “Lâubâlî ‘âleminde Monlâ Melîhî ile şeb u rûz bir yirde bile olub bilece şügl itmişlerdür. Bunlaruñ birbiriyle olan lañfeleri çok ve evşâfa gelmez şakîfelerine nihâyet yok. İl içinde bu ikinüñ aḥvâli ma'lûm u mefhûmdur.” demektedir.¹¹ Bazı kaynaklar Melîhî ile

Tire'den yönetmiş olması, şairin dedesinin bu şahıs olabileceğini de düşündürmektedir. Aydınogulları Beyliği'nin kudretli hükümdarlarından Umur Bey, kendisine Birgi'yi merkez seçen babası ile ihtilafa düşerek Müslüman İzmir'e yerleşmiştir. II. Umur Bey ise Beyliği Tire'den yönetmiştir. (bk. Erdoğan Merçil. “Aydınogulları”. *İslam Ansiklopedisi*. C. IV. İstanbul: TDV Yay. 239-241; <http://www.tosbi.org.tr/tire/tire.htm>); *Tuhfetü'l-mücâhidin*'e göre dedesi Yıldırım Bayezid'in emirlerinden Kara Timurtaş Paşa'nın oğlu Gazi Umur Bey'dir. (Mustafa Uzun. “Dede Ömer Rûşenî”. *İslam Ansiklopedisi*. C. IX. İstanbul: TDV Yay. 81).

⁷ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 14.

⁸ Hacı Ali Âli. *Tuhfetü'l-mücâhidin*. Nuruosmaniye Ktp. nu. 3404. vr. 284^a.

⁹ M. Sami Bayraktar (1996). *Tire'de Osmanlı Dönemi Câmi ve Mescidleri*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi. 8.

¹⁰ Rûşenî'nin Dede sıfatı da Mevlevilikle ilgili olabilir.

¹¹ Günay Kut (1978). *Heşt Bihişt, Sehi Beg Tezkiresi*. Harvard Üniversitesi Basımevi. 191.

bu yakınlığından ötürü, Rûşenî'nin tahsilini İstanbul'da yaptığını ifade etmişlerdir.¹² Melihî ile Molla Câmi arasındaki arkadaşlığı dikkate alan diğer kaynaklar ise, Rûşenî'nin eğitimini bu iki şairle birlikte İran'da yaptığını söylemişlerdir¹³. Ancak 1417'de doğan şair, İstanbul'un fethedildiği 1453 yılında 36 yaşındadır ve muhtemelen medrese eğitimini bitirmiştir¹⁴. Bu durumda Melihî ile arkadaşlığı da Bursa'daki hareketli gençlik dönemine rastlamış olmalıdır. Dolayısıyla şairin tahsilini İstanbul veya İran'da yaptığını dair ifadeler de çok tutarlı değildir. Dede'nin çağdaşlarından Tâcî-zâde Cafer Çelebî (ö. 1415) ve Halilî (ö. 1485) İstanbul'un güzellikleri karşısında kayıtsız kalamamış ve eserlerinin bir bölümünü bu şehrin tasvirlerine ayırmışlardır¹⁵. Gezip gördüğü, etkilendiği şehirler (Aydın, Bursa ve Tebriz) hakkında şiirler yazdığı bilinen¹⁶ Rûşenî'nin İstanbul hakkında bir mısraının dahi olmayışı bu düşünceyi kuvvetlendiren hususlardandır

Şairin Bursa'daki gençlik yıllarıyla ilgili olarak Latîfî Tezkiresi'nde "...Rivâyet ederler ki zamân-ı cevânîde gâyetde şûr u şevkî gâlib ve cân u dilden şarâb u şâhide tâlib imiş. Naķâle-i menâķıbdan menķûl u mervîdür ki muhaşşıl-ı 'ilm iken şehr-i Burûsada Hızr-nâm bir maķbûba mu'alim olur ve vâsıta-i ta'lîm ile mu'allemine taalluķ kıılır. İttifâķ birkaç hemmâz u ğammâz ve şâhib-i nifâķ şûret-i vifâķdan ittifâķla mâbeyne firâķ ve meyâna iftirâķ düşürürler ve yâr-ı lâle-ruķuñ 'arıza-i 'ırzına ğumret getirüp (ve) bir renk virürler. Elĥâşıl bu iftirâķ u ihtirâķuñ ĥâlet-i ĥarâretinden teb tütmiş gibi cânına tâb düşüp bî-taķât u tâb oldukda görür ki ķalbüñ maķbûba 'alâķa ve irtibâtı muĥkem ve ğam-ı maķabbet ü 'aşķ dilde müdĝam." ¹⁷ cümlelerine yer verilmiştir. Bunlardan anlaşıldığına göre Rûşenî, Bursa'da bir yandan ilim tahsil

¹² Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 15-17.

¹³ Ahmet Atillâ Şentürk-Ahmet Kartal (2004). *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yay. 194.

¹⁴ Gâlib'in 34 yaşında Şeyh olduğu dikkate alınır, 36 yaşındaki Rûşenî'nin tahsil için İstanbul'a gitmesi pek makul görünmemektedir. (Şeyh Gâlib hakkında bk. Haluk İpekten (1991). *Şeyh Gâlib, Hayatı, Eserleri ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yay. 9).

¹⁵ Orhan Kemâl Tavukçu (2008). *Halilî and his Fûrkat-nâme (Introduction-Analysis-Critical edition-Facsimile)/Halilî ve Fûrkat-nâmesi (Giriş-İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)*. Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü. 89; Necati Sungur (1998). *Tâcî-zâde Cafer Çelebî'nin Heves-nâme'si (İnceleme-Tenkitli Metin)*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi. 194-318.

¹⁶ 21, 25, 61 ve 75. gazeller.

¹⁷ Rıdvan Canım (2000). *Latîfî, Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*. Ankara: AKM Yay. 123-124.

ederken bir yandan da Hızır [Bâlî]¹⁸ adlı bir gence ders vermektedir. Bir süre sonra çevredekiler onunla öğrencisi arasına nifak sokarak onların ayrılmalarına sebep olurlar. Bu durumdan çok etkilenen Rûşenî'nin hücrelerine kapanarak kırk gün boyunca öğrencisinin adını zikrettiği anlatılmaktadır¹⁹. Kırkıncı günün sabahında Hızır aleyhisselam gayb 'âleminden ortaya çıkar.²⁰ Rûşenî'ye Yahyâ Şîrvânî'ye gitmesi gerektiğini söyleyerek ortadan kaybolur. Bu esnada Hızır Bâlî'de de tuhaf haller meydana gelmektedir. İzdırabından haberdar olan annesi ve babası onu Rûşenî'nin yanına getirerek “Bundan sonra Hızır Bâlî sizin hizmetçinizdir” derler. Bunun üzerine Rûşenî “Ben Hızır'ı buldum ve onun nefesinden istifade ettim”²¹ cevabını verir.

Böylece mecazi aşktan ilahi aşka geçen şair Larende'ye ağabeyi halveti şeyhi Alaaddin Ali'nin yanına gider. Bir müddet burada kaldıktan sonra, bazı kaynaklara göre ağabeyinin aracılığıyla,²² Bakü'ye giderek Şeyh Yahyâ Şîrvânî'ye intisab eder.²³ Dede Ömer Rûşenî'nin Larende'ye, oradan da Bakü'ye gidişi ağabeyi Alaaddin Ali'nin 870/1465'teki ölümünden önce olmalıdır.²⁴ Şairin intisab ettiği Şeyh Yahyâ'nın da aynı yıllarda (1463-65) öldüğü düşünülürse, Rûşenî'nin bu tarihten en az iki yıl önce Bakü'ye gittiğini söylemek yanlış olmayacaktır.²⁵

¹⁸ Latîfî Tezkiresinde metnin daha sonraki bölümlerinde *Hızır Bali* olarak geçmektedir (Rıdvan Canım (2000). *Latîfî, Tezkiretü 'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*. Ankara: AKM Yay. 124). Aynı kişiden Hoca Saadetin *Balukçioğlu Hızır Bâlî* (bk. haz. İsmet Parmaksızoğlu. *Hoca Sadettin Efendi, Tacü't-tevarih*. C. V. Eskişehir: Kültür Bakanlığı Yay. 203); Harîrî-zâde Mehmed Kemâleddin ise *Hızır Bâlî bin Ahmed el-Hocagân (Tibyânü Vesâ'ili'l-Kakâ'ik fî Beyâni Selâsili't-Tarâ'ik*. C. II. 136.) diye bahsetmektedir.

¹⁹ Cemâleddin Hulvî. *Lemezât-ı Hulviyye ez Lema'at-ı Ulviyye*. Süleymaniye Ktp. Dügümlü Baba. vr. 246^b-247^b; Hacı Ali Âlî. *Tuhfetü'l-mücâhidîn*. Nuruosmaniye Ktp. nu. 3404. vr. 285^b. Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 18-19.

²⁰ Cemâleddin Hulvî. *Lemezât-ı Hulviyye ez Lema'at-ı Ulviyye*. Süleymaniye Ktp. Dügümlü Baba. 247^b; Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 19; Latîfî Tezkiresi'nde *kırk gün* yerine *üç gün* ifadesi kayıtlıdır (Rıdvan Canım (2000). *Latîfî, Tezkiretü 'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*. Ankara: AKM Yay. 124).

²¹ Rıdvan Canım (2000). *Latîfî, Tezkiretü 'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*. Ankara: AKM Yay. 124.

²² Abdullah Uçman (1986). “XV. Yüzyıl Tekke Şiiri”. *Büyük Türk Klâsikleri*. C. III. İstanbul: Ötügen Yay. 45.

²³ *Sicill-i Osmanî* müellifi Yahya Şîrvânî'ye ağabeyi ile birlikte gittiğini yazmaktadır. (haz. N. Akbayar-S. A. Kahraman (1996). *Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî*. C. IV. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. 1314.)

²⁴ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 21-22.

²⁵ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 23.

Kaynaklara göre Seyyid Yahyâ Şîrvânî'nin gayretli talebelerinden olan Rûşenî, birçok kereler erbaine girer. Hayli zaman ibâdât, riyâzât ve mücâhedât ile dem-güzâr olup şeyhinin muhabbetini kazanır. On iki esma ile sülûk edenlerin serçeşmesi olur.²⁶ Böylelikle tasavvufî tahsilini tamamlayan şair, hayatının bundan sonraki döneminde Dede Ömer Rûşenî adıyla şöhret bulacaktır.²⁷

Seyyid Yahyâ Şîrvânî onu halifesi olarak Anadolu'ya göndermek isterse de Rûşenî, şeyhin hizmetinden uzak kalmamak için Bakü'den ayrılmaz. Civar bölgelerden Gence, Berda'a, Şîrvan²⁸, Karabağ²⁹ ve Karaağaç'ta³⁰ halkı irşad etmekle meşgul olan Dede Ömer, şeyhinin 1463-65 yıllarındaki ölümünden sonra da buralardaki faaliyetlerine devam eder.³¹

Bu dönemde bölgede çeşitli siyasî ve dinî çalkantılar sürmektedir. Şii Karakoyunlu Devleti'nin sünni Şîrvanşahlar'ı yenmesiyle meydana gelen kargaşada, sünni akideyi yaymakla meşgul olan Dede Ömer Rûşenî'nin ne yaptığı bugün malumumuz değildir.³² Ancak bazı Fars kaynakları Dede'nin Gence, Berda'a ve Şîrvan'daki irşad faaliyetlerinden sonra, Şah Haydar ve Uzun Hasan'ın teveccühlerini kazanarak Erdebil ve Tebriz'e geçtiğini yazmaktadır.³³ Özellikle Erdebil faslının tarihini bilmesek de şairin bu karışık dönemi burada geçirdiği tahmin edilebilir.

²⁶ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 24.

²⁷ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 24.

²⁸ Muhammed Ali Terbiyyet (1377). *Dânişmendân-ı Âzerbâycân*. nşr. Gulâm Rızâ Tabatabâyî Mecc, Sâzmân-i çâp u İntişârât-ı Vizâret-i Ferheng u İrşâd-ı İslâmî. Tahran. 360; Seyyid Kemâl Hacı Seyyid Cevâdî v. dğr (1300). *Eser-âferînân, Zindegî-nâme-i Nâm-âverân-ı Ferhengî-yi İrân*. C. III. Tahran: Encümen-i Asâr u Mefâhir-i Ferhengî-yi İrân. 149; Sa'id Nefisî'nin Dede'yi "Berda'ı" nisbesiyle anması onun Berda'a'da uzun süre kalmış olduğunu düşündürmektedir (bk. Sa'id Nefisî (1363). *Tarih-i Nazm u Nesr der İrân ve der Zebân-i Fârsî*. C. II. Tahran: İntişârât-ı Fûrûgî. 796).

²⁹ Bursalı Mehmed Tâhir (2000). *Osmanlı Müellifleri*. C. I. Ankara: Bizim Büro Basımevi. 69.

³⁰ İsmet Parmaksızoğlu. *Hoca Sadettin Efendi, Tacü't-tevarih*. C. V. Eskişehir: Kültür Bakanlığı Yay. 203.

³¹ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 25.

³² Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 25.

³³ Sa'id Nefisî (1363). *Tarih-i Nazm u Nesr der İrân ve der Zebân-i Fârsî*. C. II. Tahran: İntişârât-ı Fûrûgî. 796; Muhammed Ali Terbiyyet (1377). *Dânişmendân-ı Âzerbâycân*. nşr. Gulâm Rızâ Tabatabâyî Mecc, Sâzmân-i çâp u İntişârât-ı Vizâret-i Ferheng u İrşâd-ı İslâmî. Tahran. 360; Hacı Seyyid Cevâdî v.

Karakoyunluların ortadan kaldırılmasıyla bölgedeki kargaşa nispeten sona ermiştir. Uzun Hasan Bey, muasırı Fâtih gibi, birçok ulema ve şeyhi başkent Tebriz’de toplayarak burayı bir fikir ve sanat merkezi haline getirmek istemiştir.³⁴ Hükümdar olmadan önce de şeyh ve âlimlerle sohbet etmeyi seven sultanın huzurunda, fıkıh, hadis ve tefsir müzakerelerinin yapıldığı kaynaklarda zikredilmektedir.³⁵

Bu dönemde maiyetindeki şeyh ve âlimlere teveccüh göstererek onlara çeşitli ikram ve ihsanlarda bulunan sultanın, memleketinin her tarafında dört bin tekke ve zâviye yaptırdığı da ifade edilmektedir.³⁶

Uzun Hasan’ın İdris adlı kardeşi de Allah dostlarıyla birlikte olmaktan hoşlanan biridir. Bu zat Dede Ömer Rûşenî’nin şöhretini duyunca “ahz-ı inâbetle halvet-güzîn olmuştur”. Bir gün İdris Bey, derviş kıyafetleriyle ağabeyini görmek üzere Tebriz’e gelir. Kardeşini karşısında derviş tacıyla gören sultan, bunun sebebini sorar. O da güzel vasıflarından bahsederek tacı kendisine Dede Ömer’in ihsan ettiğini söyler. Bunun üzerine Uzun Hasan da Dede’yi görmek ve duasını almak sevdasına düşer.³⁷

Sultan, kazaskeri Kadı Hasan’la müşavere ettikten sonra onun nişancısı İbrahim Gülşenî’nin şeyhe gönderilmesine karar verir. İbrahim Gülşenî bir mektup ve bazı armağanlarla Dede Ömer’i davet etmek üzere Karabağ’a gider. Bir mürşid bulmak için diyar-ı acem seferine çıkan Gülşenî, şeyhin huzuruna vardığında “Bilâ-ihyâr vecd zuhûr

dğr (1300). *Eser-âferînân, Zindegî-nâme-i Nâm-âverân-ı Ferhengî-yi İrân*. C. III. Tahran: Encümen-i Asâr u Mefâhir-i Ferhengî-yi İrân. 149.

³⁴ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî’nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 26.

³⁵ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî’nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 26.

³⁶ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî’nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 26-27; Uzun Hasan ve diğer Akkoyunlu hükümdarlarının sünni akideyi bir devlet politikası olarak benimsedikleri anlaşılmaktadır. Dede Ömer Rûşenî’nin ve haleflerinin Tebriz’e davet edilmesinin arkasında da bu düşünce olmalıdır. (Bu konuda daha fazla bilgi için bk. haz. Mehmet Kanar (1996). F. Babinger ve F. Köprülü. *Anadolu’da İslâmiyet*. Çev. Ragıp Hulûsî. İstanbul: İnsan Yay. 80-81).

³⁷ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî’nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 27.

eder. Pîrin himmetiyle def’-i zulmet vuku’a gelir, nûr-ı hakîkîye vuslat hâsıl olur. Ömer Rûşenî, cenâb-ı Gülşenî’ye (أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ³⁸) manasını ifhâm eder.”³⁹

Hz. Gülşenî, sultan tarafından kendisinin davete memur edildiğini söyleyince Şeyh, “Şimdi kışdur, fukaraya sefer müşkildür.” diyerek özrünün kabulünü rica eder. Bunun üzerine İbrahim Gülşenî geri döner ve Tebrizdekilere her şeyi olduğu gibi anlatır.⁴⁰

Kaynaklarda, Dede’nin daha sonraki dönemlerde Tebriz’e gelip Uzun Hasan’la görüştüğü, hatta katıldığı çeşitli meclislerde imtihana tabi tutulduğu yazılmaktadır.⁴¹

Rûşenî ile Gülşenî arasında geçen yukarıdaki hadisenin en önemli tarafı şüphesiz İbrahim Gülşenî’nin aradığı mürşidi bulması ve ona bağlanmasıdır. Böylece Rûşenî de tarikatini devam ettirecek kuvvetli bir halefe sahip olur.⁴²

Dede Ömer’in şöhreti Tebriz’de bulunduğu yıllarda daha da artmıştır. Bunun muhtemel sebepleri arasında Dede’nin, Uzun Hasan ve diğer devlet erkânına olan yakınlığı ve saray çevresinden İbrahim Gülşenî’nin onun müridi olması sayılabilir.⁴³ Ayrıca şeyhin Tebriz’e gelmeden önce o bölgede (Gence, Berda’a, Şirvan ve Karabağ) uzun yıllar irşad faaliyetlerinde bulunması da ona haklı bir şöhret sağlamış olmalıdır.

³⁸ “Allah kimin gönlünü İslâm’a açmışsa o, Rabbinden bir nûr üzerinde değil midir?...” Kur’ân-ı Kerîm, Zümer, 39 / 22.

³⁹ Hüseyin Vassaf. *Sefîne-i evliyâ-yı ebrâr*. C. I-III. Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar. 2305-2309. vr. 60^b; Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî’nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 28; Cemal Kurnaz (1999). *Türkiye-Orta Asya Edebî İlişkileri*. Ankara: Akçağ Yay. 6.

⁴⁰ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî’nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 28.

⁴¹ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî’nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 28-30.

⁴² Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî’nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 28.

⁴³ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî’nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 30.

Dede'nin ilk ziyaretinden sonra ayrıldığı Tebriz'e tekrar davet edilmesi de onun bu şöhretine bağlanmaktadır.⁴⁴ Bu ikinci davetin sahibi, Dede'nin müridlerinden, sultanın eşi Selçuk Şah Begüm'dür.⁴⁵

Bunun üzerine Dede Ömer Rûşenî Tebriz'e gelir ve yerleşir. Eldeki bazı kaynaklar Rûşenî için Selçuk Hatun'un bir tekke yaptırdığını,⁴⁶ hatta bu tekkenin yapımı esnasında Dede'nin de müridleriyle birlikte çalıştığını ve bazı kerametler gösterdiğini söylemektedir. Yine aynı kaynaklara göre bu tekke Cihân Şah'ın meşhur câmii yakınlarındaki “*Bâğ-ı Şimâl*” mevkiindedir.⁴⁷ Ancak özellikle Farsça kaynaklar bu konuda farklı bir tutum sergilemektedir. Bunlara göre Dede Tebriz'e geldiğinde, Muzafferiye Zaviyesi Selçuk Hatun'un emriyle hazırlanmış ve Rûşenî 892/1486-87'deki ölüm tarihine kadar burada ikamet etmiştir.⁴⁸

Uzun Hasan Bey'in 882/1478'de ölümü üzerine yerine oğlu Halil Sultan geçmiştir. Halil Sultan'ın tedbirsizce tutumu saltanatının kısa olmasına sebep olmuştur. İlk iş olarak kardeşlerinin bazılarını öldürten sultan, kendisine bey olması için destek olan annesini de uzaklaştırarak kardeşi Yakup Bey'in yanına göndermiştir. Bu davranışlarının sonucunda hem kardeşleriyle arası açılmış, hem de annesinin desteğini yitirmiştir. Sonunda kardeşi Yakup Bey tarafından mağlup edilerek öldürülmüş ve Akkoyunlu Beyliği'nin başına Yakup Bey geçmiştir.

⁴⁴ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 30.

⁴⁵ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 30; Sa'îd Nefîsî (1363). *Tarih-i Nazm u Nesr der İran ve der Zebân-i Fârsî*. C. II. Tahran: İntişârât-ı Fûrûgî. 796.

⁴⁶ Bursalı Mehmed Tâhir (2000). *Osmanlı Müellifleri*. C. I. Ankara: Bizim Büro Basımevi. 69; Harîrî-zâde Mehmed Kemâleddin Rûşenî'nin vaktiyle Karakoyunlu hükümdarı Cihanşah'ın hanımının kurduğu zaviyeye yerleştiğini ifade etmektedir (Harîrî-zâde Mehmed Kemâleddin. *Tıbyânü Vesâ'ili'l-Kakâ'ik fî Beyâni Selâsili't-Tarâ'ik*. C. II. 135).

⁴⁷ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 31; Tebriz'de Türkoloji üzerine çalışmalar yapan Navid Muhammed'den aldığımız bilgilere göre Bugün Bâğ-ı Şimal mevkiinde bir spor kompleksi bulunmaktadır.

⁴⁸ Sa'îd Nefîsî (1363). *Tarih-i Nazm u Nesr der İran ve der Zebân-i Fârsî*. C. II. Tahran: İntişârât-ı Fûrûgî. 796; Muhammed Ali Terbiyyet (1377). *Dânişmendân-ı Âzerbâycân*. nşr. Gulâm Rızâ Tabatabâyî Mecc, Sâzmân-i çâp u İntişârât-ı Vizâret-i Ferheng u İrşâd-ı İslâmî. Tahran. 360; Hacı Seyyid Cevâdî v. dğr (1300). *Eser-âferînân, Zindegî-nâme-i Nâm-âverân-ı Ferhengî-yi İran*. C. III. Tahran: Encümen-i Asâr u Mefâhir-i Ferhengî-yi İrân. 149.

Yakup Bey de babası gibi, ilim ve sanat erbabını seven ve koruyan bir zattır. Rûşenî'nin sarayla olan ilişkisinin bu dönemde de devam ettiğini Farsça yazdığı ve Tebriz'i medhettiği bir şiirinin aşağıdaki beyitlerinden anlamak mümkündür:

بہن حضرت یعقوب سلطان

محمد صحبتند اصحاب تبریز

بابوشش ہی آرد شہانر

زہرجا جذبہٴ قلاب تبریز

بعدل و لطف و انعام عمیش

49 مدام است و مدام اسباب تبریز

Dede Ömer Rûşenî'nin ölümüne kadar Muzafferiye Medresesi'nde ikamet ettiği ve burada irşadla meşgul olduğu anlaşılmaktadır.⁵⁰ Nakşibendi tarikatının ileri gelenlerinden Baba Nimetullah'tan naklen verilen malumat Dede'nin son anları hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Baba Nimetullah'ın bildirdiğine göre Dede, şöhretinin yayılmasından ve Selçuk Hatun'un yaptırdığı zaviyeyi kabul ettiğinden dolayı pişmanlık duyduğunu ifade etmiştir.⁵¹

⁴⁹ “Tebrizliler Hazret-i Sultan Yakûb'un uğuruyla, Muhammed sohbeti yaparlar. Tebriz'in cezbesi şahları onun ayağını öpmeye getirir. Umûmî adâleti, lutfu ve ihsanıyla Tebriz'in zenginliği devamlıdır, devamlı...”

⁵⁰ Muhammed Ali Terbiyyet (1377). *Dânişmendân-ı Âzerbâycân*. nşr. Gulâm Rızâ Tabatabâyî Mecc, Sâzmân-i çâp u İntişârât-ı Vizâret-i Ferheng u İrşâd-ı İslâmî. Tahran. 360.

⁵¹ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 34; Hoca Saadettin Baba Nimetullah'tan naklen “Dede Ömer ölüm döşeğinde iken varıp ‘geçmiş olsun’ dedim. Dede Ömer'i öyle korkutmuşlardı ki, bir âleme daha düşmüş buldum. Buyurdu ki, ‘pek ulu olmuştum. Ah o baş olmak, ah o baş olmak!’ ” (İsmet Parmaksızoğlu. *Hoca Sadettin Efendi, Tacü't-tevarih*. C. V. Eskişehir: Kültür Bakanlığı Yay. 203.)

Kaynakların çoğu Dede'nin 892 /1486-87 yılında vefat ettiğini söylerken *Ferheng-i Suhanverân*'da 891/1486⁵², *Sicill-i Osmânî*'de ise 907/1501-2 tarihi verilmiştir.⁵³

Şeyh Necmüddin'in Rûşenî'nin ölümüne dair yazdığı aşağıdaki Farsça kıtasının son mısraındaki “موت موت” ifadesi de ebced hesabıyla 892'yi karşılamaktadır:⁵⁴

افتاب دین و دانش روشنی

از نظر شام اجل کردید فوت

دیدمش در خواب دی شب گفتش

چيست تاريخ تو گفتا موت موت⁵⁵

Tuhfe müellifinin

Virmesenüz ‘āleme çav u senī

‘Azm-i ‘uqbā itdi Dede Rūşenī

şeklindeki beyti de bu konuda yazılmış bir başka örnektir.⁵⁶

Dede'nin mezarının bulunduğu yer de ihtilaf konusudur. Yaygın kanaat Tebriz'de Selçuk Hatun tarafından yaptırılan tekkesinin haziresinde gömülü olduğu

⁵² A. Hayyampur (1368). *Ferheng-i Suhanverân*. C. I. Tahran: İntişârât-ı Tilâye. 404.

⁵³ haz. N. Akbayar-S. A. Kahraman (1996). *Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî*. C. IV. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. 1314.

⁵⁴ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 34; Anlamı istinaden “mevt mevt” olması gereken bu ifadeyi Uçman “mevt-i mevt “ olarak okumuştur (Abdullah Uçman (1986). “XV. Yüzyıl Tekke Şiiri”. *Büyük Türk Klâsikleri*. C. III. İstanbul: Ötüken Yay. 45).

⁵⁵ “Dinin ve ilmin güneşi Rûşenî eccl akşamı gözden kayboldu. Dün gece onu rüyâda gördüm. Ona ‘senin (ölüm) tarihin nedir?’ diye sordum. ‘Mevt mevt’ diye cevap verdi.”

⁵⁶ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 35.

yönündedir.⁵⁷ Ancak bazı Farsça kaynaklar onun Tebriz'in Maksudiye mahallesinde medfun olduğu kaydını düşmüşlerdir.⁵⁸

Latîfi'nin "merkad-i münevveri ve meşhed-i mu'attarı ol diyâr-ı dil-âvîzde ya'nî şehri Tebrîzde ol mecma'-ı revâfızda vâki' olmuşdur... vilâyetde velâyeti zâhir olmagın raffaziyyûn mezârın ziyâret itdükde lafz-ı 'Ömerden ibâ ve ihtirâz idüb nâmına Baba Alidür dirler."⁵⁹ şeklindeki ifadesi, sünni akideye mensup olan Dede Ömer Rûşenî'nin Safevî döneminden itibaren toplumda bir rahatsızlık yaratmış olabileceğini göstermektedir. Nitekim Tebriz'i ele geçiren Şah İsmail'in Dede'nin türbesini yıkmak istediği, ancak oradaki divanından tefe'ül edince türbe kapısındaki ismi Ali'ye çevirmekle yetindiği ifade edilmektedir.

Dede Ömer Rûşenî'nin hayatı hakkındaki müphemiyet ailesi için de geçerlidir. Yukarıda da ifade edildiği gibi halveti meşâyihî ileri gelenlerinden Alaaddin Ali, Dede'nin ağabeyidir. Şairin, Nimetullah adlı bir oğlu olduğu da bilinmektedir.⁶⁰ Rûşenîzâde⁶¹ lakabıyla tanınan bu zat, babasının mirasını bitirdikten sonra çalışıp müderris olmuş, Bursa, Trabzon ve İstanbul'daki çeşitli medreselerde görev yapmıştır. Bursa evkaf müfettişliğini de yürütmüş olan Nimetullah Efendi, Bağdat kadısıyken azledilmiştir (955/1548).⁶² Fâzıl, yumuşak huylu ve nüktedan biri olarak tanınan⁶³

⁵⁷ Mustafa Uzun (1990). *Dede Ömer Rûşenî, Neynâme*. İstanbul. VII; Semra Aydemir (1990). *Dede Ömer Rûşenî (Hayâtı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni)*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. 16; Bursalı Mehmed Tâhir (2000). *Osmanlı Müellifleri*. C. I. Ankara: Bizim Büro Basımevi. 69.

⁵⁸ Sa'îd Nefisî (1363). *Tarih-i Nazm u Nesr der İrân ve der Zebân-i Fârsî*. C. II. Tahran: İntişârât-ı Fûrûgî. 796; Muhammed Ali Terbiyyet (1377). *Dânişmendân-ı Âzerbâycân*. nşr. Gulâm Rızâ Tabatabâyî Mecc, Sâzmân-i çâp u İntişârât-ı Vizâret-i Ferheng u İrşâd-ı İslâmî. Tahran. 360; Hacı Seyyid Cevâdî v. dğr (1300). *Eser-âferînân, Zindegî-nâme-i Nâm-âverân-ı Ferhengî-yi İrân*. C. III. Tahran: Encümen-i Asâr u Mefâhir-i Ferhengî-yi İrân. 149.

⁵⁹ Rıdvan Canım (2000). *Latîfi, Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*. Ankara: AKM Yay. 124; Mehmed Süreyya Dede'nin İrân'da "Ömer Rûşenî-i Hanefî" diye tanındığını ifade etmektedir (bk. haz. N. Akbayar-S. A. Kahraman (1996). *Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî*. C. IV. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. 1314). Bu durum da Safevî idaresi sonrasında bir sünnî-şîi ayrımının tebarüz ettiğini göstermektedir.

⁶⁰ Sa'îd Nefisî (1363). *Tarih-i Nazm u Nesr der İrân ve der Zebân-i Fârsî*. C. II. Tahran: İntişârât-ı Fûrûgî. 796.

⁶¹ Mehmet Süreyya künyesini Ali b. Rûşen olarak vermektedir. bk. haz. N. Akbayar-S. A. Kahraman (1996). *Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî*. C. IV. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. 1256.

⁶² haz. N. Akbayar-S. A. Kahraman (1996). *Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî*. C. IV. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. 1256.

⁶³ haz. N. Akbayar-S. A. Kahraman (1996). *Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî*. C. IV. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. 1256.

Nimetullah Efendi, Halep'ten sonra Medine-i Münevvere kadılığı görevindeyken 969/1561-62 yılında orada vefat etmiştir.⁶⁴

Ömrünün büyük bir bölümünü Bursa'da geçirdiği düşünülürse, Âşık Çelebi Tezkiresi'nde Lâmi'î(ö.938/1532)'nin güveyi olarak takdim edilen Rûşenî-zâde de Nimetullah Efendi olmalıdır.⁶⁵

Dede Ömer'le ilgisi olabilecek bir başka şahıs da Rûşenî-zâde Zuhûrî'dir. Ancak, kütüphane kayıtlarından⁶⁶ “*Şerhü'l-keîmi İstibsâri'l-basire alâ Basari'l-kalb*” adlı eserin müellifi olduğu anlaşılan Zuhûrî ile Rûşenî arasında bir bağ kurulabilmesi için yeterli bilgi yoktur.

Şairin ailesinden ulaşabildiğimiz son isim, *Seyahat-nâme*'de *el-Mevlâ İbrahim b. Ni'metullah b. Rûşenî-zâde* künyesiyle takdim edilen⁶⁷ torunu İbrahim Efendi'dir. O da babasının mesleğini seçmiş ve mülazımlıktan sonra Kastamonu İsmail Bey Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Başka yerlerdeki müderrisliğinin ardından İstanbul Hamamiye Medresesi'nden kadılığa ayrılmıştır. *Sicill-i Osmânî* müellifi, onun edîb olduğunu söylemektedir.⁶⁸ 971/1563-64 yılında vefat eden⁶⁹ İbrahim Efendi, “Eğrikapu hâricinde medfundur.”⁷⁰

2. TARİKATİ

Ellie yakın tasavvufî ekolün kaynağı olan Halvetiyye tarikatı, ilk kez Ömer Halvetî (ö. 750/1349) ile ortaya çıkmıştır. Ancak tarikatın asıl kurucusunun *Pîr-i sâni*

⁶⁴ bk. Câhid Baltacı (1976). *XV-XVI. Asırlar Osmanlı Medreseleri*. İstanbul. 538.

⁶⁵ bk. Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 35.

⁶⁶ Süleymaniye Ktp. Giresun İl Halk Kütüphanesi. 3577 / 21.

⁶⁷ haz. Orhan Şaik Gökyay (1996). *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*. C. 1. İstanbul: Yapı Kredi Yay. 165.

⁶⁸ haz. N. Akbayar-S. A. Kahraman (1996). *Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmânî*. C. III. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. 761.

⁶⁹ Câhid Baltacı (1976). *XV-XVI. Asırlar Osmanlı Medreseleri*. İstanbul. 229.

⁷⁰ haz. Orhan Şaik Gökyay (1996). *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*. C. 1. İstanbul: Yapı Kredi Yay. 165.

lakabıyla anılan Seyyid Yahyâ Şirvânî olduğu ifade edilmektedir. Zira sayıları on bini bulan halifeleri aracılığıyla halvetiliğin neşv ü nema bulmasını sağlayan bu zattır.⁷¹

Bu tarikatın Yahyâ Şirvanî'den sonra çeşitli kollara ayrılarak devam etmesi de onun fiilen bu tarikatın kurucusu olduğunun göstergesidir.

Halvetiliğin dört ana kolu Cemâliyye (Muhammed Hamîdüddin Cemâlî el-Behrî, ö. 899/1494), Ahmediyye (Ahmed Şemseddin, ö. 910/1504), Şemsiyye (Şemseddin Ahmed b. Ebi'l-Berekât Muhammed b. Hasan ez-Zilî, ö. 1006/1597) ve Dede Ömer Rûşenî'nin kurduğu Rûşeniyye'dir.⁷²

Halvetiliğin başlıca özellikleri *esma-i seb'a (yedi isim), kalbi tasfiye, Kelime-i Tevhidi dilden düşürmeme, masivadan uzaklaşıp zikr-i Celâl ile meşgul olma* şeklinde özetlenmiştir.⁷³ Birinci sıraya konulan yedi isim aynı zamanda yedi nefsi ve bunların yenilmesiyle ulaşılan yedi mertebeyi de işaret etmektedir. Rûşenî, *Lâ ilâhe illâllah, Allah, Hû, Hak, Hayy, Kayyûm ve Kakhâr*'dan oluşan esma-i seb'ayı *Vehhâb, Fettâh, Vâhid, Ehad ve Samed* isimlerini de ekleyerek on ikiye çıkarmıştır.

Halvetiyyenin dikkat çekici bir başka yönü de özünde var olan ve silsilesinde ifadesini bulan derin ehl-i beyt sevgisidir.⁷⁴ Bu durum, Türkistan ve Mâverâü'n-nehir'de ortaya çıkan Yesevilik (buna bağlı olarak Bektaşilik) ve Nakşibendiyye tarikatlerinde de söz konusudur.

Kurucusundan itibaren Türk kökenli şeyhler tarafından sürdürülen Halvetilik, Orta Asya'nın Şirvan, Lahcan ve Erdebil bölgelerinde özellikle Türkler tarafından yayılmıştır. Erdebil bölgesinde ortaya çıkan bir başka tarikat ise Safeviyye'dir. Başlangıçta sünni bir çizgideyken, sonradan, daha çok siyasî amillerle şiileşen bu tarikat Halvetilikle birçok benzerlikler göstermektedir⁷⁵. Şeyh Safiyüddin'in sağlığında tamamen sünni bir karakter arzeden Safevilik, Şeyh Cüneyd'in (ö. 864/1460) siyasî

⁷¹ Mustafa Aşkar (1999). "Bir Türk Tarikati Olarak Halvetiyye'nin Tarihî Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili". *AÜİFD XXXIX*: 542.

⁷² Selçuk Eraydın (1997). *Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: MÜİF Yay. 393.

⁷³ Selçuk Eraydın (1997). *Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: MÜİF Yay. 390.

⁷⁴ Mustafa Aşkar (1999). "Bir Türk Tarikati Olarak Halvetiyye'nin Tarihî Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili". *AÜİFD XXXIX*: 542.

⁷⁵ Mustafa Aşkar (1999). "Bir Türk Tarikati Olarak Halvetiyye'nin Tarihî Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili". *AÜİFD XXXIX*: 546-549.

sebeplerle şiiiliği kabul etmesi sonucu başka bir mecraya yönelmiştir. Şiiiliği kabul ederek Şeyh Bedrettin yandaşlarını ve bazı batınî grupları kazanmayı amaçlayan Şeyh Cüneyd, Erzincan'a vardığında çeşitli bölgelerden gelen kalabalık Türkmen gruplar tarafından karşılanmıştır.⁷⁶

Bu durum, Osmanlı padişahlarından yirmi birinin benzer motifler taşıyan Halvetiliğe mensup olmasını açıklamaktadır. Özellikle Şah İsmail zamanında siyasî hedeflerini açıkça belirleyen safevî hareketine karşı, Osmanlı idaresi, sünni bir alternatif aramış ve sonuç olarak Halvetiliği desteklemiştir.⁷⁷ Bu yüzden Halvetilik, Mısır, Hicaz, Cezayir, Tunus, Sudan, Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk, Eski Yugoslavya ve Endonezya'yı da içine alan geniş bir coğrafyaya yayılmıştır.⁷⁸

Zamanla meydana gelen birtakım sapmalardan dolayı, Osmanlı dönemi sûfi cereyanları içerisinde zındıklık ve ilhad suçlamalarına en çok maruz kalan ikinci tarikat halvetiliktir.⁷⁹ Bu sapmaların temelinde Dede Ömer Rûşenî'nin eserleriyle tarikat sistemine girmeye başlayan melâmi neşvesi olmalıdır.⁸⁰ Nitekim bir *Fusûs* hayranı olan Dede'nin talebelerine bu eseri okutması sebebiyle sert tenkitlere maruz kaldığı ve kendisi Karabağ'da bulunduğu sırada *Fusûs*'un yakıldığı bilinmektedir.⁸¹

⁷⁶ Mustafa Aşkar (1999). "Bir Türk Tarikati Olarak Halvetiyye'nin Tarihî Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili". *AÜİFD* XXXIX: 547.

⁷⁷ Mustafa Aşkar (1999). "Bir Türk Tarikati Olarak Halvetiyye'nin Tarihî Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili". *AÜİFD* XXXIX: 546-550.

⁷⁸ Mustafa Aşkar (1999). "Bir Türk Tarikati Olarak Halvetiyye'nin Tarihî Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili". *AÜİFD* XXXIX: 551.

⁷⁹ Ahmet Yaşar Ocak (1998). *Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler (15.-17. Yüzyıllar)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. 313.

⁸⁰ Oruç, namaz ve zekâta dair cüretkâr ifadelerin yer aldığı aşağıdaki mısralarda bu duruş öne çıkmaktadır:

Biz çü rindüz ne şavm var ne şalât	Çatl-i nefis itmişüz bilüp anı kim
Bize kallâşuz añma hacc ü zekât	Her ki bunda öldi buldı anda hayât
Her ki şavm u şalâtı terk itmez	Hasenât[ı] ba'îd-i seyyi'edür
Bulamaz hiç iki cihânda necât	Seyyi'âtı muqarrebüñ hasenât
Çılmamağa şalâtile şavmı	Hakkâ minnet şalât u şavmı bilüp
Virenüz yazuben siccîl ü berât	Virenüz hoş Muhammede şalavât
Rûze bizüm teyemmümüz komadı	Biz dahı bir 'alâ hîde kavmuz
Mısl-i Ceyhün u Nîl ü Şağğ ü Firât	Bî-şalât u zekât u bî-şavmuz (4. Terkib-i bend / II.)

⁸¹ Mustafa Kara. "Gülşeniye ve Güldeste". *Dergâh* 110: 9.

Diğer bazı tasavvufî terimlerle birlikte ‘*abdal*’ ve ‘*kalender*’ kelimelerinin de geçtiği bir başka manzume ise, Dede’nin kalenderi olduğu fikrinin ortaya atılmasına sebep olmuştur⁸²:

Biz gerçi ki tınmayup hamüşuz
 Sen şanma bizi ki bî-ğurüşuz
 Muṭrib ne ki diriseñ di hoşdur
 Biz hağ söze cümle güş u hüşuz
 Abdāl-ı keneb-ğ̃āruz gehī biz
 Geh pāk-tirāş u bāde-nüşuz
 Geh cavlakīyüz gehī kalender
 Geh Ḥayderī gāh post-püşuz
 Geh rind-i kumār-bāz u nerrād
 Geh şāh-ı melā’ike cuyüşuz
 Geh şīr-i peleng-efgenüz biz
 Geh gürbe-i dehr elinde müşuz
 Geh Ḥalvetī-yi ṭarab-nümāyuz
 Geh Mevlevī-yi şafa-fürüşuz
 Şüretde egerçi biz gedāyuz
 Ma’nāda velīk pādīşāyuz⁸³

Bendin tamamına bakıldığında şairin, içinde bulunduğu ruh halini ifade etmek için “*abdal*, *kalender*, *cavlakî*, *haydarî*, *halvetî*, *mevlevî*” kelimelerinin yanında “*rind-i kumār-bāz-ı nerrād*, *şāh-ı melâike cuyüş*” gibi ibarelere de yer verdiği görülecektir. Rûşenî’nin birbirine ters veya uzak anlamlar ifade edebilecek bu kelime ve terkipleri kullanmasını içinde bulunduğu karmaşık ruh halinin tarif edilmesine bağlamak daha yerinde olacaktır. Zira başka manzumelerinde “*kalenderî dervişi anlamına geldiği kesin olan abdal*”⁸⁴ kelimesini tamamen olumsuz⁸⁵ anlamlara gelecek şekilde kullanmıştır:

⁸² Ahmet Yaşar Ocak (1992). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Marjinal Sûfilik: Kalenderîler (XIV-XVII. Yüzyıllar)*. Ankara: TTK Yay. 204-205.

⁸³ 2. Terci’-i bend / II.

⁸⁴ Ahmet Yaşar Ocak (1992). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Marjinal Sûfilik: Kalenderîler (XIV-XVII. Yüzyıllar)*. Ankara: TTK Yay. 204-205.

⁸⁵ Abdal kelimesi 12. yüzyılda belirli bir yere bağlı kalmaksızın, hayatını gezip dilenerek sağlayan, Kalenderiyye veya melâmiyye zümrelerine mensup dervişler için kullanılmıştır. XV.yüzyıldan itibaren abdal, ışık, torlak, haydarî, kalender kelimelerinin birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Saç, sakal, kaş ve bıyıklarını kazımak, çıplak dolaşmak, esrar çekmek, sema etmek, Muharrem ayında Kerbelâ

‘İzz ü ta’zîm itme abdâl oğlına
 Nesne ta’lîm itme abdâl oğlına
 Sen sen ol dervîşlük öğretmeyüp
 ‘İlm ta’lîm itme abdâl oğlına⁸⁶

Özüni her şahşa teslîm eyleme
 Kendözin bilmeze ta’zîm eyleme
 Zinhâr abdâl uşâğından şakın
 Dime sözüñ nesne ta’lîm eyleme⁸⁷

Gelmez abdâl uşâğından kişilük
 Var-durur zâtında çün bed-kîşlük
 Bes gerekmez hiç abdâl oğlına
 ‘İlm öğretmek dahı dervîşlük⁸⁸

Halvetiliğın zındıklık ithamlarıyla en çok muhatap olan kolu Gülşenîlikdir. Bu dönemde özellikle tarikat lideri İbrahim Gülşenî'nin Osmanlı Devleti'ne karşı bir isyan hazırlığı içinde olduğu da ifade edilmiştir. Bu yüzden dönemin idaresi, Şeyh İbrahim Gülşenî'yi, yüz yaşının üzerinde olmasına rağmen, Mısır'dan İstanbul'a çağırmış ve bir süre burada tutarak gerçek niyetini anlamaya çalışmıştır. Şeyh Muhyiddin Karamanî'nin Ebussuûd Efendi tarafından 957/1550 yılında verilen bir fetvayla idam edilmesi de Gülşenilikle ilgili ithamların ne dereceye vardığını ortaya koymaktadır.⁸⁹

Şehitleri'nin yasını tutmak, abdalların hayatlarının bir parçası olarak benimsedikleri unsurlardandır... Eski metinlerde değişik adlar altında geçen bu dervişlerin bâtinî eğilimli başıbozuk dervişler olduğu anlaşılıyor. (Mine Mengi (2000). "Eski Edebiyatımızdaki Bazı İnsan Tipleri". *Divan Şiiri Yazıları*. Ankara: Akçağ Yay. 213-214.) Bu bilgiler Dede'nin abdallar hakkındaki olumsuz düşüncelerini desteklemektedir.

⁸⁶ 107. tuyug.

⁸⁷ 108. tuyug.

⁸⁸ 108. tuyug.

⁸⁹ Reşat Öngören (2000). *Osmanlılar'da Tasavvuf; Anadolu'da Sûfîler, Devlet ve Ulemâ (XVI. Yüzyıl)*. İstanbul: İz Yay. 106. Ayrıca ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Yaşar Ocak (1998). *Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler (15.-17. Yüzyıllar)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. 313-327.

2.1. Halifeleri

Rûşenî'nin tespit edilebilen halifeleri şunlardır:

2.1.1. İbrahim Gülşenî

Gülşenî'nin asıl adı İbrahim Muhammed b. Hacı İbrahim b. Şeyh Şihâbeddin b. Aydoğmuş'tur.⁹⁰ Memleketi bazı kaynaklarda Diyarbakır, bazılarında ise Azerbaycan'daki Berda'a olarak gösterilmektedir. Ancak babasının "Amidî" nisbesiyle anılması ve türbesinin Diyarbakır'da bulunmasından dolayı Diyarbakırlı olduğu görüşü ağırlık kazanmaktadır.⁹¹

Şeyhi gibi şiir ve edebiyatla ilgilenen İbrahim Gülşenî'nin kullandığı *Heybetî* mahlası, intisabından sonra bizzat Dede tarafından *Gülşenî* olarak değiştirilmiştir.⁹² Bazı kaynaklar *Divan-ı Kebîr*'de bulunan⁹³

دیدم رخ خوب کلشنی را
ان چشم و چراغ روشنی را⁹⁴

şeklindeki beytin Rûşenî ve Gülşenî'nin gelişini haber verdiğini söylemektedir.⁹⁵

Dede'nin vefatından sonra yerine geçen Gülşenî, Tebriz'in Şah İsmail tarafından alınmasından sonra buradan ayrılmış, önce Diyarbakır'a sonra da Kansu Gavri'nin desteğini alarak Mısır'a yerleşmiştir. 940/1534'te burada vefat etmiş ve Kahire'deki türbesine defnedilmiştir.

Rûşenî'nin eserlerinde kendini gösteren derin Mevlânâ tesiri, müridi Gülşenî'de artarak devam etmiş ve *Mesnevî*'ye nazire olarak kırk bin beyitlik *Ma'nevî*'yi yazmıştır. Türkçe ve Farsça divanları vardır.⁹⁶

⁹⁰ Reşat Öngören (2000). *Osmanlılar'da Tasavvuf; Anadolu'da Sûfîler, Devlet ve Ulemâ (XVI. Yüzyıl)*. İstanbul: İz Yay. 99.

⁹¹ Nihat Azamat. "İbrahim Gülşenî". *İslam Ansiklopedisi*. C. XXI. İstanbul: TDV Yay. 301-304.

⁹² Muhammed Ali Terbiyyet (1377). *Dânişmendân-ı Âzerbâycân*. nşr. Gulâm Rızâ Tabatabâyî Mecced, Sâzmân-i çâp u İntişârât-ı Vizâret-i Ferheng u İrşâd-ı İslâmî. Tahran. 458.

⁹³ Rıdvan Canım (2000). *Latîfî, Tezkiretü'-ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*. Ankara: AKM Yay. 124.

⁹⁴ "Gülşenî'nin güzel yanağını gördüm: o parlak gözü ve kandili [gördüm]."

⁹⁵ Abdullah Uçman (1986). "XV. Yüzyıl Tekke Şiiri". *Büyük Türk Klâsikleri*. C. III. İstanbul: Ötüken Yay. 45.

2.1.2. Şâhin Halvetî

Rûşenî'nin Mısır'daki halifelerinden biri de Şahin Halvetî'dir. Sultan Kayıtbay'ın ordusunda askerken, onun musahibi olan Halvetî, daha sonraki dönemlerde sultanın aracılığıyla Tebriz'e giderek Dede'ye intisab etmiştir. Şahin Halvetî, sülûkundan sonra hilafet vazifesiyle Mısır'a dönerek tekkesini burada kurmuştur.⁹⁷

2.1.3. Şeyh Demirtaş

Dede'nin yine Mısır'a yerleşerek burada şöhret bulan diğer bir halifesi ise Şeyh Ebu Abdirrahman Muhammed Demirtaş'tır. Daha çok teşkilatçılığıyla tanınan bu zat, boş bir arazi üzerine kurduğu tekkesinin çevresini büyük bir hurmalık haline getirmiştir.⁹⁸

2.1.4. Şeyh Hasan b. Mahmud Bayatî

İsmindeki *Bayatî* ifadesinden Oğuz soyundan geldiği tahmin edilen⁹⁹ Şeyh Hasan b. Mahmud hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Sultan Cem, bu zatla Hicaz'da karşılaşmış ve ondan Osmanlı sülalesinin şeceresini yazmasını istemiştir. Bunun üzerine Şeyh *Oğuz-nâme*'den de yararlanarak *Câm-ı cem-âyin* adlı eserini meydana getirmiştir¹⁰⁰.

⁹⁶ Ayrıntılı bilgi için bk. Nihat Azamat. "İbrahim Gülşeni". *İslam Ansiklopedisi*. C. XXI. İstanbul: TDV Yay. 301-304; Reşat Öngören (2000). *Osmanlılar'da Tasavvuf; Anadolu'da Sûfiler, Devlet ve Ulemâ (XVI. Yüzyıl)*. İstanbul: İz Yay. 99-104.

⁹⁷ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 36.

⁹⁸ haz. İrfan Gündüz (1995). *Sâdık Vicdânî, Tarikatler ve Silsileleri (Tomâr-ı Turûk-ı Âliyye)*. İstanbul: Enderun Kitabevi. 196; Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 36; Semra Aydemir (1990). *Dede Ömer Rûşenî (Hayâtı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni)*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. 19.

⁹⁹ Hasibe Mazıoğlu (1983). "Türk Edebiyatı, Eski". *TA XXXII*: 104.

¹⁰⁰ Bu olay hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Münevver Okur (1992). *Cem Sultan Hayatı ve Şiir Dünyası*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay. 9-10.

3. ESERLERİ

3.1. Türkçe Manzum Eserleri

3.1.1. Divan

Nüfuzlu bir şeyh ve kudretli bir sanatkar olan Dede Ömer Rûşenî'nin Divanı'nda 7 kaside (ikisi Farsça), 87 gazel (iki tanesi Farsça); 6 musammat; 1 müstezad (Farsça); 3 kıt'a (biri Farsça); 114 tuyug; 3 mesnevi; 22 matla' (biri Farsça, biri Arapça-Türkçe) ve müfred olmak üzere toplam 243 manzume bulunmaktadır.

Kasidelerden ikisi Hz. Peygamber'in övgüsüne, biri de Halvetiyye silsilesine ayrılmıştır. Bunların içerisinde dikkat çeken bir diğer manzume de *Silsile-nâme* gibi Farsça yazılmış olan *Kasîde-i Subhiyye*'dir.

Rûşenî'nin şiirlerinde dikkati çeken yönlerden biri şairdeki derin Peygamber sevgisidir. Bu sevgi şairin her şiirini adeta bir na't haline getirmiştir. Nitekim yazmış olduğu 87 gazelin sekizinde bu sevgiyi dile getirmiştir.

Rûşenî'nin gezip gördüğü şehirler de şiirlerine yansımıştır. Şairin memleketi olan Aydın, gençliğini geçirdiği Bursa ve hayatını tamamladığı Tebriz bu şehirlerdendir.

Divan'ın dikkat çekici yönlerinden biri, şairin birbiri ardına sıraladığı 45 tuyugla oluşturduğu hilyedir. Bu manzumelerde Rûşenî, Hz. Peygamber'in çeşitli özelliklerini belli bir kompozisyon içinde vermektedir.

Rûşenî Divanı üzerine Semra Aydemir yüksek lisans tezi hazırlamıştır.¹⁰¹

3.1.2. Mesneviler

3.1.2.1. Çoban-nâme

Metnin baş tarafındaki Farsça dibaceden anlaşıldığına göre Rûşenî Çoban-nâme'yi arkadaşlarının ısrarı üzerine Mevlânâ'nin Mesnevisi'ndeki "*Kıssa-i Çoban bâ Mûsâ*" başlığını taşıyan bölümden tercüme etmiştir.

¹⁰¹ Semra Aydemir (1990). *Dede Ömer Rûşenî (Hayâtı, Eserleri ve Divânı'nın Tenkitli Metni)*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Şair, “eserin genel çerçevesini Mevlânâ’nın söz konusu eserinden almış, fakat yaptığı bazı değişikliklerle bu tercüme kokusunun gidermeye çalışmıştır”¹⁰². Çeşitli münâcâtlar, temsiller, nasihatler¹⁰³ ve bazı çağrışımların tesiriyle oluşturulmuş bölümlerin¹⁰⁴ eklenmesiyle zenginleştirilen Çoban-nâme, bu yönüyle âdetâ Dede tarafından meydana getirilmiş telif-tercüme bir eser hüviyetindedir.¹⁰⁵

Aruzun *fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün* vezniyle yazılan Çoban-nâme’de zaman zaman çeşitli aruz hatalarına rastlanır. Eserin genelinde aruz iyi kullanılmıştır.¹⁰⁶

Dinî-didaktik bir eser olan Çoban-nâme, herhalde genel okuyucunun seviyesi gözetilerek sade bir dille yazılmıştır. Eserde özellikle bölüm başlarında karşılaştığımız ağdalı üslup klâsik şiir geleneğinin bir tezahürüdür.¹⁰⁷

Toplam 530 beyitten oluşan manzume, otuz altı başlık altında toplanmıştır.¹⁰⁸ Eserin son yazılış tarihi,

Kıssa-i çübân için ey ehl-i dil

Fahr-i cihân fahrini târîh bil

beytindeki *fahr-ı cihân* terkinde gizlidir. Buna göre Çoban-nâme 880/1475-76 yılında yazılmıştır.

Yazıldığı dönemden itibaren sevilerek okunan Çoban-nâme’nin yurt dışında ve yurtiçinde çeşitli nüshaları mevcuttur. Çoban-nâme’nin tenkitli metni Hidayet Ünal tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.¹⁰⁹

¹⁰² Hidayet Ünal (2003). *Rüşenî Ömer Dede’nin Çobân-nâme Mesnevisi (İnceleme-metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi. 1.

¹⁰³ Hidayet Ünal (2003). *Rüşenî Ömer Dede’nin Çobân-nâme Mesnevisi (İnceleme-metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi. 18, 145.

¹⁰⁴ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rüşenî’nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 46.

¹⁰⁵ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rüşenî’nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 46-47.

¹⁰⁶ Hidayet Ünal (2003). *Rüşenî Ömer Dede’nin Çobân-nâme Mesnevisi (İnceleme-metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi. 22, 145.

¹⁰⁷ Hidayet Ünal (2003). *Rüşenî Ömer Dede’nin Çobân-nâme Mesnevisi (İnceleme-metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi. 52-53.

¹⁰⁸ Hidayet Ünal (2003). *Rüşenî Ömer Dede’nin Çobân-nâme Mesnevisi (İnceleme-metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi. 18.

¹⁰⁹ Hidayet Ünal (2003). *Rüşenî Ömer Dede’nin Çobân-nâme Mesnevisi (İnceleme-metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

3.1.2.2. Miskinlik Kitabı (Miskin-nâme)

Aslında telif bir eser olmasına rağmen, içerik bakımından *Mesnevî*'nin tesiri altında kaldığı anlaşılan¹¹⁰ *Miskin-nâme*, adını miskin biriyle karınca arasında geçen bir hikâyeden almıştır.

Şair eserin başlarında söylediği

Çü cem' itdüm bu pend-i şeyh ü şâbı
Adı konıldı miskinlik kitabı¹¹¹

beytiyle eserin adının Miskinlik Kitabı olduğunu söyler.

Kırk bölüm halinde düzenlenen *Miskinlik Kitabı*, 1181 beyitten oluşmuştur. Tasavvufî bir mesnevi olan eserde Şeyh Şibli'ye dair çeşitli hikâyeler, tasavvufun ve sûfinin tarifleri¹¹² ve büyük mutasavvıfların görüşlerine yer verilmiştir.

Miskin-nâme, aruzun *mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün* kalıbıyla yazılmıştır.

Sonundaki

Nebînüñ hicretinden geçmiş ezmân
Sekiz yüz seksen dokuz yıl iy can¹¹³

beytinden *Miskin-nâme*'nin 889/1484-85 yılında yazıldığı anlaşılmaktadır.

Genellikle *Rüşenî Külliyyatı*'nın bir parçası olarak değerlendirilen *Miskinlik Kitabı*'nın çeşitli kütüphanelerde birçok nüshası bulunmaktadır. Eserin tenkitli metni Mustafa Uzun tarafından hazırlanmıştır.¹¹⁴

¹¹⁰ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rüşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 48.

¹¹¹ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rüşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 128.

¹¹² Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rüşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 129-139, 234-236.

¹¹³ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rüşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 290.

¹¹⁴ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rüşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

3.1.2.3. Ney-nâme

Mesnevî'nin ilk on sekiz beyitinin tercümesi üzerine kurulan *Ney-nâme*¹¹⁵, Mevlânâ'nın övgüsüne dair 89 beyitlik bir medhiye ile başlar. Bu bölüm külliyyatın bazı nüshalarında müstakil bir eser olarak değerlendirilmiş ve şairlerin baş tarafına alınmıştır.

Dinle neyden ne hikâyetler kılır

Ayrulıktan ne şikâyetler kılır

beyitiyle başlayan *Ney-nâme*'de neyin kamışlıktan kesilmesi ve ilahi sırları terennüm edişi mecazî ve tasavvufî bir üslupla anlatılır. Bu süreç içerisinde Halvetiyye tarikatı, ehl-i tarîk ve tarikatın adab u erkanı üzerinde durulması¹¹⁶ dikkat çekici bir husustur.

Eserin genelinde *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezni kullanılmıştır. Ancak konunun değişmesine paralel olarak veznin de değiştiği (*mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün*) dikkati çekmektedir.¹¹⁷

1028 beyitten oluşan eserin birçok nüshası vardır. Tenkitli metni Mustafa Uzun tarafından hazırlanmıştır.¹¹⁸

3.1.2.4. Kalem-nâme

Kalemin çeşitli sıfatlarıyla ele alınarak konuşturulduğu alegorik bir eserdir. 99 beyitten oluşan bu tasavvufî manzume bazı nüshalarda *Divan*'a dahil edilmiş, bazılarının *Ney-nâme*'den sonra verilmiştir.¹¹⁹

Aruzun *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezni ile yazılmıştır. Hatimesi olmadığı için yarım kalmış izlenimini veren¹²⁰ eserin tenkitli metni Semra Aydemir'in çalışmasına alınmıştır.¹²¹

¹¹⁵ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 50.

¹¹⁶ Semra Aydemir (1990). *Dede Ömer Rûşenî (Hayâtı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni)*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. 22.

¹¹⁷ Semra Aydemir (1990). *Dede Ömer Rûşenî (Hayâtı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni)*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. 22.

¹¹⁸ Mustafa Uzun (1990). *Dede Ömer Rûşenî, Ney-nâme (Tenkidli basım)*. İstanbul.

¹¹⁹ Semra Aydemir (1990). *Dede Ömer Rûşenî (Hayâtı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni)*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. 22.

3.1.2.5. Silsile-nâme-i meşâyih

Hız. Ali'den başlayarak Halvetiyye tarikatın silsilesinin verildiği kaside formundaki bu manzume Farsça'dır.¹²² *fe'îlâttin mefâ'ilün fe'ilün* kalıbıyla yazılmıştır. Rüşenî'den sonra yapılan ilavelerle beyit sayısı kırk ikiye çıkan *Silsile-nâme*, Halvetiyye'nin devamının da temenni edildiği bir dua bölümü ile son bulur.

Manzume'nin tenkitli metni çalışmamıza alınmıştır.¹²³

3.2. Arapça Mensur Eserleri

Rüşenî'nin tasavvufî terbiyeyi öğretmeye yönelik eserleri Arapça ve mensur olarak yazılmıştır.

3.2.1. Hâşiye alâ Envâri't-Tenzil ve Esrâri't-Te'vîl

Kadı Beyzâvî'nin (ö. 685/1286) meşhur eserine yazılan haşiyelerden biridir.¹²⁴ Arapça olan eserin, farklı isimlerle kaydedilmiş üç nüshasının varlığı bilinmektedir.¹²⁵ Kaynaklarda Rüşenî'ye ait böyle bir eserden bahsedilmemektedir. Ancak Millet Kütüphanesi'ndeki nüshanın baş tarafında bulunan “.... *Hâzret-i Dede 'Ömer Rüşenî Efendimizün sûre-i bakara hâşiyesi ve tarîkat-nâmesi...*” şeklindeki ifadede Dede'nin böyle bir eseri olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Süleymaniye Kütüphanesi Yeni Medrese

¹²⁰ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rüşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 51.

¹²¹ Semra Aydemir (1990). *Dede Ömer Rüşenî (Hayâtı, Eserleri ve Divânı'nın Tenkitli Metni)*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. 99-109.

¹²² Halvetiyye'nin silsilesi için ayrıca bk. Mustafa Aşkar (1999). “Bir Türk Tarikati Olarak Halvetiyye'nin Tarihî Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili”. *AÜİFD XXXIX*: 551-563.

¹²³ bk. 7. kaside.

¹²⁴ Bu esere 255 civarında şerh ve haşiye yazıldığı bilinmektedir. (Yusuf Şevki Yavuz. “Beyzâvî”. *İslam Ansiklopedisi*. C. VI. İstanbul: TDV Yay. 102.)

¹²⁵ *Hâşiye alâ Envâri't-Tenzil ve Esrâri't-Te'vîl*. Süleymaniye Ktp. Giresun İl Halk Ktp. nu. 3569; *Hâşiye ale'l-Kadı Beydavî*. Süleymaniye Ktp. Yeni Medrese. nu. 1755 / 24; *Sûre-i Bakara Hâşiyesi*: Millet Ktp. Ali Emiri. nu. 4670 / 1 (Bu nüsha sadece Bakara sûresini ihtiva etmektedir.).

koleksiyonunda bulunan yazmada da ‘*li-Rûşenî*’ ve ‘*er-Rûşenî*’ ifadeleri bulunmaktadır.¹²⁶

3.2.2. Tarikat-nâme

Arapça, küçük bir risale olan *Tarikat-nâme*’nin baş taraflarında ‘mürşid nasıl olmalıdır?’ sorusuna cevap arandıktan sonra, müridin bir gün boyunca yapması gerekenler ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Kısaca tarikat âdâbı, mürşid-mürid ilişkileri ve karşılıklı durumları ele alınmıştır.

Eserin bilinen tek nüshası yukarıda zikredilen *Hâşiye* ile birlikte aynı yazmanın içerisinde bulunmaktadır.¹²⁷

3.2.3. Risâle fi’t-tecvîd ve fi’t-tasavvuf

Kaside-i Bürde’nin Arapça şerhi ile Rûşenî’nin

Mest-i râh olan müsterâh olmaz

Müsterâh olan mest-i râh olmaz

matla’lı gazelinin Türkçe şerhinden ibarettir. Rûşenî adına kayıtlı olan bu eser 1473 yılında te’lif edilmiştir.¹²⁸

3.3. Rûşenî Adına Kayıtlı Diğer Eserler

3.3.1. Âsâr-ı Aşk

Aslında *Miskinlik Kitabı* ile Rûşenî’nin bazı manzumelerinin bir araya getirilmesinden oluşan bu antoloji, bazı kaynaklarda Dede’nin dinî-tasavvufî bir mesnevisi olarak takdim edilmektedir. Eserin *Miskinlik Kitabı*’ndan başlıca farkı eser

¹²⁶ Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî’nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 53.

¹²⁷ Millet Ktp. Ali Emiri. nu. 4670 / 2.

¹²⁸ Semra Aydemir (1990). *Dede Ömer Rûşenî (Hayâtı, Eserleri ve Dîvânı’nun Tenkitli Metni)*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. 25; Semra Tunç (1997). “Dede Ömer Rûşenî”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 5: 3; Kaside-i Bürde Dibacesi. İstanbul Üniversitesi Ktp., Ar. 6393.

adının zikredildiği beyitlerde, *Miskinlik Kitabı* yerine *Âsâr-ı Aşk Kitabı* ifadesinin konulmasıdır.

Miskin-nâme gibi *mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün* vezniyle yazılmış olan *Âsâr-ı Aşk*'ta değiştirilen beyitlerdeki vezin aksamaları da eserin sonradan tertip edildiğini göstermektedir.¹²⁹

Âsâr-ı Aşk ile birlikte *Manzume-i Rûşenî* adıyla Dede'nin bazı şiirleri de basılmıştır.¹³⁰

3.3.2. Pend-nâme

*Pend-nâme*¹³¹ müstakil bir eser değildir. Sehî Bey'in de "...ve mev'îza üslûbunda bir terci' kaşîdesi dahı var anda çok haqâyık u deqâyık ve niçe me'ârif cem' idüb söylemişdür..."¹³² cümleleriyle işaret ettiği bu manzume,

Diñle sözüm saña direm iy 'amû

Kardeşün oğlı sözi haqdur hamu

mısralarıyla başlayan terci-i benddir.

3.3.3. Terceme-i Kand-i Nebât

Bu eser¹³³, aslında Rûşenî Külliyyâtı'nın bir nüshasıdır. *Miskinlik Kitabı*, *Çoban-nâme* ve *Ney-nâme* mesnevilerinin yanında musammat, gazel ve tuyugların da yer aldığı yazma baş tarafından 45 beyit kadar eksiktir.

¹²⁹ Semra Aydemir (1990). *Dede Ömer Rûşenî (Hayâtı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni)*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. 24; Mustafa Uzun (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 48-49.

¹³⁰ *Âsâr-ı Aşk*. Dersaadet: Şirket-i Sahâfiyye-i Osmaniye Matbaası. 1314; İstanbul Üniversitesi Ktp. nu. 444.

¹³¹ Süleymaniye Ktp. Ali Nihat Tarlan. nu. 59 / 2.

¹³² Günay Kut (1978). *Heşt Bihişt, Sehi Beg Tezkiresi*. Harvard Üniversitesi Basımevi. 192.

¹³³ Amasya Bâyezid İl Halk Ktp. nu. 1205 / 2.

3.3.4. Kitâb-ı Mevlânâ

Çoban-nâme, *Kalem-nâme* ve *Ney-nâme*'den parçaların *Divan*'daki bazı manzumelerle rastgele bir araya getirildiği bu yazma,¹³⁴ *Rûşenî Külliyyatı*'nın dağınık bir nüshasıdır.

3.3.5. Kıssa-nâme

Kaynaklarda ve kataloglarda adına rastlanmayan bu eserin varlığını Prof. Dr. Abdullah Uçman haber vermektedir.¹³⁵ Ancak söz konusu çalışmada, eserin konusu, içeriği, bulunduğu yer vs. hakkında herhangi bir kayıt yoktur.

¹³⁴ Ankara Adnan Ötüken İl Halk Ktp. nu. 3564.

¹³⁵ Abdullah Uçman (1986). "XV. Yüzyıl Tekke Şiiri". *Büyük Türk Klâsikleri*. C. III. İstanbul: Ötüken Yay. 45.

4. METİN TESPİTİ

4.1. Karşılaştırmada Kullanılan Nüshaların Tavsifleri

1. M : Millet Ktp., Ali Emiri, Manzum, nu. 184

158 yk. 22.6 x 12.8-16.4 x 9.8 cm. Etrafı meşin, ıstampa yaldızlı, krem rengi kumaşla kaplanmış, miklepli cildi vardır.

Aharlı kağıda, nesih yazıyla, 15 satır halinde yazılmıştır. İlk varak tezhiplidir. 1^b ve 2^a yaldız, diğer varaklar surh cedvellidir. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Takip kaydı vardır. Derkenara farklı bir hatla kırmızı mürekkeple manzumelerin vezinleri ve bazı kısa açıklamalar yazılmıştır. Müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir.

Son varakta “*Ken’an Beg tarafından teberru’ idilmiştir.*” ibaresi kayıtlıdır.

Baş: İlāhī men kimem ki_ıdem münācāt
Tapuña eyleyem yā ‘arz-ı hācāt

Son: Çok emek zaḥmet çeküp gördüm elem
Şimdi uş temmet diyüp çaldum kalem

Yazmada sırasıyla Miskin-nāme (vr. 1^b-42^a), Çoban-nāme (vr. 42^a-61^b), Der Kasemiyāt u Münācāt (vr. 61^b-64^a), Der Medh-i Mesnevi-i Ma’nevi-i Mevleviyyet (vr. 64^a-67^a), Ney-nāme (vr. 67^a-102^a), Der Beyān-ı Sıfat-ı Kalem (vr. 102^b-105^b) ve Divan (vr. 105^b-158^a) bulunmaktadır.

2. N : Nuruosmaniye Ktp., nu. 3851

157 yk. 19.3 x 11-12.5 x 6.5 cm. Yeşil kumaşla kaplanmış, miklepli cildi vardır.

Abādî kâğıda, ince ta’lik yazıyla, 15 satır halinde yazılmıştır. Baş tarafta Sultan III. Osman’ın tuğralı vakıf mührü ve Haremeyn Evkaf Müfettişi İbrahim Efendi’nin

mührü vardır. İlk varak tezhiplidir. Bütün varaklar yıldız cedvellidir. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Müstensahi ve istinsah tarihi belli değildir.

Yazmanın sonuna Hâletî'ye ait bir nazm ve biri Farsça olmak üzere iki müfred eklenmiştir.

Baş: İlāhī men kimem ki_jdem münācāt
 Ṭapuña eyleyem yā ‘arz-ı ḥācāt

Son: ای روشنی درویش شو اشکسته و دلریش شو
 در فکر کار خویش شو بر خیز وقت صبحدم

Yazma Miskin-nāme (vr. 1^b-41^a), Silsile-nāme (vr. 41^b-42^b), Çoban-nāme (vr. 43^a-62^b), Der Kasemiyyāt u Münācāt (vr. 62^b-68^a), Ney-nāme (vr. 68^b-103^b), Der Beyān-ı Sıfat-ı Kalem (vr. 103^b-107^a) ve Divan (vr. 107^b-156^b)’dan oluşmuştur.

3. S1 : Süleymaniye Ktp., Şazeli Tekkesi, nu. 50

129 yk. 23 x 15 cm. Ebru kaplanmış mukavva cilt.

Abādî kāğıda ta’lik yazıyla, 21 satır halinde yazılmıştır. Nüshanın başında ve sonunda III. Mustafa’nın kızı Hadice Sultan’ın mührü bulunmaktadır. Özellikle cilt yerlerindeki güve yenikleri yüzünden tamir görmüştür. Cedvel yoktur. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Takip kaydı vardır. 1020/1611 muharreminin ilk günlerinde Derviş Mahmud-ı Ser-tirāş tarafından istinsah edilmiştir.

Baş: İlāhī men kimem ki_jdem münācāt
 Ṭapuña eyleyem yā ‘arz-ı ḥācāt

Son: Çok emek zahmet çeküp gördüm elem
Şimdi uş temmet diyüp çaldum kalem

Bu nüshada Ferišteoğlu'nun Āhiret-nāmesi (vr. 1^b-20^b), Miskin-nāme (vr. 21^b-48^a), Silsile-nāme (vr. 48^a-49^a), Çoban-nāme (vr. 49^a-63^b), Ney-nāme (vr. 63^b-93^b), Der Beyān-ı Sıfat-ı Kalem (vr. 93^b-96^a) ve Divan (vr. 96^a-129^a) bulunmaktadır.

4. A : Arkeoloji Müzesi Ktp., nu. 1152

161 yk. 19 x 12-13.5 x 7.2 cm. Meşin sırtlı, mukavva üzerine ebru kaplanmış cilt. Aharlı, filigranlı, ince Avrupa kâğıdına, ta'lik yazıyla, 15 satır halinde yazılmıştır. Tezhip yoktur. Kırmızı cedvellidir. Başlıklar da kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Takip kaydı vardır. Nüshanın sonuna Nesīmī'nin bir şiiri eklenmiş (vr. 161^a-161^b).

Baş: İlāhī men kimem ki idem münācāt
Tapuña eyleyem yā 'arz-ı hācāt

Son: در ذات پاك منزل راه و روش يكي
اندر صفات تفرقه اعتبار چيست

Külliyatın bu nüshasında Miskin-nāme (vr. 1^b-51^a), Ney-nāme (vr. 51^b-65^b), Medh-i Mesnevi (vr. 65^b-68^b), Sıfat-ı Kalem (vr. 68^b-77^a), Terci'iyāt vr. (77^a-85^b), Çoban-nāme (vr. 85^b-104^a), Etvār-ı Seb'a fi Medhi'n-Nebī (vr. 104^a-111^a), Silsile-nāme (vr. 111^a-112^a), Divan (vr. 112^a-144^a) ve Mevlānā Pīrī-i Erzincānī'nin Kitāb-ı Merātib-i Seb'a (vr. 144^b-161^a) adlı eseri bulunmaktadır.

5. B : Bayezid Devlet Ktp., nu. 3354

127 yk. 20.7 x 14.2-13.5 x 7.2 cm. Kahverengi, meşin, şemseli cilt.

Griye yakın esmerce kâğıda, bozuk bir ta'lik hatla, 18 satır halinde yazılmıştır. Tezhip ve cedvel yoktur. Başlıklar da kırmızı mürekkeple kaydedilmiştir. Takip kaydı vardır. Nüshanın ilk yedi sayfasına Türkçe ve Farsça beyitler ile bazı hadis-i şerifler yazılmıştır. Ayrıca ilk sayfada Gülşen-hâne-i Eğrikapu kaydı bulunmaktadır. Sayfa kenarlarına Şeyh Sinan'ın ve Rûşenî'nin bazı manzumeleri ilave edilmiştir. Ayrıca metnin çeşitli yerleri değiştirilerek buralara *sahh* kaydı düşülmüştür. Bu durum nüshanın başka bir nüsha ile karşılaştırılarak düzeltildiğini göstermektedir.

Baş: بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
جل و عز یرا خدا یر حمد نا محدود ثنای نا معدود

Son: Tañrıyı bilen egerçi ehldür
Tanıdum dimek velîkin cehldür
Tañrıyı tanı velî bildüm dime
Nite kim fâş itme sırrı sehldür

Külliyatın bu nüshasında Çoban-nâme (vr. 4^b-20^b), Miskin-nâme (vr. 20^b-52^a), Silsile-nâme (vr. 52^a-53^b), Ney-nâme (vr. 53^b-82^a), Kalem-nâme (vr. 82^a-86^a), Mesnevi ve Mevlana'nın mehdi (vr. 86^a-88^b), Divan (vr. 88^b-120^b) bulunmaktadır.

6. S2 : Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nu. 2641

136 yk. 20 x 13 cm. Kahverengi meşinden miklepli cilt.

Kalınca aharlanmış kâğıda ta'lik yazıyla, 15 satır halinde yazılmıştır. Nüshanın başında Esad Efendi'nin vakıf mührü bulunmaktadır. Cedvel yoktur. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Takip kaydı vardır. Sayfa kenarlarına farklı bir hatla bazı manzumeler ve çeşitli açıklamalar kaydedilmiş, nüshanın sonuna da Gülşenî'nin Mesnevisi'nden 120 beyti ilave edilmiştir. Rûşenî Külliyâtı'nın sonundaki kayıtlardan

metnin *Mustafa bin Mustafa* adlı biri tarafından 1022 (?) / 1613-14 yılında istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Yazmadaki ikinci istinsah kaydı (vr. 131^a) ise muhtemelen sayfaları kaybolmuş başka bir esere aittir.

Baş: Ki cānum tīġ-ı ħilmūñ eyledi çāk
Türābum āb-ı ‘ilmūñ eyledi pāk

Son: İzidür iy cān mübārek pāyuñuñ
Her ġubārı tāc-ı tārek pāyuñuñ
Topraġıdur çeşme çeşmek pāyuñuñ
Tozı virür göze görmek pāyuñuñ

Külliyat’ın bu nüshasında, Miskin-nâme(vr. 1^a-18^b), Çoban-nâme (vr. 18^b-37^a), Ney-nâme (vr. 37^a-64^a) ve Kalem-nâme (vr. 64^a-69^b)’nin ardından Mesnevi medhiyyesi, bir münâcât ve Gülşenî’nin 13 gazelini de ihtiva eden Divan (vr. 69^b-130^b) gelmektedir.

7. S3 : Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nu. 3748

144 yk. 18.5 x 10-13.4 x 5.5 cm. Sırtı meşin, üstü siyah bez kaplı cilt.

Sarıya yakın kâġıt üzerine ince ta’lik yazıyla, 15 satır halinde yazılmıştır. 1b-2a sayfaları tezhipli ve altın yaldız cedvellidir. Diğer sayfalara kırmızı cedvel çekilmiştir. Başlık yerleri muhtemelen sonradan doldurulmak üzere boş bırakılmıştır (Silsile-nâme’nin başlığı farklı bir hatla sayfanın üst tarafına yazılmış.). Takip kaydı vardır. Metindeki eksik ve yanlış bölümler sayfa kenarlarındaki kayıtlarla düzeltilmiştir. Müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir.

Baş: İlāhī men kimem ki ġdem münâcât
Tapuña eyleyem yā ‘arz-ı ħâcât

Son: Bulduğın çekme kenâre yüri var
 Ğayr-ı Hâkdan it kenâre yüri var
 Yaramaz işlerüñi terk eyleyüp
 Cehd idüp hoş yâre yare yüri var

Miskin-nâme (vr. 1^b-41^a), Silsile-nâme (vr. 41^b-42^b), Çoban-nâme (vr. 42^b-67^b), Ney-nâme (vr. 67^b-101^a), Kalem-nâme (vr. 101^a-104^b) ve Divan (vr. 104^b-144^a)’dan oluşmaktadır.

8. T : Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan, nu. 768

145 yk. 18 x 10-14 x 7.3 cm. Meşin cilt.

Ta’lik yazıyla, 15 satır halinde yazılmıştır. Baş tarafında Sultan I. Mahmud’un tuğra şeklindeki mührü ve kitaplığın damgası basılıdır. Surh cedvellidir. Başlıklar da kırmızı yazılmıştır. Takip kaydı vardır. Sayfa kenarlarında nadiren düzeltmeler yapılmıştır. Nüshanın sonuna birkaç beyt kaydedilmiştir. 1022/1613-14 Ramazanı’nda istinsah edilmiştir. Müstensihi belli değildir.

Baş: İlâhî men kimem ki idem münâcât
 Tâpuña eyleyem yâ ‘arz-ı hâcât

Son: ای روشنی درویش شو اشکسته و دلریش شو
 در فکر کار خویش شو بر خیز وقت صبحدم

Miskin-nâme, Çoban-nâme, Ney-nâme, Silsile-nâme ve Divan’dan oluşmaktadır.

4.2. Rûşenî Külliyyatının Diğer Nüshaları

1. Türkiye'deki Çeşitli Kütüphanelerde Bulunan Nüshalar

1. Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, *nu.* 94
2. Amasya Bayezid İl Halk Ktp., *nu.* 1205
3. Bayezid Devlet Ktp., *nu.* 4904 (Seçme)
4. Bayezid Devlet Ktp., *nu.* 1819/29 (Manzumeler)
5. Bursa İl Halk Ktp., Eski Eserler, *nu.* 2189
6. Bursa İl Halk Ktp., Eski Eserler, Ulu Cami, *nu.* 2144/2
7. Bursa İl Halk Ktp., Eski Eserler, *nu.* 671
8. Çorum Hasan Paşa İl Halk Ktp., *nu.* 4764 (Divan)
9. Çorum Hasan Paşa İl Halk Ktp., *nu.* 2133 (Divan)
10. Diyarbakır İl Halk Ktp., 1569/5 *nu.* (Divan)
11. DTCF Ktp., A. 289
12. DTCF Ktp., M. Ozak, *nu.* 1215
13. Hakkı Tarık Us, *nu.* 25 (Gazellerinden seçmeler)
14. Hüseyin Kaya Nüshası
15. İstanbul Ü. Ktp., T. 624
16. İstanbul Ü. Ktp., T. 795
17. İstanbul Ü. Ktp., T. 1915
18. İstanbul Ü. Ktp., T. 9385 (Çoban-nâme)
19. İstanbul Ü. Ktp., T. 797
20. İzzet Koyunoğlu Müzesi Ktp., *nu.* 13196
21. İzzet Koyunoğlu Müzesi Ktp., *nu.* 13769-13770
22. Kütahya Vahit Paşa İl Halk Ktp., *nu.* 1182 (Divan)
23. Mevlana Müzesi Ktp., Abdülbaki Gölpınarlı, *nu.* 127
24. Mevlana Müzesi Ktp., *nu.* 1653
25. Mevlana Müzesi Ktp., *nu.* 2178
26. Mevlana Müzesi Ktp., *nu.* 2446
27. Millet Ktp., Ali Emiri, Manzum, *nu.* 182
28. Millet Ktp., Ali Emiri, Manzum, *nu.* 183
29. Millet Ktp., Ali Emiri, Manzum, *nu.* 185

30. Millet Ktp., Ali Emiri, Manzum, *nu.* 186
31. Milli Ktp., F. B., *nu.* 229
32. Milli Ktp., Yazmalar, *nu.* 3838
33. Milli Ktp., Yazmalar, A. 6903/1-2
34. Milli Ktp., Yazmalar, A. 2431
35. Milli Ktp., Yazmalar, A. 841
36. Milli Ktp., Yazmalar, A. 3100/3 (Çoban-nâme)
37. Milli Ktp., Yazmalar, A. 3828
38. Milli Ktp., Yazmalar, *nu.* 5432
39. Milli Ktp., Yazmalar, *nu.* 2203/1
40. Milli Ktp., Ankara Adnan Ötüken İl Halk Ktp., *nu.* 3564
41. Milli Ktp., Ankara Adnan Ötüken İl Halk Ktp., *nu.* 3002
42. Rifat Kütük Nüshası
43. Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, *nu.* 3617
44. Süleymaniye Ktp., Lala İsmail, *nu.* 211
45. Süleymaniye Ktp., Düğümlü Baba, *nu.* 419 (Kalem-nâme yok)
46. Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, *nu.* 3785
47. Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, *nu.* 3431/2 (Çoban-nâme'nin bir bölümü)
48. Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, *nu.* 136
49. Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, *nu.* 1178
50. Süleymaniye Ktp., Düğümlü Baba, *nu.* 419
51. Süleymaniye Ktp., Lala İsmail, *nu.* 614/2
52. Süleymaniye Ktp., Uşşaki Tekkesi, *nu.* 62/2
53. Süleymaniye Ktp., Carullah Veliyüddin Efendi, *nu.* 1661 (Eksik-karışık)
54. Süleymaniye Ktp., Serez, *nu.* 3995/2 (Çoban-nâme)
55. Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Hazine, *nu.* 928
56. TDK Ktp., Yz. A. 234
57. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp., *nu.* 85
58. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp., *nu.* 687
59. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp., *nu.* 761

60. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp., *nu.* 1067/1 (Çoban-nâme)

2. Yurt Dışındaki Çeşitli Kütüphanelerde Bulunan Nüshalar

1. Azerbaycan Elyazmaları Enstitüsü, b-778
2. Azerbaycan Elyazmaları Enstitüsü, b-3972
3. Marburg Devlet Ktp. (Staatsbibliothek), Ms. Or. Ct. 2270
4. Vatikan Apostol Ktp., Vat-Turco, 244
5. San Petersburg Şark İlimleri Enstitüsü, V-1206
6. İsveç Upsala Ü. Ktp., İ-502

4.3. Karşılaştırmada Kullanılan Nüshaların Değerlendirilmesi

Yukarıdaki dökümden de anlaşılacağı gibi, Rûşenî Külliyyatı'nın yurt içi ve yurt dışında toplam 74 nüshası tespit edilmiştir. Bunlardan yurt içinde bulunanların hemen hepsi gözden geçirilmiş, ulaşamadığımız yurtdışındakilerden de Azade Ertuğrul Musabeyli'nin yaptığı çalışma¹³⁶ sayesinde büyük ölçüde istifade edilmiştir.

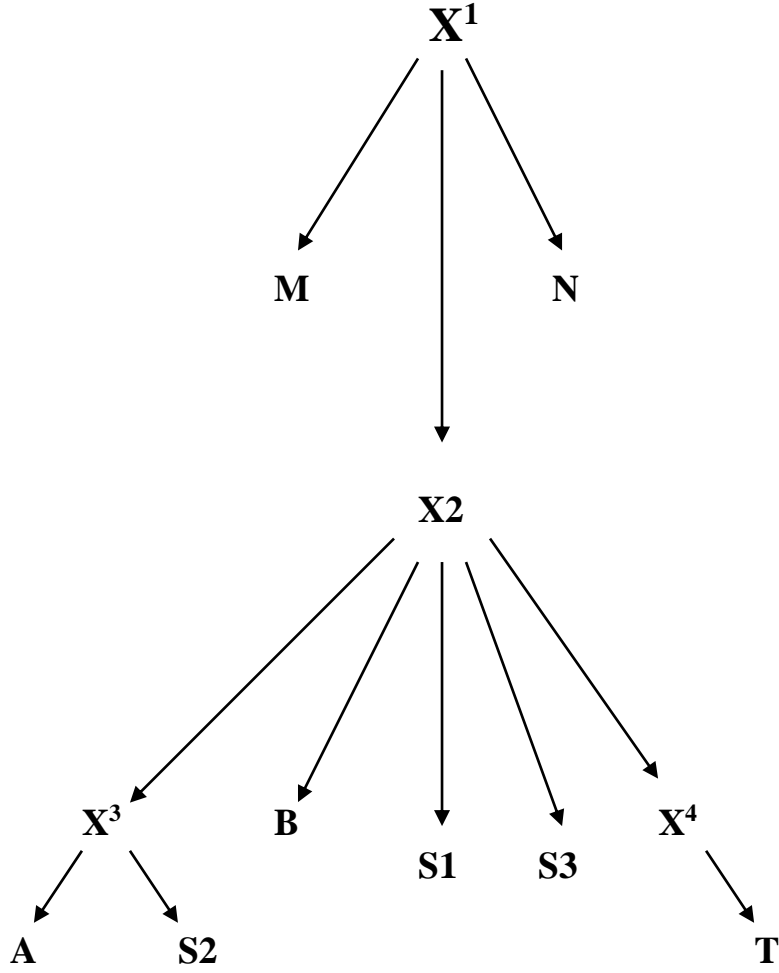
Divan'ın tenkidli metni hazırlanırken, Rûşenî Külliyyatı'nın bu 74 nüshasından sekiz tanesi kullanılmıştır. Bu nüshaların seçiminde en çok manzumeyi ihtiva etme, eskilik, düzen, Dede'nin eser verdiği coğrafyanın dil ve imla özelliklerini içermesi gibi bazı esaslar dikkate alınmıştır.

Ayrıca söz konusu nüshalar hakkında şunlar söylenebilir:

1. M ve N, içerdikleri manzume sayısı, düzen ve imlâ hususiyetleri itibarıyla en dikkate değer nüshalardır.
2. B, S1, S3 (X³ ve X⁴) nüshaları bu ikisinin kardeşi olduğunu düşündüğümüz bugün elde olmayan bir başka nüshadan (X²) istinsah edilmiş olmalıdır.
3. Birçok ortak yönü olan A ve S2 nüshalarının X³'ten, T nüshasının da X⁴'ten alınmış olmaları muhtemeldir.

¹³⁶ Bu eser, nüsha farklarını gösterirken “**MsB**” kısaltmasıyla ifade edilecektir.

4.4. Nüshaların Soyağacı



4.5. Metin Tespitiyle İlgili Hususlar

- Dede Ömer Rûşenî Divanı'nın tenkidli metni oluşturulurken yukarıda dökümü yapılan nüshaların tamamına yakını gözden geçirilmiş ve bunlardan sekiz tanesi değerlendirilmiştir.
- Metni kurarken Rûşenî'nin üslûbuna en yakın metne ulaşılmaya gayret edilmiştir. Bunun için Dede'nin yettiği ve ömrünü tamamladığı bölgelerin dil ve imla hususiyetleri, vezin, mana ve üslup gibi unsurlardan yararlanılmıştır.
- Karşılaştırılan sekiz nüshanın hiçbiri esas ittihaz edilmemiş, ancak en çok metni en doğru imlayla vermeleri itibariyle büyük ölçüde *M* ve *N* nüshalarından faydalanılmıştır.
- Azade Ertuğrul Musabeyli'nin, ulaşamadığımız bazı nüshaların kullanıldığı *Dede Ömer Rûşenî'nin Eserleri* adlı tenkidli çalışması, dokuzuncu nüshaymış gibi, değerlendirilmiş ve nüsha farklarında “*Msb*” kısaltmasıyla gösterilmiştir.
- Manzumelerin yazmadaki yerini ifade etmek üzere, oluşturulan metnin sol tarafına, nüshaları simgeleyen harflerle birlikte varak numaraları verilmiştir. Ayrıca her yeni manzumeye geçildiğinde dipnot alanında koyu harflerle, o manzumenin bütün nüshalarda bulunduğu varaklar tespit edilmiştir.
- Metni kurarken, manzumelerin hepsi numaralandırılmış ve metnin tamamını ilgilendiren notlar bu numaralara göre verilmiştir. Başlıklar ise * işaretiyle temsil edilmiştir.
- Beyitlerden oluşan nazım şekilleriyle ilgili dipnotlarda “a” ve “b” harfleriyle beytin birinci ve ikinci mısra kastedilmiştir. Beytin tamamını ilgilendiren farklar söz konusu olduğunda “a” ve “b” harfleri bir arada verilmiştir. (Örneğin 5^{ab} Beşinci beytin tamamını ilgilendiren bir fark için verilmiştir.)
- Bentlerden oluşan nazım şekillerinde ise manzumenin tek veya çok bentli oluşuna göre farklı yollar benimsenmiştir. Tuyug gibi tek bentli nazım

şekillerinde mısralar yine harflerle (a, b, c, d) sembolize edilmiştir. Buna göre “a” harfi tuyugun ilk mısraını, “d” son mısraını temsil etmektedir.

- Müstezad nazım şekli de tuyug gibi değerlendirilmiştir. Bu durumda iki uzun mısra “a” ve “b”, iki kısa mısra da “c” ve “d” harfleriyle temsil edilmektedir.
- Terci-i bend, Terki-i bend, muhammes gibi çok bentli nazım şekillerinde ise bentlerin her birine Romen rakamıyla numaralar verilmiş, bunların yanındaki Arap rakamlarıyla da mısralar kastedilmiştir. Örneğin II³ ikinci bendin üçüncü mısraını ifade etmektedir. Musammatlardaki IV¹⁻¹⁶ ise 16 mısralık bir bendin tamamını ilgilendirecektir.
- Farklar verilirken her zaman büyükten küçüğe doğru bir sıra takip edilmiştir. Buna göre önce beyit veya mısra düzeyinde takdim-tehirler, değişiklikler, eksiklik veya fazlalıklar sonra da bunların kelime grubu ya da kelime düzeyinde olanları verilmiştir.
- Beyit veya mısraların tamamını ilgilendiren dipnotlarda beyti/mısrayı simgeleyen harfler yazıldıktan sonra doğrudan diğer nüshalardaki farklı versiyonu verilmiştir. Kelime veya kelime grubunda ise önce oluşturulan metindeki şekli, sonra diğer nüshalardaki karşılığı verilmiştir.
- Metinde ve dipnotlarda kullanılan işaretlerden bazıları şunlardır:

[] Metinde olmadığı halde, tarafımızdan ilave edilen ifadeler bu işaret içine alınmıştır.

(?) Doğruluğundan şüphe edilen ifadelerin yanına bu işaret konmuştur.

≈ Nüshalarda farklı numaralarla kaydedilen mısra ve beyitler için bu işaret kullanılmıştır. Örneğin ^{3ab} ≈ ^{5ab} B. formülü “^{3ab} beyti B nüshasında ^{5ab} olarak kaydedilmiş” anlamına gelmektedir.

↔ Bu işaretle metinler arasında yapılan takdim-tehirlere ima edilmektedir.
Örneğin

12^{ab} ↔ 13^{ab} A, S2. formülü 12^{ab} beytinin A ve S2 nüshalarında 13^{ab} ile yer değiştirdiğini göstermektedir.

– Yazma nüshalarda bulunmayan manzume, beyit, mısra veya kelimeleri göstermek için kullanılmıştır.

; Noktalı virgül aynı mısradaki bulunan farklı ifadenin diğer nüshalardaki şekilleri gösterilirken kullanılmıştır. Örneğin ^{5b} *nāzūk*: *nāz* u S1; *hoş-ḥaṭ* A; *nāzı* S3, T. formülü beşinci beytin ikinci mısrasında yer alan *nāzūk* kelimesinin S1’de *nāz* u, A’da *hoş-ḥaṭ*, S3 ve T’de ise *nāzı* şeklinde yer aldığını göstermektedir.

/ Kesme işareti ise aynı mısradaki bir farkı bitirip diğerine geçmek için kullanılmıştır. Örneğin ^{5ab} – S1, A, S2 / ≈ ^{6ab} B; ≈ ^{4ab} S3, T. formülü 5ab beytinin S1, A ve S2’de olmadığını ayrıca aynı beytin B’de ^{6ab}, S3 ve T’de ise ^{4ab} olarak kaydedildiğini ifade eder.

- Yazmalarda okunamayan ifadeler olduğu gibi kopyalanıp (resmi alınıp) dipnota atılmıştır.
- Metinde geçen āyet, hadis ve vecizelerin tam metinleri çalışmanın sonuna konan ekler bölümünde verilmiştir. Böylece söz konusu ibareler ikinci kez kullanıldıklarında bu bölüme gönderme yapılmıştır.

KAYNAKLAR

- Ak, Coşkun (2001). *Bağdatlı Rûhî Dîvânı, I, (Karşılaştırmalı Metin)*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yay.
- Akpınar, Yavuz. “Mehsetî Gencevî”. *TDEA*. C. VI. 223-224.
- Aksoy, Hasan (1996). “Gülşenî-i Saruhânî”. *İslam Ansiklopedisi*. C. XIV. 256.
- Akyüz, Kenan vd. (1990). *Fuzûlî Divanı*. Ankara: Akçağ Yay.
- A'lâhân-i Efsahzâd (1378 / 1999). *Dîvân-ı Câmî*. C. I. Tahran.
- Ali Tökel, Dursun (2003). *Divan Şiirinde Harf Simgeciliği*. Hece Yay.
- Alî-şîr Nevâyî (1993). *Mizânü'l-Evzân (Vezinler Terazisi)*. Haz. Kemal Eraslan. Ankara: TDK Yay.
- Aras, Veli (1981). “Hilye ve Hilyeler”. *TDED*. C. IV. 235-238.
- Arslan, Mehmet (2002). *Şeref Hanım Dîvânı*. İstanbul: Kitabevi.
- Arslan, Mehmet (2003). *Leylâ Hanım Dîvânı*. İstanbul: Kitabevi.
- Âsâr-ı Aşk*. İstanbul Üniversitesi Ktp. nu. 444.
- Aşkar, Mustafa (1999). “Bir Türk Tarikati Olarak Halvetiyye'nin Tarihî Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XXXIX: 535-563.
- Ayan, Hüseyin (1990). *Nesîmî Divanı*. Ankara: Akçağ Yay.
- Aydemir, Semra (1990). *Dede Ömer Rûşenî (Hayâtı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkîdli Metni)*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Azamat, Nihat (2000). “İbrahim Gülşenî”. *İslam Ansiklopedisi*. C. XXI. 301-304.
- Babinger, F. - Fuad Köprülü (1996). *Anadolu'da İslâmiyet*. Çev. Ragıp Hulûsî. Haz. Mehmet Kanar. İstanbul: İnsan Yay.
- Baltacı, Câhid (1976). *XV-XVI. Asırlar Osmanlı Medreseleri*. İstanbul.

- Banarlı, Nihad Sâmi (1987). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. C. I. İstanbul: MEGSB Yay.
- Bayraktar, M. Sami (1996). *Tire’de Osmanlı Dönemi Câmi ve Mescidleri*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Bayraktareviç, Fehim (1974). “Mesîhî”nin Dünya Edebiyatında Yer Alan Bahariyesi”. *TDED*. C. XXII. 213-219.
- Beysanoğlu, Şevket (1969). *Kadın Şairlerimizden Sırrî ve Dîvânçesi*. Ankara.
- Buluç, Sadettin (1962). “Şeyyad Hamza’nın Lirik Bir Şiiri”. *TDED*. C. XII. 140-142.
- Bursalı Mehmed Tâhir (2000). *Osmanlı Müellifleri*. C. I. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Canım, Rıdvan (1998). *Türk Edebiyatı’nda Sâkinâmeler ve İşretnâme*. Ankara: Akçağ Yay.
- Canım, Rıdvan (2000). *Latîfî, Tezkiretü’ş-Şu’arâ ve Tabsıratü’n-Nuzamâ*. Ankara: AKM Yay.
- Çavuşoğlu, Mehmed (1977). *Yahyâ Bey Dîvanı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Çavuşoğlu, Mehmed (1979). *Amrî Dîvanı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Çavuşoğlu, Mehmed-M. Ali Tanyeri (1981). *Hayretî Dîvanı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Çelebi, Asaf Hâlet (2002). *Mevlânâ’nın Rubâîleri*. Ankara: HeceYay.
- Çelebi, Asaf Hâlet (2002). *Molla Câmi*. Hece Yay.
- Çelebioğlu, Âmil (1996). *Muhammediye*. C. I-II. İstanbul: MEB Yay.
- Çelikoğlu, Şahver (1985). *Sezâyî-i Gülşenî Dîvanı*. İstanbul: Yazı Yay.
- Çıpan, Mustafa (2002). “Mevlevîlik Terimleri”. *Konya’dan Dünya’ya Mevlânâ ve Mevlevîlik*. Konya: Karatay Belediyesi Yay. 165-178.
- Dede Ömer Rüşenî (2014). *Âsâr-ı Aşk*. Der. Şeyh Şuayb Şerefeddin Gülşenî. Haz. Selami Şimşek. İstanbul: Buhara Yay.

- Demirci, Mehmet (2005). *Gönül Dünyâmızı Aydınlatanlar*. İstanbul: Mavi Yay.
- Devletşâh b. Alâ'ü'd-devle Bahtîşah el-Gâzî es-Semerkindî (1338 hş). *Tezkiretü'ş-şu'arâ*. Nşr. Muhammed-i Ramazan. Tahran.
- Eraydın, Selçuk (1997). *Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay.
- Erdoğan, Mustafa (2002). *Türk Edebiyatında Muhammes*. Ankara: Kültür Bak. Yay.
- Ersoylu, İ. Halil (1989). *Cem Sultan'ın Türkçe Dîvânı*. Ankara: TDK Yay.
- Ertaylan, İ. H. (1951). *Falname*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yay.
- Erzurumlu İbrahim Hakkı (1997). *Divan*. Haz. Numan Külekçi-Turgut Karabey. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yay.
- Firdevsî (1992). *Şeh-nâme*. C. I. Çev. Necati Lugal. İstanbul: MEB Yay.
- Gökyay, Orhan Şaik (1966). *Evlîya Çelebi Seyahatnâmesi*. C. 1. İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Gölpınarlı, Abdülbâki (1989). *Hurûfîlik Metinleri Kataloğu*. Ankara: TDK Yay.
- Güzel, Abdurrahman. *Dînî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yay.
- Hamdî (1991). *Yusuf u Züleyha*. Haz. Naci Onur. Ankara: Akçağ Yay.
- Haskan, Mehmet Mermi (2001). *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*. C. III. İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yay.
- Hatiboğlu (1960). *Bahrü'l-hakâyık*. Nşr. İsmail Hikmet Ertaylan. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay.
- Hayyampur, A. (1368 hş). *Ferheng-i Suhenverân*. C. I. Tahran: İntişârât-ı Tilâye.
- Hoca Ahmed Yesevî (1993). *Divan-ı Hikmet*. Haz. Hayati Bice. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Hoca Sadettin Efendi (1992). *Tacü't-Tevarih*. C. V. Haz. İsmet Parmaksızoğlu. Eskişehir: KB Yay.
- Horata, Osman (1998). "Necâtî Bey'den Bâkî'ye 'Döne Döne' ". *Bilig* 7 (Güz): 44-66.

- Işık, İhsan (2001). *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*. Ankara.
- İbn-i Kemâl (1996). *Dîvân*. Haz. Mustafa Demirel. İstanbul.
- İpekten, Haluk (1974). *Karamanlı Nizâmî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- İpekten, Haluk (1988). *Fuzûlî, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yay.
- İpekten, Haluk (1988). *Bâki, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Yay.
- İpekten, Haluk (1996). *Dîvân Edebiyatında Edebî Muhitler*. İstanbul: MEB Yay.
- İpekten, Haluk (2001). *Eski Türk Edebiyatı, Nazım Şekilleri ve Aruz*. Dergâh Yay.
- İpşirli, Mehmet (2003). “Medrese (Osmanlı Dönemi)”. *İslam Ansiklopedisi*. C. XXVIII. İstanbul: TDV Yay.
- İsen, Mustafa-Cemal Kurnaz (1990). *Şeyhî Divanı*. Ankara: Akçağ Yay.
- İsen, Mustafa-Muhsin Macit (1992). *Türk Edebiyatında Tevhidler*. Ankara: TDV Yay.
- Kaplan, Mahmut (1995). *Hayriyye-i Nâbî (İnceleme-metin)*. Ankara: AKM Yay.
- Kara, Mustafa (1999). “Gülşeniye ve Güldeste”. *Dergâh* X: 110.
- Karabey, Turgut (1996). *Ahmed Paşa, Hayatı, Sanatı, Eserleri*. Ankara: Akçağ Yay.
- Karaman, Nihal Nomer (2002). *Cemâlî Dîvânı*. İstanbul: Kitabevi.
- Karasakaloğlu, Nuri (1998). *Dil-güşâ (Giriş-Metin-İndeks)*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Kaside-i Bürde Dibacesi*. İstanbul Üniversitesi Ktp. Ar. 6393.
- Kâşgarlı Mahmud (2014). *Dîvânü Lugâti't-Türk (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin)*. Haz. Ahmet B. Ercilasun ve Ziyat Akkoyunlu. Ankara: TDK Yay.
- Kaya, Mahmut (2001). “Kasîdetü'l-bürde”. *İslam Ansiklopedisi*. C. XXIV. İstanbul: TDV Yay. 568-569.

- Köksal, M. Fatih (2000). “Seyyid Nesîmî’nin Bilinmeyen Tuyuğları”. *Journal of Turkish Studies – Türklük Bilgisi Araştırmaları (Âgâh Sırrı Levend Hatıra Sayısı I)* 24: 187-208.
- Köprülü, M. Fuad (1989). *Edebiyat Araştırmaları*. C. II. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kurnaz, Cemal (1999). *Türkiye-Orta Asya Edebî İlişkileri*. Ankara: Akçağ Yay.
- Kut, Günay (1978). *Heşt Bihîşt, Sehi Beg Tezkiresi*. Harvard Üniversitesi Basımevi.
- Kut, Turgut. “Kaside-i bür’e”. *TDEA*. C. V. 213-214.
- Küçük, Sabahattin (1994). *Bâkî Dîvânı*. Ankara: TDK Yay.
- Levend, Agâh Sırrı (1962). *Ümmet Çağı Türk Edebiyatı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay.
- Macit, Muhsin (1990). “Nesimi’nin Şiirinde Âhengi Sağlayan Unsurlardan Tekrarlar Üstüne Bir Deneme”. *Yönelişler* 48: 26-36.
- Macit, Muhsin (1991). “Molla Câmî’nin Osmanlı Edebiyatına Tesiri I”. *Erdem* VII.
- Macit, Muhsin (1996). *Divân Şiirinde Âhenk Unsurları*. Ankara: Akçağ Yay.
- Mazıoğlu, Hasibe (1983). “Türk Edebiyatı, Eski”. *TA* XXXII.
- Mehmed Süreyya (1996). *Sicill-i Osmanî*. C. IV. Haz. N. Akbayar-S. A. Kahraman. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Mengi, Mine (1995). *Mesihî Dîvânı*. Ankara: AKM Yay.
- Mengi, Mine (2000). “Eski Edebiyatımızdaki Bazı İnsan Tipleri”. *Divan Şiiri Yazıları*. Ankara: Akçağ Yay.
- Merçil, Erdoğan (1991). “Aydinoğulları”. *İslam Ansiklopedisi*. C. IV. 239-241.
- Muhammed Ali Terbiyyet (1377 hş.). *Dânişmendân-ı Âzerbâycân*. Tahran.
- Musabeyli, Azade Ertuğrul. *Dede Ömer Rûşenî’nin Eserleri (İlmî Tenkîdî Metni)*. 2 C. Redaktör: Cihangir Kahraman Vahidoğlu.
- Ocak, Ahmet Yaşar (1992). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Marjinal Sûflilik: Kalenderîler (XIV-XVII. Yüzyıllar)*. Ankara: TTK Yay.

- Ocak, Ahmet Yaşar (1998). *Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler (15.-17. Yüzyıllar)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Okur, Münevver (1992). *Cem Sultan Hayatı ve Şiir Dünyası*. Ankara: KB Yay.
- Onay, Ahmet Talât (1996). *Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i*. Haz. Cemal Kurnaz. Ankara: Akçağ Yay.
- Öngören, Reşat (2000). *Osmanlılar'da Tasavvuf; Anadolu'da Sûfîler, Devlet ve Ulemâ (XVI. Yüzyıl)*. İstanbul: İz Yay.
- Özdamar, Mustafa (2005). *Pîrân*. İstanbul: Kırkkandil Yay.
- Özek, Ali vd. (1993). *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*. Ankara.
- Öztuna, Yılmaz (1990). "Ahmed Râsim". *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*. C. II. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Öztuna, Yılmaz (1990). "İsmail Safâ". *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*. C. II. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Öztuna, Yılmaz (1990). "Nazîm". *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*. C. II. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Pekolcay, Neclâ (1992). *Süleyman Çelebi Mevlid*. İstanbul: Dergâh Yay.
- Pervâne b. Abdullah. *Mecmua'tü'n-nezâ'ir*. Topkapı Sarayı Ktp. Bağdat 406.
- Rüşenî (1314). *Âsâr-ı Aşk*. Dersa'âdet: Şirket-i Sahâfiyye-i Osmaniye Matbaası.
- Sa'id Nefisî (1363 hş.). *Tarih-i Nazm u Nesr der İran ve der Zebân-i Fârsî*. C. II. Tahran.
- Sâdık Vicdânî (1995). *Tarîkatler ve Silsileleri (Tomâr-ı Turûk-ı 'Aliyye)*. Haz. İrfan Gündüz. Enderun Kitabevi.
- Sevgi, Ahmet. "Edebiyatımızda Mevlânâ ve Mesnevî Tesiri". *Konya'dan Dünya'ya Mevlânâ ve Mevlevîlik*. Konya: Karatay Belediyesi Yay.
- Seyyid Kemâl Hacı Seyyid Cevâdî vd. (1378 hş.). *Eser-âferînân, (Zindegî-nâme-i Nâm-âverân-ı Ferhengî-yi İran, Ez âgâz tâ sâl-i 1300 hş.)*. C. III. Tahran.

- Sungur, Necati (1998). *Tâcî-zâde Cafer Çelebî'nin Heves-nâme'si (İnceleme-Tenkitli Metin)*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Şentürk, Ahmet Atilla (1996). *Sûfi yahut Zâhid Hakkında*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Şentürk, Ahmet Atillâ-Ahmet Kartal (2004). *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yay.
- Şeyh Abdurrahim Karahisarî (1960). *Tercüme-i Kaside-i Bürde*. Nşr. İsmail Hikmet Ertaylan. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Tarlan, Ali Nihat (1992). *Ahmet Paşa Divanı*. Ankara: Akçağ Yay.
- Tarlan, Ali Nihat (1997). *Necati Beg Divanı*. İstanbul: MEB Yay.
- Tavukçu, Orhan Kemâl (2008). *Halîlî and his Fürkat-nâme (Introduction-Analysis-Critical edition-Facsimile) / Halîlî ve Fürkat-nâmesi (Giriş-İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)*. Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü.
- Tavukçu, Orhan Kemâl (2017). “Yûnus Emre Mektebi: Kurucu Nesil”. *Yûnus Emre Kitabı*. Ankara: Aksaray Valiliği İl Kültür Müd. Yay. 139-161.
- Tavukçu, Orhan Kemal (2004^a). “Yunus Şiirlerini Ayırt Etmeye Yönelik Bazı Tespitler”. *Journal of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları* 28/II (IV): 74-78.
- Tavukçu, Orhan Kemal (2004^b). “Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Edebî Kişiliği”. *Üsküdar Sempozyumu I*. 23-25 Mayıs 2003. İstanbul.
- Top, H. Hüseyin (2001). *Mevlevî Usûl ve Âdâbı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Tunç, Semra (1997). “Dede Ömer Rûşenî”. Konya: *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 4: 237-249.
- Tunç, Semra (2001). “Dede Ömer Rûşenî Divanı'nda Söz ve Konuşma Âdâbı ile İlgili Hususlar”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 10: 161-180.

- Uçman, Abdullah (1986). "XV. Yüzyıl Tekke Şiiri". *Büyük Türk Klâsikleri*. C. III. İstanbul: Ötüken Neşriyat-Söğüt Yay. 45-48.
- Uzun, Mustafa (1982). *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
- Uzun, Mustafa (1990). *Dede Ömer Rûşenî, Ney-nâme (Tenkidli basım)*. İstanbul.
- Uzun, Mustafa (1994). "Dede Ömer Rûşenî". *İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yay. C. IX. 81-83.
- Uzun, Mustafa (1998). "Hilye". *İslam Ansiklopedisi*. C. XVIII. İstanbul: TDV Yay. 44-47.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1988). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. Ankara: TTK Yay.
- Ünal, Hidayet (2003). *Rûşenî Ömer Dede'nin Çobân-nâme Mesnevisi (İnceleme-metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Ünver, İsmail (1988). "İkilemelerle Yazılmış Dört Gazel". *Türk Dili* 483: 291-297.
- "Yahya Bey" (1998). *TDEA*. C. VIII. 542-544.
- Yavuz, Kemal (1982). *Mevlânâ, Mesnevî-i Muradiye*. Ankara: KTB Yay.
- Yavuz, Kemal (1986). "Mesnevî-i Muradiyye'deki Fonetik Husûsiyetler". *Atatürk Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi* 15 / 2.
- Yavuz, Orhan (2002). *Kansu Gavri'nin Türkçe Dîvânı*. Konya: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yay.
- Yavuz, Yusuf Şevki (1992). "Beyzâvî". *İslam Ansiklopedisi*. C. VI. İstanbul: TDV Yay. 100-103.
- Yeniterzi, Emine (1993). *Divan Şiirinde Na't*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Zebîhullâh-ı Safâ (2002). *İran Edebiyatı Tarihi*. C. I. Çev. Hasan Almaz. Ankara: Nüşa Yay.
- Ziya Paşa (1992). *Terci-i Bend, Terki-i Bend*. Haz. Hüseyin Yorulmaz. İstanbul: Çıdam Yay.

DİVAN'IN TENKİTLİ METNİ

KASİDELER

-1-

Kaşide fî medhi'n-nebî şallalāhu 'aleyhi ve sellem**mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün*

- A 113^a 1 Eyā sultānı kevneynüñ sözüñ cümle deķāyıķdur
Letā'ıfdür ğarāyıbdür 'acāyıbdür haķāyıķdur
- M 106^a, B 91^a Feşāhatde belāğatde me'ārifde merātibde
Nebilerden seni kimdür dimez a'lā vü fāyıķdur
- Senüñ bir vechile zāt-ı şerifüñ zāhir oldı kim
Hudā dimekden özgesi ne dinse saña lāyıķdur
- T 105^b Cihānda la'l ü yāķutuñ adı gerçi ki şāmitdür
Senüñ la'lüñ suhen-güdur dilüñ yāķüt-ı nātıķdur
- S1 96^b 5 Boyuñ serv-i hırāmāndur semen-sā kākülüñ sünbül
Haţuñ mānend-i reyhāndur ruĥuñ mişl-i şaķāyıķdur
- Zamīrüñ mihr-i raĥşāndur cebīnüñdür meh-i tābān
Külāleñdür şeb-i yeldā yañağuñ şubĥ-ı şādıķdur
- Eyā ma'şūķ-ı Raĥmānī ki farz-ı 'ayn imiş 'ışķuñ
Saña 'āşıķ olan kimse hemān Allaha 'āşıķdur
- İnüp gökden yire 'İsī n'ola olursa şākirdüñ
Lebüñ ihyā-yı mevtāda iñen üstād-ı ĥāzıķdur
- S3 106^a Senüñ şīrīn tuţağuña ruţab dinse 'aceb midür
Bu naĥlistān-ı 'ālemde ki boyun naĥl-i bāsıķdur

1: M 105^b; N 107^b; S1 96^a; A 113^a; B 90^b; S2 70^a; S3 105^b; T 105^a.

* Kaşide-i ĥazret-i Rüşeni fî medhi'n-nebî 'aleyhi's-selām N; İbtidā-i Kaşā'id S1; Ve lehū fi medhi'n-nebî A; Fî medhi-i sultān-ı enbiyā şallalāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem B; Kaşide S2; - S3, T.

^{1a} deķāyıķdur: haķāyıķdur S3.

^{2a} belāğatde me'ārifde: melāĥatde belāğatde A, S2.

^{3b} dimekden: dinmekden B.

^{4b} la'lüñ: la'l-i S2.

^{5b} mişl-i: müşķ-i A, S2.

^{8ab} - S1

^{9a} tuţağuña: tuđağuña S3, T; duđağuña N, S1, A, B, S2. ^{9b} ki boyuñ: boyuñ bir B.

- 10 Hâkuñ ism-i şerîfinden güzîñ ismüñ ki müştâkdur
Mübârek aduñ Allahuñ laţîf adına lâhîkdur
- s2 70^b Egerçi da'vetîñ kamu nebîlerden eyâ dâ'î
Olupdur şüretâ soñra velî ma'nide sâbîkdur
- Beyân itse me'ânîyi bedî'-i mantıkuñ n'ola
Kelâm-ı hikmet-âmîzüñ meşâbîh ü meşârîkdur
- Şabâ beñzer ki gül-zâr-ı diyâruñdan güzêr kılmış
Ser-â-ser uğrayan yerler gülistân u hadâyîkdur
- N 108^a Ebû Bekr u 'Ömer 'Osmân 'Alî kim çâr-yâruñdur
Seni her kim sever cândan bularuñla muvâfîkdur
- 15 'Aceb mi medh-i hulğundan olursa Rüşenî 'âciz
Çü mâdîh hulğ-ı nîkûñı eyâ memdûh Hâlîkdur
- Ne devletlü sa'âdetlü ne 'izzetlüdür ol kimse
Senüñle rûz-ı mahşerde muşâhibdür mu'ânîkdur
- M 106^b Şefî'i her güneş-kâruñ çü ey şâh-ı kerem sensin
Gelüpdür Rüşenî dahı kapuña 'abd-i âbîkdur
- Senüñ bir 'aşîkuñdur ol dil ü cândan eyâ server
Gözi yaşı yüzi rengi anuñ 'ışığına danîkdur

^{10a} güzîñ: senüñ S2.

^{11a} kamu: hamu A, S3, T; ^{11b} Olupdur: Gelüpdür S3, T.

^{12ab} ↔ ^{13ab} A, S2; ^{12a} me'ânîyi bedî'-i: me'ânî-i bedî'-i M; me'ânî bedî'î N; me'ânî-i bedî'î S1, B; me'ânîni bedî'-i S2; me'ânî vü bedî'î T.

^{13ab} ↔ ^{12ab} A, S2; ^{13a} Şabâ yili ki gül-zârı diyâruñdan A; Şabâ yili ki gül-zâr diyâruñdan S2; ^{13b} uğrayan yerler: görüben dirler A / u: - M.

^{14a} kim: hem S2.

^{15ab} ≈ ^{17ab} A; ^{15a} hulğundan: hulğdan B.

^{16ab} ≈ ^{19ab} S2.

^{17a} çü ey şâh-ı: eyâ şâh-ı S3, T; çü ey kân-ı S2.

^{18a} ü: - S1 / eyâ: ile S2; ^{18b} danîkdur: tanıkdur M.

-2-

Der medh-i Resül ‘aleyhi’s-selām*

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1 Yine iy bād-ı nesīm-i ‘anber-āsā hūb es
Reh-neverd ol bunca günlük yolları bir demde kes

A 116a Tiz-rev bir turfe peyk-i çābük ü çālāksın
Olabilmez saña hem-reh ne cemāze ne feres

Var resūluñ türbesine ayağına sür yüzüñ
Bī-edeb deprenme āheste kımılda itme ses

Oķı Ḥassān kimi bu medhı revān idüp senā
Dürlü miskīnlükler it hıżmet idüp mişl-i Enes

5 İy nefīsü’n-nefs ü nīkū hūlķ u raḥmānī nefes
Ve’y mu’in-i her kes ü her ķalmıŗa feryād-res

Kıŗt-zār-ı mu’cizātuñdan senüñ bir hūŗedür
Gendüm-i Ādem Ḥalīlullah inen bī-ḥadd ades

S1 97^a چون خدا را بی حمت دیدی بچشم سربسر
پس چنان کر پیش می بینی همی بینی ز پس

Ḷāni’ olup didi Mūsī-i nebi تبت اليك
Sen didüñ yā Rabb رَّبِّي dimeyüp yā Rabb bes

2: M 106^b; N 108^a; S1 96^b; A 115^b; B 91^b; S2 79^b; S3 106^a; T 106^a.

* Ve lehū fī medh-i resül ‘aleyhi’s-selām N; Ve lehū der medh-i sulṫān-ı enbiyā şallallahu ‘aleyhi ve sellem B; Ve lehū S2; - S1, S3, T.

^{1b} Reh-neverd: Reh-never S2.

^{2a} peyk-i: peyk ü S1, peyki A, S2; çābük ü: çābük S1, çābüki A; ^{2b} Vey mu’in-i bī-kesī her ķalmıŗa feryād-res (^{5b}) A; İy mu’in-i her kesī her ķalmıŗa feryād-res S2.

^{3b} deprenme: depretme M, S3, tepretme A; kımılda: ķalemde M

^{4a} Oķı; Oķu S1; Oķı S3, T / Ḥassān kimi: Ḥassān bigi A, B; cān bigi S2 / medhı: bu medh A, S2; ^{4b} hıżmet: hığmet S3, S2, B / mişl-i: hem-çün B.

^{5ab} – A, S2; ^{5a} ü nīkū hūlķ u: nīkū hūlķ M, N, S1, nīkū hūlķ u B; ^{5b} ≈ ^{2b} S2 / her kes ü: her kesī M, N, S1, B.

^{6a} hūŗedür: hoşdur S3; ^{6b} bī ḥadd ‘ades: bī-ḥadd ‘ad sen M; bī-çın ‘ades B.

^{7ab} “Mādem ki Allah’ı baŗındaki gözünle her tarafta gördün; o halde önce gördüğün gibi sonra da görürsün.”; ^{7b} همين بيني: همي بيني S3, T; همين S1.

^{8a}: “Rabbim, قل ربّ زدني علماً” A’raf, 7/143; ^{8b} “Sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.” A’raf, 7/143; Tā hā, 20/114 / dimeyüp: dimedüñ M, S2, B.

- N 108^b Pâsbânı ‘ālī kaşruñuñ ki Mîkâ’îl-dürür
Bâr-gāhuñda senüñ Nāmūs-ı ekberdür ‘ases
- 10 Nite kim nūrın güneşden iktibās ider kamer
Nūrı her peygamberüñ nūruñdan olur muḳtebes
- Yarlığanmaḳ iltimās itdigümüz ‘ayb itme kim
Yā nebīyallah şefā’atdür tapuñdan mültemes
- M 107^a Hîç āzürde itmedi nāziḳ tenüñ keyk u şupuş
Ḳonmadı iy cān laṭîf endāmuña hergiz meges
- Hvāce-i her-ḳāfile-sālār-ı rāh-ı dīnsin
Ḳalmışuz ser-geşte vü güm-rāh depretdür ceres
- Mādiḫüñdür Rūşenī her demde medḫ ider seni
Gerçi medḫüñ idebilmez Ḥaḳdan özge hîç kes

-3-

Der terk-i da’vā *

fe ‘ilātün mefā’ilün fe ‘ilün

- 1 Er-iseñ ḳo sözini da’vānuñ
Gösterür Ḥaḳ *erini* ma’nānuñ
- Men filānam dimekele olmaz
Kimdedür gör rızāsı Mevlānuñ
- Ḳamm olup fetḫ-i rūḫa kesr ile
Leşkerin nefsi-i kibr-i Kısırānuñ

^{9a} kaşruñuñ: kaşrıñuñ B / Mîkâ’îl-dürür: Mîkâ’îldür M.

^{10a} ider: eyler M, N; ^{10b} nūruñdan olur: mihrüñden olur M, N, S1; nūruñdan oldı S2; mihrüñden oldı B.

^{12a} tenüñ: tenüñi B.

^{13a} sālār-ı: sālāra N / dīnsün: dīnsün yire M; ^{13b} depretdür: depret bir S3, T.

^{14a} medḫ: – S2 / ider seni: Rūşenī T; ^{14b} Gerçi: Ger S2.

3: M 107^a; N 108^b; S1 97^a; B 92^b; S2 100^a; S3 106^b; T 106^b; – A.

* Ve lehü S2; Der şıfat-ı terk-i da’vā ki şıfat-ı kümmelîn est B; – S1, S3; Diğeri (?) T.

^{2b} Mevlānuñ: Mevlevīñüñ B.

^{3a} olup: idüp S3, T; ^{3b} nefsi-i kibr-i: nefsi-gır-i M.

- B 93^a Terki terk it külâh-ı fakre işit
Sözini kışşasını ‘İsānuñ
- S3 107^a 5 Dest ü pāsı şekline lāyıkıdur
Kefşi Hızruñ ‘aşāsı Mūsānuñ
- Münkiri öldürür sözüüm kim olur
Rıķ-i Ādem katīli ef’ānuñ
- Münkire tınma Rüşenī k’olmaz
Rüşenīden naşībi a’mānuñ
- Dadmadı münkir olmayup n’itsün
Adın işitdi menn ü selvānuñ
- N 109^a Telh u şīrīn midür neden bilsün
Yimeyen yemişini tūbānuñ
- S2 100^b 10 Belki Mecnūn olmayan bilmez
Hüsni keyfiyyetini Leylānuñ
- Seg-i kūyınūñ ayağı tozıyam
Seyyid-i Hāşimī-i Yahyānuñ
- M 107^b, S1 97^b Bizi ol başladı kulavuz olup
Togru yolına Hāķ te’alānuñ
- Hāķ Te’alādan aña bahşış idi
Ziyyi zühdüñ kabāsı taķvānuñ
- Tapusu merca’ıydı sādātuñ
Ķapusı mecma’ı mevālīnūñ
- T 107^a 15 Her kişi görür idi āşārın
Çehresinde ‘ayān tecellānuñ

^{4a} Terki: Terk-i S2 / külâh-ı: kelām-ı S2.

^{5b} Kefşi: Kebşi S1.

^{7a} tınma: danma M, N.

^{9a} şīrīn midür: şīrīn nedür S1.

^{11a} tozıyam: toziyam S2.

^{12a} başla- fiilinin farklı kullanımı.

^{13a} bahşış: bahşış M; ^{13b} Ziyyi: Zeyni S3, T.

^{14b} mecma’ı: mecma^c M; mecma’ıdur S2 / mevālīnūñ: mevlānuñ S2.

^{15b} Çehresinde: Çehresinden M, N, S1, B, S3, T.

Ġaşl ider idi gönline nā-gāh
Gelse idi ḥayālī ‘uḳbānuñ

Ābdest alur idi geçse idi
Ḥatırından ḥadīsi dünyānuñ

Eyle bulmuş idi fenāyı ki hīç
Eseri ḳalmamışdı innānuñ

Ya’ nī isḳāṭ idüp izāfātı
Adın aparmazidi ūlānuñ

-4-

Vāḳı’ a*

fe’ ilātün fe’ ilātün fe’ ilātün fe’ ilün

- 1 Yine bir ṭurfe düşe oldı gözüm dün gice dūş
Gerçi olmaz orada dī vü perīr imşeb ü dūş

S2 67^b Bir ‘aceb sāḳī-i zerrīn-kemer ü sīmīn-saḳ
Ḥoş siyāḳile benümle oturup dūş-be-dūş

N 109^b, B 92^a La’l-i yāḳūtı-dürür ḳüt-ı dil [ü] ḳüt-ı revān
Ḥatṭ-ı Yāḳūt-ı revān-baḥşı-durur bāde-fürüş

Sī vü dü dürri-i raḥşende sühāsında nihān
Ḥalka-i gūşınadur mihriyle meh halka-be-gūş

16ab ↔ 17ab S2; 16a ider idi: iderdi S1, S2; 16b Gelse idi: Gelseydi S2.

17ab ↔ 16ab S2; 17a alur idi geçse idi: alurdu geçseydi S2; 17b ḥadīsi: ḥadīs M.

18ab ≈ 14ab S2; 18a bulmuş idi: bulmuşdı M, N, S1, S2; 18b innānuñ: dünyānuñ S2.

19ab ≈ 15ab S2.

4: M 107^b; N 109^a; S1 97^b; A 128^a; B 91^b; S2 67^a; S3 107^b; T 107^a.

* – S1; Ve lehū A, B.

^{1b} imşeb ü: imşeb M, S3: birleşip S2.

^{2b} siyāḳile: sibāḳile S1, S3.

^{3a} yāḳūtı-dürür: yāḳūt-durur A; ^{3b} yāḳūt-ı revān-baḥşı-: yāḳūt-ı revān-baḥş- A; revānı yāḳūt-baḥşı- B.

- 5 Kaşıdur pādişeh-i hūsn ü cemāle hācib
Zülf-i hindūsı hevā-dār-ı sipāh u çāvūş
- S1 98^a Çeşm-i pür-hışmı dil-āzārdurur gānzesi nīş
Sözidür āb-ı hayāt u deheni çeşme-i nūş
- M 108^a Cüst ü çālāk u küleh-dār u miyān-beste zarīf
Hüb u ra'nā vü tarab-nāk ü ter ü terlük-pūş
- Şundı bir kāse-i pür-bāde-i hoş-h'ārı didi
Nūş idüp Rūşenī hoş eyle hum-ı mey kimi cūş
- Bu harābāt-ı muğānda oluben mest-i müdām
Bāde-i şevki içüp itme gerek cūş u hurūş
- T 107^b 10 Muṭrib-i 'ışk kimi eyle ser-āğāz-ı sürüd
Çaluben kef kefe didir tene ten olma hamūş
- Nazaruñdan oluben deng ü delü sevdāyī
Nefesüñden olalar mest ü harāb u medhūş
- Nālišüñden düşüben nāle vü feryāda tuyūr
Sūzişüñden düşeler sūz u inildüye vuhūş
- Derdile na're-i Yā Hūñ işiden bī-ḥod olup
Hū diyü esriyüben ola be-gāyet bī-hūş
- İne gökden yire hayrān oluben şöhetüñe
Sözlerüñ dinlemege zevk u şafā-y-ile sürüş

^{5a} ü:– S1 / cemāle: cemāl A, S2; ^{5b} hevā-dār-ı sipāh u: hevā-dār-ı sipāhī M, N, A; hevā-dār u sipāhī vü S1; hevā-dār u sipāh u B; hevā-dār-ı sipāh-ı S2, T.

^{6a} dil-āzār-durur: dil-āzārdur M, A, S2, S3; ^{6b} u: – S2 / deheni: dehen A.

^{7a} çālāk u: çālāk M, S2; ^{7b} tarab-nāk ü: tarab-nāk ü S2.

^{8a} bāde-i: bāde N / hoş-h'ārı: hoş-h'ār A; ^{8b} Nūş idüp: Nūş eyle idüp S1 / hum-ı: hum-ı S2 / kimi: gibi S1; bigi A, B, S2.

^{9a} Bu: Bir S2 / mest-i müdām: mest ü harāb T; ^{9b} şevki: şevk A / cūş u: hoş A.

^{10a} kimi eyle: kimi S1; bigi eyle A, B / ser-āğāz-ı sürüd: ser-āğāz u sürür M, S3; ser-āğāz u sürüd N, B, T.

^{12ab} – S2; ^{12a} düşüben: düşeyin M; ^{12b} vuhūş: vuhūş M; vuhūş A, B.

^{13b} diyü: diyüp M, N, S1.

^{14a} şöhetüñe: şöhetile A.

- A 128^b 15 Bir nefesde ire maḳṣūdına saña irişen
Cezbe-i Hâḳ irişüp olmayuben bî-hüde gūş
- S3 108^a Hüsn-i naḳḳāşı temāşā ideler her şey'de
Pāk olup gözgüleri gidübeni naḳş-ı nuḳūş

-5-

Vāḳı'a *

mef'ülü mefā'ilün fa'ülün

- 1 Bir sāḳī-i sīm-sāḳ u 'ayyāş
Zerrīn-küleḥ ü cemīl ü cemmāş
- Müşḳīn şacı müşk-pāş u gül-pūş
La'līn lebi lü'lü-pūş u dür-pāş
- A 127^b Hoş-ḥvān u laṭīfe-gūy u ğannāc
Bessām u laṭīf u şūḥ u beşşāş
- B 92^b Her kim yüzini göre dir aḥsent
Diyüp zihī ḥüsn ü ḥulḳ u sâbāş
- M 108^b 5 Geh 'işveleriyle ḳaḥuben göz
Geh şīveleriyle oynadup ḳaş
- Ḥüsn ehli ne deñlü var cihānda
Kimi ḳul aña kimi ḳaravaş
- Almış ele bir sebū şarābı
Erkānile yükünüp urup baş

^{15a} irişen: iren S2; yetişen A; ^{15b} olmayuben: olmayan A.

^{16a} şey'de: şeyden M, N, S1, S2, A, B; ^{16b} naḳş-ı: naḳş u N, B.

5: M 108^a; N 110^a; S1 98^b; A 127^a; B 92^a; S2 89^a; S3 108^a; T 107^b.

* Vāḳı'a-i Diğer S1; – N, S3; Ve lehü A, B, S2; (silik) T.

^{1a} sāḳī-i: sāḳī M, N, A, S2 / sīm-sāḳ u: sīm-sāḳ S1, S2, B; sīm-sāḳī A.

^{2b} La'līn lebi: La'lī lebi A; La'l-i lebi S2; La'līn gibi S3 / u: – M, A.

^{3a} Hoş-ḥvān u: Hoş-ḥvān S2 / laṭīfe-gūy u: laṭīfe-gūy S1. ^{3b} şūḥ: ḥüb S2.

^{4b} ü ḥulḳ u: ḥulḳ S2, M, B; ü ḥulḳ A.

^{5a} 'işveleriyle ḳaḥuben: 'işveleriyle ḳaḥuben M, N, A, S1, S2; 'işveler ile ḳaḥuben B. ^{5b} şīveleriyle: şīveler ile B / ḳaş: baş S2.

^{6a} ehli: ehl A.

^{7b} yükünüp: ökünüp S1, S3, T; öykünüp B.

T 108^a

Didi bu sebūyı yek deme çek
İbrīkine zühdüñ uruben taş

Yoldan kodı ancayı bu ibriķ
Çalup taşa eyle hürd u heşhāş

10 Hoş özüñi mey-fürūşa tapşur
Olup işiginde hūb ferrāş

Hüsn-i edebile hıdmet eyle
Didürme şahın özüñe kılmaş

Ṭut sözini her ne kim buyursa
Bir kimseye sırrın itmeyüp fāş

Tā Rūşenī mest olup olasın
Dürdī-keş ü mey-perest ü kallāş

S3 108^b

Kūyında nigārun idesin geşt
Mānend-i harīf-i rind ü evbāş

N 110^b, S2 89^b

15 Her gördigüñ ile cān u dilden
Şarmaş u dolaş u dutuş oynaş

Hoş vechile göresin bilesin
Her naķşı niçün düzetti naķķāş

Hem tanıyasın kim imiş iy yār
İRte gice saña yār u yoldaş

^{8a} sebūyı: sebūmı S2 / yek deme: yek dü N. ^{8b} İbrīkine: İbrīgine N / uruben: urup S2 / taş: taş A.

^{9a} Bundan ¹ibriķi sen A / kodı ancayı: seni çıkarur S2; kodı içeni M.

^{10a} mey-fürūşa: mey-ferşe S3.

^{11a} hıdmet: hizmet M, N, S1. ^{11b} şahın: şaķın M, N, S1, A, S2, B / kalmāş: kallāş S2.

^{13a} Rūşenī: Rūşenī-veş A. ^{13b} Dürdī-keş: Dürd-keş T.

^{14b} Mānend-i: Pā-bend-i S1; Mānendi A / harīf-i: harīf ü N, S1, A, B, S3, T / rind ü: rind A.

^{15b} dolaş u dutuş: dolaş u tutuş S1; dolaş tutuş A; tolaş u tutuş S2, B.

^{16b} naķşı: naķşı A / niçün: niçe S2 / düzetti: dutdı S1.

^{17b} saña yār u: bile yārile A.

-6-

*قصیده صبحیه

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

- 1 ای عاشق صادق بیا بر خیز وقت صبحدم
وی طالب لایق بیا بر خیز وقت صبحدم
- M 109^a کرعاشقی بیدار شو در جست و جوی یار شو
رو طالب دیدار شو بر خیز وقت صبحدم
- یابی مراد ای بیخبر از دولت صبح و شعر
برد از غفلت را ز سر بر خیز وقت صبحدم
- از جام عشقتش نوش کن ذاکر شو و خاموش کن
شبهان محب و جوش کن بر خیز وقت صبحدم
- 5 بگذشت عمر از سی و چل تو لاشه غفلت چو کل
کر عاشقی از جان و دل بر خیز وقت صبحدم
- بگذر زکبر و ما و من از مال و از فرزندان
سر در پی غفلت مزن بر خیز وقت صبحدم
- صبح است دلها را صفا صبح است علت را دوا
صبح است عاشق را لقا بر خیز وقت صبحدم
- T 144^a تا چند در خوابی تو چین خواهی مخفتن در زمین
یک کس نکوید خیر و شبن بر خیز وقت صبحدم
- ای آنکه دل پزمرده عمری بغفلت برده
زان پیشتر که مرده بر خیز وقت صبحدم
- 10 بیدار باش و زنده شو وز کردها شرمند شو
خود را بپویان زنده شو بر خیز وقت صبحدم
- B 91^a تا چند این خواب دغل استاده بر سر این اجل
وقتست اگر آری عمل بر خیز وقت صبحدم
- تا کی تو خسی جای گرم بر روی بالینهای نرم
از حق نداری ذره شرم بر خیز وقت صبحدم

6: M 108^b; N 155^b; B 90^b (derkenar) ; T 143^b; – S1, A, S2, S3.

* – B. T: قصیده صبحدم; N: قصیده صبحیه حضرت دده روشنی قدس سره

T. راغب: لایق^{1b}T. در کتبه: نراز سر / T آراز; M, N: انداز: برد از^{3b} T. 3ab ↔ 4ab

T. 3ab ↔ 4ab

B. 5ab –

T. فرزندان: فرزندان^{6a} وM. صبحست و علت را: صبح است علت را / M, N: صبحست و دلها را: صبح است دلها را^{7a}

B. 8ab –

- شبخیز را ای بوالوفا حورست و عین و هم لقا
بیدار شو هر خدا بر خیز وقت صبحدم
- با تو چه گفت ای بیخبر هر صبحدم مرغ سحر
یعنی ز غفلت در کذر بر خیز وقت صبحدم
- N 156^a 15 دلرا ز غم آزاد کن با یاد رحمان شاد کن
از مردن آخر یاد کن بر خیز وقت صبحدم
- M 109^b بر چشم عاشق خوابی شبها نیاید اندکی
کتر نه از مرغی بر خیز وقت صبحدم
- یابی ز طاعت سروری حوران جنت بربری
غفلت برد تحت لژی بر خیز وقت صبحدم
- داری اگر تو عقل و هوش در خواب غفلت نیش و نوش
هر چند نیاید بر تو خوش بر خیز وقت صبحدم
- انها که بود اندر همان در جست و جوی این و آن
کشتند جدا از خاتمان بر خیز وقت صبحدم
- 20 رفتند خراب و بی نوا دست تپی سوی خدا
ماند این همه باغ سرا بر خیز وقت صبحدم
- خواهی تو مردن بیکان از تن سپردن مرغ جان
مال تو گیرند وارثان بر خیز وقت صبحدم
- خویشان همه کریان شوند یکگفته بریان شوند
ور بعد ازان خندان شوند بر خیز وقت صبحدم
- T 144^b واز تو بماند خانه آید یکی بیکانه
رفتی تو در ویرانه بر خیز وقت صبحدم
- منکر نکیر آید ترا پرسند سوالی از خدا
کردی تو انجا مبتلا بر خیز وقت صبحدم
- 25 مال و عیال و خاتمان سودی ندارد ای جوان
تو تنگ درمائی بجان بر خیز وقت صبحدم
- ما و ترا بودند پدر رفتند ایشان بیشتر
تو نیز در پی زود تر بر خیز وقت صبحدم

13ab – B. 13a N. حورست: حورست و

16ab – B.

17ab – B.

18ab – B.

20ab – B. 20b N. باغ و: باغ

22ab – B. 22b N. از بعدزان: وز بعدزان

23a N. افقی; M; افقی: رفقی 23b N, B, T. واز: ور

25a B. منال: عیال

		کس جاودانی نیست کو مفلستر از تو کبست کو بهتر ز طاعت چیست کو بر خیز وقت صبحدم
B 91 ^b		هست این همچان یک ساعتی او هم ز بهر طاعتی بیداری کن تو عادتی بر خیز وقت صبحدم
		چون کار و بار این همچان سودی ندارد ای جوان دامن فشان بگذر ازان بر خیز وقت صبحدم
N 156 ^b	30	انکس بود عاقل کمی نزد همچان پیشش خسی آرد بحق طاعت بسی بر خیز وقت صبحدم
M 110 ^a		ای روشنی درویش شو اشکسته و دلریش شو در فکر کار خویش شو بر خیز وقت صبحدم

-7-

* در بیان سلسله نامه مشایخ اهل طریقت

fe'ilātūn mefā'ilūn fe'ilūn

	1	ابتدا میکم بنام خدا کوست معبود و خالق یکتا
B 52 ^b		صمد و لم یلد و لم یولد حی و قیوم و بی زبان کویا وحده لا اله الا هو حق والله ناظر و بینا
S1 48 ^b		واحد و لم یکن له کفوآ احد و بی شریک و بی همتا
	5	وتر و قهار و واهب و وهاب فرد و فتاح و والی و مولا

27ab – B.

30ab – B.

31a B. اشکسته: اشکسته و 31a

7: M 110^a; N 41^b; S1 48^a; A 111^a; B 52^a; S2 118^a; S3 41^a; – T.A; بیان سلسله مشایخ کزید در S3; در بیان سلسله نامه مشایخ خلوتیان قدس الله اسرارهم S1; رحم الله سلسله مشایخ N; در بیان سلسله نامه مشایخ اهل طریقت رحم الله *
S2. سلسله نامه مشایخ رحمت الله علیهم اجمعین B; سلسله نامه1^b B, S2, S3. خلق و: خالق2^a S2. صمد: صمد و 2^a3^{ab} ↔ 4^{ab} B, A. 3^a واحد و: S1. 3^b ↔ 4^b S1 / والله و: B, S2.4^b A. احد: احد و 4^b5^a S1. والی: والی و 5^b A. قهار: قهار و 5^a

	بعد حمد و ثنای بیحد و عد بشنو از روشنی بی من و ما
A 111 ^b	خوب مطبوع و دلکش و مرغوب سلسله نامه میکند انشا
	اولش خوش بخوان اینست آن حسن مطلع که گفته شد زیبا
	هر نفس میرسد ز فیض خدا بعلی از رسول هر دو سرا
10	از علی ولی بشیخ شیوخ حسن بصری قدوة القدما
	وز حسن باوحد کرمانی از اوحد با حبیب بدلا
	از حسن بر وحید عصر حبیب اعجمی بر کریده بدلا
	وز حبیب عرب ولی عجمی بر داود طایی دانا
M 110 ^b , N 42 ^a	بر معروف کرخی از داود معدن شوق و ذوق و بحر صفا
15	بازاز کرخی تقی به سری سقطی مقتدای اهل تقا
S2 118 ^b	از سری بر جنید بغدادی جند حق را هموست راه نما
S3 43 ^a	از جنید نقل کرد بر ممشاد مرد عقبی و سرور علما
	بر شیخ محمد از ممشاد هادی پیشوای اهل هدا

7a S3. دلکش: دلکش و / S2 خوب و خوب: خوب.

8a S2. خوب: خوش.

9a M, S1. رفیض: رفیض.

10b M. قدوة القدما: قدوة القدما.

11ab – M, N, A, B, S2, S3, T.

12a S1, A, B, S2. 12b اعجمی: اعجمی.

14b A. ذوق: ذوق و.

15ab چون ز کرخی شد سر سقطی

A. سقطی: سقطی. 15b S1. مقتدا کشت همه با هل تقا

16a A, B, S2. که اوست: هموست. 16b A. از سریر: از سری بر.

17ab بر ممشاد شیخ دینوری

S1. پر: پر / N – نقل: 17a A, S2. از جنید معلم علما

18ab پس ز ممشاد شیخ دینوری

		از محمد که بود دینوری بر محمد که بود دیکرش جا
	20	از محمد بوحوالدین قاضی عمر بکر بوده اش ماوآ یعنی قاضی عمر که وحوالدین کرده بود او بنزد او ماوآ
B 53 ^a		وز عمر بر ابو نجیب که بود سرور ولی عاشق شیدا باز بر قطب دین ابهری از بو نجیب آنکه بود کان سخا
A112 ^a		نیز از ابهری برکن الدین که محمد نجاشی است سزا
S1 49 ^a	25	از نجاشی بر جمال الدین پیشوای مربی الفقرا از جمال الدین بشهاب الدین نام مشهور سهروردش جا از شهاب نقل کرد با سید آن جمال الدین نام او پیدا نیز از سید جمال الدین بر ابراهیم زاهد زهدا
M 111 ^a , N 42 ^b		بر اخی محمد از زاه قالع شرک و کفر و کبر و ریا
	30	از محمد بجهدی عالم عمر خلوق خوب لقا

M. هادی, S2, A, هادی و: هادی^{18b} N. برد: ب^{18a} S1. بر شیخ محمد اهل هدا

از محمد محمد بکسری^{19ab}

S1. هم رسیده منزل لا لا

A. عمری: عمر^{20b} A. بوحوالدین: M, B, S3; بوحدین: بوحوالدین^{20a} S1. — 20ab

A, B, S2. — 21ab

S1. شد ولی عاشق حبیب خدا: سرور ولی عاشق شیدا^{22b} S1. رسید: که بود / M ور: S1, A, B, S2; از: وز^{22a}

S3. سهر وردی عاشق شیدا, S2. سرور ولی و عاشق شیدا B. ولی عشق خدا

از ابو نجیب نقل کرده بر قطب^{23ab}

A, S2, که: آنکه / N بر نجیب: بو نجیب^{23b} A, S2. قطب الدین: قطب دین / S2 از: بر^{23a} S1. قطب الدین ابهری فضلا

M, N, S1, A, S3. سزا: سزا^{24b} S1. چون زاهر رسید برکنالدین: نیز از ابهری برکن الدین^{24a}

S3. پیشنو ای و: A, S2; از شهاب: S1; کرد ارشاد: پیشنو ای^{25b}

S3. سر: S1; سهر: M; شهر: سهر^{26b} S1. وز: از: S2. 26a — A, S2. 26ab

N. بر سید: با سید / S1 نقل کرده: نقل کرد^{27a} S2. 27ab — A, S2.

A. زاهدی: زاهد^{28b}

S1. از ابراهیم بر اخی محمد: بر اخی محمد از زاهد^{29a}

	از عمر بر اخی مر م که شد است قطب اقطاب و رهبر نقبا
S3 42 ^b	وز مر م بر حاجی عزالدین مفخر خلق و سرور فضلا
	باز از عزالدین بصدرالدین شیخ اوتاد و مرشد نجیا
S2 119 ^a	نیز از صدرالدین بسید ما یحییٰ هاشمی آل عبا
35	باز از هاشمی بخاک همه عمر روشنی بی من و ما
	باز از روشنی غوث همه شیخ ابراهیم اصفیاء صفا
	باز از کلشنی شیخ ابراهیم شیخ احمد امیر هر دو سرا
	باز از احمد بن ابراهیم بر علی صفوقی نور خدا
	کرد رحلت بسال پنج و هزار شیخ علی صفوقی بجزب و صفا
40	جا نشینش بفیض فضل خدا شیخ حسن شد بحسن خلق و وفا
	یا الهی برهرانت نجش جمله عاصیان مجرم را
	بهر ایشان دعای او اینست روح الله روحهم ابدًا

30a S2. عمری خلوقی. عمر خلوقی 30b. S2. بهدی: بهدی 30a.

31a A, S2. رهبری: رهبر / S1 اقطاب: اقطاب و 31b A. شده: شد.

32a M, N, S1. خلق: خلق و 32b A. بر حاجی عزالدین مر م; S1 از اخی بر حاجی عزالدین: مر م بر حاجی عزالدین.

33a A. مرشدی: مرشد / S1 اوتاد: اوتاد و 33b S1. شد: باز از.

36ab – A. S1. صفا: اصفیاء صفا 36b.

37ab بعد از ان کلشنی که شد از جان

S2. هر دو سرا / S2 میر: شیخ 37b. A. این معنی زفضل حق ما را

38ab – A, S2.

39ab – N, S1, A, B, S2.

40ab – N, S1, A, S2. 40a B. به حسن و: بحسن 40b. B. با نشین: جا نشین

41ab – N. S1, A. جرم این روشنی مجرم را 41b.

42ab – N. 42a B. ما: او.

GAZELLER

Fî ḥarfi'l-elif

-1-

müfte 'ilün mefā 'ilün müfte 'ilün mefā 'ilün

1 Şallî 'alâ nebiyyinā ḥvāce-i cümle enbiyā
Server-i tāt-ı aşfiyā seyyid-i faḥr-ı evliyā

A 112^b Şüfî-i şuffe-i şafā mūfî-i ḳubbe-i vefā
Şadr-nişîn-i iştifā Tañrı ḥabîbî Muştafā

Kevkeb-i dürri-i hüdā aḥter-i burc-ı ilticā
Mâh-ı semā-yı iḳtidā mihr-i sipihr-i ihtidā

N 121^a, B 102^a

5 Ğonce-i şāḥ-ı irtikā serv-i seraçe-i beḳā
Ṭübî-i bâğ-ı ibtikā bülbül-i gülşen-i liḳā
Kebk-i derî-i ḥoş-serā ṭūṭî-i heştümîn-serā
Ḳumrı-yı muḳri-i denā bāz-ı sefid-i kibriyā

A'lem ü eşref-i verā āyîne-i Ḥudā-nümā
Kār-güşā-yı etkıyā ḥalk-ı cihāna muḳtedā

S1 105^b, S3 118^a
M 122^a

Oldı o yüzi وَالضُّحَى nürile buluben senā
Olubeni ḥoş aşinā Rüşenî çeşm-i rüşenā

-2-

fe 'ilätün mefā 'ilün fe 'ilün

S2 99^a 1 Bu belā-yı cihān-ı ḥoş-bālā
Fitneyi pest iken eyledi bālā

1: M 121^b; N 120^b; S1 105^a; A 112^a; B 101^b; S2 69^b; S3 117^b; – T.

^{1b} evliyā: enbiyā A.

^{2b} Şadr-nişîn-i: Sidre-nişîn-i A, S2 / iştifā: aşfiyā A, S1, S2.

^{3b} Mâh-ı: Mâ-ı A.

^{4a} beḳā: liḳā S3. ^{4b} Ṭübî-i: Ṭūṭî-i A, S2, B, S2 / ibtikā: irtikā A; ittikā S2, B.

^{5a} ḥoş-serā. ḥoş sezā A. ^{5b} danā: Ḥudā S3.

^{6a} ü: – N. ^{6b} Kār-güşā-yı: Kār-güşā A / ḥalk-ı: ḥalkı Msb.

^{7a} وَالضُّحَى “*Kuşluk vaktine and olsun.*” Duhā, 93/1. ^{7b} çeşm-i: – M / rüşenā: aşinā A.

2: M 122^a; N 121^a; S1 105^b; B 102^a; S2 99^a; S3 118^a; – A, T.

^{1a} Bir: Bu S1, B, S2, S3. ^{1b} eyledi: eyleyen B, S2.

İtdi ğunc u delālî ğoncesinüñ
Bülbüli lâl ü lāleyi lālā

Zülfi lā dir çün isterem vaşlın
Nice dir ol siyāh-rū lā lā

Dürc-i yāķūtı ķüt-ı cān la'li
Müdreç içinde lü'lü-i lālā

- 5 Cāy idüp itdi Rūşenī rūşen
Cūy-ı çeşmüñde bu sehī-bālā

Fī ħarfi'l-bā'*

-3-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 قد بدا نور من انوار الاله في العرب
لاح في لوح ضميرى منه شوق والطرب

Gerçi Ādem öñ gelüpdür Muştafā şoñra velī
آن في الصهباء معنا ليس هذا في العنب

Ĥaķ peyamber olduĝına şāhid oldılar ĥamu
كوسفند و اشتر و سنك و درخت ظي و ضبع

با مرید خود چه خوش گفتست آن پیر این سخن
با خدا دیوانه باش و با محمد با ادب

- 5 İsm-i Maĥmūdın Muĥammed ķoydı Ĥaķ 'azz ismine
Hem didi künyet Ebū'l-Ķāsım aña Aĥmed laķab

^{3b} dir: dīv Msb.

^{4b} Müdreç: Münderic M, S3.

* Fī medĥi'n-nebī 'aleyhi's-selām A; Ve lehū eyzan fī ħarfi'l-bā' B; – M, S2, S3.

3: M 122^a; N 120^a; S1 105^b; A 112^b; B 102^b; S2 69^b; S3 118^a; – T.

^{1b} لوح: N

^{2b} "(Bunun hikmeti) üzümde deĝil, mana şarabındadır."

^{3a} olduĝına: olduĝuña S1 / ĥamu: ķamu M, N, S1, B, Msb. ^{3b} درخت و: درخت B / اشتر / Msb / طوی: ظی / S1,
S3.

^{4a} ان: این / S3 گفت خوش است: خوش گفتست

N 121^b Rûy u mûyın görelî ol luṭf-ı Ḥaḳḳuñ Rûşenî
 Sûre-i *nûr* u *duḥān*dur zıkr ü fikri rûz u şeb
 Bizden anuñ âline aşḥâbına çoḳ çoḳ selâm
 Kim selâmile du'â *منا اليهم قد وجب*

Fi ḥarfi't-tâ*

-4-

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 عشق کیفیت بلا کیف است
 زندان او بهر زبان خیف است
 عشق در لا مکان نکند لیک
 روح مہمان نواز را ضیف است
 عشق در قلب جان کھی رمح است
 کاه بر کردن خرد سیف است
 عقل پایز و دشمن بہمن
 عشق نوروز و دوست را صیف است
- 5 روشنی ہر نفس ہمی کوید
 عشق کیفیت بلا کیف است

^{5b} didi: aña B / aña: didi B.

^{6a} Rûy u: Rûy M, A, B, S2, S3 / luṭf-ı: nûr-ı S1. ^{6b} u: – B.

^{7a} aşḥâbına çoḳ çoḳ: evlâdına çoḳ S1. ^{7b} *منا اليهم قد وجب* “Bizden onlara (selam ve dua göndermek) bir vecibedir.” / selâmile: selâmullah A.

* Fi ḥarfi't-tâ: fi't-tâ S3; – S2.

4: M 122^b; N 120^b; S1 105^b; B 102^b; S2 99^b; S3 118^b; – A, T.

^{2b} صیف: ضیف B.

Fî harfi'l-ḥā*

-5-

*mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün
müstef'ilün fa'ülün müstef'ilün fa'ülün*

- 1 İki gözüm kapuñda çün oldı iki ırmaḡ
İy verd-i bāğ-ı ḡuldum ḡo aḡsun itme ırmaḡ
- Āhū gözünñ ḡayālī her laḡza ḡālī olmaz
Dīdemden ü dilümden idelden ayru otlak
- Gördüḡi tā nebātuñ āb-ı revānı var ḡoş
Göñlüm gözüm ḡayālünñ kışlak idindi yaylak
- Seyl aparup raḡībī her dem itürmekiçün
Yārünñ maḡallesinden iy gözümüñ yaşı aḡ
- B 109^b 5 Her şubḡ-dem çemende billāḡ ḡoş degül mi
Sen serv-ḡāmetile el alışup şalınmaḡ
- Budur du'ā-yı 'āşık her demde her nefesde
Yā Rab müyesser eyle yārile hem-dem olmaḡ
- N 122^a Şem'-i ruḡuñ görelden bī-çāre Rūşenīnünñ
Pervāne kimi işi yanmaḡ-durur yaḡılmaḡ

* – B, S3, S2.

5: M 122^b; N 121^b; S1 106^a; B 109^a; S2 98^b; S3 118^b; – A, T.^{1a} çün oldı: oldı çün S1 / ırmaḡ: ırmaḡ B, S2. ^{1b} aḡşun: aḡşun M, N, S1, B, S2.^{2a} bir: her S3. ^{2b} ayru: ayruḡ S2 / otlak: otlak B, S2.^{3a} Gördüḡi: Görđi ki N, S1, B; Görđü ki S2 / revānı var: revān ez S2. ^{3b} kışlak: kışlak B, S2 / yaylak: yaylak B, S2.^{4b} maḡallesinden: maḡallesinde M, N, S2, Msb / iy gözümüñ: gözümüñ M, N, S1 / aḡ: aḡ B, S2.^{5a} billah: billahī N, B. ^{5b} şalınmaḡ: şalınmaḡ B, S2.^{6b} yārile: dil-berle S2 / olmaḡ: olmaḡ B, S2.^{7b} kimi: biḡi B, S2 / yanmaḡ-durur: yanmaḡ-durur M, B, S2 / yaḡılmaḡ: yaḡılmaḡ B, S2; yaḡılmaḡ M.

Fî ħarfi'd-dāl

-6-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 İy risālet büstānında ħırāmān serv-ķad
V'iy nübüvvet ravzasında yāsemen-bū lāle-ħad
- S3 119^a, M 123^a Adı Aħmed bī-'adeddür yā nebiyallah velī
Sen bir Aħmedsin ki senden görünür nūr-ı Eħad
- Şād 'aynuñ mīm ağzuñ dāl zülfüñ görelī
Yā nebī gitmez dilümden bir nefes zıkr-i Şamed
- Enbiyānuñ her birinüñ var nihāyet 'ilmine
Ĥaķ saña virdügi 'ilm ü ħikmete yoķ ħadd ü 'add
- B 103^a 5 Cism-i bī-cān kimidür cānā cihān sensüz ħamu
Cānlaruñ sen cānısın cānā saña cāndur cesed
- Ĥonmadı āyīne-i bī-rengüñe gerd ü ħubār
Sīne-i bī-kīnūñe gelmeyüben ħıķd ü ħased
- Rüşenī bī-çāre zulmetde ķalurdı yā nebī
Aña mīm ağzuñla iki dāluñ olmasa meded

Fî ħarfi'r-rā

-7-

müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün

- 1 تا که کم روز و شب در غم او زار زا
عمر درین صرف شد کشت مرا این شعار

6: M 122^b; N 122^a; S1 106^a; A 126^a; B 102^b; S2 87^a; S3 118^b; – T.

^{4ab} 6^{ab} ≈ 7^{ab} A, S2.

^{4b} yoķ: yoķ M, A, B, S2.

^{5a} kimidür: bigidür A, B, S2 / ħamu: ķamu M, N, S1, A, S2.

^{6a} rengüñe: jengüñe A.

7: M 123^a; N 122^a; S1 106^a; A 126^b; B 103^a; S3 119^a; T 111^a; – S2.

عمر جوانی که بود رفت بسودای دوست
قوت هستی برفت کشت کنون کار زار

آتش عجزم کنون شعله زد زین درون
از تف هجران او تن شده چون کل شرار

در طلبش روز و شب خسته ترم هر زمان
نیست مرا طاقتی کشت تم چون غبار

S1 106^b 5 مایه سرمایه ها رفت بتاراج عشق
درد و غمش دایما کشت مرا یادگار

N 122^b دمبدم او زخم را از ره پنهان زند
چون زدرون میروود زخم نکشت آشکار

ذوق ستمهای دوست راست نیاید بشرح
هر که چشید او ازین کشت چوما بیقرا

درد و غمش شد مقیم در دل ویرانه ام
سید نقد حبش شد همه پیشش نثار

S3 119^b, M 123^b روشنی در خدمت سید سادات شد
صدق و صفا و وفا کشت بوی چار یار

-8-

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1 İden hoşnūd pīrini gümānsuz Bāyezīd olur
Velī hoşnūd itmeyen yaḥīn bil kim Yezīd olur

^{1a} S1. زار و زار نزار زار / M, N, S1, B, S3, T / درد و غم و : در غم او / S1, B / روز : روز و ^{1a}

^{4a} Msb. ذر : در

^{5b} S1, B, S3, T. درد : درد و

^{6a} N. از زخم : زخم ^{6b} S1. پنهان شرح زند : پنهان زند

^{8a} Msb. م : همه / M, T, Msb / نقش : نقد / A سید و : سید ^{8b} Msb. M, S1, B, S3, T, Msb. درد : درد و ^{8a}

8: M 123^b; N 122^b; S1 106^b; A 123^b; B 104^b; S2 76^b; S3 119^b; T 111^a.

^{1b} yaḥīn: yaḥīn S3, T / bil kim: bilgil S1, B.

Şahın kadh itmegil pîrûn elûnden gelse medh eyle
Ki pîrin her ki kadh eyler mürîd iken merîd olur

Şarâb-ı vahdeti nûş it şürâhî gulğulın gûş it
Ki içen humm-ı vahdetden demî هَلْ مِنْ مَزِيدٍ olur

Cenâbet çirkile gezme inâbet şu-y-ile gûsl it
Yuyup pāk itmeyen özin temîz iken pelîd olur

T 111^b

5 Dimegil şeyhûne niçün niçün kim şeyhine niçün
Diyen oñmayuben hergiz qarîb iken ba'îd olur

S2 77^a, A 127^a

Şaķî olmağ gerekmezse sözini pîrûn işitgil
Dutan sözini pîrinûn şaķî olmaz sa'îd olur

Düşüp hoş Rüşenî kimi idenûn pîrine hîdmet
Şebi Kadr ü Berât olup günü nev-rûz u 'ıyd olur

-9-

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün

1 Bu körpe ulalduğça 'aceb hûb olacağdur
Günden güne ğînen sevgülü maħbûb olacağdur

s2 76^b

Bu zülf ü ruğ u hâl ü göz ü kaş ki bunuñ var
Her birisi ser-i fitne vü aşûb olacağdur

^{2a} Şahın: Şaķın M, N, S1, A, B, S2, Msb / pîrûn: pîrûnġ A. ^{2b} eyler: ider A.

^{3b} هَلْ مِنْ مَزِيدٍ "O gün cehenneme: "Doldun mu?" deriz. O da "Daha var mı?" der"
Kâf, 50/30.

^{4b} iken: olmaz A, S2.

^{5a} niçün kim: ki niçün B, S2. ^{5b} olur: – S1.

^{6a} olmağ: olmağ M, N, S1, A, B, S2 / pîrûn işitgil: pîrûnûñ hoş tut A, B; pîrûnûñ hoş dut S2. ^{6b} Dutan:
Tutan M, N, A, B, S2 / olmaz: iken A / olur: – S1.

^{7a} Sevüp: Düşüp S3, T / kimi: bigi A, B, S2 / hîdmet: hîzmet M; hürmet A, S2. ^{7b} Şebi: Şeb S2 / u: – N, S1, T.

9: M 123^b; N 121^b; S1 106^b; B 104^a; S2 76^a; S3 119^b; T 111^b; – A.

^{1a} ulalduğça: ulalduğça M, N, S1, B, S2; olduğça Msb / olacağdur: olacağdur M, N, S1, B, S2.

^{2a} göz: hağğ S3, T. ^{2b} ser-i: bir S2; fitne-i aşûb: fitne vü aşûb S3, T / olacağdur: olacağdur M, N, S1, B, S2.

- N 123^a Yüzine nazardan irişen gerd ü gubârı
Pāk itmekiçün sünbüli cārüb olıcağdur
- Hindü saçını rağbet idüp oynadum öpdüm
Didi bu oyun Rūmda mergüb olacağdur
- 5 Bu nağl-i nihālinde olan raṭb ruṭabdan
Ehl-i nazaruñ cümlesi merṭüb olıcağdur
- S3 120^a, M 124^a Belgülisi ma'şūmlaruñ pāk ü 'azīzi
Mışruñ şehi şeh-zāde-i Ya'küb olacağdur
- B 104^b Bu ḥüsn ü cemāliyle ki budur bu cihānda
'İşķında bunuñ niceler Eyyüb olacağdur
- 'Uşşāk-ı cihān cezbe-i zülf-i siyehinden
Dīvāne vü şūrīde vü meczüb olacağdur
- Mihr-i ruḥına Rūşeniyi şanma ki yalñuz
Her zerre aña mihrile mensüb olacağdur

-10-

fā'ilâtın fā'ilâtın fā'ilâtın fā'ilün

- 1 Gözleriñ beytü'l-ḥaremde ihtisāb itmekdedür
Leblerüñ ābı dehānuñ pür-şarāb itmekdedür
- S2 88^a, T 112^a Taḥta-i simīn-cebīnünde eyā zerrīn-külāh
Ḥācibeynüñ diz çöküp her dem ḥisāb itmekdedür
- Bir gice mihmān ola diyü ḥayāl-i ḥālūñi
Dil tenür-ı sīnede bağrum kebāb itmekdedür

^{3a} gerd: gejd M. ^{3b} sünbüli: sünbül S2 / olacağdur: olacağdur M, N, S1, B, S2.

^{4ab} – S1. ^{4b} oyun B: iñen / olacağdur: olacağdur M, N, S1, B, S2.

^{6a} pāk ü: pāk S1, B, S2; pāki S3, T. ^{6b} olacağdur: olacağdur M, N, S1, B, S2.

^{7a} cemāliyle: kemāliyle T / ki: – S2. ^{7b} olacağdur: olacağdur M, N, S1, B, S2.

^{8b} Dīvāne: Dāne S1 / şūrīde vü: şūrīde M, S3; şūrīde-i T / olacağdur: olacağdur M, N, S1, B, S2.

^{9a} ki: – B, S2 / yalñuz: yalñuz B, S2. ^{9b} olacağdur: olacağdur M, N, S1, B, S2.

10: M 124^a; N 123^a; A 125^a; B 106^a; S2 87^b; S3 120^a; T 111^b; – S1.

^{1a} ḥaremde: ḥarāmda A, T, Msb. ^{1b} ābı: āb A.

Cān kuşın zülfüñ ‘uqābı aluben çengāline
Nāle-i feryādın işitmez ‘iḳāb itmekdedür

- 5 Ḳanımı dökdi revān ğamzeñ dişin biler henüz
N’idügin bilmen günāhumnı ‘itāb itmekdedür

Vah ne çābüḳ-destdür hoş çarḫ urur bād-ı nesīm
Mūyuñı mū-tāb kimi pīc ü tāb itmekdedür

Rüşenī vechüñ senüñ her bābile hoş şerḫ ider
Cem’ idüp mecmu’a-i ḫüsnüñ kitāb itmekdedür

-11-

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- 1 İy ḫabībüm her ne kim itseñ muḫibbe ḫūbdur
Her ne kim maḫbūb iderse ḫūbdur maḫbūbdur

Ḳadd-i ṭübā-sāyeñi serve nice nisbet idem
Serv bir bād-ı hevā-y-ile şalınur çūbdur

M 124^b, S3 120^b Cezbe-i ḳullāb-ı zülfüñ çün ki çekdi ḳalbümü
Eylese küstāḫluḳ ma’zūr tut meczūbdur

Ol nazardan kim irişür ḫüsnüñe gerd ü ğubār
Pāk itmege anı zülfüñ ‘aceb cārūbdur

- 5 Çeşm-i ḫün-ḫ’āruñdan iy fettān cihānda dem-be-dem
Şüriş ü cūş u ḫurūş u fitne vü āşūbdur

Eşḳ-i sīmīn tökdügi zer üzre budur çeşmümüñ
‘İşḳ bāzārında şan dükkān açar zer-kūbdur

^{4b} Nāle vü: Nāle-i S3, T / feryādın: feryād A / ‘iḳāb: çün ‘iḳāb A.

^{5a} dökdi: tökdi M, N, S3, T, Msb / biler: bilür M.

^{6a} destdür: destedür A; restedür S2 / urur: urup A, B. ^{6b} kimi: gibi M; bigi A, B, S2 / mū-tāb: mūyāb S2.

^{7a} bābile: vechile M, Msb / hoş şerḫ ider: şerḫ eyleyüp A, B, S2.

11: M 124^a; N 123^b; S1 107^a; A 131^a; B 103^b; S2 72^a; S3 120^a; T 112^a.

^{1a} kim: ki A.

^{3a} çün ki: eyle S2. ^{3b} ma’zūr: mu’azzar S1; ma’zūr B.

^{4a} Ol: O M / gerd ü: gerd A, T.

^{5ab} ↔ ^{6ab} S2. ^{5b} Şüriş ü: Şüriş A.

Rüşenî tañ mı tapuña nisbet itse kendüzin
İy güneş hurşide zerre nişe kim mensübdur

-12-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Sen şehe her kim ki cāndan bendedür āzāddur
Men saña kulam ezelden göñlüm aña şāddur

Kitfine almış kemān u 'ıtfına şalmış kemend
Çeşm-i tır-endāz-ı hūn-rizūñ 'aceb şayyāddur

Fitnede şākird idinmişdür cihān fettānların
Çeşm-i fettānuñ ki fenn-i fitnede üstāddur

Türk-i h̄vāb-ālūd-ı mestūñ cengiçün hūn-h̄vāredür
Ġamze-i hançer-keşūñ merdüm-küş-i cellāddur

5 Sen eyā serv-i çemān itdükçe gül-geşt-i çemen
Dir gören bu serv-i nāzük naḥl-i hoş nev-şāddur

Sünbül-i müşgīnūñūñ şarmaşduğı bu ḳaddūñe
Sünbülūñ şan şarmaşuḳdur ḳāmetūñ şimşāddur

N 124^a Şubḫ-ı rūyuñ şām-ı mūyuñ virdine her şubḫ u şām
Rüşenīnūñ vird ü zikri nāle vü feryāddur

^{6ab↔} ^{5ab} S2. ^{6a} Tökdügi: dökdüğün A; dökdügi S2, B; tökdi key S3 / üzre: üstine M; üste N. ^{6b} açar: açup S1, A, S2, S3, T.

^{7b} nişe: nite A, B, S2.

12: M 124^b; N 123^b; S1 107^a; A 120^b; B 105^a; S2 84^a; S3 120^b; T 112^b.

^{1b} Men: Ben A, B, S2 / şāddur: durur S1.

^{2a} u: – M. ^{2b} tır-endāz: hūn-endāz T.

^{4a} h̄vāb-ālūde: h̄vāb-ālūd-ı B, S2, S3 / h̄vāb-ālūde: hūn-h̄vāredür: hūn-h̄vārdur A, B, S2, T. ^{4b} merdüm-küş-i: merdüm-küş-i A.

^{5a} çemān: çemen çemān M; çemen S2 / çemen: – M. ^{5b} nāzük: nāz u S1; hoş-ḫaḫ A; nāzı S3, T / naḥl-i hoş: ḫaylice S1, B, S3, T; ḫüsñile A; ḳadilde S2 / nev-şāddur: mümtāz dur S2.

^{6a} ḳaddūñe: ḳaddūñe N.

^{7a} yādına: virdine S1, T. ^{7b} vird ü: virdi A; vird S2 / zikri: girdi M, N, S1, A, S2, S3, T / nāle vü: nāle-i S2.

-13-

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Men seni sevdüğüm iy luṭf-ı ilāhum duyılır
 ̘kulluğum men dimedin illere şāhum duyılır
- M 125^a, S3 121^a Başımuñ tācı efendim kim idügi bilinür
 Devletümüñ güneşi püşt ü penāhum duyılır
- Sırrımı fāş ideni gizlerüm ammā n'ideyim
 Sezilür yüregüm oynaduğı āhum duyılır
- Hātem-i la'lüñile ağızuma mühr urmaz iseñ
 Yandugum mihr-i ruḥuñ mihrile māhum duyılır
- S1 107^b 5 Müşg ü 'anber kimidür sevgü nihān olmamada
 Āh eger sevgü günāh ola günāhum duyılır
- Yanuben külli kül olduğumı duyurmaz idüm
 ̘tutup āfākı ḥamu dūd-ı siyāhum duyılır
- A 126^a, T 113^a Rüşenî sīnesinüñ nārımı pinhān idemez
 Nişe kim tābişi iy nūr-ı ilāhum duyılır

-14-

fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

- 1 Ruḥlarıñdan gün kimi berḫ urduğınca tāblar
 Düşer andan rişte-i zülfüñe piç ü tāblar

13: M 124^b; N 123^a; S1 107^a; A 125^b; B 105^b; S2 87^b; S3 120^b; T 112^b.

^{1a} Men: Ben A, B / seni: – S2 / luṭf-ı: nūr-ı S1 / duyılır: ṭuyılır A, B, S2. ^{1b} ̘kulluğum: ̘kulluğuñ S2 / men: ben A, S1, B; – S2 / duyılır: ṭuyılır A, B, S2.

^{2a} tācı: tāc A / kim idügi: kimdügi A. ^{2b} güneşi: güneş A / duyılır: ṭuyılır A, B, S2.

^{3a} n'ideyim: n'ideyin B, T. ^{3b} oynaduğı: oynaduğ A / duyılır: ṭuyılır A, B, S2; – N.

^{4ab} – S2. ^{4a} ağızuma: ağızıma N. ^{4b} duyılır: ṭuyılır A, B, S2.

^{5a} Müşg ü: Müşg A / kimidür: bigidür A, B, S2 / olmamada: olmağda S1. ^{5b} ola: ise B / günāh: گناه. A / duyılır: ṭuyılır A, B, S2.

^{6a} duyurmaz: ṭuyurmaz B, S2; duyuram M. ^{6b} ḥamu: ḫamu M, N, S1, A, B, S2 / duyılır: ṭuyılır A, B, S2.

^{7a} nārımı: bārımı A. ^{7b} duyılır: ṭuyılır A, B, S2.

14: M 125^a; N 124^a; S1 107^b; A 119^b; B 105^a; S2 83^a; S3 121^a; T 113^a.

‘İşkūñuñ cānā kaçan sevdāsı başumdan gider
 Qalbūmi çekmekdedür zūlfüñdeki kullāblar

Beñlerüñle kaçlaruñ görüp didüm iy sāde-rū
 Yazmadın haṭṭ hoş konulmuş nokṭa vü i’rāblar

A 120^a Gözlerüñ diller aşarlar düzüp oḡ kirpiklerüñ
 Düzedürler nite kim çengāl aşar kaçşāblar

5 Şāḡ-ı rez qaddüñle rengin leblerüñ gördüm didüm
 Ne ‘aceb şāḡ-ı ‘inebde bitdügin ‘unnāblar

N 124^b Hoḡqa-i yāḡūtuñ içinde görünür gözüme
 Gül kimi güldükçe dürlü dürlü dürr-i nāblar

S2 83^b Rūşenīyi ġarḡ idüp deryāya iltür ‘āḡıbet
 Gözlerinden qan kimi coşup aḡan seyl-āblar

-15-

mef’ülü mefā’lū mefā’lū fa’ülün

1 Her demde adı sevdüğüñüñ yād gerekdür
 Yārile biliş özge ilen yād gerekdür

Qayḡulu gerekmez döğülen ‘ışḡ yolında
 Dögüldüğine ‘āşıḡ olan şād gerekdür

Bir sencileyin ḡusrev-i şīrīn-dehen için
 Biñ bencileyin sūḡte Ferhād gerekdür

^{1a} Ruḡlaruñdan: Ruḡuñdan N / kimi: gibi M, S2, Msb; bigi A, B.

^{2a} cānā kaçan sevdāsı: sivāsı cānā kaçan S1. ^{2b} Qalbūmi: Çün anı A.

^{3b} Yazmadın: Ezmedin Msb / konulmuş: ḡomışlar B.

^{4a} oḡ: oḡ M, N, Msb; ol A, S2. ^{4b} çengāl aşar: çengāl[ı]ere A; çengāller B; çengā ider S2.

^{5a} gördüm: görüp B. ^{5b} bitdügin: bitdügi N, B.

^{6a} gözüme: gözime M; gözler N. ^{6b} kimi: gibi M, S2, Msb; bigi A, B / dürr-i: – S2.

^{7a} Rūşenīyi: Rūşenī M / ġarḡ idüp: ġarḡ-ı A, S2; deryāya iltür; deryā-yı altun S1; deryā idiserdür; deryaya iletür S2. ^{7b} kimi: bigi A, B, S2 / aḡan: aḡan M, N, S1, A, B, S2, Msb.

15: M 125^b; N 124^b; A 118^b; B 104^b; S2 82^a; S3 121^b; T 113^a; – S1.

^{1a} adı: adın A. ^{1b} Yārile: Yādile S3, T / özge ilen: özge-y-ilen B, S2; özüñ ile A; özge iken M.

^{3a} Bir: Bes A, S2 / şīrīn-dehen: ḡübān-dehen S2. ^{3b} Biñ: Bir A, B, S2 / sūḡte: sūḡte-i N, Msb.

Maḥbûb olan bî-meze vü telḥ gerekmez
Özinde anuñ sözi kimi dād gerekdür

5 ‘Işkuñ evidür gön̄lüm anı cevriye yıḥma
Ol mihr ü vefā-y-ile ḥoş-ābād gerekdür

T 113^b Ol yār dimiş kūyum iti Rūşenî için
Bî-çāreye bir buncılayın ad gerekdür

-16-

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1 Bu ne zībā ḥad ü bu ne ḥaṭdur
Bu melek-veş ne ṭurfe muḥbaṭdur

Oḥudum yüzi muşḥafın gördüm
Ḥūn-ı ‘uşşākile münakḫaṭdur

‘Avn itdüñ raḫīb-i zālime sen
Anuñ için saña musallaṭdur

Ḥoş maḥall idi ‘ışka ḡurfe-i dil
Āh kim ṭapmaña münahḫaṭdur

5 Mūy olmuş belī miyāne velī
Çün ki خیر الامور اوسط dur

N 125^a Hecrūñile ‘uṭarid āḫir ölür
Hele vakti iñen muḥabbaṭdur

Varasın meşhedine kim melege
Şehri anuñ mezār u mehbiṭdur

^{4b} kimi: biḡi A, B, S2; gibi Msb.

^{5a} anı: evi A, S2 / yıḥma: yıḫma M, N, A, B, S2, Msb.

^{6a} yār dimiş: yārmiş M.

16: M 125^b; N 124^b; S1 107^b; B 106^a; S3 121^b; T 113^b; – A, S2.

^{2a} Oḥudum: Oḫudum M, N, S1, B, Msb.

^{4ab} – T.

^{5a} Mūy: Ḥūy S1. ^{5b} خیر الامور اوسط “İşlerin hayırlısı ortada (olan)dır.”.

^{7b} Şehri: Şehr M.

-17-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün

- 1 Göñül şem'-i ruhuñ pervānesidür
Düşüp ol şem'e bir gün yanasıdur
- S1 108^a Men andan berlü şād oldum ki göñlüm
Senüñ 'ışkuñ ğaminuñ hānesidür
- Senüñ 'ışkuñ-durur bir genc-i maḥfī
Menüm sinem anuñ vīrānesidür
- Ezelden nūş iden 'ışkuñ meyinden
Henüz ol cur'anuñ mestānesidür
- 5 Bu besdür Rūşenī-y-çün kim diyeler
Bu ol gül yüzlinüñ dīvānesidür

-18-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün

- 1 Ḥaṭuñ reyḥān-ı bustān-ı cināndur
Ḳadüñ gül-deste-i gül-zār-ı cāndur
- Ruḥuñ mihri hevā-dārıdur iy cān
Anuñ-çün şubḥ-dem āteş-feşāndur
- Miyānuñla kemer-vār olmağičün
Dil ü cāndan ser ü zer der-miyāndur
- Dehānı sırrına olmadı maḥrem
Ḥired gerçi ḥarīf-i nükte-dāndur

17: M 126^a; N 125^a; S1 107^b; S3 122^a; T 113^b; – A, B, S2.

^{3b} Menüm: Benüm M, N, S1, Msb.

^{4b} mestānesidür: mestāne N.

^{5ab} 19: 8^{ab} ile benzeşiyor.

18: M 126^a; N 125^a; S1 108^a; S3 122^a; T 114^a; – A, B, S2.

5 Egerçi ğamzesidür āfet-i nīş
Lebi şekker-feşān u nūş-ı cāndur

Ne ğam öldürse ğamzeñ Rūşenīyi
Yine dirgürmege la'lüñ zamāndur

-19-

mefā'ilün mefā'ilün fa'ülün

1 Kılıcuñ boynumuñ pīrāyesidür
Elüñde_ölmek dil ü cān vāyesidür

İñilde 'ışķ bāzārında iy dil
Ki nāliš 'āşķuñ ser-māyesidür

M 126^p, S3 122^b Beñüñ āhū gözüñden türemiş müşg
Ĥaṭuñ sünbül şaçuñuñ sāyesidür

Arıt iy dil gönül evini cāndan
Çü dilber girüben arayasıdur

5 Ne var iderse hışımı çeşm-i mestüñ
Lebüñden şormışam oḥşayasıdur

Ĥabeş-zāde-dürür ḥāl-i siyāhuñ
Anuñ hindü külāleñ dāyesidür

Benüm adum şanum bilmezdi kimse
Cihāna 'ışķuñ adum yayasıdur

A 125^a, T 114^b O besdür Rūşenī için diyeler
Bu ol gün yüzlinüñ hem-sāyesidür

^{5a} nīş: cān T.

19: M 126^a; N 125^b; S1 108^a; A 124^b; B 103^b; S2 74^a; S3 122^a; T 114^a.

^{2ab} ≈ ^{7ab} A, S2. ^{2a} dil: cān A.

^{3ab} – A, S2.

^{4ab} – S1, A, B, S2 / ≈ ^{6ab} S3, T. ^{4b} Çü: Ki N.

^{5ab} – S1, A, S2 / ≈ ^{6ab} B; ≈ ^{4ab} S3, T. ^{5a} hışımı: – M. ^{5b} Lebüñden şormışam oḥşayasıdur S1.

^{6ab} ≈ ^{4ab} S1, A, S2, B; ≈ ^{5ab} S3, T. ^{6a} -dürür: -dür ol A, S2.

^{7ab} ≈ ^{2ab} A, B, S2.

^{8a} O: Bu A, B, S2 / Rūşenī için: Rūşenī-y-çün kim S1, S3, T; Rūşenī-çün kim B. ^{8b} Bu: Kim M, N, B, S2, Msb / gün: gül M, S2, Msb.

-20-

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Mâh mihr-i ruĥuñdan umar nūr
Mihrüñi mühr ider cebînine ĥūr
- Ĥüb-rûlar şu-y-ile yur yüzini
Ŗu yüzini senüñ yüzüñile yur
- S1 108^b, B 105^b Mūsî-veŝ idinür tecellî için
Her münâcât ehli kûyuñı Tūr
- İy ĥabîbüm revâ mıdur ki raĥîb
Ĥazretüñe ĥarîb ola men dūr
- 5 Ağzuña öykündüğü için ĝonca
Gül ŝabâya didi ĥulaĝını bur
- Cānumı tîr-i ĝamzeñe siper it
Dilberâ ĥaŝuñuñ kemānını ĥur
- N 126^a 'Aks-i zülf ü ruĥuñ-durur şeb ü rûz
Rûŝenîñüñ ĝözine zûlmet ü nūr

-21-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün

- 1 Cihānuñ Aydın ili rûŝenidür
Anuñ-ĥün ehl-i diller meskenidür
- Güzeller menba'ı iĥlîm-i ĥüsnüñ
Sevilmek kāmı sevmek ma'denidür

20: M 126^b; N 125^b; S1 108^a; A 121^a; B 105^a; S2 84^b; S3 122^b; T 114^b.

^{3b} idinür: ider nūr A / tecellî için: tecellî-y-içün A. ^{3b} ehli: ehl A.

^{5b} öykündüğü için: öykündüğü-y-çün A, B; yükündüğü-çün S2. ^{5b} ĥulaĝını: ĥulaĝım T.

^{7a} cAks-i: cAks ü S2.

21: M 127^a; N 126^a; S1 108^b; A 130^b; B 103^a; S2 71^a; S3 123^a; T 114^b.

^{1a} rûŝenidür: ĝülŝenidür A.

s2 71^b Yazın yoḥsul u bayuñ geşt-gāhı
Kışın faqr ehlinüñ ḥoř külḥenidür

Cihānuñ cānidur cānı cihānuñ
Bihışt anuñ şanasın kim tenidür

5 řorarsañ tuḥfesi Mıřruñ şekerdür
Velī Aydın ilinüñ Rüşenīdür

-22-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Varlığında 'ařıkuñ bir dīde-i giryānı var
Āteř-i 'ışkile bişmiş bir dil-i biryānı var

Bir elif kāmetlü bir ebrūsı nūna vir göñül
Anı sev ya'nı ki anuñ ān içinde ānı var

B 104^a, S2 76^a Gelmesem dir gelmediñ gelsem döger söger sürer
Bendenüñ bir turfe 'ādetlü 'aceb sulṫānı var

Ādemī-zādam niçün ġayretlenüp āh itmeyem
Her melek-řüretlünüñ yanında bir řeyṫānı var

5 Derd-mendāne ciger-süz āh-ı berķ-āmīzile
Nāle-i āteř-fürüzü sūznāk efgānı var

Serv didüm ḳaddine bir ġamz idüp dir ġamzesi
Ḳanķı servüñ nāz u ġunc u ġonce-i ḥandānı var

^{2a} menba^c1: menba^c T.

^{3a} u: – A / bāyuñ: bāyuñg A.

^{4a} cānı: cān A.

^{5a} řorarsañ: سوررسك T.

22: M 127^a; N 126^a; S1 108^b; A 129^a; B 103^b; S2 75^b; S3 123^a; T 115^a.

^{1a} Varlığında: Varlığında S2 / giryānı: biryān A; giryān S2. ^{1b} biryānı: biryān A..

^{2ab} ≈ ^{5ab} A, S2. ^{2b} ki anuñ ān içinde: dil ü cāndan kim anuñ S2.

^{3a} Gelmesem dir gelmediñ: Gelmediñ dir gelmesem A, B, S2. ^{3b} sulṫānı: sultān A / var: – N.

^{4a} Ādemī-zādam: Ādem-zādam A / niçün: nice S2. ^{4b} řeyṫānı: řeyṫān A / var: – N.

^{5b} āteř-fürüzü: āteř-fürüz u B / sūznāk: sūzī nāk S1 / efgānı: efgān A / var: – M, N.

^{6b} Ḳanķı: Ḳanķı M, S1, S3, T, Msb; Ḥanķı A / nāz u: nāz S3, T / ġunc u: ġonce A / ḥandānı: ḥandān A, S2.

Varlığı vardır dimekden t̄irelenmez Rūṣenī
Varlığı yoḥdur velī bir ‘ıṣḳ-ı bī-pāyānı var

-23-

mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1 'Iṣḳuñ ne 'aceb ḥāleti var gör neler eyler
Bī-nām u niṣān olanı ḥoṣ nām-ver eyler

M 127^b, S3 123^b

Her dem ki eser bād-ı ṣabā yüregüm oynar
Cānāne gelür diyü meger kim ḥaber eyler

Yüz aqlıgını iki cihānda ṭapasıdur
Çeṣm-i siyehüñ her kime kim bir nazār eyler

Dīdemde ḥayālūñ ṣanasın ḥālūñüñ iy dost
Hindū-beçedür ḥavza düşüp ḡavṭalar eyler

5 Geh Rūṣenīyi zerrece ayırmaz özinden
Geh rūṣenī-i mihr kimi der-be-der eyler

-24-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Āh kim āhum odı her dem dilüm biryān ider
Eṣk-i ḥününüm dem-ā-dem gözlerüm giryān ider

Ol ḳadar āh eyledüm kim āh elümnden āh ider
Nālemi añma ki nālem nāleyi nālān ider

^{7b} yoḥdur: yoḥdur M, N, S1, A / bī-pāyānı: bī-pāyā S1; bī-pāyān A, S2.

23: M 127^a; N 126^b; S1 109^a; A 131^a; B 104^a; S2 76^a; S3 123^a; T 115^a / ↔ 38 S1.

^{1a} ḥāleti: ḥālet A.

^{2b} Cānān geliyor: Dil-ber geledür A; Dil-ber geledür B, S2; Cānāne gelür S3 / diyü: di A.

^{3a} aqlıgını A, B, S2; aḡlıgını ^{3b} Çeṣm-i siyehüñ her kime kim: Çeṣm-i siyehüñ her kime ki A; Her kime ki çeṣm-i siyehüñ S2.

^{4a} ḥayālūñ ṣanasın ḥālūñüñ: ḥayāl eyleyicek ḥālūñ A. ^{4b} ḥavza: ḥavza A / eyler: – S1, T.

^{5a} zerrece: zerrece B. ^{5b} kimi: bigi A, B, S2.

24: M 127^b; N 126^b; S1 108^b; A 125^b; B 105^b; S2 87^b; S3 123^b; T 115^b.

^{1a} dilüm: – T.

- La'l-i lü'lü-püş u dür-pāşuñ hayālî çeşmümün
Çeşmesin pür-la'l ü yāķūt u dür ü mercān ider
- S1 109^a 'Işķ meydānında oldur ser-firāz u tāc-dār
Kim başın meydānda ʔob idüp ķolın çevgān ider
- B 106^a 5 Rūz-ı rūyuñ Rūşeniye virür ārām u ķarār
Şām-ı mūyuñ bī-ķarār u deng ü ser-gerdān ider

Fī ḥarfi 'z-zā'*

-25-

mefā'ilün mefā'ilün fa'ülün

- 1 چه خوش خلقند شیخ و شاب تبریز
چه نیکو مشریند ارباب تبریز
اگر پرسى زانساب مداین
به مینو میرسد انساب تبریز
- N 127^a بجن حضرت یعقوب سلطان
محمد صحبتند اصحاب تبریز
بپابوسش همی آرد شهانرا
زهرجا جذبہ قلاب تبریز
- M 128^a, S3 124^a 5 بعدل و لطف و انعام عمجش
مدام است و مدام اسباب تبریز

^{2a} kim B: ki. ^{2b} nāleyi: لای M.

^{3a} lü'lü-püş: lü'lü-püşdur A / u: – A, S2 / dür-pāşuñ: başuñ A; dür-pāşı S2 / hayālî: hayāl A, S2. ^{3b} dür ü: dür T / ider: – S1, B.

^{4b} ider: – S1, A, S2, B.

^{5b} ider: – S1.

* Ve lehū fī ḥarfi 'z-zā' B; – S1, S2, S3. Ve lehū eyzān S2: Ve lehū, N, B, S1, S3: -
25: M 127^b; N 126^b; S1 109^a; A 123^a; B 106^b; S2 99^a; S3 123^b; T 115^b.

^{2a} زانساب: Zānsān S2. ^{2b} به مینو میرسد: B, S2.

^{3a} حضرت: Ḥuzret A.

^{4b} جذبہ: Jazbe A.

^{5a} بعدل و: B, S2.

- پیایی آب رحمت بخشش شد
که در باغ ارم هر باب تبریز
- بهشت آباد و دارالسلطنت شد
مفاض فیض حق القاب تبریز
- A 123^b برای کشت با خوبان محرو
عجب روشنترست مهتاب تبریز
- S2 99^b چه غم داریم از جمع اعادی
بما یارند چون احباب تبریز
- T 116^a منم آن روشنی روشنی بخش
که شست از تن تیم سرخاب تبریز

-26-

*fâ'ilâtün müstef'ilün fa'lün***

- 1 Mest-i rāḥ olan müsterāḥ olmaz
Müsterāḥ olan mest-i rāḥ olmaz
- B 107^a İy dil āh it āh murğ-ı 'ışķa çün
Hāy u hū kimi hoş cenāḥ olmaz
- S1 109^b Tütma boş sāķī duḥter-i tāki
'İşkile 'aķd it bī-nikāḥ olmaz
- Aç gözün şūfī iç mey-i şāfī
Zühdi koy dime mey mübāḥ olmaz

^{6a} بخششش : بخشش S1, B, S2.

^{7b} انعام : القاب S2.

^{9a} جمع : جمع / S1 وارم : دارم

^{10a} روشنی بخشش : روشنی بخش S2.

26: M 128^a; N 127^a; S1 109^a; A 114^a; B 106^b; S2 77^b; S3 124^a; T 116^a.

** Anadolu sahasında telif edilen metinlerde karşılaşmadığımız bu kalıbın “fâ'ilâtün müstef'ilün fâ'ilâtün” olduğu, son tef'ilenin de bazı durumlarda (maktû', maktû'-ı musabbağ, aslem-i musabbağ) “fa'lân / fa'lün” şekline dönüşebildiği anlaşılmaktadır (bk. Alî-şîr Nevâyî, 1993:133, 180, 181, 185).

^{1a} rāḥ: rāḥ T / müsterāḥ: mest-i rāḥ S2.

^{2a} 'ışķa çün: 'ışķ içün A, B; 'ışķiçün S2; 'ışķa içün T. ^{2b} Hāy u hūy kimi hoş: Hāy u hūsuz çün A; Hāyile hūsuz hoş B, S2.

^{3a} duḥter: duḥteri S2. ^{3b} olmaz: – N.

^{4b} koy: қо A, B.

5 Sāde-rūlardan yumma göz zāhid
Revnakı ‘ışkuñ bī-milāh olmaz

Şubh-dem sākī tur şabūhı şun
Rāhatı rūhuñ ğayr-ı rāh olmaz

N 127^b Rūşenī irdi anda kim anda
Şāmı görünmez hem şabāh olmaz

-27-

mef’ülü mefā’lū mefā’lū fa’ülün

1 ‘Işkuñ sözini söylemege her dudağ olmaz
Nükte sözini diñlemege her kulağ olmaz

İdindi ğam-ı ‘ışk vağan göñlüm evini
Şadam aña kim degme dil aña durağ olmaz

‘Āşık olup ol şağ u selāmet hamu demde
Bī-’ışk olan haste olur hiç şağ olmaz

Derviş olagör olmaya tā dünya saña dām
Derviş olan kişiye dünya duzağ olmaz

5 Gözüñi kızardup göğertip düşme harāma
Nefsine uyanuñ qaradur yüzi ağ olmaz

S2 80^b, T 116^b Ağzuñı gül-ābile yuyup eyle du’āyı
Gül mezbeleda bitse anı yıylamağ olmaz

Kim men’ idiser Rūşenīyi yārūñ evinden
Her eve girer rūşenī için yaşağ olmaz

^{5ab} ↔ ^{7ab} A. ^{5b} olmaz: – N.

^{6a} tur: dur A, S2, S3, T. ^{6b} Rāhatı rūhuñ: Rāhat-ı rūh A; Rāhat-ı rūhı S2.

^{7a} kim: ki S2. ^{7b} hem: ve A.

27: M 128^b; N 127^b; S1 109^b; A 116^b; B 107^a; S2 80^a; S3 124^b; T 116^a.

^{1a} dudağ: tuṭağ M; duṭağ A; tuḍağ S2. ^{1b} diñlemege: bilmege S1.

^{2b} durağ: turağ B, S2.

^{3a} hamu: kamu M, N, S1, A, S2, Msb. ^{3b} olmaz: – B.

^{4b} olan kişiye: olana A / dünya: dām anuñ-çün A; dünyā B.

^{6b} yıylamağ: ابلع A, S2.

^{7a} evinden: lebinden S2.

-28-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün

- 1 Yüzüñ gün mi kamer mi bilmek olmaz
Sözüñ dür mi güher mi bilmek olmaz

Ne hürî-zâdesin sen iy perî-rû
Melek mi yâ beşer mi bilmek olmaz

Leb-i la'lüñdeki âb-ı hayâtı
Nemek mi yâ şeker mi bilmek olmaz

Raķībüñ iy habībüm işigüñde
Gezende seg mi har mı bilmek olmaz

- 5 Tenür-ı sînesinde Rüşenîñ
Yanan dil mi ciger mi bilmek olmaz

-29-

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün

- 1 Bir derde şataşdum ki devâ yāduma gelmez
Bir rence ulaşdum ki şifâ yāduma gelmez

M 129^a, S1 110^a,
S3 125^a, A 119^a

Bir vechileyem cevr ü cefâ vü gama hem-dem
Şadî vü feraḥ mihr ü vefâ yāduma gelmez

Yüz dürlü suḥan düzedürem dimege derdüm
N'idem ki şataşanda saña yāduma gelmez

454

28: M 128^b; N 127^b; S1 109^b; A 114^a; B 106^b; S2 77^b; S3 124^b; T 116^b.

^{1b} güher: gevher S2.

^{2ab} ↔ ^{3ab} A, B, S2. ^{2a} perî-rû: perî-ḥü A; perî-zâd S2. ^{2b} Melek mi yâ: Melek misin S2.

^{3ab} ↔ ^{2ab} A, B, S2.

^{5b} Yanan: Yatan S2.

29: M 128^b; N 128^a; S1 109^b; A 118^b; B 107^a; S3 124^b; T 116^b; – S2.

^{2a} hem-dem: mu'tâd B. ^{2b} gelmez: – N.

^{3b} ki: – N / saña: aña B.

B 107^b Ağyārile yāri göricek hayretüm artar
Düşnām u hicā medḥ ü senā yāduma gelmez

5 Men ol püserüñ ‘işvesine güveneyim kim
‘İşkında anuñ ata aña yāduma gelmez

Görseñ meni sen ser-ḥoş u āşüfte vü medhüş
Sen şorma şaḥın tanma baña yāduma gelmez

Men Rüşeniyem gerçi baña tıregī-i hecr
Öyle eşer itdi ki şafā yāduma gelmez

Fī ḥarfi’ş-şın*

-30-

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1 Cān u dil meftün iderler fennile ol göz ü kaç
Gör ne fettānluḥlar eylerler çatup bir yire baş

Rāz-ı ‘ışkı dilde cān kimi dilerdüm gizleyem
Gözümüñ yaşı kesilsin ki eyledi sırrumñı fāş

Beñzedem mi serve anuñ kāmēt-i dil-cūsını
Servdür bir ḥuşk u bī-endām çüb-ı bī-tirāş

Bir gülile atdum ol şāḥ-ı gül ü gül-çehreyi
Didi kim gördügi var ma’şūka ‘aşık ata taş

^{5a} Men: Ben A, B / güveneyim: göneneyim S1, A, B, S3, T.

^{6ab} – A. ^{6a} meni: beni B / u: – M. ^{6b} şaḥın: şaḥın M, N, S1, B / tanma: danma M, S1; dime B.

^{7ab} – A. ^{7a} Men: Ben B / baña: – S1 / tıregī-i: tıregī S3.

* – S1, B, S3, T.

30: M 129^a; N 128^a; S1 110^a; A 127^a; B 107^b; S3 124^b; T 117^a; – S2.

^{1a} fennile: fitneden A. ^{1b} fettānluḥlar: fettānluḥlar M, N, S1, A, B / eylerler: eyler M / çatup: آچوب M / baş: kaç S1.

^{2a} dilde cān: cān dilde N / kimi: bigi A, B. ^{2b} sırrumñı: sırrumı M, B, A.

^{3a} dil-cūsını: dil-cüyını S1, A, B. ^{3b} ḥuşk u bī-endām: ḥuşk-endām T / çüb-ı: çüb u A / bī-tirāş S1: nā-tirāş.

^{4a} atdum: آمدن S1; şāḥ-ı: şāḥ u S1 / gül ü: gül A. ^{4b} ata: atdı M, Msb.

- 5 La'l-i gevher-pâş u lü'lü-püşıdur cevher-fürüş
Sünbül-i gül-püşıdur nāfe-güşā vü müşg-pâş
- B 108^a İy dil ol çāh-ı zenehdāndan dilerseñ çıkmağı
Hoş resendür rişte-i zülfi aña şarmaş dolaş
- N 128^b Āteş-i 'ışkile yandı dutuşup gönüm gözüm
Bu meşeldür kim yanar kuru yanınca dağı yaş
- M 129^b Rüşenîniñ iy göziniñ nūrı gönli aydını
Aydın ilinden ıraç hem gözi yaşdur bağı baş

-31-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Ol göz ü ol kaç peyveste çatup bir yire baş
Düzedürler fitneler hey bu ne gözdür bu ne kaç
- A 131^b Mihr yüz mihriyle öpüp işigün yüzün sürer
Māh-ı nev ebrūna tañ mı yükünüp indürse baş
- Gözleriñ cān u gönül mi kodılar aparmadıñ
Türkmānlardur 'aceb mi itseler tālān tirāş
- Cān ilin gāret idende zülfüne dolaşuben
Bile gelmiş gönümi görüp anuñla_isteş araş
- T 117^b 5 Her nice kim rāz-ı 'ışkı dilde cāndan gizlerem
Yüregüm oynaması āhum ider sırrumı fāş

^{5ab} – S1. ^{5a} La'l-i: La'l-i Msb / gevher-pâş u: gevher-pâş A / lü'lü-püşıdur: lü'lü-püşıdur A / cevher-fürüş: şeker-fürüş A. ^{5b} nāfe-güşā vü: nāfe-güşā-yı B, S3, T; nāfe-güşā-yı vü A.

^{6b} şarmaş: şarmaş u S3, T.

^{7ab} ↔ ^{8ab} A. ^{7a} dutuşub: tutuşub N, Msb; tutuşub S1, A, B. ^{7b} kuru yanınca: kuru yanında M, N, A, B, Msb; kuru yanında S1.

^{8ab} ↔ ^{7ab} A. ^{8a} iy: – Msb. ^{8b} ıraç: ıraç S3, T; baş: taş N.

31: M 129^b; N 128^b; A 131^a; B 107^b; S2 72^b; S3 125^b; T 117^a; – S1.

^{1a} Ol gözile kaçları çatılı bir yire baş A. ^{1b} Düzedürler fitneler: Gören eydür fitneden A.

^{2a} öpüp: öpüben S2 / işigün: işigüne Msb / yüz: yüzün Msb. ^{2b} yükünüp: öykünüp B, S2.

^{3a} Gözleriñ: Gözler A / aparmadıñ: ayırmadıñ S2; aparmadıñ M, N, A, B. ^{3b} Türkmānlardur: Türkmānlardur S2.

^{4a} zülfüne M: zülfile / dolaşuben B: tolaşuben.

^{5a} kim: ki M, Msb. ^{5b} sırrumı: sırrumı M, B.

S̄inemi sengile dögmekden ğamuñdan küftedir
Bağruma başsam n'ola iy seng-dil cevriñle taş

Rüşeni-i sūhte-dil bu zulmet-i hicrānda
Huşk-leb olup yürür āhar gözinden kanlu yaş

Fī harfu't-tā*

-32-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Kātib-i kudret yazanda şafha-i haddüñde hatt
Şekl-i cīm itmiş külāleñ beñlerüñ itmiş nuqāt

Muşhafında hüsnüñün surhıyle hattāt-ı ezel
Ağzuñi gūyā nişān-ı vaķf itmiş bī-ġalať

Var miyānuñda senüñ bir söz miyāne söylenür
Didi peygamber ki olmaz خير إلا في الوسط

Men raķibe çün itüñden kem dimen artuķ direm
Pes baña uğraduğınca nişe söyler ol saķať

N 129^a

5 Zāhidā tap kırı zühdile depele özüñi
'Āşık ol hoş 'ışk deryāsına bať mānend-i bať

Sevdi halkuñ kimi dünyāyı kimisi 'uķbāyı
Sevmedüm men anları kať'ā seni sevdim faķať

^{6a} ğamuñdan: ğamuñda S3, T / küftedir: köftedir B, S2, S3, T. ^{6b} başsam: başsañ A, S2.

^{7a} sūhte-dil: haste-dil B, S2 / bu: çün S3, T. ^{7b} yürür: yatur B / āhar: aķar M, N, B, S2 / kanlu: dürlü A, B, S2.

* Ve lehū eyzan fī harfu't-tā' B; – S2, S3.

32: M 129^b; N 128^b; S1 110^a; A 126^a; B 108^a; S2 74^b; S3 125^b; T 117^b.

^{1a} haddüñde: haddüñgde A; ^{1b} itmiş: idüp N, S2.

^{2b} itmiş: itmiş anda T.

^{3a} Var miyānuñda: Var mı yanuñda A. ^{3b} خير إلا في الوسط “*Muhakkak hayır ortadadır.*” / peygamber: peygamber B.

^{4ab} – A. ^{4a} Men: Ben B / artuķ: artuķ M, N, S1, B Msb / direm: dirin B.

^{5a} Zāhidā: Zāhidī.

^{6b} men: ben B, S2.

M 130^a, A 126^b Seyl-i eşki öyle ğark eyledi kim senden ırak
Rüşenîniñ gözlerinden düşdi Ceyhünile Şatt

Fî ħarfu'l-ğayn*

-33-

mef'ülü mef'îlü mef'îlü fa'ülün

- 1 İy uyuriken göñli uyağ gözleri مَا تَأْتِ
Bülbül gül-i rüyuñ tanıyan tanımayan zāğ
- Bir lahza gözüñ Ħağdan ırılmasa 'aceb mi
Çün çekdi yedullah gözüñe sürme-i مَا تَأْتِ

ورقائى انا افسح و ببغائى بلاغت
عتقائى انا املح و موسيجه ابلاغ

T 118^a Meyl eylemeyüp baħmaduñ andan yaña hergiz
Sîm ü zer idüp özini 'arz eyledi her tağ

- 5 Cāndan seni her kim ki sever iki cihānda
Her dilde anuñ sevgüsü vardur yüzidür ağ
- Her kim saña ümmet olup işitmeye sözüñ
Başına anuñ bî-'aded elbette gerek tağ

S2 79^b İy Rüşenî-i tîre-dilüñ göñli çerāğı
Ħoş rüşen idüp dest-i rızā ile kıoyan yağ

^{7a} eşki: eşk B, S2 / ırak: ırığı M; beni S2; ırağ N, S3, T / öyle: çeşmile B, S2 / kim: – B, S2. ^{7b} düşdi: ağı S2 .

* Ve lehū eyzan fî ħarfu'l-ğayn B; Ħarfu'l-ğayn S3; – S2.

33: M 130^a; N 129^a; S1 110^b; A 115^b; B 108^a; S2 79^a; S3 126^a; T 117^b.

^{1a} مَا تَأْتِ الْبَصْرُ وَمَا طَفَى “(Muhammed’in) göz(ü) **kaymadı** ve sınırı aşmadı.” Necm, 53/17 / uyağ: uyağ M, N, A, B, S2, Msb. ^{1b} gül-i: gül ü S2.

^{2a} gözüñ: güzel N. ^{2b} مَا تَأْتِ (bk. Ekler: 8).

^{3ab} “‘Ene efsah’ güvercini, belâgat papağanı; ‘ene emlah’ ankâsı iblâğ kumrusu.”

^{4a} baħmaduñ: baħmaduñ M, N, S1, A, B, S2, Msb.

^{6a} kim: Kim ki S1 / ümmet: ümmet S1. ^{6b} tağ: dağ M, N, S1, B, S2, T, Msb.

-34-

müfte 'ilün fā 'ilün müfte 'ilün fā 'ilün

- 1 İy yüzi gül boyı serv bŷyı semen kŷyı bāğ
Şehr-i Medīne senüñ geştüñiçün bāğ u rāğ
- Hüdhüd-i ilhām-ı Hayy tŷtī-i mir'āt-ı vahy
Kumrı-yı muqrī-i Hāğ bülbül-i bāğ-ı belāğ
- Sürme-i عیلا ile sürmeleyüp Hāğ gözüñ
Uyuriken gözlerüñ gönlüñi itmiş uyağ
- N 129^b İrişemez Tañrıya güm-reh ü ser-geşte olup
Her ki yoluñda senüñ başını itmez ayağ
- 5 Dīnŷne her kim girer dīv zafer bulımaz
Gŷlşenŷni Hāğ senüñ eyledi çün bī-kelāğ
- M 130^p Her ki fŷrŷğ-ı ruħuñ nŷr-ı cebīnŷñ görür
Mihr ü mehinden tapar çarħ-ı berīnŷñ ferāğ
- Rŷşenŷyi Rŷşenī tapşa tapuñdan ne tañ
Mihrŷñ eli yaħdı çün gönli evinde çerāğ

-35-

mef'ŷlŷ fā 'ilātŷ mefā 'ilŷ fā 'ilün

- 1 Bir rāz var zebānda ki hem-dem degŷl dudağ
Var bir ħayāl başda ki maħrem degŷl dīmāğ

^{7a} tŷre-dilŷñ: Tŷrelinŷñ S2 / çerāğı: çerāğın S2, S3. ^{7b} rızā ile: rızā-y-ile N, S1, B, S2 / koyan: koyup S1, A, B, S2, S3, T.

34: M 130^a; N 129^a; S1 110^b; B 108^b; S3 126^a; T 118^a; – A, S2.

^{1a} bŷyı: rŷyı B / bŷyı: bŷy Msb. ^{1b} rāğ: ağ M.

^{3a} عیلا (bk. Ekler: 8). ^{3b} gözlerŷñ: gözgŷlerŷñ S1; gönlüñi T / gönlüñi: gözlerŷñ T.

^{4ab} – S1. ^{4b} yoluñda senŷñ: yoluña senŷn M; senŷn yoluña S3, T / itmez: itmezse B.

^{5a} kim: ki M, Msb. ^{5b} Hāğ: çün T / çün: Hāğ T.

^{7a} Rŷşenŷyi Rŷşenī tapşa: Rŷşenŷye rŷşenī gelse B. ^{7b} Mihrŷñ: Mihr S1 / yaħdı: yaħdı M, N, B, Msb.

35: M 130^b; N 129^b; S1 110^b; A 122^a; B 108^b; S2 85^b; S3 126^b; T 118^a.

^{1a} dudağ: tuțağ M; duțağ A.

- Elden ayağı komadığı lālenüñ müdām
Andan-durur ki aña durur t̄āg üsti bāg
- T 118^b Kānlım kim olduğın bilebilmezdüm isteyüp
Şordum nigāra la'l-i lebinden gelür şorāg
- Beñzüm şararduben cigerüm eyledi kebūd
Bir kara gözlü kırmızı dudaklı yüzi aḡ
- 5 İşüm teferrüc ü feraḡ ü 'ıyşdur tarab
Yārüñ maḡallesi olalı baña bāg u rāg
- S1 111^a Men nice nāle eylemeyem ki ūtdi ney kimi
Nāyī-i 'ışḡ gövde mi başdan ayaḡa dāg
- Çeşm-i çerāg-ı Rūşenīyi rüşen eyleyen
Öz yaḡıdur gerekmez aña hiç özge yaḡ

-36-

müfte'ilün müfte'ilün fā'ilün

- 1 'Āşıḡuñuñ t̄ut sözine hoş kulaḡ
Depredüben 'ışḡ sözine dudaḡ
- 'Işḡ yaḡīn idicidür Tañrıya
'Aḡl Ḥudādan idicidür ırāḡ
- N 130^a, B 109^a 'Işḡ nedür t̄ütī-i şīrīn-zebān
'Aḡl nedür telḡ-suḡen bed-kelāḡ

^{2a} komadığı: koymadığı S2. ^{2b} Andan-durur: Andandur M / ki: – N.

^{3a} bilebilmezdüm: bula bilmezdüm A. ^{3b} nigāra: nigār N, A, S2 / şorāg: saraḡ A.

^{4b} dudaklı: t̄utaḡlı M, Msb; dudaḡlı A, S3, T.

^{5a} teferrüc ü: teferrüc A.

^{6a} Men: Ben N, A, B, Msb / eylemeyem: itmeyeyin A, B; eylemeyeyüm S2 / ney: key M / kimi: gibi A; bigi B.

^{7a} Rūşenīyi: Rūşenī M.

36: M 130^b; N 129^b; S1 111^a; A 123^a; B 108^b; S2 86^a; S3 126^b; T 118^b.

^{1b} dudaḡ: t̄utaḡ M, Msb; d̄utaḡ A; t̄udaḡ S2.

^{2a} yaḡīn: yaḡīn M, N, S1, B, S2, Msb.

^{3ab} – S1. ^{3b} bed: bir A.

- ‘Ākıl-i bī-’ışk kimi ‘aql uyur
‘Āşık-ı dīvāne kimi ‘ışk uyağ
- M 131^a 5 ‘Aklı gider vālih ü hayrān olup
‘Işk kimüñ kim başına qor ayağ
- S2 86^b Halka didüm ‘ışkile iriñ Haka
ليس على الخبير الا البلاغ
- ‘Aqlum alup qodı adum Rüşenī
‘Işk yaqup göñlüm evinde çerāğ

Fī harfi’l-ķāf

-37-

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- 1 Başuma müşgīn şaçuñdan düşeli sevdā-yı ‘ışk
Gitmedi sevdālu başumdan menüm ğavġā-yı ‘ışk
- T 119^a Eşk-i çeşmüm bī-kerān deryā dilüm mellāhdur
Bādbān āhum tenümdür keştī-i deryā-yı ‘ışk
- İy göñül ışkı kadem başdı yıhılmış hāneñe
Hayr-maqdem di ki hoş ferhunde-peydür pāy-ı ‘ışk
- S2 73^b Görünür her ‘āşıka her qadd ü haddi hūb u hoş
Cilve-i hūsn ü cemāl ü ķāmet-i bālā-yı ‘ışk
- 5 İtmedi hergiz zemīn ü āsmānda yir velī
Kūh-ı Kāf-ı dilde itdi āşiyān ‘anķā-yı ‘ışk

^{4a} ‘Ākıl-i: Ġāfil-i A, S2, Msb / kimi: bigi B, S2; gibi A. ^{4b} kimi: bigi B, S2; gibi A.

^{5a} ‘Aklı: ‘Aql A, S3 / ü: – M. ^{5b} kim: ki M, N, S3, T.

^{6a} didüm: dirüm M, A, S2 / iriñ: yerüñ A. ^{6b} “Haberciye ancak tebliğ (etme) vardır.”.

^{7a} qodı: qodum M.

37: M 131^a; N 130^a; S1 111^a; A 131^b; B 109^a; S2 73^a; S3 127^a; T 118^b.

^{1b} menüm: benüm A, B, Msb.

^{2a} bī-kerān deryā: bī-kerāndur yā A. ^{2b} keştī-i: keştī S2.

^{3a} ‘ışkı: çün kim S1, A, B, S2, S3, T. ^{3b} Hayr-maqdem: Hayre muqadder A; Hayre maqdem S2 / ‘ışk: – A, N.

^{4a} qadd ü haddi: hadd ü qaddün A, B, S2. ^{4b} cemāl ü: cemāl A; cemāli S2.

Her yüzi gül şacı sünbül den görünür gözüme
Rüy u müy u hulķ u hüy u şüret-i zîbâ-yı 'ışķ

Rüşenîniñ boynına geçürdi kaçmış kul gibi
Tavķ-ı âhi kaçmasun diyu tutup mevlâ-yı 'ışķ

Fî harfî'1-kâf

-38-

*mef'ülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün
müstef'ilün fa'ülün müstef'ilün fa'ülün*

- 1 Kaddüñe nice beñzer serv-i sehîsi bâğuñ
Bir meyvesüz ağaçdur servisi bâğ u râğuñ
- N 130^b Sâyeñ ne yire şalsañ biter nihâl-i 'izzet
İy serv-i sâye-perver başuma baş ayăğuñ
- S2 81^a Şanmañ ki 'aşık için ma'sûķ özi göyünmez
Pervâne yandığı-y-çün içi yanar çerăğuñ
- M 131^b, S1 111^b Raħm umuben gözüñden şordum şifâ lebüñden
Biler dişini ğamzeñ kanum içer dudăğuñ
- 5 Küyüñda iy habîbüm şıĝmaz rakîb-i bed-ĝü
Gülşendür anda olmaz yiri kelăĝ u zăğuñ


^{5b} itdi: – S2 / 'anķâ-yı: ğavĝâ-yı S2.

^{6a} sünbül den: sünbül S2 / görünür gözüme: gözüme görünür B, S2. ^{6b} rüy u: rüy M / hüy u: hüy M, S2, Msb.

^{7a} geçürdi: baĝladı S1, B / kimi: gibi M, A, Msb; bigi B. ^{7b} âhi: âhen A, S2 / Āh ile ilgili orijinal bir yaklaşım.

38: M 131^a; N 129^b; S1 111^a; A 117^a; B 110^a; S2 80^b; S3 127^a; T 119^a.

^{1a} sehîsi: sehî S3.

^{2a} biter:  S2. ^{2b} sâye-perver: sâye-per B.

^{3a} özi: dili A, S2.

^{4b} Biler dişini: Biltür dişini M, A; Biltür rüşeni S2; Biltür düşini S1 / kanum: ka S1 / dudăğuñ: tuđăğuñ M, Msb; duđăğuñ A; tuđăğuñ S2.

^{5b} u: – S2.

Bendeñde koyma şāhā dāğ-ı firāķı niçün
Başdan ayağa yandum ҡalmadı cāy-ı dāğūñ

Zülfüñ ҡarañusunda ser-geşte güm-reh iken
Gösterdi Rüşeniye aydınlığı yañağūñ

-39-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Berg-i gülden ger ola nāzük senüñ pīrahentüñ
Öylesin terlükde cānā olur āzürde tenüñ

Yaħamı çāk eyleyüp dīvāne olasım gelür
Yüzin ayağūña sürdigin görelden dāmenüñ

Hoş yapış cānile iy miskīn gönül miskīnlük it
Çün nigāruñ zülf-i miskīni olubdur meskenüñ

Bendeñüñ şāhā dilinde her nefesde sözi bu
Döstuñ olsun hemīşe şād u ğam-ğīn düşmenüñ

5 Hoş çekilmiş iki meddür iki şaduñ üstine
Kaşlaruñla gözlerüñ hüsñüñ kitābında senüñ

İy ħabībüm çün raķībüñ bendeñi bilmez senüñ
Pes neden adını zīrek ҡodılar ol kevdenüñ

B 110^a Yārile rüşen zamīrūñ yārsüz çün tīredür
Olmasun iy Rüşeni tīre zamīr-i rüşenüñ

^{6a} koyma: ҡoma A, B, S2 / şāhā: şāhum N / firāķı niçün: firāķ niçün B, S2; firāķuñ-çün A. ^{6b} cāy: cāy-ı M, S1, A, T; yiri B, S2.

^{7a} ҡarañusunda: قراڭيندا A; ҡarañısında S2 / güm-reh iken: güm-rehi gör A, S2. ^{7b} yañağūñ: çerāğūñ A.

39: M 131^b; N 129^b; S1 111^b; A 132^b; B 109^b; S2 73^a; S3 127^b; T 119^b.

^{1a} pīrahentüñ: pīrehentüñ A. ^{1b} Öylesin: Eyleseñ A, S2 / olur: ki_olur S1, T.

^{2a} Yaħamı: Yaħamı M, N, S1, A, B, S2, Msb / eyleyüp: eyleyüp eyledi S1.

^{3a} miskīnlük it: it meskenet S1. ^{3b} miskīni: müşğīni A, S2, T.

^{5a} meddür: مدر S2. ^{5b} gözlerüñ: kirpigüñ N.

^{6b} neden: niçün S3, T.

-40-

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Men dağı bir kuluñam iy şeh-i ferhunde senüñ
Varayın her ne işüñ varise her kıande senüñ
- Durmuşam beste-miyān kavşurup el kulluğda
Her ne hükümüñ varise söyle şehā bende senüñ
- M 132^a İy begüm beglere sen nite ki beglerbegisin
Bendeñüñ bendesinüñ bendesiyem ben de senüñ
- Girye-i telhile hün-āb-feşān çeşm menüm
Leb-i la'l-i şekerinile şeker-ħande senüñ
- 5 Kağı bāguñ yimişi böyle ter ü taze biter
Meyve-i bāğ-ı cemālün kimi tervende senüñ
- Bu nice 'izz ü şeref devlet olur ki ُoldı bugün
Şevket-i 'ışk menüm 'izzet-i pâyende senüñ
- S1 112^a, A 133^a Rüşenünün kıala mı gönli gözi zulmetde
Variken gün kimi böyle ruğ-ı tābende senüñ

-41-

*mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün
müstef'ilün fa'ülün müstef'ilün fa'ülün*

- 1 Her demde cān bağışlar iy cān-fezāy yāduñ
Yāduñ-durur ħayātı her bilişüñ ü yāduñ

40: M 131^b; N 131^a; S1 111^b; A 132^b; B 110^b; S2 88^b; S3 127^b; T 119^b.

^{1a} Men: Ben A, B, S2. ^{1b} Varayın: Varayım A / her: di A, B, S2 / kıande: ħande A.

^{2ab} ↔ ^{3ab} A, B, S2. ^{2a} Durmuşam: Turmuşam B; Durmuşuz S2 / el: ol S3 / kulluğda: kulluğda M, N, S1, B, S2, Msb; kulluğün A / Bel, bel bağla-

^{3ab} ↔ ^{2ab} A, B, S2. ^{3a} ki: kim S2. ^{3b} bendesinüñ bendesiyem: bendesiyem ben de sentün S1.

^{4a} menem: benem A, B, S2. ^{4b} şekerinile: şekerile S3; sükkerin ile.

^{5b} kimi: bigi A, B; gibi S2 / tervende: turfanda S2.

^{6a} şeref: şeref ü A, S2. ^{6b} menüm: benüm A, S2.

^{7a} kıala mı: olmaz A; ola mı S2 / gönli gözi: gözi bugün S2. ^{7b} kimi: bigi A, B, S2; gibi S1 / tābende: bende M.

41: M 132^a; N 130^a; S1 112^a; A 117^a; B 110^b; S2 88^b; S3 128^a; T 120^a.

- A 117^b Aduñ isterem kim her dem diyem işidem
Bes eydeyim dilümüñ dāğına dāyım aduñ
- B 111^a Gerçi senüñ menüm yoḥ birlik olan arada
Göñlüm senüñ olubdur cānise al murāduñ
546
- Zātuñda acılıḥ yoḥ iy başdan ayağa nūş
Bir ṭatlusun ki dāduñ dadını virdi dāduñ
- 5 Tā ‘āşık ölmeyince idüp perestiş-i ‘ışk
Ma’şūka irmek olmaz böyle_olsun i’tikāduñ
- Her demde ğam yimekden ğam yime Rūşenī var
‘İşkuñ yolında çün kim endūh oldı zāduñ

-42-

fe’ilātün fe’ilātün fe’ilātün fe’ilün

- 1 Ṭal’atüñ ṭālī’ini sa’d kılar sünbülenüñ
Sünbülüñ oda yaḥar ḥürmenini sünbülenüñ
- S2 72^a Nergisinden ḥazer it şunma elüñ goncesine
İy dil ol serv-i gül-endām u semen-sā külenüñ
- M 132^b Bülbülüñ ğulğulına gül kimi ḥoş ğuş urup
Diñle mey nūş idüben ḳulḳulını bülbülenüñ
- Gāh ağlamaludur ḥāline geh gülmelüdür
Ehl-i ‘ışk itdügi feryād u fiğana gülenüñ

^{1b} bilişüñ: bilişile A / ü: – S1.

^{2a} kim: – S1. ^{2b} dāğına dāyım aduñ: dāğımı zevk-i dāduñ A, S2.

^{3a} menüm: benüm A, S2 / yoḥ: M, N, S1, B, S2, Msb.

^{3b} Göñlüm: Göñül M / olupdur: evüñdür A.

^{4a} acılıḥ: acılıḥ M, N, S1, A, B, S2, Msb / yoḥ: yoḥ M, N, S1, B, S2, Msb / iy başdan ayağa: başdan ayağa iy A, B, S2 / M, S1 / nūş: ḥoş N. ^{4b} dadını: adını S1 / dāduñ: aduñ S2.

^{5b} irmek: yitmek B, S2 / böyle_olsun: böyleyse S2.

^{6a} yimekden: yimekdür S2. ^{6b} oldı zāduñ: oldı dāduñ M; olupdur āduñ S2.

42: M 132^a; N 131^b; S1 112^a; A 130^b; B 109^b; S2 71^b; S3 128^a; T 120^a.

^{1b} yaḥar: yaḥar M, N, S1, B, S2, Msb.

^{2ab} ≈ ^{6ab} A, B, S2. ^{2b} u: – A, S2 / semen-sā: şemen-sā S1.

^{3ab} ↔ ^{4ab} S3, T. ^{3a} gül: gül-i ḥoş-bū A / kimi: bigi B; – A. ^{3b} idüben: idüp S2 / ḳulḳulını: ğulğulını B.

- 5 Taşradan zâhid-i hod-bîn ne bilür lezzetini
‘Işık mey-hânesi içinde olan gülğülenüñ
‘Âşık oldur ki şadâsı ola güşında anuñ
‘Işık-bâzınıñ ayağında olan zengülenüñ

Rüşenî karşısına sineñe sürer yüzini
Âh elinden şu yağandağı olan engülenüñ

-43-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hüsünüñüñ ‘aksin ruḥ-ı dil-berde peydâ eyledüñ
Çeşm-i ‘âşıkdan o mir’âtı temâşâ eyledüñ

Bir avuc ḥâke biraḥduñ câm-ı ‘ışkuñ cur’asın
‘Âkil ü dâñaları mecnûn u şeydâ eyledüñ

Âb u gilden gösterüp envâr-ı hüsünüñden nişân
Anuñile dîde-i ‘aklı mücellâ eyledüñ

Gerçi ma’sûksın velî ‘âşık libâsın urınup
Cilve-i hüsünüñ girü kendüñ temâşâ eyledüñ

S1 112^b,

S2 100^a

- 5 Rüy-ı zîbâ üzre zülfüñden selâsil bağlayup
Göñlümi ser-beste-i zencîr-i sevdâ eyledüñ

Bâr-ı ‘ışkuñ kim taḥammül eylemez ‘arz u semâ
Nâ-tüvân göñlüm ‘acebdür aña me’vâ eyledüñ

^{4ab} ↔ ^{3ab} S3, T. ^{4a} geh: gâh S1, A, S3, T. ^{4b} fiğâna: fiğân M.

^{5a} Taşradan: Daşradan S2.

^{6a} oldur: odur M / güşında: kūsında M. ^{6b} ‘Işık bâzınıñ: ‘Işık şeh-bâzı B; ‘Işık-bâz erüñg A; ‘Işık-bâz erüñ S2.

^{7a} karşısına sineñe: qarşu senüñ sineñe A, B, S2. ^{7b} şu yağandağı olan: şevkunuñ daḥı senün A; diyübeni sinedeki S2.

43: M 132^b; N 131^b; S1 112^a; B 110^b; S2 99^b; S3 128^b; T 120^b; – A.

^{2a} biraḥduñ: biraḥduñ M, N, S1, B, S2. ^{2b} ‘Âkil ü: ‘Âkil S2 / mecnûn u: mecnûn N.

^{3a} gilden: gilde B, S2 / gösterüp: gösredüp B.

^{4a} Gerçi ma’sûksın velî: Gerçi ma’sûkasın velî M; Gerçi ki ma’sûksın B / urınup: örtünüp B, S2, T.

^{5a} üzre: üstine M; üste N, Msb. ^{5b} sevdâ: sivâ S1.

N 132^a Rüşenî bendeñ niçün yanduhça rüşen olmasun
Hüşnüñüñ ‘aksin ruḡ-ı dil-berde peydā eyledüñ

-44-

mefā’ilün mefā’ilün fa’ülün

1 Yüzüñdür rüşenāası Rüşenîñüñ
Sözüñdür āşināası Rüşenîñüñ

M 133^a Gözine kuḡl-ı مَا عَابَ الْعَصْرُ dur
İşigüñ ḡāk-i pāsı Rüşenîñüñ

Maḡalleñ itinüñ izi tozıdur
Gözünüñ tütüyāsı Rüşenîñüñ

S2 75^b Cemālüñ şem’ile rüşen olubdur
Yine çeşm-i serāsı Rüşenîñüñ

5 Gözüñ tökdi gözi ḡanın ki vardur
Gözünle mā-cerāsı Rüşenîñüñ

Olur gözgüsinüñ jeng olduğınca
Ruḡun şavḡı cilāsı Rüşenîñüñ

Yüzüñ nūryla zülfüñ zülmetidür
Şabāḡile mesāsı Rüşenîñüñ

-45-

fā’ilätün fā’ilätün fā’ilätün fā’ilün

1 ḡaḡḡa minnet bulmuşuz biz Tañrıya varmaḡa yol
Sen gerek münkir özüñ öldür gerek rişüñi yol

^{7a} yanduhça: baḡduḡça M, B, S2; yanduhça N, S1, S2.

44: M 132^b; N 132^a; S1 112^b; A 124^a; B 110^a; S2 75^a; S3 128^b; T 120^b.

^{2a} مَا عَابَ (bk. Ekler: 8).

^{4a} şem’ile: şem’ine T. ^{4b} serāsı: senāsı B; hevāsı S2.

^{5ab} – A, S2 / ≈ ^{7ab} B. ^{5b} Gözüñle mā-cerāsı: Gözüñle cerāsı M.

45: M 133^a; N 132^a; S1 112^b; B 111^b; S3 129^a; T 121^a; – A, S2.

^{1b} Sen gerek: Gerek sen M.

Taş atup başuñ dutarsın öldürürsin özüñi
Ni'meti Hakkuñ saña kıt geldügi-y-çün bize bol

Hîç bilmezsin ki fevķ u taht u pîş u pes nedür
Ol kişisin sen eyā münkir ki dirsın şağa şol

Ağzı egri eñsesinden bellüdür hācet degül
Münkiri gösterüben halka diyesin budur ol

5 Gölgede bitmiş yemiş kimi füsürde kalma gel
Ma'rifet hürşidine vir özüñi çig kalma ol

N 132^b Ümmet oldur kim anı gördükce hoş hurrem olup
Boynına Tañrı habibi bî-tekellüf şala qol

Sen sen ol göñlüñ evine Rüşenî mihrini şal
Rüşenîsüz hāneyi almaz kimesne bilmiş ol

-46-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Her ne kim almağ dilerseñ ālile gel benden al
Aldanuram men saña sen her nice iderseñ āl

M 133^b, S1 113^a,
A 122a

İsteseñ koynuma girmek gel şoyun koynuma gir
Boynuma şalınmağ isterseñ qoluñ boynuma şal

Leblerüñden sen baña bir buse itmişdüñ 'ağā
Ger peşimān olduñise virdüğüñ gel yine al

Bir kez öpdüm men seni gel sen meni yüz biñ kez öp
Tek varup bizden şikāyet idüp itme qıl ü qāl

^{2a} dutarsun: tutarsun M, N, S1, B, Msb. ^{2b} Ni'meti: Ni'met-i B / bize: biz S1.

^{3a} taht u: taht M, Msb.

^{5a} yemiş: – M / kimi: bigi B; gibi S3 / kalma gel: kalmağıl S1. ^{5b} vir: var S1; taşur B / özüñi: özüñ B.

46: M 133^a; N 132^b; S1 112^b; A 121^b; B 111^a; S2 85^a; S3 129^a; T 121^a.

^{1a} almağ: almağ M, N, S1, A, B, S2, Msb / gel: sen A, B, S2; – S1. ^{1b} men: ben A, B, S2 / sen her nice: sen nice kim A; sen nicesi B, S2; her sen nice T.

^{2a} gel: hoş A / koynuma gir: gir koynuma A; koynuma S1. ^{2b} şalınmağ: şalınmağ A, B.

^{3b} peşimān olduñise: peşimānluğ olursa A, S2 / virdüğüñ gel yine: virdüğüñ yine A; virdüğüñe girtü S1.

^{4a} Bir kez öpdüm men seni: Men seni bir kere öpdüm S1 / gel sen meni: sen gel beni A.

5 Kıl ü kâl ehli ne bilsün ehl-i hâlün sözini
Ehl-i hâlün bilmege sözün gerekdür ehl-i hâl

B 111^b Oynamağa muṭlaḳā dime ḥarām iy ehl-i kıl
Oynamağ bil kim ‘ibâdetdür ḥelâliyle ḥelâl

Ehl-i şüret bu sözüñ ma’nāsını fehm idemez
Rüşenî bilür bu sözi bil sen iy şâhib-cemâl

-47-

fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün

1 Mihr-i tâbende yüzüñ mihrine tâ bende degül
Mâh-veş mihrüñile rüşen ü tâbende degül

Nice nisbet ideyin serve senüñ kâmetüñi
Kâmetüñ kimi senüñ serv hoş-âyende degül

Diridüm piste dehānuña senüñ piste velî
Şehd-āmiz ü mey-ālud u şeker-ḥande degül

İy perî-rû ne beşersin ‘acabā sencileyin
Uçmağüñ ḥürîsi ferruḥ-ruḥ u ferḥunde degül

N 133^a 5 Felegüñ mihrî mehâ mihr-i ruḥüñ kimi senüñ
Rüşenî-baḥş u dıraḥşende vü raḥşende degül

Beñlerüñ kimi kaçan cem’ olisar her ki senüñ
‘Anber iñende şaçüñ kimi perâkende degül

^{6ab} – S2. ^{6b} Oynamağ: Oynamağ M, N, S1, A, B, Msb / ḥelâliyle ḥelâl: ḥâlile iy ehl-i hâl B.

^{7ab} – A. ^{7a} ma’nāsını: ma’nāsın S2. ^{7b} bil sen: sen bil S2 / şâhib-cemâl: şâhib-kemâl B.

47: M 133^b; N 132^b; S1 113^a; A 129^b; B 111^a; S2 74^b; S3 129^b; T 121^b.

^{1a} Mihr-i tâbende: Mihr tâbindan S2 / mihrine tâ bende: mihrî tâbinda A. ^{1b} Mâh-veş: Mihr-veş B, S2 / rüşen ü: rüşen T.

^{2a} ideyin: ideyim M, N, S1, A, Msb. ^{2b} kimi: gibi M; bigi A, B, S2.

^{4b} ferruḥ-ruḥ u: ferruḥ-ruḥ M, N, S1, A, S2, S3, T.

^{5a} Felegüñ: Kaddüñüñ S2 / mihrî: mihr A, S2 / kimi: bigi A, B, S2. ^{5b} Rüşenî-baḥş u: Rüşenî-baḥş-ı S1, S2, S3, T.

^{6a} kimi: bigi A, B, S2. ^{6b} ‘Anber iñende: ‘Anber-âgende A / kimi: bigi A, B, S2.

S2 75^a Ṭapamaz Rüşenîyi her ki senüñ mihrüñile
 Āsmānı dilinüñ rüşen ü tábende degül

-48-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Çün cebinüñle ruhuñdur 'ıyd u nevrüzum menüm
 Nice buhtü ṭapmasun bu baht-ı firüzum menüm

Kākül-i gül-püş u 'anber-pāş u nāfe-bāruñuñ
 Būyudur her demde ṭapuña kulavuzum menüm

Sensin iy serv-i sehī-sāye semen-sā sünbülüm
 Gül-ruḥum bülbül-zebānum gülşen-efrüzum menüm

Yandurup sīnem tenürin bağrumı biryān kıılır
 Āh-ı düd-engīz u āteş-bār u dil-süzum menüm

5 'İşğ her dem çāk idüp ider kabā pīrāhenüm
 Gerçi 'aqluñ derzisidür pīreheñ-düzum menüm

Olmazam yād itmeden men bir nefes ḥālī seni
 Ger tozup toprak olup gitse göge tözüm menüm

S1 113^b Rüşenîyem meskenüm geh zülmet ü geh nürdur
 'Aks-i müy u rüyuñ olalı şeb ü rüzum menüm

^{7b} dilinüñ S2: devletüñ / rüşen ü: rüşen A.

48: M 134^a; N 132^a; S1 113^a; A 125^a; B 112^b; S2 88^a; S3 129^b; T 121^b.

^{1a} 'ıyd u: 'ıyd-ı N, S1, S2, T / menüm: benüm M, N, A, B, S2. ^{1b} buhtu: baht u N; bahtı S1, S3, T; devlet B; bahtum S2 / menüm: benüm M, N, A, B, S2, Msb.

^{2a} gül-püş u: gül-püş S2; gül-bü vü T / nāfe-bāruñuñ: nāfe-bār-ı gül M; nāfe yāruñuñ S2. ^{2b} menüm: benüm M, N, A, B, S2, Msb.

^{3b} Gül-ruḥum: Gül-ruḥ u S2 / gülşen-efrüzum: gülşeni efrüzum A / menüm: benüm M, N, A, B, S2, Msb.

^{4a} kıılır: kııl N. ^{4b} düd-engīz u: düd-engīz ü M; düd-engīz S1, A, S3, T / āteş-bār u: āteş-bār M, N, A, S3, T, Msb / menüm: benüm M, N, A, B, S2, Msb.

^{5a} çāk: ḥāk S1 / ider: eyler B. ^{5b} 'aqluñ: 'aqlum S2 / menüm: – N; benüm M, A, B, S2, Msb.

^{6a} itmeden: itmedin A, S2 / men: ben A, B, S2. ^{6b} Ger: Gerd A, S2 / tozup: ölüp B; olup A, S2 / toprak: perrān S3, T / göge: külüm M / tözüm: tozum S2 / menüm: – N, B; benüm M, A, S2, Msb.

^{7b} u: – A, S2, T.

-49-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Gitdi benden tā kim ol serv-i hırāmānum menüm
Ağlamakdan doymadı bu çeşm-i giryānum menüm

Bağladum tā gönlümi şol misk ü 'anber zülfine
Dāhi mecmū' olmadı hāl-i perişānum menüm

Gözlerün kaşşāb olup ister ki dōke xanumı
Eyleme küfre mübeddel dīn ü imānum menüm

N 133^b

Rüşenī buldı cemālūñ vaḥdetinden şad niyāz
Luṭf u iḥsān eylegil tā çıkmaya cānum menüm

-50-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Sen eger baḥrinde faḫrūñ māriseñ men māhīyem
Necmi iseñ sen sipihr-i vaḥdetūñ men māhıyam

Düzme koşma zāhid-i ḥod-rā vü ḥod-ārā kimi
Şūfī-i peşmīne şanma şūfī-i Allahīyem

M 134^a, B 113^a

Tācıyam disem n'ola her şeyḫ-i şūḫūñ çün ki men
Seyyid-i sādāt Seyyid Yaḫyā ḫāk-i rāhıyam

A 129^a, S2 87^a

Bīşe-i 'irfānda men bir bebr-i zirgām-efkenem
Şanma sen kim mekr u ḫīle deştinūñ rübāhıyam

49: M 134^a; N 133^a; S1 113^b; S3 130^a; T 122^a; – A, B, S2.

^{1a} kim M, N; ki / menüm: benüm M, N, S1, S2, Msb.

^{2a} misk ü: misk M, N, Msb; müşğ ü S3, T / zülfine: zülfüne S1, S3, T. ^{2b} menüm: benüm M, N, S1, S2, Msb.

^{3a} Gözlerüñ: Göz gerek S3. ^{3b} menüm: benüm M, N, S1, S2, Msb.

^{4b} eylegil tā çıkmaya: tā çıkmaya eylegil S1 / menüm: benüm M, N, S1, S2, Msb.

50: M 134^a; N 133^b; S1 113^b; A 128^b; B 112^b; S2 86^b; S3 130^a; T 122^a.

^{1a} men: ben M, A, B, S2, Msb. ^{1b} sipihrüñ S3 / men: ben M, A, B, S2, Msb.

^{2ab} ≈ ^{3ab} A, S2. ^{2a} ḥod-ārā: ḥod rā S2 / kimi: bigi A, B, S2.

^{3ab} ≈ ^{4ab} A, S2. ^{3a} şeyḫ-i: şeyḫ ü S2 / men: ben B.

^{4a} men: ben A, B, S2 / zirgām: dırğām A; fergān S2. ^{4b} sen kim: kim sen A, T; kim men S2; kim S3 / mekr: kibr N.

- 5 Tālibā irşādumı şanma ‘ale’l-’amyā menüm
‘Ārifem dānendeem mürşidlerüñ āgāhıyam

Men ne ħod-bīnem ne ħod gendüm-nümā vü cev-fürüş
Kehrübā-yı ‘ışk-ı ħırmēn-sūzuñ ammā kāhıyam

Sen mürīdümsin menüm rüz-ı ezelden gitme gel
Men senüñ kimi neçenüñ pīr-i devlet-ĥāhıyam

Muştafānuñ ümmetiyem çār-yāruñ dōstı
Bende-i Hakkam tarīkat ‘āleminüñ şāhıyam

Rüşeniyem rüşenī-baĥş-ı her ehl-i zūlmetem
Āsmān-ı da’vetüñ ya’nī ki mihr ü māhıyam

-51-

mef’ülü fā’ilātü mefā’ilü fā’ilün

- 1 Her şāh-ı ħadr bendesidür şāhumuñ menüm
Her māh-rüy nökeridür māhumuñ menüm

B 112^b, S3 130^b Sen şanma seni ancaĥ anuñ bendesi hemān
Yüz biñ hezār bendesi var şāhumuñ menüm

N 134^a Gök gülşeninde yir güline zīb ü fer viren
Her bir sitāre bir gülidür āhumun menüm

Dil-ber eñegi çāhına zülfin resen idüp
Dir ‘anberin gerek reseni çāhumuñ menüm

S1 114^a, S2 101^a

^{5a} menüm: benüm A, B, S2. ^{5b} dānendeem: dānendeem hem N.

^{6ab} ≈ ^{2ab} A, S2. ^{6a} Men: Men B. ^{6b} kāhıyam: kānıyam S2.

^{7ab} ↔ ^{8ab} A, S2. ^{7a} menüm: benüm N, A, B, Msb. ^{7b} Men: Ben A, B, S2 / kimi: bigi B, S2 / pīr-i: pīr ü A.

^{8ab} ↔ ^{7ab} A, S2. ^{8a} Ümmetiyem: ümmeti vü S2.

^{9a} rüşenī: rüşenā-yı A, S2 / her: – A, B, S1, S2, T.

51: M 134^b; N 133^b; S1 113^b; B 112^a; S2 100^b; S3 130^a; T 122^b; – A.

^{1a} menüm: benüm M, B, S2, Msb. ^{1b} menüm: benüm S1, Msb.

^{2a} seni: meni N. ^{2b} menüm: benüm M, B, S2, Msb; – S1, T.

^{3a} gülşeninde: gülşenine B / yir: bir N, S1 / ü: – S1. ^{3b} menüm: benüm M, B, S2, Msb.

^{4a} Dil-ber: Dil-berā Msb / eñegi: Dil-berā N; Dil-berā B, S2; Dil-berā Msb. ^{4b} menüm: benüm M, B, S2, Msb.

5 ‘Işk oldı baña manşıb u zühd oldı zâhide
A’lâ degül mi mertebesı câhumuñ menüm

Yârüñ hayâlin eylemişem hem-dem özüme
Dilden gider mi sevgüsü hem-râhumuñ [menüm]

M 135^a İşkeste Rûşenîyi haber virseler gerek
Kulluğçı kılın isteseler şâhumuñ menüm

-52-

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

1 Añduğundan mı-durur koñşularuñı dem-be-dem
K’aqıdursın gözlerüñden dem-be-dem yaşile dem

Berķ mı barķıdı yâ hod döst küyından yine
Yâ diyâr-ı yârdan bād-ı nesīm urdı mı dem

Ağlama disem nedendür gözlerüñ yaşın döker
Hasreti artar kem olmaz gönlüñe ayıl disem

‘Işk-ı ‘aşık gizlenür mi olicaķ gammâz-ı ‘ışk
Tende za’f u cânda âh u dilde âteş gözde nem

5 Olmasa nâr-ı hevâ dökmezdüñ âb-ı çeşmüñi
Hâk-i küy-ı yârda olmazidüñ bî-hvâb hem

Şihhat-i ‘ışka nice inkâr idersin variken
İki ‘âdil şâhid ol kim hastaluğdur dem’ ü dem

S2 78^b Kâtib-i ‘ışkuñ yazarsa zerd-i ruğda haţt-i surh
Çeşmüñ idüp hünün devât u kirpigi zerrin kalem

^{5b} menüm: benüm M, B, S2, Msb.

^{6a} hem-dem: hem-reh B, S2 / özüme: özime M, N. ^{6b} menüm: benüm M, N, S1, B, S2, Msb; – S3, T.

52: M 135^a; N 134^a; A 114^b; B 111^b; S2 78^a; – S1, S3, T.

^{1a} koñşularuñı: koñşularuñı A. ^{1b} dem-be-dem: durmadan A.

^{2a} yine: nem M. ^{2b} Yâ diyâr-ı: Yâd-ı yârdan M; Yâ diyârı S2, Msb.

^{3a} yaşın: yaşlar A.

^{5a} dökmezdüñ: tökmezdi M, N, Msb; dökmezdi S2. ^{5b} olmazidüñ: olmaz idüñ B.

^{6b} ‘âdil şâhid: şâhid ‘âdil M, N, S2.

^{7a} zerd-i ruğda: zer varağda B. ^{7b} kirpigi: kirpügi A.

A 115^a, B 112^a

İy melâmet idici ‘ışkında ma’şūkuñ meni
‘Āşıka inşāfuñ olsa itmezidüñ levm ü lem

Dilberüñ gice hayâli geldi apardı yuğum
Giderüp şādīluğı sevgü getirür derd elem

-53-

mefâ’ilün fe’ilâtün mefâ’ilün fe’ilün

1 Yüziñi görmeyeli haylîdür ne çäre kılam
Meger dutam bu libās-ı hayâtı päre kılam

Dutam dutam dehenüm nâle itmeyem ammā
Yüregüm oynadıgına n’idem ne çäre kılam

İdende cilve bu hüsn ü cemâlile iy mâh
Rizā virürseñ irahdan turup nezzāre kılam

A 119^b

Müneccim itse havāle sitāreye vaşluñ
Tökem gözüm yaşım āfākı pür-sitāre kılam

M 135^b 5

Çü bārgāhuña yek-bār bulmadum bārī
Bu arzūyı ‘aceb mi ola dūbāra kılam

Cefāyı terk ide iy vāy eger vefāsı gibi
N’ola işüm nic’idem n’eyleyem ne çäre kılam

^{8a} meni: beni A, B. ^{8b} levm ü lem: levm-i lem A.

^{9a} apardı: apar M. ^{9b} şādīluğı: şāzīluğ M / getirür derd: getirür derd ü N; getürdi derd ü B; getir derd ü S2.

53: M 135^a; N 133^b; S1 114^a; A 119^a; B 112^a; S2 82^b; S3 130^b; T 122^b.

^{1a} görmeyeli: görmeye S2. ^{1b} dutam: tutam M, N, S2, Msb; dönem B / päre: päre päre N, S1.

^{2a} Dutam dutam: Tutam tutam B, S2; Tutam dutam A; Dutam tutam T / itmeyem: eylemeyem S2. ^{2b}

Yüregüm: ^{یوزگم} S1; ^{یوزگم} A / oynadıgına: uyduğına B / ne çäre: çäre ne S3.

^{3a} ü: – T. ^{3b} irahdan: irahdan M, N, S1, B / turup: durup M; turam A / kılam: – S3.

^{4b} Tökem: ^{توکم} A / āfākı: āfātı Msb.

^{5a} Gözüm açup görmedüm çü yāri S2.

^{6a} iy vāy: n’idem A / kimi: bigi B; gibi A, S3, T.

-54-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Zülfüñ için nāfe-i Çīn dimişem
Çeşm-i āhūña Mogol-çīn dimişem
- S3 131^a Kadd-i ra'nāña leb-i şīrīnūñe
Şāḥ-ı rez engūr-ı şīrīn dimişem
- Alnuña ruḥsāruña dendānuña
Müşterī vü māh u pervīn dimişem
- 'Arız-ı zībāña gül-gūn ḥaddūñe
Yāsemīn ü verd ü nesrīn dimişem
- 5 La'l-i lü'lū-pūşuñuñ vaşında men
Āb-dār u nağz u rengīn dimişem
- Rüşenīyem āfitāb-ı rüyuñı
Āsmān şemsinden aydın dimişem

-55-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Her ki görür Ḥālīkı her laḥzada maḥlūḳdan
'Işkı hergiz ayru görmez 'āşık u ma'sūḳdan
- 'Işq yolında gerekdür 'āşık olan kişiye
Bir 'aşā-yı āhenīn ü bir demür çārūḳdan

54: M 135^b; N 134^b; S1 114^a; A 119^a; B 112^a; S2 82^b; S3 130^b; T 123^a.

^{1b} āhūña: āhū-yı S2.

^{2a} ra'nāña: ra'nā vü B.

^{3b} māh u: māh A.

^{4a} zībāña: zībā vü B. ^{4b} Yāsemīn ü verd ü: Yāsemīn ü verd-i N, S1, S3; Yāsemīn verdile A; Yāsemīn verd ü B.

^{5a} La'l-i: La'l ü S2 / men: ben B. ^{5b} Ābdār u: Ābdār A / nağz u: nağz Msb.

^{6b} şemsinden: şemsinde S1; şemsden A.

55: M 135^b; N 134^a; S1 114^a; A 115^a; B 114^a; S2 78^b; S3 131^a; T 123^a.

^{1a} Ḥālīkı: Ḥālīk A. ^{1b} u: – S2.

^{2b} demür: temür B.

İy begüm ben de seniñ bir boynı bağlu bendeñem
Dutaram her ne buyursañ çıhmazam buyruğdan

S1 114^b Hâricîyem sevmesem dâmâdını peygamberüñ
Râfızîyem fark idersem Hâydarı Fârûğdan

5 Sûķ-ı ‘ıřķa girmişem geşt iderem hoş zevķile
Çıhmazam kimse söziyle ben dağı ol sũđdan

M 136^a Nefsdür bir hoķķa-bâz anuñ beden řandũķıdur
Gösterür bâzîçeler her demde ol řandũđdan

Bulımazsın zulmetinden Rüşenî nefsiñ ĥalâř
Her nefesde âhuñı ařurmasañ ‘ayyũđdan

-56-


fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Hâşelillah kim yuyam men el mey ü maĥbũbdan
Yâ ma'âzallah ki yumam dıde rüy-ı ĥũbdan

S3 131^b Zâhide gösterme pinhân it ĥabađuñ sâķîyâ
Kâşif-i esrârı gizle merdüm-i maĥcũbdan

A 120^b Baş çatup ĥařuñ gözüñle ĥaynadurlar fitneyi
Ĥâlî olmazlar ‘acebdür fitne vü âřũbdan

Bitmesün serv-i sehî didüm görüp ĥaddin revân
Ne biter bir meyve virmez ĥuřķ u ĥod-rũ ĥũbdan

^{3ab} ↔ ^{4ab} A, B, S2. ^{3a} İy begüm: A begüm B / boynı  B / bendeñem: ĥuluñam B. ^{3b} Dutaram: Ĥutaram M, A, B, S2, Msb / çıhmazam: çıkmazam M, N, A, B, Msb.

^{4ab} ↔ ^{3ab} A, B, S2.

^{5a} Sũķ-ı: řevķ-ı M / zevķile: řevķile A, B, S2. ^{5b} Çıhmazam: Çıkmazam M, A, B, S2, Msb / kimse: – S2.

^{6b} demde: laĥza A, S2 / Çok güzel bir beyit.

^{7a} Bulımazsın: Bulamazsın S2.

56: M 136^a; N 134^a; S1 114^b; A 120^a; B 114^b; S2 83^b; S3 131^a; T 123^b.

^{1a} kim: ki S1, S2, S3, T / el men: el ben B, S2; men el S1, S3, T / mey ü: mey A.

^{3a} ĥařuñ gözüñle B: ĥařuñla gözüñ / fitneyi N: fitneler. ^{3b} Ĥâlî: Ĥâlî T.

^{4a} Bitmesün: Bitme S2. ^{4b} u: – A, S2.

S2 84^a 5 İy ṭabībüm derd-mendem derdime sen kııl devā
Kem degüldür derdüm artuḥdur menüm Eyyūbdan

İtme red çün kim meni ‘aybumla itmişsin ḳabūl
Şer’ile zīrā dönülmez kāle-i ma’yūbdan

N 135^b İtürürdi zulmet-i zülfüñde rāhın Rūşenī
Çıkmasa ḥūrşīd-i rüyuñ ‘akreb-i maḳlūbdan

-57-

mef’ülü mefā’lū mefā’lū fa’ülün

1 Zülfüñ ḳoḥusın her kim alur bād-ı seḥerden
Çekse elini ṭañ ola mı sünbül-i terden

Yüzüñ güneşin alnuñ ayın göreli ‘aynum
Şems ü ḳamerin gök yüzünüñ şaldı nazardan

Maḥbūb-ı ḥoş-āvāze ki zāhid ider inkār
Görmek mi işitmek mi gelür kūrile kerden

B 113^b İy ḥusrev-i ḥübān lebüñi şormuşam el-ḥaḳ
Yüz vechile şīrīn-dürür ol şehd ü şekerden

M 136^b 5 ‘Āşık olagör tā ki gide ḳalmaya ḳorḥu
Ḳurtulmağ olur ‘ışık olıcağ ḥavf u ḥaṭardan

Server gözeden yüzini her ayaga sürsün
Dil-ber dileyen geçme gerek cānile serden

^{5b} artuḥdur menüm: artuḥdur benüm M, N, A, B, S2, Msb.

^{6a} meni: beni S1, A, B, S2. ^{6b} dönülmez: ṭutulmaz N, S2; dolmaz S1 / kāle-i ma’yūbdan: kāle ma’būbdan S2.

^{7a} İtürürdi: Yitürürdi S1.

57: M 136^a; N 134^b; S1 114^b; A 124^b; B 113^a; S2 71^a; S3 131^b; T 123^b.

^{1a} her: ol A.

^{4a} lebüñi: lebüñe A, B, S2, T.

^{5a} ‘Āşık: ‘İşık M / ki gide: gide vü B / ḳorḥu: ḳorḥu M, B, S2, Msb; ḳorḥuñ A. ^{5b} Ḳurtulmağ: Ḳurtulmağ S1, B, S2 / olıcağ: olıcağ A, B, S2, Msb.

^{6a} Server gözeden: Dil-ber dileyen A; ^{6b} Dil-ber dileyen: Server gözeden A / geçme: geçse A, B, S2.

Gelmez ‘Ömer-i Rūşenī olan yire münkir
Şeytān-ı la’īn kaçduğıçün zıll-ı ‘Ömerden

-58-

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1 Kulağum çıñlar meger kim şāhum añar bendesin
Durmadan segrir gözüm beñzer oğur efkendesin

Yüregüm oynar görüñ bir kimse mi gönderdi yār
Oğşayup şordurmağa bencileyin şermendesin

Oynaşur gövdem görüñ kim pādīşāhum kılına
Geydürür iksün-ı şādī çıharup ğam jendesin

‘Āşıkā ma’şūk yir gösterse yanında anuñ
Ağlariken gökden aşursa ‘aceb mi ħandesin

5 Dōst ğālib olısdur tīz günde düşmene
Dün gice gördüm ki öldürdi seg-i derendesin

N 136^a, B 114^a

Tañrınuñ bir sevgülü bir hoş kulu medħ eylemiş
Şā’irüñ pākīze-gūsın beglerüñ baħşendesin

Rūşenīnüñ gönlinüñ gögi tapardı rūşeni
Ol güneş bir kerre gösterse ruħ-ı raħşendesin

-59-

mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün

1 Gözümüñ yaşı artubdur gözüñle mā-cerāsından
Töker her demde andandur yaşın ağ u қarasından

58: M 136^b; N 135^b; S1 115^a; A 130^a; B 113^b; S2 75^a; S3 132^a; T 124^a.

^{1b} Durmadan: Durmadın M, S1, A, S2; Turmadın N, B / oğur: oğur M, N, S2; k’oğur A.

^{2b} bencileyin: buncılayın A / şermendesin: efkendesin S1.

^{3a} gevdem: gördüm M. ^{3b} Geydürür: Geydürüp S1, S3, T / iksün: كسوت S2; اكونى T / şādī: şādī vü S1 / çıharup: çıkarup M, N, A, B, S2, Msb; çıharur S1, S3, T.

^{4a} ma’şūk: ma’şūkı A.

^{5a} Dōst: Dest S2 / düşmene: düşmene A.

59: M 136^b; N 136^a; S1 115^a; A 117^b; B 114^a; S2 81^b; S3 132^a; T 124^a.

A 118^a Tenüm keştisi ğarķ oldu dilüm deryāsı mevcinden
Gözümün nehri coşup taşdı aşdı mā-verāsından

Dile āhū gözüñ şīrāne nā-geh bir kıya-bahmış
Yaralanmış kiyik kimi yatabilmez yarasından

M 137^a Gel iy şāh-ı gül ü gül-çehre oħı ün çeküben hoş
Senün oħuduġuñ yegdür baña bülbül serāsından

5 Gözüñ şayyād-vār iy cān eline oħ u yay aldı
Cerān ķomadı ürküttdi beyābānda çerāsından

Yüri var ‘āşık ol cānā sevüben bir dil-ārāyı
Faķihün ķurtulur ‘āşık olan çün ü çirāsından

İderken murġ-ı cān pervāz işitdüm Rüşenī dirdi
Şaçunuñ torına düşdi çıhabilmez arasından

-60-

mef'ülü mefā'ülü mefā'ülü fa'ülün

1 Gel gel ki gülistāne hemān bir sen ü bir men
Seyr idelüm iy serv-i revān bir sen ü bir men

^{1a} Gözümtün: Gözimtün N, S1, B, T. ^{1b} Töker: Döker B, S2.

^{2b} Çalınuben çıkamadum ol ikiniñ arasından S2; – A / Gözümtün: Gözimtün M, N, S1, T / taşdı: daşdı M, N, Msb.

^{3a} Kaşuñ yayıyla kirpüğüñ oķı zaħmın yiyelden cān B; Kaşuñ yasıyla kirpüğüñ oķı zaħmın yiyelden cān B / bahmış: baķmış M, N, A, Msb. ^{3b} kiyik: revān M, N, S1, S2, S3, T, Msb / kimi: bigi A, B, S2.

^{4a} Gel: Gele M, N, Msb / şāh-ı gül ü gül-çehre: şāh-ı gül-çehre M, N, Msb; şāh-ı gül ü çehre S1; şāh-ı gül gül-çehre A; hoş-büy gül çehre B, S2 / oħı: oķı M, N, A, Msb; oķıġıl B, S2 / çeküben hoş: çeküben hoş hoş M, N, S1, Msb; çeküp hoş hoş A, B; çeküp hoş S2. ^{4b} oħuduġuñ: oķuduġuñ M, N, A, B, S2 / yegdür: hoşdur A, S2 / serāsından: sarāyından B.

^{5a} şayyād-vār: şayyād-veş B / oħ: oķ M, N, A, B, S2, Msb / yay: ya B / aldı: almış M, N, B, Msb. ^{5b} Cerān: Kiyik S1, A, B, S2, S3, T, Msb / çerāsından: cezāsından S2.

^{6a} cānā: iy cān S2 / sevüben: seviben N; tapup sev B. ^{6b} ü: – T.

^{7a} İderken murġ-ı cānı Rüşenī pervāz fāriġ-i bāl A, S2. ^{7a} Şaçunuñ: Şaçuñ B / torına: tözine A; tuzına turaġına B; S2 / çıhabilmez: çıķabilmez M, N, S1, A, B, S2, Msb.

60: M 137^a; N 136^a; S1 115^a; A 130^a; B 113^a; S2 70^b; S3 132^b; T 124^b.

^{1a} gülistāna: gülistānda A, Msb / men: ben N, A, B, S2. ^{1b} men: ben N, A, B, S2.

Bülbül ünine gūşe-i gülşende tutup gūş
Diñleyelüm iy ğonce-dehān bir sen ü bir men

Yiyüp içelüm nuql u mey ü ser-ħoş olalum
İlla ki eyā şāh-ı cihān bir sen ü bir men

Men saña diyem pādişehüm sen baña bendem
Ħoş söyleşelüm dürlü zebān bir sen ü bir men

N 136^b 5 Gel oynayalum şarmaşı dolaşı çemende
Geh şalınup iy serv-i revān bir sen ü bir men

S1 115^b, S2 71^a Gül-geşt iderek avlayalum ördek ü keklük
Gönlekçek olup elde toğan bir sen ü bir men

Men Rūşenīyem ‘ışķile sen ħüsnile rūşen
‘Ayş eylesevüz n’ola hemān bir sen ü bir men

-61-

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1 Duysaduñ Tebrīzde bād-ı ‘abīr-āmīzi sen
Nüş idüp surĥ-āb elden ħoridüñ perĥīzi sen

Kāse-i Tebrīze surĥ-āb-ı revān tök sāķīyā
Tā bilesin n’idügin surĥ-ābile Tebrīzi sen

M 137^b Bize mey-ĥāne bucağı saña uçmaķ zāhidā
Biz sarāyın iĥtiyār eylemişüz dehlīzi sen

^{2ab} ↔ ^{3ab} S1, A, B, S2, S3, T / men: ben N, A, B, S2. ^{2b} dehān: dehen M, B; dehānum N.

^{3ab} ↔ ^{2ab} S1, A, B, S2, S3, T. ^{3a} mey ü: mey S1, A, B. ^{3b} cān-ı: şāh-ı S1, B, S3, T / bir sen ü bir: yek tūyī
yek S3, T / men: ben N, A, B, S2.

^{4ab} ↔ ^{5ab} S1. ^{4a} Men: Ben M, N, A, B, Msb / diyem: diyüp A. ^{4b} men: ben N, B, S2; – A.

^{5ab} ↔ ^{4ab} S1. ^{5a} Gel: Geh A, B, S2. ^{5b} revān: çemen A; çemān B / bir sen ü bir: tū yek S3; yek tū vü yek T
/ men: ben N, A, B, S2.

^{6a} ü: – S1, S2. ^{6b} olup: alup B / toğan: toğasın S1; doğan A, S2 / bir sen ü bir: bir sen ü S2 / men: ben N,
A, B; – S2.

^{7ab} – S1. ^{7a} Men: Ben A, B, Msb. ^{7b} eylesevüz: eyleyevüz S3, T.

61: M 137^a; N 136^b; S1 115^b; A 128^b; B 114^b; S3 132^b; T 124^b; – S2.

^{1a} Duysaduñ: Tuysaduñ B / Tebrīzde: Tebrīze S3 / bād-ı ‘abīr-āmīzi: sāy-ı ‘ıtr-āmīzi A. ^{1b} surĥ-āb: surĥ-
ābı S1, S3, T.

^{2a} Tebrīze: Tebrīzde A.

Göz yaşıdır yārūñ ışiginde tuhfe zāhidā
 Kırı el açmağ şanursın anda dest-āvīzi sen

B 115^a 5 Sen ayığ uyağsın iy zāhid ħarāb u mest biz
 Görmedük ma'zūr tūt ol şūğ-ı şūr-engīzi sen

Zāhidā yā sen öleydüñ görmeyeydük biz seni
 Yā olayduñ kūr hergiz görmeyeydüñ bizi sen

Yār izinden Rūşenī çıhma azıtma izüñi
 Yār izinden gerçi çıhmaz izleseñ her izi sen

-62-

mef'ülü fā'ilāti mef'ülü fā'ilün

1 Çün zülf-i şeb-mişālūñ olubdur niķāb-ı ħüsn
 Zülfüñ götür ki zāhir ola āfitāb-ı ħüsn

A 121^a, S2 84^b Cīm-i cemāl-i zülfüñile nūn kaşuñı
 Yazup yüzüñde kodı adın Ĥaķ kitāb-ı ħüsn

Ruḥsāruñ üzre kaṭre-i şeb-nem nedür didüm
 Gül kimi güldi nāzile didi gül-āb-ı ħüsn

N 137^a Biz bende-i kemīneye kılsañ nazār n'ola
 Şāhā olur egerçi ki 'ālī cenāb-ı ħüsn

5 Rūşen görüñdi Rūşenī gözine bu cihān
 Göñli göginde seyr ideli āfitāb-ı ħüsn

^{3a} uçmağ: mescid S1, S3, T. ^{3b} sarāyın: sarāy B.

^{4a} yārūñ ışiginde tuhfe: ışinde tuhfe yārūñ A. ^{4b} açmağ: açmağ M, N, S1, A, B / sen: – N.

^{5a} ayığ uyağsın: ayıksın M; ayıç uyağsın N, S1, A, B, Msb / ħarāb u: ħarāb S1, A, S3, T. ^{5b} ma'zūr tūt: ma'zürsun S1, A, B, S3, T.

^{6b} Yā: – B / görmeyeydüñ: görmeyeydi S3.

^{7a} çıhma: çıkma M, N, B, Msb; çıkup A. ^{7b} çıhmaz: çıkamaz M, N, B, A, Msb.

62: M 137^b; N 136^b; S1 115^b; A 120^b; B 114^b; S2 84^a; S3 133^a; T 125^a.

^{2b} Yazup: Yā Rab S2 / adın: اظن A / Ĥaķ: – B, S2.

^{3a} Ruḥsāruñ: Rūḥsāruñ S1 / üzre: üstine N; üsne Msb. ^{3b} kimi: gibi S1; bigi A, B, S2.

^{4a} Biz: Bu A, S2 / bende-i: bende S2.

^{5b} Göñli: Göñül B, S2.

-63-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün

- 1 Dirîğ itme nazar nezzârelerden
Çevirme yüzüñi bî-çârelerden

Gözüm yılduz şayar gice taña dek
Sühâñ içindeki istârelerden

Niceler öldiler 'ışkuñ gamından
Haber-dâr olmaduñ gam-hvârelerden

- M 138^a Kara saçuñ tağılmış ağ yüz üzre
Ne kılam bilmezem ol çarelerden

- 5 Yüregüm yarelendi oğlaruñdan
'Acebdür ölmesem ol yarelerden

- S1 116^a, A 124^b Maħalleñ itin işitdüm yavuzdur
Geçebilmen daħı ol arelerden

Gözinden encüm-efşanlığ olupdur
Naşib-i Rüşenî meh-pârelerden

-64-

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün

- 1 'İşkuñda yaħayın bu vücūdum küle dönsün
Şol deñlü fiğân eyleyeyin bülbüle dönsün

- S3 133^b, T 125^b Şol gonce kimi çāk ideyin bağrumı her dem
Toptoluca kıan eyleyeyin gülgüle dönsün

63: M 137^b; N 137^a; S1 115^b; A 124^a; B 113^b; S2 71^b; S3 133^a; T 125^a.

^{2a} ılduz: yılduz S1, A, B, S2, S3, T / şayar: şanur S2. ^{2b} Sühâñ: Sühâ A; Sehāng S2; Şehâ T.

^{4a} ağ: aq N / üzre: üste M, N; üsne Msb.

^{5a} oğlaruñdan: oqlaruñdan M, N, S1, Msb.

^{6b} Geçebilmen: Geçebilmem B.

^{7a} efşanlığ: efşanlıq S1, A, B.

64: M 138^a; N 137^a; S1 116^a; S3 133^a; T 125^a; – A, B, S2.

^{1a} yaħayın: yaqayın M, N, S1, Msb. ^{1b} eyleyeyin: eyleyesin S1 / bülbüle: bülbül M.

Çeşmümden iki çeşme revān eyleyeyin hoş
Garķ ideyin ‘ālemleri aķsun sile dönsün

Şol deñlü fiğān eyleyeyin şevķine anuñ
Şems ü ķamer ile meh-i tābān bile dönsün

N 137^b 5 İy Rüşenī ismüñe muvāfıķ ‘amel eyle
Şaķın seni aldamasun a’dā gele dönsün

-65-

*mef’ülü fā’ilātün mef’ülü fā’ilātün
müstef’ilün fa’ülün müstef’ilün fa’ülün*

1 İy seyyid-i dü ‘ālem vey ‘ārif-i Hūdā-bīn
Sensin iki cihānda peyğamber-i hoş-āyīn

İy lutf-ı Hāķķa mazhar dāyım küşāde-rūsın
Görmedi kimsene hīç ebrūnda sentüñ ķīn

Maħbüb-ı enbiyāsın maṭlüb-ı evliyāsın
Maķşūd-ı aşfiyāsın ser-defter-i mesākīn

Tā ğāra varup ‘āgyār ṭapuñı ṭapmasun-ķün
Gerdi torı örümcek yaptı yuva gügercīn

5 Baēlanduēı bilüñe sengüñ hemīşe budur
Hātemde la’l-i hoşdur yā hātemü’n-nebiyyin

M 138^b Reng-i ruķuñdan aldı bustānda renk lāle
Alnuñ derinden oldu gülşende verd-i nestīn

^{2a} Şol: Ol Msb / ideyin: ideyim S1 / her: bir S1, S3, T.

^{3a} Çeşmümden M: Çeşmümden ^{3b} ideyin ‘ālemleri: eyleyeyin şevķine anuñ S1; eyleyeyin ‘ālemi S3, T / aķsun sile dönsün: – S1.

^{4a} eyleyeyin: eylesin S1.

^{5b} Şaķın: Şaķın M.

65: M 138^a; N 137^b; – S1, A, B, S2, S3, T.

^{4b} torı: ķurı Msb.

^{6a} Reng-i: Rengi Msb.

Gevherlerüñden oldı ağlaķ şadefde lü'lü'
La'l-i lebüñden oldı yāķūt surķ rengin

Mūsāya dindi مَسَاعِدُ يَرِ يَرِ يَرِ يَرِ
Dindi saña semāda 'arş üstine ķo na'līn

Arz u semā ķoķuñla doldı senüñ temāmet
Anuñ-ķün oldı űimdi Rūűeni medħi müűgīn

-66-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 İy fedā cānlar senüñ her demde ķal ü ķīlūñe
Oķuduķça hem kelāmullah ĥoű tertilūñe

Saña eűyāyı kemā-hī gösterüp bildürdi Ĥaķ
Kimse bilmez bildüģüñ ķurbān olayın bilūñe

Nīl ķaűuñ def'-i zaħm-ı çeűm iķün çekdi Ĥudā
Āferin olsun senüñ űol ĥüb u zībā nīlūñe

N 138^a Terkdür ĥaűmet űerefdür vaűle űevket baħyedür
Riűtedür 'izzet sa'ādet tügmedür iklīlūñe

5 Her ne kim olur cihānda nīk u bed Ĥaķdan bilüp
Bağladuñ diűüñ uűadan űaűı öptüp bilūñe

Ehl-i ķālūñ ārzūsı var senüñ tefsīrūñe
Ehl-i ĥālūñ iűtiyāķi nite kim te'vīlūñe

Rūűeni oķur derūndan her nefes bu mīűra'ı
İy fedā cānlar senüñ her demde ķal ü ķīlūñe

^{8a} إني أنا ربك فاعلم تكليك إنيك بأوادي المقدس طوى "Muhakkak ki ben, evet ben senin Rabbinim! **Hemen pabuçlarını çıkar!**
Çünkü sen kutsal vādi Tuvā'dasın!" Tā hā, 20/12.

^{9a} ķoķuñla: ķoķuñla M, Msb.

66: M 138^b; N 137^b; S1 116^a; A 114^b; B 102^a; S2 78^a; S3 133^b; T 125^b.

^{1b} Oķuduķça: Oķuduķça M, N, S1, A, B, S2, Msb / kelāmullahı: kelāmullah A, S1, S2, S3, T.

^{2a} gösterüp: görsedüp S2.

^{3a} çekdi: çekdi A. ^{3b} űol: ol A, B, S2 / ĥüb u: ĥüb A / nūñe: bilūñe A.

^{4b} tügmedür: dügmedür M, N, B.

^{5a} u: – M. ^{5b} bilūñe: baűuña S2.

-67-

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1 'Işk ayağın ki başdı benüm başum üstine
Sen şan ki 'ömr-i taze kodı yaşum üstine
- Ol gül-'izār başuma bir yumruğ urdı hoş
Bir deste gül kodı şanasın başum üstine
- M 139^a, S3 134^a,
T 126^a İy ber-güzidesi hamunuñ kan olur şahın
Pāyuñı koyma dīde-i hūn-pāşum üstine
- Mühr itmişem cebinüme mihrini bir mehüñ
Bilür kim olduğında nigīn kaçum üstine
- S1 116^b 5 'Işkında gam yimek baña yitmez midi söger
Güyā ki sögme duzdur eker aşum üstine
- Ol deñlü yaş döküldi gözümden ki dükenüp
Hūn-ı siyāh tökilür uş yaşum üstine
- Rūz-ı ezelde 'ışkuñı oynaş dutmuşam
Oynaş dağı dutmazam oynaşum üstine
- Her kulluğı ki Rüşeniye şeh diye revān
Dir varayın kuluñ kimi hoş başum üstine

^{7a} oğur: oğur M, N, S1, A, Msb / derūndan: derdinden A, S2.

67: M 138^b; N 138^a; S1 116^a; A 123^b; B 116^a; S2 86^b; S3 133^b; T 125^b.

^{1a} başum: kaçum B. ^{1b} yaşum: başum N, A, B, S2, S3, T.

^{2a} başuma: başıma N / yumruğ: yumruğ A, S2.

^{3ab} – A, S2 / ↔ ^{5ab} B. ^{3a} hamunuñ: kamunuñ M, N, S1, B / şahın: şağın M, N, B. ^{3b} koyma: koma S1, B, S3, T.

^{4ab} – A, S2 / ≈ ^{6ab} B.

^{3ab} ↔ ^{5ab} B. ^{5a} baña: mañga A / söger: şeker A. ^{5b} sögmedür tuz: sögme duzdur S1, A; sögme tuzdur B, S2.

^{6ab} – A, S2, S3, T. ^{6a} döküldi: töküldi N, Msb. ^{6b} tökilür uş: dökilür oldı B.

^{7ab} ≈ ^{4ab} B. ^{7a} dutmuşam: tütmişam M, N, B, S2, Msb. ^{7b} dağı dutmazam: dutmazam dağı A; tütmazam dağı B, S2 / oynaşum: oynaş M, S2.

^{8a} diye: dir A, S2. ^{8b} varayın: varayım A, S2 / kuluñ: kulum A, B, S2 / kimi: bigi A, B, S2 / uş: hoş S1, A, B, S2, S3, T.

-68-

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Yine kan itmek istersin eyâ şâh-ı cihân itme
Mübârek olmaz öldürmek gulâmın kaçd-ı cân itme
- N 138^b Şehâ pîr olmağ isterseñ işit bu bendenüñ sözün
İdüp pîr olana hürmet dağı katl-i cevân itme
- Döşür uşsuñ bu çağıñda bıçağıñ irene çekme
İñende kana yeltenme delü kanuñda kan itme
- İş işleme öz özüñden her işde meşveret hoşdur
Bir ehl-i dānişe danış şahın hūnı revān itme
- 5 Olup 'ālemde hañcer-keş aduñı koma merdüm-küş
Günāhsüz kimseye öküş çeküp tığ imtiḥān itme
- Dimişler ben de Tañrıyam dimekdür ādem öldürmek
Pes iy ibni fülān katl-i fülān ibni fülān itme
- S2 73^a Efendi Rūşenī bendeñ sözi öñdin soña budur
Aduñ çün yahşi çıldı öñ dönüp soñra yaman itme

-69-

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

- 1 Āvāzesinden 'ışkuñuñ düşdi cihāna gulgule
Dīvāne kılduñ sen meni boynuma tağduñ silsile

68: M 139^a; N 138^a; S1 116^b; A 132^a; B 115^a; S2 72^b; S3 134^a; T 126^a.

^{1a} istersin: isterseñ A, B, S2. ^{1b} itme: – S1.

^{2a} isterseñ: ister B / işit: – S1 / sözün: pendin S1, B, S2, S3, T; sırrın A. ^{2b} pîr: şeyḥ S1, A, B, S2, S3, T / itme: – N, S1.

^{3a} bıçağıñ: bu çağıñ S2 / irene: izine N, S1, B, S2, S3; yetene A. ^{3b} yeltenme: bulaşup A; bulaşma S2 / delü kanuñda: delü kanluluğda B; delü kanuña S2.

^{4a} İş: İşi A / öz: – S1. ^{4b} şahın: şaḥın M, S1, A, B, S2 / hūnı: h'ānı N; hūn A, S2 / itme: – T.

^{5a} aduñı koma: aduñı itme A, S2; koma aduñı S1, S3, T. ^{5b} Günehsüz: Günāhsüz M, Msb.

^{6b} ibni fülān itme: bin fülān itme N.

^{7b} çıldı: çıkdı M, N, S1, A, B, S2, Msb / dönüp: *دؤنؤپ* N.

69: M 139^b; N 138^b; S1 117^b; S3 135^b; T 127^b; – A, B, S2.

Geh gül-sitānda açılām geh yile varam şaçılām
Geh baş virüp geh biçilem efgān olām geh bülbüle

‘Azmüm saña kıldum kavī yoldan ayırmaz her gavī
Çün kim cemālūñ pertevi cānumda yaḥdı meş’ale

Gerdān olām gerdūnile seyl-āb olām Ceyhūnile
Seyr idem ay u günile geh fevḳ-i burc-ı sūnbüle

5 Çün çekdüñ ilet sen beni iy cān u dilden Rūşenī
Men n’eylerem cān u teni ayruḫ ne ḥācet meşgale

-70-

fā’ilātūn fā’ilātūn fā’ilātūn fā’ilūn

1 Göñlümūñ dolaşduğı bu zülf-i müşg-āsāyuña
Sözi var tapşurmağ ister la’l-i cān-efzāyuña

S3 134^b, T 126^b Rā kaşuñla rāyuñ oldur la’lūñ iče kanımı
İy şeker-güftār şordum la’lūñ uymuş rāyuña

N 139^a Oḫ direm oḫ atduḡuñça sīnemi idüp nişān
İy kemān-keş men senūñ ḫurbān olayın yayuña

Gördüḡüñ cāndan seversin eyleyüp hā āh vāy
İy dil-i pür-derd besdür doydug āh u vāyuña

5 Ḳatıdur taşdan sözüñ iy müdde’ī söz söyleme
Şīşedür göñlüm şaḫın uşatma batar pāyuña

^{1b} meni: beni M, N / taḫduñ: kılduñ N.

^{2a} gülsitānda: gülsitāndan M / açılām: مچ M / şaçılām: şaçuñām M. ^{2b} olām geh: olām M.

^{3b} kim: ki S3 / yaḥdı: yaḫdı M, N, S1, Msb.

^{5a} dilden: – S1. ^{5b} ayruḫ: ayruḫ M, N, Msb.

70: M 139^b; N 138^b; S1 116^b; A 118^a; B 115^b; S2 81^b; S3 134^a; T 126^a.

^{1a} dolaşduğı: tolaşduğı A, B, S2 / müşg-āsāyuña: misk-āsāyuña M.

^{2ab} ↔ ^{3ab} B, S2.

^{3ab} ↔ ^{4ab} B, S2. ^{3a} direm oḫ: direm oḫ M, N, S1, Msb / sīnemi: senemi S3. ^{3b} men: ben A, B, S2 / olayın: olayım A.

^{4a} hā āh vāy: āh vāhī tā N; hā āh u vāy S1; hā āh u vāh B; tā āh vāy S2; hā āh vāh A, T. ^{4b} doydug āh u: doydug āh M; طبعك A; toydug āh u B; tapdug āh S2.

^{5a} taşdan: daşdan S2. ^{5b} şaḫın: şaḫım M, N, S1, A, B, S2.

Yüzime baħmadı kũyuñ iti yalvardum didüm
Vireyin her ne dilerseñ cãn u dilden cãyuña

Sãye kimi Rũşenĩ mihrüñden ayrılmaz senüñ
Çün ezelden mihr-i vardur mihr-i cãn-ãrãyuña

-71-

mef'ülü fã'ilätü mefã'iltü fã'iltün

1 Bülbül hikãyetin kerem it zãġa söyleme
Zãġ u zaġan didüklerini bãġa söyleme

M 140^a, A 118^b Tũtĩ kelãmını dimegil ġara ġarġaya
Bãz-ı sefid sırımını çaylãġa söyleme

B 116^a Bĩmãr olan bilür yine bĩmãr ġãlini
Mecrũġ ġastenüñ ġaberin řaġa söyleme

Çün her ne söyleseñ yine söyler saña revãn
Bes yüri var daġı duruben řaġa söyleme

5 Bir 'uzv sırımını dime bir 'uzva sen sen ol
Başuñ řaġın başuñ sözün ayaġa söyleme

Mühr ur dehãnuña sırruñı sen sen ol dime
Bes her ne var dehende di řuțaġa söyleme

^{6ab} – A, S2. ^{6a} baħmadı: baħmadı M, N, S1, B. ^{6b} Vireyin: Vireyim M, N, Msb / cãyuña: cãnuña T.

^{7a} kimi: bigi A, B, S2 / ayrılmaz: ayrılmış A. ^{7b} mihr-i: 'ařġ A; mihr S2 / vardur: var S1, S3, T / cãn: cihãn S1, S3, T / ãrãyuña: efzãyuña A, S2.

71: M 139^b; N 139^a; S1 117^a; A 118^a; B 115^b; S2 82^a; S3 134^b; T 126^b.

^{1a} kerem: ger N. ^{1b} u: – S2.

^{2a} ġarġaya: ġarġaya A.

^{3b} Mecrũġ: Mecrũġ u B.

^{4a} revãn saña: saña revãn S1, B, S3, T; hemãn revãn A, S2. ^{4b} duruben: sırruñı A; şuruben S2.

^{5b} Pes her ne var dehende řuțaġa söyleme. ^{5b} S1 / řaġın: řaġın M, N, B, Msb; sözün A; gider S2 / başuñ sözün: řaġın sözi S2; řaġın sen A.

^{6a} – S1 / sırruñı sen sen ol dime: dime sırruñı sen sen ol A, S3, T. ^{6b} ≈ ^{5b} S1 / var dehende: vardur dehenüñde S2 / řuțaġa N, B: duđaġa / söyleme: – S2.

Ādemdeki kulağa di iy Rüşenî sözüñ
Şahın varup eşekdeki kulağa söyleme

-72-

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün
müstef'ilün fa'ülün müstef'ilün fa'ülün

1 Hem-dem degüldür iy dil dime sözüñ dudağa
Diseñ sözüñi söyler her bulduğı kulağa

N 139^b, S3 135^a Az di sözüñi öz di çoğ söyleme sözüm tut
Çoğ söylese sözi dil zahmet virür dimāğa

A 116^b Anuñ kulağı vardur āheste söyle sözüñ
Söyleme baħmayınca sözüñi şol u şağa

Söz söyleseñ kişiy e añladuğınca söyle
Ulu kişi kelāmın söylemegil uşağa

5 Göñli gözi uyumış kişiy e söyleme söz
Söyle sözüñi var bir göñli gözi uyağa

Söyleme iy ħabībüm sözüñ raķībe zinhār
Kim görđi söyledügin bülbül sözün kelāğa

Pervāne Rüşenî-vār āşüfte-ħāl ü lertzān
Ĥālın dimege vardı yandı düşüp çerāğa

^{7a} Ādemdeki: Ādemdağı A. ^{7b} Şahın: Şakın M, N, S1, A, B, S2, Msb / eşekdeki: eşekde B.
72: M 140^a; N 139^a; S1 117^a; A 116^a; B 115^a; S2 80^a; S3 134^b; T 127^a.

^{1a} Degüldür: degül S2 / dudağa: tudağa M, S2; duğağa A; tuğağa Msb. ^{1b} her bulduğı: bulduğı her T.

^{2a} öz: az B / çoğ: çok M, N, S1, B, S2, Msb. ^{2b} Çoğ: Çok M, N, S1, B, S2; Çün A / söylese: söyleseñ B, S2; söyleseñg A / sözi: revān A, S2, B / dimāğa: dudağa A, B; tudağa S2.

^{3a} Anuñ: انى A; Yirtüñ B / vardur: vārid M. ^{3b} baħmayınca: baķmayınca M, N, S1, B, S2, Msb / şol u şağa: şola şağa S2.

^{4a} Söz: Sen A / söyleseñ: söyleseñg A. ^{4b} Ulu: Ulı M, S2.

^{5ab} – A.

^{6b} sözün: sözi M, N, S1, S2, T, Msb.

^{7a} ħāl ü lertzān: oluben zār A.

-73-

mef'ülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün
müstef'ilün fa'ülün müstef'ilün fa'ülün

1 Gönlüm göğerti düşdi bir alnı yüzi ağa
 Bir gözleri qaraya bir kırmızı tuğağa

Ṭatludur acısı yoğ sözi kimi özinüñ
 Maṭbū' bir güzeldür hoş başdan ayağa

A 117^a Ol kıyma gözlü āhū bī-hūş ider baḡanı
 Baḡsa kıya kıya hoş şīrāne şol u şağa

Zülfin benefşe gördi boynı egildi kaldı
 Lāle delürdi düşdi yüzün görelü tağa

5 'Ālemde daḡı nesne hergiz dilenmez idüm
 Bu hey'etile bir kez gelse bizüm otağa

S1 117^b Yüzün görelü gelmez hergiz gözime uyḡu
 Bildi gelür meger kim feyz-i Ḥudā uyağa

Nūr-ı ruḡıdır anuñ çün Rūşenī çerāḡı
 Bes yoḡdur iḡtiyācı anuñ daḡı çerāḡa

-74-

fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

1 Geçdi 'ömri ehl-i derdüñ āh u hāy u hū-y-ile
 Olmadı 'ālemde hem-dem bir büt-i meh-rū-y-ile

73: M 140^b; N 138^b; S1 117^a; A 116^b; B 115^b; S2 80^b; S3 135^a; T 127^a.

^{1a} düşdi: döndi S1 / alnı yüzi: yüz alnı A. ^{1b} tuğağa: dudağa N, S1, A, B; tuğağa S2; tuğağa S3.

^{2a} yoğ: yoğ M, N, S1, A, B, S2, Msb / sözi: söz M / kimi: bigi A, B, S2. ^{2b} Maṭbū': Maṭbū'c vü A.

^{3a} baḡanı: baḡanı M, N, S1, A, B, S2, Msb. ^{3b} Baḡsa: Baḡsa M, N, S1, A, B, S2, Msb.

^{4ab} ≈ ^{5ab} B, S2. ^{4a} gördi: görüp A, B / boynı: bili A, S2; boynını B / egildi: egdi B. ^{4b} görelü: görend[e] N / tağa: dağa A; bāḡa M, N, S1, S3, T.

^{5ab} ≈ ^{6ab} B, S2. ^{5a} dilenmez idüm: dilemez idüm B. ^{5b} bir kez gelse: gelse bir kez B.

^{6ab} ≈ ^{4ab} B, S2. ^{6a} uyḡu: uyḡu A.

^{7a} çerāḡı: ziyāsı A. ^{7b} yoḡdur: yoḡdur M, N, S1, A, B, Msb / daḡı: ḡayrī daḡı B.

74: M 140^b; N 139^a; S1 117^b; A 121^a; B 116^a; S2 85^a; S3 135^a; T 127^b.

^{1a} āh u: āh A / hāy u: vāh u B; hāy S2; vāh T.

- S3 135^b Kande kim bir nā-kes ü bī-derd ü bed-ḥū varise
‘İşret ü zevk u şafāda dil-ber-i nīkū-y-ile
- A 121^b Şād u ḥurrem şoḥbet eyler cāhil ü nādān olan
‘Ārif ü dānā olan hep ḡuşşa vü ḡayḡu-y-ile
- B 116^b Bülbül-i Vāmıḡ gül-i ‘Azrā-’izārından cüdā
Zāḡ-ı şeytān bile ḡülşende ḡül-i ḡoş-bū-y-ile
- 5 Kerkes-i bed-lehce ider ‘ıyş u ‘işretler müdām
Ṭūṭī öter ḡavl-i ḡüb-elḡān u şīrīn-ḡū-y-ile
- Şīr-i ner hicrān beyābānında ser-gerdān gezer
Vaşl şahrāsında seg seyrānda ḡoş āhū-y-ile
- M 141^a Rūşenī zūlmet içinde ḡaldı İskender gibi
İrmedi āb-ı ḡayāt-ı Hızra cüst ü cū-y-ile

-75-

fe’ilātūn mefā’ilūn fe’ilūn

- 1 Her yire Bursadan irer behre
Göneneyin bunuñ kimi şehre
- T 128^a Gün kimi ādemīsi rūşen-dil
Dil-rübāsı ḡamu ḡamer-ḡehre

^{2a} nā-kes ü bī-derd ü: nā-kes ü bī-derd S1; nā-kes bī-derd A. ^{2b} zevk u: zevk S3 / nīkū-y-ile: ḡüb-rū-y-ile A.

^{3a} cāhil ü: cāhil ü A. ^{3b} ‘Ārif ü: ‘Ārif A / dānā: *دانا* S1.

^{4a} ḡül-i: ḡül ü S3, T / ḡül-i ‘Azrā-’izārından: ḡül-’izārından i’zārından S1.

^{5a} ‘ıyş u: ‘ıyş A. ^{5b} Ṭūṭī öter: Ṭūṭī ter ü A; Ṭūṭī-i ter B / ḡüb-elḡān u: ḡüb-elḡān M, N, S1, A, S2, S3, T.

^{6a} hicrān beyābānında: hicrānile bī-ser ü A.

^{7a} gibi: bigi B. ^{7b} Hızra: Hızra B, Msb.

75: M 141^a; N 140^a; S1 117^b; A 121^b; B 116^b; S2 101^a; S3 135^b; T 127^b; Bu manzumenin 1. ve 3. beytleri küçük farklılıklarla Necatī Bey’in şiirleri arasına katılmıştır:

*Her yire Bursadan irer behre
Göneneyin bunuñ kimi şehre*

Kendi firdevs bāḡına beñzer

Cūyī cennet içindeki nehre

(Tarlan, 1997: 138.)

^{1b} Göneneyin: Güveneyin M, N, S3, T / bunuñ: anuñ S1, S3, T / gibi: bigi A, B, S2; kimi S3, T, Msb.

^{2a} kimi: bigi A, B, S2; gibi S1,

- Kendü firdevs bâğına beñzer
Cüy-ı bâğı iremdeki nehre
- S3 136^a Āb-ı hayvāna beñzedēn şuyını
Çeşme-i Hızır beñzedür zehre
- S1 118^a 5 Zühre hoş-ḥvānlarınıñ āvāzın
İşidüp gökde çāk idüp zehre
- Rūşenīniñ du'āsı bu her dem
Virdügince Hūdā şeref dehre
- N 140^b Yā Laṭīf eyle luṭfuñı izhār
Bursayı mazhar eyleme qahra

-76-

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Çün toğup tutdı cihān yüzini ḥüsnüñ güneşi
Kim ola sevmeye bu vechile sen mäh-veşi
- Türk ü Kürd ü 'Acem ü Hindi bilür bunı ki sen
Hāşimīsin 'Arabīsin Medenīsin Qureşī
- Sen emīre kul olan her ne kadar müdbirise
Bende-i muḳbil olur mişl-i Bilāl-i Habeşī
- Dīg-i ḥikmetde bişürdi çün senüñ sevgüñi Haḳ
Cebre'ıl olsa nola maṭbaḥuñuñ hīme-keşi

^{3a} Kendü: Kendi S3, T. ^{3b} Cüy-ı bâğı: Cüy bāy A.

^{4a} beñzedēn: beñzedi A / şuyını: şuyı A; yüzini S2. ^{4b} beñzedür: beñzedi A.

^{5a} hoş-ḥvānlarınıñ: hoş-ḥübleriniñ A. ^{5b} Virdügince şeref Hūdā dehre A / (^{≈6b}) A / ider: ide S2.

^{6ab} ↔ ^{7ab} B, S2. ^{6a} ≈ ^{7a} A / bu her dem: her demde A. ^{6b} ≈ ^{5b} A.

^{7ab} ↔ ^{6ab} B, S2. ^{7a} izhār: her dem T.

76: M 141^a; N 140^b; S1 118^a; B 117^b; S2 77^a; S3 136^a; T 128^a; – A.

^{1a} cihān: güneş S2.

^{2a} Hindi: Hind B; Hindü S2 / bilür bunı: bilürler bu S2.

^{4a} sevgüñi: sevgili M, S1. ^{4b} Cebre'ıl: Cibrā'ıl S2.

5 Yirdeki da'veti fevt ola gidem diyü göğe
Bağladuñ bilüñe iy nūr-ı bilā-sāye taşu

Sensin ol püşt ü penāh-ı melek ü ins ü perī
Enbiyānuñ güzeli sevgülüsü hūb u hoşu

M 141^b Üzülp 'ırkı Ebū Cehl kimi ابر olur
Sen Ebū'l-Kāsım ile kim ki dutarsa güreşi

Lāle beñzer ki gül-i rüyuña indürmedi baş
Muğ-ı hindū kimi yandı kararup içi taşu

T 128^b Kesilüp başın ayağda göriser her ki seniñ
Yüzün izüñe sürüp qoymaz ayağuña başu

10 Barmağundan ağıdup āb-ı revān-bahşu revān
Nice yüz biñ kişiden def' idisersin 'ataşu

والضی verdüñe واللیل oğuram sünbülüñe
Rüşenī virdi budur كل عناة والعشي

-77-

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1 Diridüm gül yüzüñe olsa gülüñ gözi kaçu
Yā benefşe çoğulu hattı kad-i serv-veşi

^{5ab} – S2.

^{6a} ol: iy S2 / melek ü: melek S2.

^{7ab} ≈ ^{10ab} B; ≈ ^{9ab} S2. ^{7a} **ebter** (ابر) "Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir." Kevser 108/3 / Üzülp: Kesilüp B, S2 / kimi: bigi B, S2. ^{7b} kim ki: her ki S1, B, S3, T / dutarsa: tutarsa M, N, B; tutiser S2.

^{8a} ki gül-i rüyuña: gül yüzüñe S2. ^{8b} kimi: bigi B, S2 / kararup: kızarup B, S2, T.

^{9a} başın ayağda: başın ayağda M, B; başu ayağda S2. ^{9b} Yüzün izüñe: Yüzün iziñe N; Yüzüñ izine S2.

^{10a} ağıdup: ağıdup M, N, S1, B, S2 / revān-bahşu: revān-bahş-ı S2, Msb. ^{10b} idisersin: idüben bes B; idüben sen S2.

^{11ab} ↔ 77: ^{9ab} B. ^{11a} والضی (bk. Ekler: 3) / واللیل إذا يعشى " (Karanlığı ile etrafı) bürüyüp örttüğü zaman geceye, açılıp ağardığı vakit gündüze, erkeği ve dişiyi yaratana yemin ederim ki işleriniz başka başkadır" Duhā, 92/1, 2, 3, 4 / verdüñe M: virdüñe / oğuram: oğuram N, Msb. ^{11b} virdi: virdi S3 / ولا تطرد الذين يدعون ربهم بالغداة والعشي "Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları kovma!.." En'ām, 6/52.

77: M 141^b; N 140^b; S1 118^a; B 117^b; S2 78^b; S3 136^b; T 128^b; – A.

^{1a} Diridüm gül: Gül diridüm S2 / gözi: göz M; gözü vü S1; göz ü B, S2, S3, T.

- N 141^a Rûyî Rûmî külesi Deylemî özi Medenî
‘Arabî sözi gözi Hâşimî kaşı Kureşî
- Hâşelillah ki diyem ben de senüñ gül yüzüñe
Di nice beñzedeyin pâdişeh hâr-keşi
- S2 79^a Ne ‘aceb kâfir-i bed-gevher ü sengîn-dil imiş
Gelmeyüp rahmı senüñ gevherüñe atdı taşı
- 5 Pâk ü şâf oluben evşâf-ı beşerden arınup
Nüş iden la’l-i lebünden mey-i bî-ğıll u ğışı
- S1 118^b Rahm kıl sâ’il-i miskîñüñe kapuñda müdâm
Huşk-leb teşne-ciger olup ahar gözi yaşı
- B 118^a Kadüñ üstinde gören haddüñi eydür ki görüñ
Şalınur serv başı üstine alup güneşi
- Bu saçuñ hâlüñe yüz sürdügi miskînlük ile
Hacerü’l-esved ider tavf Bilâl-i Habeşî
- M 142^a Rüşenî zülf ü ruhuñ yādına tañ mı oğusa
Süre-i *Nūr* u *Duḥān* كل عَدَاة وَالْعَشِي

-78-

fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün

- 1 İy hamu hüsn ü melâhat ilinüñ pâdişehi
Cümle hüsn ehli sañadur dil ü cānile rehî

^{2a} Rûyî: Rûy S2.

^{3ab} ↔ ^{4ab} S2. ^{3a} li’llah: Allah Msb. ^{3b} beñzedeyin: beñzedeyim B / hâr-keşi: hâr u hası S2.

^{4ab} ↔ ^{3ab} S2. ^{4a} bed-gevher ü: bed-gevher S1, S2, S3, T.

^{5b} mey-i bî-ğıll: mey-i ğıll M.

^{6b} Huşk-leb: Haste-leb S2 / ahar: ahar M, N, S1, S2, Msb; – B.

^{7a} ki: kî S2 / görüñ: gören S3. ^{7b} Şalınur: Şalınup T / üstine: üstinde N.

^{8a} sürdügi: sürdi M / miskînlük ile: miskînlük idüp S2.

^{9ab} ↔ 76:11^{ab} B. ^{9a} oğusa: oğusa M, N, S1, B, S2. ^{9b} كل عَدَاة وَالْعَشِي (bk. Ekler: 14).

78: M 142^a; N 141^a; S1 118^b; A 129^a; B 117^a; S2 74^a; S3 136^b; T 128^b.

^{1a} hamu: kamu M, N, S1, A, B, S2, Msb. ^{1b} ehli: ili S2 / rehî: M.

- A 129^b, T 129^a Ruḥuñ iklīm-i cemālūñ şeh-i ferḥundesidür
 Hācibūñ hācibidür ḥāl ü ḥaṭuñdur sipehi
- Resen-i zülfūñi dil tıflı şalıncaḥ düzedüp
 Şalınur bāğ-ı cemālūñde eyā serv-i sehī
- Āteş-i ‘ışkuñile şem’ döküp ḥūñin eşk
 Geydi zer-beft koyup başına zerrīn külehi
- 5 Gökde dönerler ayaḥları yire irmeyüben
 Yüzüñe alnuña teşbīh ideli mihr ü mehi
- S3 137^a Ayaḡuñ topraḡıdur tāc-ı sa’ādet başuma
 Gözüme kuḥl-ı cevāhirdür anuñ ḥāk-i rehi
- N 141^b Rüşeni kimi ṭapubdur dil-i bī-tīre vü şāf
 Zerrece olduḡı-çün yüzüñe şemsūñ şebehi

-79-

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- 1 Her kesī bir kimseyi idindi ālemde kesī
 Kimsenem sensin menüm iy kimsesüzler kimsesi
- Sen yetiş men bī-kese iy yetişen her bī-kese
 Ol zamān kim gözedem sağ u şol u pīş u pesi
- Her kimüñ kim istegi sen olasın iy bī-naẓīr
 Her neye olsa olur ol kimsenüñ desti resī
- İstegüm çün senden oldur dāyimā ola menüm
 Kim ḥabībūñ yüzü gözüme raḡībūñ eñsesi

^{2b} Hācibūñ: Hācibūñg A / sipehi: sehī S2.

^{3a} şalıncaḥ: şalıncaḥ M, N, S1, A, B, S2, Msb.

^{4b} Geydi M: Gitdi

^{5a} ayaḥları: ayakları M, B, Msb.

^{7a} kimi: bigi A, B, S2. ^{7b} Zerrece olduḡı-çün: Zerrece olduḡı-y-çün B / şebehi: ḡameri T.

79: M 142^a; N 141^b; S1 118^b; A 126^b; B 117^a; S2 75^b; S3 137^a; T 129^a.

^{1a} Her kesī: Her kişi B / idindi ālemde: ālemde idindi B. ^{1b} menüm: benüm M, N, A, S2, Msb.

^{2a} men: ben A, S2 / yetişen: irişen B, S2. ^{2b} şol u: şol M; şolı B, S2 / pīş ü: pīş S3.

^{3a} neye: neye kim S3, T. ^{3b} neye: neye kim S3, T / desti: dest M, N, A, S2, S3, T; Msb.

^{4a} İstegüm çün: İstedüḡüm A, B, S2 / menüm: benüm A, B. ^{4b} gözime: gözüme B; yüzüme S2.

A 127^a 5 Gönderüp yâ Rabb kırtar fazluñuñ sîmurğını
Bâz-ı rûhı aldı çengâline nefsuñ kerkesi

Ĥâr u ĥasdur dilde dünyâ-yı denîñüñ sevgüsi
'İşkuñuñ odına yandur dildeki ĥâr u ĥası

M 142^b, T 129^b Rüşenîñüñ ĥazretüñe tuĥfesi yoĥluĥ-durur
Yoĥ-durur yoĥluĥdan özge ĥiç daĥı nesnesi

-80-

fâ'ilâtin fâ'ilâtin fâ'ilâtin fâ'ilün

1 Göreli ol meh-cebîñüñ gün yüzünüñ tâbını
Zülfinüñ bildüm nedendür bunca pîç ü tâbını

Ĥâl ü ebrûsın gören dir âferîñ ol kâtibe
Yazmadın ĥattın kıomış öñ nokta vü i'râbını

Yârüñ ağızı yarıdır mâ'u'l-'ineb men içmişem
Nuĥldur ĥoř mey içende şormışam 'unnâbını

Ĥuvvet-i kıt-ı dili şoranda la'linden anuñ
Ĥodı yâkıit-ı revân-baĥř üzre dürr-i tâbını

5 'İşkı gördüm 'işka şapdum andan özge görmedüm
Oĥudum 'iřkuñ kıtâbıñuñ cemî'-i bâbını

N 142^a, S3 137^b Sünbüñ-i gül-püşına varduğı budur dil diler
Nergisinden uğrın öpe ĥonce-i sîr-âbını

^{5b} kerkesi: كركسى S3, T.

^{6b} odına: odıyla A, B, S2.

^{7a} yoĥluĥ-durur: yoĥluĥ-durur M, S1, A, B, S2, Msb; yoĥluĥ-durur N. ^{7b} Yoĥ-durur: Yoĥ-durur M, N, S1, S2, Msb / yoĥluĥdan: yoĥluĥdan M, S1, S2, Msb; yoĥluĥdan N, A / daĥı: daĥı bir S2.

80: M 142^b; N 141^b; S1 119^a; A 119^b; B 118^b; S2 83^a; S3 137^a; T 129^b.

^{1a} gün: gül A, B, S2. ^{1b} bunca: munca B, S2 / pîç ü: pîç A.

^{2a} ü: – S2. ^{2b} ol: öñ S1, B, S3, T.

^{3a} men: ben A, S2.

^{4b} Kıoydı: Kıodı S1, A, S3, T / yâkıit: yâkıup S3 / üzre: üstine M, N; üsne Msb / tâbını: nâbını S1, S2, S3, Msb.

^{5b} Oĥudum: Oĥudum M, N, S1, A, S2, T / kıtâbıñuñ: كیتابینك S3.

^{6a} gül-püşına: gül-büşına A, B / varduğı: واردی S3, T. ^{6b} uğrın: ağızın A; أغرن B.

Rüşenîyi tîrelendürdi idüp a'dâ guliv
Yâ Rab anuñ sen iriştür luţf idüp aĥbâbını

-81-

mef'ülü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ülün

1 Göz gördi gönül sevdi şu bir 'işveli kürdi
Gönlüm bilür anı ki gözüm anda ne gördi

Ney kimi işüm nâledür andan berü kim 'ışk
Nâyî kimi ağzın koyup ağzumda üfürdi

Ne gördi ne işitdi 'aceb münkir-i ĥod-bîn
Yanguya ürer köy köpegi tek hele ürdi

Sevdâ-yı ser-i zülfüñe irem diyü miskîn
Kalmadı mecâli dilüñ anca ki yügürdi

5 Yarı nemek ü yarı şeker bitdi hemân-dem
Ol ġonce-dehen ġuncile her ġande tükürdi

M 143^a, B 117^a, Cânânı gelür diyü tırup şād u tarab-nāk
T 130^a Gönlüm evini cānile ĥoş sildi süpürdi

'Afv oldı şuġı Rüşenî-i 'ışk-perestüñ
Yüzini meger kūyuñ iti izine sürdi

^{7a} tîrelendürdi idüp: tîre kıılır idicek A. ^{7b} iriştür: yetiştür A, S2.

81: M 142^b; N 142^a; S1 119^a; A 132^a; B 116^b; S2 73^b; S3 137^b; T 129^b.

^{1a} 'işveli: 'işve-ġü S2. ^{1b} anı: anda S3, T.

^{2a} kimi: bigi A, B, S2 / berü: beri S2. ^{2b} kimi: bigi A, B, S2; kim S3 / ağzumda: ağzumdan A; ağzuma B, S2 / üfürdi: oġurdı A, T.

^{3a} Ne gördi ne işitdi: Ne işitdi ne gördi ki S1, A, S2, S3, T; Ne işitdi vü ne gördi ki B / münkir-i: zāhid-i S1, A, B, S2, T. ^{3b} Yanguya: Yankuya A; Yanġuya B / köy köpegi tek: kūr köpek B; kūr köpek tek A, S2.

^{4a} irem: irdüm B, S2. ^{4b} dilüñ: yilüp A; yelüñ B.

^{6a} Cānānı: Cānāne B, S2 / tırup: tıtup A; durup S2. ^{6b} sildi: silay (سلى) M.

^{7b} kūyuñ: kūying S2.

-82-

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Egerçi lâle-veş bağrum ğam-ı hecrüñle dâğ oldı
Ümîd-i vaşl ki ammâ baña dâğ üsti bâğ oldı
- Benefşe haţtuñuñ bŷıyından olup bŷstān göñlüm
Sehî servüñ kıyāmından revānum bāğ u rāğ oldı
- B 119^a Haber bilmege vaşluñdan düşŷp şahrāsına hecrüñ
Haberci āh-ı dil-sŷzum gözüm yaşı ulağ oldı
- Niçe olur bilmezem hālüm ki türk-i 'ıŷk-ı bī-rahma
Cefā vŷ cevır yār olup ğam u ğuşşa otağ oldı
- N 142^b 5 Şataşup mŷnkiri urdum didi şuçum nedŷr didŷm
İŷitmedŷñ meger anı it öldŷrmek yaşağ oldı
- S1 119^b, S3 138^a Taparsa Rŷşenī tañ mı zamīr-i rŷşeni çŷn kim
Aña nŷr-ı ruñuñ gŷndŷr gŷneş hem şeb-çerāğ oldı

-83-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün

- 1 Tarīk-i 'ıŷka her kim kor ayağı
Elinden lâle-veş koymaz ayağı
- Egerçi hŷbdur her demde şoĥbet
Velī nāzŷkdŷr iñen lâle çağı

82: M 143^a; N 142^a; S1 119^a; A 122^b; B 118^b; S2 85^b; S3 137^b; T 130^a.

^{1a} hecrüñle: 'ıŷkuñla S1. ^{1b} Ümîd-i vaşl ki: Ümîd vaşluña B; Ümîdi vaşluña S2; Ümîd-i vaşluña Msb / dâğ: tağ M, S1, Msb.

^{2a} oldı: olup S1, A, B, S2, S3, T / göñlüm: göñül M. ^{2b} servüñ: serv-i S2 / kıyāmından: kıyāmında M / bāğ u: bāğ A, S2 / oldı: – M, N, S1, S3.

^{3b} oldı: – M, N, S1.

^{4ab} ↔ ^{5ab} A, B, S2. ^{4a} Nice olur: Nice_ola A. ^{4b} oldı: – T.

^{5ab} ↔ ^{4ab} A, B, S2. ^{5b} oldı: – N, T.

^{6a} tañ mı: tañğ mı A. ^{6b} nŷr-ı: nŷrile S1 / gŷneş: gŷneşi M.

83: M 143^a; N 142^b; S1 119^b; A 122^b; B 118^b; S2 86^a; S3 138^a; T 130^a.

Ne āhūdur gözün kim idinübdür
Gül ü sünbül arasında yatağı

Dilüm zülfünde itürmişdüm ammā
Dudağundan gelir her dem şorağı

5 Ger ölmüş ola dirilür hemān-dem
Bu çağunda kime çekseñ bıçağı

M 143^b, T 130^b Boyuña serv diridüm servün olsa
Semen-sā sünbülü gülden yañağı

Zamīr-i Rūşenī rüşen olupdur
Olaldan şem'-i rüyuñ şeb-çerāğı

-84-

mefā'ilün mefā'ilün fa'ülün

1 Lebün devrinde her kim nüş ider mey
Tapar āb-ı hayāta Hızr-veş pey

Evün iy dil düzet hoş taşra çık gör
Gelüpdür türk-i 'ışk ister konulğay

Görüp nā-gāh sevdüm bir tatarnı
Ne olğay bilürem ammā ne bolğay

Perī bī-ğod bolur aduñ işitgeç
Tapuñı hūrī görgeç tapu kılğay

N 143^a 5 Şanasın jālelerdür berg-i gülde
Gül-i ruhsāruñ üstindeki hoy

^{3b} yatağı: otağı A, S2.

^{4b} Dudağundan: Tuğağunda M; Dudağunda S1; Tuğağundan A, S2 / her dem: şordum S1, A, B, S2, S3, T.

^{5b} kime: ki A; eger S2 / çekseñ: çekseñ sen A.

^{6b} sünbül ü: sünbülü S1, S3, T.

84: M 143^b; N 142^b; S1 119^b; A 117^b; B 118^a; S2 81^a; S3 138^a; T 130^b.

^{1b} hayāta: hayātı S2.

^{2a} düzet: düzüp M / taşra: daşra A, S2 / çık gör: gir çık M, A, B, S2, S3, T, Msb; çık gir S1.

^{3a} tatarnı: تارنى S2. ^{3b} ammā: ammā ki B.

^{4b} hūrī: hūr A; hūr S2.

^{5b} hoy: hoy S2.

Çü kâzî mest olanda hadd uramaz
Sen elden koma ayağ iç pey-â-pey

S3 138^b Doğup göñli göginde Rüşenîniñ
Yüzüñ mihri komadı zerrece fey

-85-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün

1 Men ol hoşdur ki olam rind-i 'âmî
Degül nîkû çü zühd ü nîk-nâmî

Harâbatuñ içinde mest ü hayrân
Hırâmân geşt idüp içem müdâmî

Olam dürdî-keş-i mey-hâne-i 'ışk
Çekem zâhid gözine qarşu cāmı

S1 120^a 'Alâ-rağm-ı 'adū elden ayağı
Komayup nüş idem hoş dost-kāmî

M 144^a, T 131^a

5 Olam evbâş u 'ayyâş u nazâr-bâz
Dutam mey-hâne küncinde maķāmı

Pey-â-pey nüş idem hamr-ı helâli
Ziyâret eyleyem Beytü'l-harâmı

İdem garķ-ı yem-i mey Rüşenîyi
Unuda bî-hod olup bām u şāmı

^{6b} elden: elüñden A; aldan B / ayağ: ayağ M, N, B, Msb; ayağ S1; cāmı A.

^{7a} Doğup: Toğup M, N, S2, Msb / göñli: – S1. ^{7b} Yüzüñ: Yüzüñi N / zerrece: zerrece B.

85: M 143^b; N 143^a; S1 119^b; A 120^a; B 118^a; S2 83^b; S3 138^b; T 130^b.

^{1a} Men: Ben A, B / kim: ki B, S2, S3, T / rind-i: rind ü B. ^{1b} zühd ü: zühd-i M, N, S1, S2, S3, T; zühdüñ B.

^{2b} idüp içem: idüp içüp A, B; idüben içüp S2.

^{3a} dürdî-keş-i: dürd-keş-i M, S1, S3, Msb; dürd-i keşi S2; dürd-i keş-i T.

^{4a} elden: aldan B. ^{4b} dost-kāmî: dest-kāmî A, T.

^{5a} evbâş u 'ayyâş u: evbâş 'ayyâş S1, S3, T. ^{5b} Dutam: Tutam N, B, S2.

^{6a} idem: idüp A, B, S2.

-86-

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 Egerçi bāğ-ı cihānda öküş biter kayısı
Doyınca yimek olurdı ger olmasa kayısı

Baña ne alma vü amrūd u kayısı kayısı
Saña üzüm kayısı vü baña özüm kayısı

Şol iki la'l-i lebüñ iy nihāl-i şeft-ālū
Şoranda şatlu gelür her ne deñlüse kayısı

N 143^b

Görende bebrini 'ışkuñ seg ü peleng-i hevā
Kaçar hizebr-i heves kimi hırş u āz ayısı

- 5 Atası şems ü kamerdür anası ol güneşüñ
'Amūsı Rüşenī ol baht-ı bahtlı dayısı

-87-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 قد بدت يا ايها العشاق في قلب الهوا
ما تجيء عندها نحو الشرر نار الضنى

تَقْتَبِسُ مِنْ نُورِ كَالْبَدْرِ مِنْ شَمْسِ الضُّحَى
حبه في القلب الرُّحْمُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى

Māhumuñ mihri gönülde ğayre medħal qoymadı

كيف لا انطق به في جبتى ليس سوى

86: M 144^a; N 143^a; S1 120^a; B 119^a; S3 138^b; T 131^a; – A, S2.

^{1a} biter: olur B. ^{1a} Doyınca: Toyınca B.

^{2b} üzüm: özüm / özüüm: avazum M.

^{3b} deñlüse: gelse B.

^{4b} hizebr-i: هرير N; هرير T / kimi: bigi B.

87: M 144^a; N 143^b; – S1, A, B, S2, S3, T.

^{3b} "Allah'tan başka bir şey olmayan cübbemin içinde O'nunla (Allah'la nasıl konuşmam!)"

Lâm elif lâ şekline āyine düzdüm ‘ālemi
سادق انى وجدت فقره اغنى الغنى

5 Hāzretüñi nice ögebile miskīn Rūşenī
اقراء القرآن فا فهم معنى الله الشترى

^{5b} Anlamı: “Kur’ân’ı oku ve (الله اشترى)’nin anlamını kavra.” *“Allah* لى الله اشترى من المؤمنين أنفسهم وأموالهم بأن لهم الجنة *”* mûminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında *satın almıştır...*”Tevbe, 9/111.

MUSAMMATLAR

-1-

Tercî'-i bend

müfte 'ilün müfte 'ilün fâ 'ilün

- 1 Diñle sözüüm saña direm iy 'amū
 Kardeşüñ oğlu sözi haqdur hamu
 Bed dime bed baħma yaradılmışa
 Her neye kılsañ nazarı kııl nikū
 S1 99^a Nesne dime kimseye var yoħ yire
 Ger saña irsün diriseñ feyz-i hū
 هر چه که بینی بنکر دم مزن
 هیچ مچه تم زن و چیزی مکو
 A 80^b, T 108^b Gözğü kimi gördüğünü söyleme
 Şu kimi irişdiğünü cümle yu
 Mihrile her yire şalup rüşenī
 Her yañaya hoş gezüben kū-be-kū
 Rüşenī kimi oluben ehl-i dīd
 Ac gözünü dime utan yār-ı gū
 Tınma gözet baħma çerer puşma hīç
 Rind-i cihān ol yūri toħunma giç
- II Biz di sözi söyleyicek ben dime
 Siz di şahın yañıluben sen dime
 S3 109^a, B 95^b Kendüzüñe 'āqıl ü zīrek diyüp
 Özgelere cāhil ü kevden dime
 S2 91^a, N 111a Özge sözün naħs diyü zemm idüp
 Öz sözüñi medħ idüp aħsen dime
 Öz yoluñı yine özüñsin uran
 Töhmet idüp özgeye reh-zen dime
 Her ne koyarlar öñüñe yerme yi
 Nān-ı cev v ü gendüm ü erzen dime
 M 112^a Gördüğüne hoş di سلام عليك

1: M 111^b: N 110^b: S1 98^b: A 80^a: B 95^a: S2 90^b: S3 108^b: T 108^a.

I² ħamu: hamu S3. I³⁻⁴ ↔ I⁵⁻⁶ A, B, S2 / I³ baħma: baħma N, S1, Msb. I⁵⁻⁶ ↔ I³⁻⁴ A, B, S2 / I⁵ yoħ: yoħ M, N, S1, Msb. I⁹ Gözğü kimi: Gözgi bigi B / gördüğünü: gördüğü A, S3, T. I¹⁰ kimi: gibi S1, A, S2; bigi B / irişdiğünü: irişdüğü A. I¹¹ Mihrile: Gün kimi A, S2; Gün bigi B / her: – M. I¹³ kimi: bigi A, S2, B. I¹⁴ yār-ı gū: yād-ı gū M. I¹⁵ Tınma: Dınma M, N, S1, A, S2, B, Msb / baħma: yıħma M; baħma N, S1. I¹⁶ toħunma: toħunma M, N, S1, B, S2, S3, T, Msb.

Pîr ü cevân emred ü oğlan dime
 Hâşılı budur bu sözüñ hâşılı
 Dib deñiz ol kimseye sen ben dime

Ŧınma gözet baħma çerer puşma hîç
 Rind-i cihân ol yüri toħunma giç

III Atalaruñ pendin işit iy aħi

Yi vü yidür olma baħıl ol saħı

A 81^a, T109^a

Tañrı için yi yidür ammâ şaħın

Olsun için olmasun aduñ aħı

Böyle yidüm böyle yidürdüm dime

Böyle demek çoħlaruñ oldı faħı

Zâhid iseñ bir yire gir Ŧınma hîç

‘Āşıkiseñ göge çıħar āh vaħı

Ĥalka dime yaħşi yamân kim bilür

Kim olısar cennetı yâ düzaħı

S1 99^b

Mü’mine yanmaħ mı olur olıcaħ

Kâfir iken Nüşirevân berzaħı

Yirme yügürme bu cihân ĥalkını

Sen sen ol Allahı severseñ daħı

Ŧınma gözet baħma çerer puşma hîç

Rind-i cihân ol yüri toħunma giç

N 111^b, S2 91^b,
 S3 109^b

IV Yirme yirenler yiriniħaldı hep

Yirme bugün her ne ki yaratdı Rab

B 96^a

Ağzuñı ġıybet söz için açmayup

Kimselerüñ ‘aybına depretme leb

M 112^b

Dime niçün olmadı bî-mâr genc

Nüş bilâ-niş u tikensüz raħeb

Nişe-dürür zâhid-i ĥod-bîn ‘abüs

‘Āşık-ı şadıķ nişedür pür-ťarab

Şorma neden koydı Ĥudâ kimde ĥilm

II¹ di: de S3, T / sözi: sözüñ S2; – S1. II² di: de S3, T / şaħın: şaħın M, N, S1, A, S2, Msb. II³ Kendözüñe: كدوركه S1 / diyüp: diyücek S1. II⁴ özgelere: ġayrlara A / ü: – B. II⁵ diyü: diyüp A. II⁹ koyarlar: koyalar S2 / yerme: يزمه M. II¹⁰ Nân-ı: Nân u A, S2, T. II¹¹ Gördüğüñe: Gördüğüñi M. II¹² emred: merd M. II¹³ bu sözüñ: sözimüñ M, Msb. II¹⁵ Ŧınma: Dınma M, N, S1, A, S2, B, Msb / baħma: baħma M, N, S1. II¹⁶ toħunma: toħunma M, N, S1, B, S2, S3, T, Msb.

III³ yi: yi vü S2 / şaħın: şaħın M, N, S1, A, S2. III⁴ aħı: seħı S1. III⁶ çoħlaruñ: çoħlaruñ M, N, S2 / faħı: faħı S2. III⁷ Ŧınma: danma M, S1, A, B. III⁸ çıħar: çıħar M, N, S1, S2 / āh vaħı: ā vaħı M, S1, B, S3, T; āvaħı Msb. III¹¹ yanmaħ: yanmaħ M, S1, B; Ŧanmaħ N; danmaħ S2 / olıcaħ: olıcaħ M, N, S1, B, S2. III¹⁴ Allahı: Allah A, S2 / daħı: aħı S2. III¹⁵ Ŧınma: Dınma M, N, S1, A, S2, B, Msb / baħma: baħma M, N, S1. III¹⁶ – N / toħunma: toħunma M, N, S1, B, S2, S3, T, Msb.

Hıkd u hased kimde kiminde gâzab
 Saña gerekdür gerek iy merd-i Hâk
 Hüsni-i hulk u hizmet ü hüsni-i edeb
 ‘Ömrüñi şarf eyle özüñ bilmege
 Ehl-i Hâkkuñ virdi budur rüz u şeb
 A 81^b, T 109^b Tınma gözet baħma çerer puşma hıç
 Rind-i cihân ol yüri toħunma giç

V Hâk yolına girmege key er gerek
 Mâde gerekmez bu yola ner gerek
 Server ü serdâr-ı ser-efrâz hem
 Hüb u sebük-rüh u girân-ser gerek
 ‘İşksuz âdem varımaz Tañrıya
 Hâkka varan ‘işkile hū-ger gerek
 Yolda kalur bî-hüner ü saht u süst
 Cüst gerek yolda hüner-ver gerek
 Zâhid olan niçe gerek zâhidâ
 Kūr gerek lâl gerek ker gerek
 Aduñı münkir koma ço mu’tekid
 Gerçi kişi münkire münker gerek
 N 112^a Bî-ta’ab âsanluğile sâlike
 Tañrıya varmaħluğa yol-ger gerek
 S2 92^a Tınma gözet baħma çerer puşma hıç
 M 113^a, S1 100^a Rind-i cihân ol yüri toħunma giç

S3 110^a VI Yine işit pendüm eger güş var
 Dür kimi sözüm idinüp güş-vâr
 B 96^b Yitdügüne luṭfile miskînlük it
 Meskenetüñ esbine olup süvâr
 Boynuña boncuħ kimi ikrâmı tâħ
 Destüñe ihsânı idüp hoş süvâr

IV¹ yirenler yiriniḳaldı: yirenler birini ḳaldı M; yirini yirenler ḳaldı S1; yirenler yiriniḳald A. IV³ söz için: söziy-çün M, Msb; sözi için A. IV⁵ olmadı: oldı M / bî-mâr: bî-mâ S1. IV⁶ u: – A, S2 / tikenüz: dikenüz N, B; dükense S1. IV⁷ zâhid-i: zâhid ü A IV¹⁰ kimde: gide M; kimde vü A / kiminde: kimde A. IV¹² Hüsni-i hulk u: Hulk-ı hüsni-i M, N, S1, B, S2, S3, T / hizmet: hizmet M, A / hüsni-i: hüsni ü B. IV¹⁴ u: – M. IV¹⁵ Tınma: Dınma M, N, S1, A, S2, B, Msb / baħma: baħma M, N, S1. IV¹⁶ toħunma: toħunma M, N, S1, B, S2, S3, T, Msb.

V³ ser-efrâz: ser-firâz N, S3, Msb. V⁴ Hüb u: Hüb M, S1, S3, T, Msb / sebük-rüh: شَبُوكُ M. V⁵ varımaz: varamaz A, S2. V⁷ saht u: saht A. V⁹ zâhidâ: zâhîde A. V¹⁰ Gerçi kişi münkire münker gerek T / ker: kâr A. V¹¹ – T / ço: koy S1, B. V¹² ≈ V¹⁰ T. V¹³⁻¹⁴ – A, S2. V¹⁴ varmaħluğa: varmaħluğa M, N, S1, B, Msb. V¹⁵ Tınma: Dınma M, N, S1, A, S2, B, Msb / baħma: baħma M, N, S1. V¹⁶ toħunma: toħunma M, N, S1, B, S2, S3, T, Msb.

A 82^a, T 110^a
 Dime yüzine kişinüñ ‘aybını
 Her kişinüñ ğıybetini itme var
 Bulma bahâne işine kimsenüñ
 Görmeyüben kimsede ‘ayb u ‘avār
 Gezme ayıḡ ser-ḡoş u medhüş gez
 Nüş idüben ḡüb mey-i ḡoş-ġüvār
 Rüşenī-i mihr kimi zerrece
 Mihrden ayrılmayuben sāye-vār
 Tınma gözet baḡma çerer puşma hıç
 Rind-i cihān ol yüri toḡunma ğıç

VII İy dil ü iy dīde vü iy Rüşenī
 Diñle ki budur sözüümüñ rüşeni
 Tut özüñ alçağa şalup benlüġüñ
 Tanıyasın tā ki tapup sen seni
 Tañrı rızāsın tapayın diriseñ
 Semridüben cānı arıḡlat teni
 Anı dileriseñ olup pāk u şāf
 Qalbüñ ola ‘ilm-i ledün ma’deni
 Kīne vü kibri sürülüp sineñüñ
 Sırr-ı ilahīnüñ ola maḡzeni
 Rüşenī-i mihr tuta varluġuñ
 Göñlüñ evinüñ açılup revzeni
 Rüşen ide zulmetini göñlüñüñ
 Merdümek-i dīde kimi Rüşenī
 Tınma gözet baḡma çerer puşma hıç
 Rind-i cihān ol yüri toḡunma ğıç

VI¹⁻¹⁶ – S1. VI¹ eger: kıl A. VI² kimi: bigi B. VI⁵⁻⁶ – S2. VI⁵ boncuḡ: boncuḡ M, N; moncuḡ B / kimi: bigi B; – A / ikrāmı: ikrām M, N, Msb; ikrām-ı tevāzu^c A / taḡ: tāḡ M, N, B, Msb; bile A. VI⁷ Dime yüzine: Yüzine dime A. VI¹⁰ ‘ayb u: ‘ayb S2. VI¹¹ ayıḡ: ayıḡ M, N, A, B, S2, Msb / ser-ḡoş u medhüş: medhüş u ser-ḡoş S2. VI¹² mey-i: mey ü N; meyi A. VI¹³ kimi: bigi A, B, S2; gibi M, Msb. VI¹⁴ ayrılmayuben: ayrılmayup S2. VI¹⁵ Tınma: Dınma M, N, S1, A, S2, B, Msb / baḡma: baḡma M, N, S1. VI¹⁶ toḡunma: toḡunma M, N, S1, B, S2, S3, T, Msb.

VII² sözüümüñ: sözüümüñ M, N, S1; bu sözüñ B. VII³ Tut özüñ: Dip uzat A / alçağa S2: alçaḡ. VII⁵ tapayın: tapayım S2; tapayım A. VII⁶ Semridüben: Semrüdüben T / arıḡlat: arıḡlat M, N, S1. VII⁷ dilerseñ ki: dilerseñ kim B / pāk u şāf: şāf u pāk A. VII⁸ ola: idüp A. VII⁹ Kīne: Kīni S2. VII¹⁰ ilahīnüñ: Allahīnüñ B / ola: olup A. VII¹¹ Rüşenī-i mihr: Rüşenī-i mihre S1, B; Rüşenī mihr A; Rüşenī mihrinden S2 / tuta: döne S1, B; duta A; ide S2. VII¹² Göñlüñ: Göñlüñüñ A, B. VII¹³ ide: idüp A, S2. VII¹⁴ kimi B: bigi. VII¹⁵ Tınma: Dınma M, N, S1, A, S2, B, Msb / baḡma: baḡma M, N, S1. VII¹⁶ toḡunma: toḡunma M, N, S1, B, S2, S3, T, Msb.

-2-

Tercî'-i bend

mef'ülü mefâ'ilün fa'ülün

- I Biz cān-ı cihān u cān-ı cānuz
Her yañe revān kimi revānuz
B 97^a, T 110^b Tenhā teni şanma cān u dilden
Cānān qademe cān-feşānuz
Bintü'l-'inebüñ müdām hoş hoş
'Unnāb-ı lebin öpüp şoranuz
Biz maştabanuñ mücāviriüz
Gerçi ki musāfir-i cihānuz
Şanmañ bizi nesne bilmezüz biz
Biz 'ālim-i nā-nüvişte h'vānuz
Seyr-i melekūt için cihānda
Biz anadan iki kez toğanuz
Bağmañ bize siz iñen dağı h'vār
Biz bende-i şāh-ı bī-nişānuz
- Şüretde egerçi biz gedāyuz
Ma'nāda velīk pādīşāyuz
- N 113^a II Biz gerçi ki tınmayup hamūşuz
Sen şanma bizi ki bī-hurūşuz
S2 93^a Muṭrib ne ki diriseñ di hoşdur
Biz haq söze cümle gūş u hūşuz
S3 111^a, M 114^a, S1 100^b Abdāl-ı keneb-h'vāruz gehī biz
Geh pāk-tirāş u bāde-nūşuz
Geh cavlāķiyüz gehī qalender
Geh Ḥayderī gāh post-pūşuz
Geh rind-i kumār-bāz u nerrād
Geh şāh-ı melā'ike cuyūşuz
Geh şīr-i peleng-efgenüz biz
Geh gürbe-i dehr elinde mūşuz
Geh Ḥalvetī-i tarab-nümāyuz
Geh Mevlevī-i şafa-fürūşuz

2: M 112^b; N 112^b; S1 100^a; A 83^b; B 96^b; S2 92^b; S3 110^b; T 110^a.

I² kimi B: bigi I⁴ Cānān qademe: Cānān-ı qadīme A, S2. I⁵ müdām: müdam M; müdāmī A. I⁶ öpüp: emüp S2. I⁸ musāfir-i: mücāviri S2. I⁹ Şanmañ: Şanma S2. I¹² iki: ik S2 / toğanuz: doğanuz S1, A. I¹³ Bağmañ: Bağmañ M, N, S1, S2, Msb / iñen dağı h'vār: iñende çoğ hor A; iñende çok çok S2. I¹⁶ pādīşāyuz: pādīşāhuz A, S2.

Şüretde egerçi biz gedâyuz
Ma'nâda velîk pâdişâyuz

- III** Biz geh megesüz gehî humâyuz
Geh pâdişehüz gehî gedâyuz
B 97^b Geh h̄vâce-i mün'imüz tüvân-ger
Geh müflis ü ac u bî-nevâyuz
Geh ser-hoş u mey-perest ü ƣallâş
Geh rûze-güzâr u pârsâyuz
Geh rûhuñ ilini idenüz geşt
Geh nefsuñ elinde mübtelâyuz
Geh 'âciz u pes-rev ü fürü-ten
Geh şeyh-i şuyûh u pîşvâyuz
Geh bir sözi söylemekde lâluz
Geh şûh u nedîm ü hoş-edâyuz
N 113^b Geh pür-keder ü hazîn ü ğam-gîn
Geh hurrem u şâd u pür-şafâyuz
- S2 93^b Şüretde egerçi biz gedâyuz
M 114^b Ma'nâda velîk pâdişâyuz⁸⁸⁶
- S3 111^b **IV** Biz geh hum-ı mey gehî sebüyuz
Geh ƣumƣumayuz geh kedüyüz
Zâhid kimi geh 'abûs-şeklüz
Geh rind kimi küşâde-rüyuz
Geh sirke ƣabağı tek turş-rüy
Geh mey ƣabı kimi hoş-gülüyuz
A 84^b Geh mâhî-i Ƙulzümüz keşef-h̄vâr
Geh ejder-i çeğz-gîr-i cüyuz
Geh ƣurtulanuz bu reng ü bûdan
Geh gâhî esîr-i reng ü büyuz
S1 101^a Geh cimrî vü hezl-güy u şaƣraƣ
Geh vâ'iz-i pend ü nuşh-güyuz
Geh ehl-i hıredde uşluyuz biz
Gâhî delüden de biz delüyüz

II¹ tınmayup: dınmayup S1, A, S2 / hamûşuz: hamûsuz A. II⁴ gûş u: gûş-ı T. II⁵ keneb-h̄âruz: keneb-
horuz M, A, B, S2, S3, T, Msb. II⁶ u: – S2. II⁹⁻¹⁰ – A. II⁹ rind-i: rind ü N, S1, S2 / ƣumâr-bâz u: ƣumâr
bâ vü S1. II¹¹ şîr-i: şîr ü N, S1, B. II¹² gürbe-i: gürbe S1. II¹³ H̄alvetî-i: H̄alvetî S2. II¹⁴ Mevlevî-i:
Mevlevî A, S2, Msb. II¹⁵⁻¹⁶ – T. II¹⁶ pâdişâyuz: pâdişâhuz A, S2.

III¹⁻¹⁶ – T. III⁴ Geh: Geh pâ S1. III⁵ ser-hoş u: ser-hoş Msb. III⁶ u: – A, B, S2. III⁷ rûhuñ ilini: rûhuñg
ilin A. III⁹ ü: – M, N, Msb. III¹⁰ şeyh-i: şeyh ü A, B / u: – M, N, Msb. III¹² nedîm u: nedîm B. III¹³
ğam-gîn: mağbûn S2. III¹⁶ pâdişâyuz: pâdişâhuz A, S2 .

Şüretde egerçi biz gedâyuz
Ma'nâda velîk pâdişâyuz

- V** Biz mest-i h̄arâb-ı çeşm-i yâruz
Âşüfte-i kâkûl-i nigâruz
B 98^a Kirpikleri kimi h̄üb-cem'uz
Geh turrası kimi târ u mâruz
Geh rûz yüziyle sâkinüz biz
Geh gice saçıyla bî-ķarâruz
N 114^a Geh hâcibi kimi pârsâyuz
Geh la'li kimi şarâb-h̄vâruz
Geh zerre-tek ağzı-y-ile hîçüz
Geh mihr-i ruhıyla mihr-vâruz
M 115^a Yâķütü kimi gehî hamûşuz
Geh la'li kimi suhen-güdâruz
S2 94^a, S3 112^a Aħbâb arasında hoş 'azîzüz
A'dâ gözine egerçi h̄vâruz
Şüretde egerçi biz gedâyuz
Ma'nâda velîk pâdişâyuz

- VI** Biz mâye-i 'ışķile ģanîyüz
A 85^a Şanma bizi müflis ü denîyüz
Her kim seve 'ışķı dostıyuz biz
Kim sevmese 'ışķı düşmeniyüz
Bî-'ışķ olanda ķatı dūnuz
'İşķile velîk key senîyüz
Geh âh u figâne menba'ız biz
Geh hâyile hūy ma'deniyüz
Geh 'aķl u h̄ired h̄azîne-dârı
Geh cevher-i 'ışķ maħzeniyüz
Geh şevķ şarâbına piyâle
Geh 'ışķ nebîdinūñ deniyüz

IV¹⁻¹⁶ – T. IV¹ mey: meyüz S2. IV³ kimi: gibi S2; bigi B. IV⁴ kimi: gibi S2; bigi B. IV⁵⁻⁶ ↔ IV⁷⁻⁸ A. IV⁵ turş-rüy: turş-rū A, M, B. IV⁶ kimi: gibi A; bigi B. IV⁷⁻⁸ – S2 / ↔ IV⁵⁻⁶ A. IV⁷ Geh: Hem A / mâhî-i: mâhî A. IV⁸ çeğz-gîr-i: çeğz-gîr u S3; çeğz ki A. IV⁹⁻¹⁰ – A, S2. IV¹⁰ gâhî: gâh B. IV¹¹ cimrî vü: cimrî-i B / hezl-güy u: hezl-güy A. IV¹² ü: – A. IV¹⁶ pâdişâyuz: pâdişâhuz A, S2.

V¹⁻¹⁶ – T. V¹ mest-i: mest ü B. V³ Kirpikleri: Ki beñleri A / kimi: bigi B. V⁴ kimi: bigi B; gibi S2 / u: – M, A, S2. V⁷ kimi: bigi B; gibi A, S2 / pârsâyuz: pâdişâyuz A. V⁸ kimi: bigi B; gibi A, S2. V⁹ zerre-tek: zerre-tek B, Msb / ağzı-y-ile: ağzı gibi S2; ağzı ile M, N, S1, B. V¹¹ Yâķütü: Yâķüt A / kimi: gibi S2; bigi B. V¹² kimi: gibi S2; bigi B / suhen-güdâruz: suhen-güzâruz A. V¹³⁻¹⁴ – S1. V¹⁴ egerçi: eger N; gerçi S2 / h̄vâruz: h̄aruz A. V¹⁶ pâdişâyuz: pâdişâhuz A, S2.

	Geh z̄ulmet̄iyüz şaçıyla yārũñ
	Geh nūr-ı ruḫıyla Rūşenīyüz
	Şüretde egerçi biz gedāyuz
	Ma'nāda velīk pādīşāyuz
N 114 ^b , S1 101 ^b	VII Biz 'ışk ğamıyla şād-kāmuz
	Cāndan şeh-i 'ışka ḫoş-ġulāmuz
B 98 ^b	Çeküp başı 'aql-ı bī-ḫireden
	'Iŝkuñ sözine muḫı' u rāmuz
M 115 ^b	'Işk odıyla bişmişüz be-ġāyet
	Zāhid kimi şanma bizi ḫāmuz
S2 94 ^b	Nāmūsile 'arı ŝalanuz ġāh
	Geh beste-i 'ār u neng u nāmuz
S3 112 ^b	Yād-ı ruḫ u zülfi-y-çün nigāruñ
	Ḥvānende-i vird-i ŝubḫ u ŝāmuz
	Geh zülf ü ruḫıyla Rūşenī-vār
	Āşüfte-i ŝām u deng-i bāmuz
A 85 ^b	Geh 'ıŝkile olanuz suḫen-ġū
	Zāhid kimi ġāḫī bī-keāmuz
	Şüretde egerçi biz gedāyuz
	Ma'nāda velīk pādīşāyuz

VI¹⁻¹⁶ – T. VI² müflis ü: müflis-i S2, S3 / den̄iyüz: d̄ivüz S1. VI³ seve 'ıŝkı: 'ıŝk seve S1 / dostıyuz biz: dostıyuz M, N, S1, S2, S3. VI⁴ düşmeniyüz: düşmeniyüz B. VI⁶ velīk: velī ki S1. VI⁸ ḫāyile: pāy ile S1 / ḫūy: ḫūya A. VI⁹ Geh 'aql u: Geh ehl-i A; Ġāh ehl-i S2. VI¹⁶ pādīşāyuz: pādīşāhuz A, S2.

VII¹⁻¹⁶ – T. VII³ Hūşile çeküp baş ḫireden A. VII⁶ kimi: bigi B, gibi S2. VII⁷ ġāh: biz A, B. VII⁸ neng u: neng S1. VII⁹ u: – S1, A, B, S3. VII¹⁰ u: – A. VII¹² deng-i: deng ü B, S2. VII¹³ 'Āşık kimi ġāh suḫen geh güy A / suḫen-ġū: suḫen-ġüy S1, B, S2. VII¹⁴ kimi: bigi B, gibi S2 / ġāḫī: ġāh A. VII¹⁶ pādīşāyuz: pādīşāhuz A, S2.

-3-

Tercî'-i bend

mef'ülü mefâ'ilün fa'ülün

- I** Tır yukaru ço bu tınb u tākı
 Bu tıntanayı bu tımturākı
 B 93^b Seccāde vü rekve vü 'aşāyı
 Bu hānķahı revāk u tākı
 Kālî vü nihālî vü haşîri
 Bālîşçe vü pîster ü veşākı
 Bu evdeki sürmelü karıyı
 Gehvāreyi vü bu vîķ u vākı
 Var bunları vir elüñe şal hoş
 Bir dil-ber-i sîm-sāk sākî
 N 115^a Dün gün içüben müdām mest ol
 Vaşl oluben unudup firākı
 Tā rind oluben dönüp diyesin
 Sākî bize şun mey-i revākî
 A 78^b Biz mest ü harāb u mey-perestüz
 M 116^a Maḥmūr-ı şabūḥî-i elestüz
 S2 95^a, S3 113^a
- II** Sākî ele al yine kedüyı
 Gül-gün kaba koy benefşe büyı
 Tök hün-ı tezervi baḥḡ-gülüdan
 Tā murġ-ı dil uzadup gülüyı
 Oḡuya hezār dāstānı
 Göklere çıḡara hāy u hüyı
 S1 102^a Meh bādyeyi sitāre cāmı
 Hürşîd ḡumı felek sebüyı
 Çirkinlügi sürüp ādemîden
 Hüb ideni sözi ḡulķ u hüyı
 Āb-ı dehen-i 'arūs-ı cām
 'Azrā-şifat olan āb-ı rüyı
 Ya'nî bize şun anı kim anuñ
 Dimişler adın Mesîḡ şuyı

3: M 115^b; N 114^b; S1 101^b; A 78^a; B 93^a; S2 94^b; S3 112^b; – T.

I¹ Tır: Dur S2 / yukaru: yuḡaru A / bu: – A / tınb u tākı: tarab u tākı A. I³ Seccāde vü: Seccāde S2; Seccāde-i A / rekve vü: rekve-i A. I⁵ Hālî: Kālî S1, A, B, S2, S3. I⁶ ü: – S1, S2. I⁸ Gehvāreyi vü: Gehvāreñi vü A; Gehvārüñi S2; Gehvāredeki B. I⁹ elüñe: āluña B. I¹⁰ sākî: bākî S2. I¹¹ içüben: içün S1 / müdām mest: mest-i müdām S2 I¹² Vaşla irişüp itür firākı A. I¹⁵ mest ü: mest-i S1, S3 / harāb u: harāb N.

Biz mest ü ħarāb u mey-perestüz
Maĥmūr-ı şabūĥī-i elestüz

- III** Sākī yine şun bize müdāmı
Ser-ĥoş olalum içüp müdāmı
B 94^a Bintü'l-'inebi Ebū'l-ġıyāsı
Ümmü'l-keremi kerīm nāmı
N 115^b Gül bülbüleyi semen sebūyı
Nergis ħadeĥi vü lāle cāmı
Müşġin demi 'anberin şemīmi
A 79^a Her demde dutanı ĥoş meşāmı
Pīrūze deni 'aĥıĥ ke'si
Mercān-şıfatı vü la'l-fāmı
M 116^b Bülbül-revişi tezerv-şekli
Ķumrī-ħademi dem-i ĥamāmı
S2 95^b, S3 113^b Kermün gözi yaşile kerem ħıl
Germ eyle bizi gözet müdāmı

Biz mest ü ħarāb u mey-perestüz
Maĥmūr-ı şabūĥī-i elestüz

- IV** Sākī yine şun şarāb-ı nābı
Ĥoş ĥoş içelüm yine şarābı
Bir lu'bile bizi bizden aldı
Tākūñ kızınıñ güzel lu'ābı
La'līn ħadeĥe pür it müdāmı
Yāĥūt-ı müferriĥ-i müzābı
Gül-berg-'izārı gül nesīmi
Gül-gün 'araĥı gül ü gül-ābı
Meh-sākīyi āfitāb-'ayşı
Zühre-ṭarab u şihāb-tābı
Ten memleketin yaĥup yıĥanı
Ma'mūr ideni dil-i ĥarābı

II² koy: o A. II³ Tök: Dök B, S2; Tek A / tezervi: tezerv A; tezerv u S2 / baĥṭ-gülüdan: gülü-yı baĥdan S1. II⁴ uzadup: uzada A. II⁵ Oĥuya: Oĥuya M, N, S2, B. II⁶ ıĥara: ıĥara M, N, S1, B, S2 / hāy u: hāy S2. II⁷ Meh: – S2 / bādeyi: bādeyi M. II⁹ irkinlüġi: irkinlük S2. II¹⁰ Ĥüb: Ĥ'āb S1 / ideni: ideni N; idine S1; idici A; ādemi S2 / sözi: ĥüb M, N, S1, S3, Msb; ādemi A / ĥulĥ u: ĥüb A, B, S2. II¹¹ dehen-i: deheni Msb / cāmı: cāmı S1. II¹² – S1; Kāsenüñ ĥūyı ya'nī āb-ı rūyı A. II¹⁴ Dimişler: omişlar S2, B. II¹⁵ mest ü: mest-i S1, S3 / ĥarāb u: ĥarāb N.

III¹ yine şun bize: bize şun yine S2 / müdāmı: hüdāmı M. III³ ġıyāsı: ĥıyāmı S2. III⁴ Ümmü'l-keremi: Ümmü'l-kerem A. III⁸ dutanı: ṭutan M, N, Msb; dutan A; ṭutanı S2, B. III⁹ deni: dūni A / ke'si: kāmı A, S2. III¹⁰ la'ı: la'fı A. III¹¹ Bülbül-revişi: Bülbül-Ruşeni S2. III¹² ĥamāmı: hamāmı A. III¹⁴ gözet müdāmı: virüp müdāmı S2. III¹⁵ mest ü: mest-i S1, S3 / ĥarāb u: ĥarāb N.

S1 102^b Kânûnile çengi ırladanı
İñildedeni def ü rebâbı
Biz mest ü ħarâb u mey-perestüz
Maĥmûr-ı şabûĥî-i elestüz

N 116^a V Sākî yine şun o cān-ı cānı
Cānāne iriştir içen anı
A 79^b, B 94^b Reyĥān-ı cinānı rāĥ-ı rūĥı
Hem-şîre-i şîre-i cenānı
M 117^a Yākût-ı revān-ı cān-fezāyı
Kût-ı dili kuvvet-i revānı
S2 96^a, S3 114^a Nālende kılanı erġanūnı
Reng-i ruĥı reşk-i erġuvānı
Yüz ‘izzetile olanı dā’im
Her pîr-i muġānuñ armaġānı
İstāre kedüyı ebr-ĥiki
Ĥum-ĥānesi mişl-i āsmānı
Dermān-ı gülüyı nûr-ı çeşmi
Dārū-yı dil ü devā-yı cānı

Biz mest ü ħarâb u mey-perestüz
Maĥmûr-ı şabûĥî-i elestüz

VI Sākî yine şun mey-i mubāĥı
Nüş eyleyelüm müdām rāĥı
‘İşret idelüm şafā-y-ile ĥoş
Rez-duĥterile idüp nikāĥı
Pervāz-ı cenāb-ı ĥazretiçün
Sîmurġ-ı dilüñ olan cenāĥı
Şāmiçün olanı rüşenî-baĥş
Rüşen kılanı ruĥ-ı şabāĥı
Rāĥî kim aña ĥadeh ĥadeĥdür
Mey-ĥāne gönül ĥabaĥ şurāĥî
Ger içe mü’ezzın ol süciden

IV⁴ Tākūñ kızınıñ güzel: *كوزك قری بلیری* S2. IV⁸ arakı: arak A / ü: – S2. IV⁹ sākîyi: sākî N, S2. IV¹⁰ tarab u: tarab A; tarabı S2. IV¹¹ Ten memleketin: تی mülkine A; Ten mülkini S2 / yaĥup yıĥanı: yākup yıĥanı M, N, S1, B; Yaçküb niĥābı A; yıĥuben yapanı S2; yıĥup yaĥanı Msb. IV¹³ çengi: çeng S1, S2 / ırladanı: yırladanı A. IV¹⁴ İñildedeni: İñildedüci S2; İñiledici A. IV¹⁵ mest ü: mest-i S1, S3 / ĥarâb u: ĥarâb N. IV¹⁶ – N.

V² iriştir: iriştir S2. V³ cinānı: cinān A, S2. V⁵ revān-ı: revān u S1 / cān-fezāyı: cān-ferāyı S1. V⁶ dili: dil ü S1, A, B, S2, S3. V⁷ kılanı: kılan A. V⁸ ruĥı: ruĥ S1, A, S2 / erġuvānı: zaferānı S2. V⁹ olanı: olanda A; elinde S2. V¹⁰ armaġānı: erġuvānı S1. V¹¹ kedüsü: kedüyı M, N, S1, A, B, S3, Msb / ebr: ir S2. V¹⁴ Dārū-yı: Dāvı S1. V¹⁵ mest ü: mest-i S1, S3 / ĥarâb u: ĥarâb N.

- N 116^b Bî-ḥod olup unuda felâhı
İy zâhid-i ḥod-perest-i maḡrūr
Bizden dileme daḡı şalâhı
- A 80^a Biz mest ü ḥarâb u mey-perestüz
M 117^b Maḡmūr-ı şabūḡı-i elestüz
S3 114^b,
S3 103^a **VII** Sākī yine şun feraḡ-fezāyı
Ya'nī ki raḡīḡ-ı ḡam-zedāyı
B 95^a İmsāk-keşi kerīm-i sâzı
Germ idici vü kerem-nümāyı
Bizi idüp ümmet-i Muḡammed
Tanınduranı reh-i Ḥudāyı
Âşüfte kılanı çâr-yârı
Gördükçe cemāl-i Muştafāyı
Aşḡâb arasında Muştafāya
Baḡşende-i ḡâlet-i şafāyı
Saḡrâḡ-ı şafāyı itdürüp nüş
Ḥoş göstereni bize liḡâyı
Olanı gözine Rüşenînüñ
Zulmetde ḡalanda rüşenāyı
- Biz mest ü ḥarâb u mey-perestüz
Maḡmūr-ı şabūḡı-i elestüz

VI⁶ olan: olup S2. VI⁹ ḡadeḡdür: ḡadeḡdür A, S2. VI¹³ maḡrūr: maḡrūr S3. VI¹⁵ mest ü: mest-i S1, S3 / ḥarâb u: ḥarâb N.

VII² ki: – N. VII⁴ vü: – S1. VII⁵ idüp: idici S2. VII¹¹ itdürüp: itdüren A, S2. VII¹³⁻¹⁴ – S2. VII¹⁵ mest ü: mest-i S1, S3 / ḥarâb u: ḥarâb N.

-4-

Fi't-terkīb bi-ṭarīķı'r-rumūz*

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- I Bir gönülden sevicî Allahı
 Faķr iķlīmünñ ŧehen-ŧāhı
 ليس في النار غيره ديار
 Diyüben idici müdām āhı
 N 117^a Hırķa-pūŧ oluben dönüp dirdi
 ليس في جيتي سوانالله
 Ol ŧehünñ bir kemīne bendesiyüz
 Tapmıŧız biz de ol ṭapan rāhı
 M 118^a 'Iŧķ bālā-yı küfr ü dīn diyenüz
 ŧevķile ara yirde geh gāhı
 Re's-i kelb üstine ķılıcı namāz
 Cervile eylemeyüp ikrāhı
 S3 115^a 'Aks-i rüy-ı niġārı ŧuda görüp
 Diyici añā mihrile māhı
 Biz ki ŧabr-ı beliyyet itmeyenüz
 Cāhiliyyet yolına gitmeyenüz
- II Biz çü rindüz ne ŧavm var ne ŧalāt
 Bize ķallāŧuz añma ḥacc ü zekāt
 B 99^a Her ki ŧavm u ŧalātı terk itmez
 Bulamaz hıç iki cihānda necāt
 Kılmamaġa ŧalātıle ŧavmı
 Virenüz yazuben sicill ü berāt
 S1 103^b Rūze bizüm teyemmümüz ķomadı
 Miŧl-i Ceyhün u Nıl ü ŧaṭṭ ü Fırāt
 Kātı-i nefŧ itmiŧüz bilüp anı kim
 Her ki bunda öldi buldı anda ḥayāt
 Ḥasenāt[1] ba'ıd-i seyyi'edür
 Seyyi'ātı muķarrebünñ ḥasenāt
 Ḥaķķa minnet ŧalāt u ŧavmı bilüp
 Virenüz ḥoŧ Muḥammede ŧalavāt

4: M 117^b; N 116^b; S1 103^a; A 82^a; B 98^b; S2 96^b; S3 114^b; – T.

* Ve lehū eyzan N; Ve lehū terci-i bend B; Ve lehū müsemmen S2; – S1, S3; Terķīb-i Bend Msb.

I¹ Bir: Biz S2 / Allahı: İlahı A. I³ "Evdde (kāinata) ev sahibinden (Allah'tan) başkası yoktur." I⁵⁻⁶ – S2 / dir idi: dir A. I⁶ "(Sırtındaki) cübbenin içinde Allah'tan (başka bir şey) yoktur." I⁷ bir: biz A, B. I⁸ de: dağı A, S2. I⁹ ü: – A. I¹¹⁻¹² – A, S2. I¹² Cervile: Cüz'iden B. I¹³⁻¹⁴ – A.

Biz dağı bir ‘alā-ħide şavmuz
Bĩ-řalāt u zekāt u bĩ-şavmuz


- N 117^b III İdüben ĥazrete münācātı
Dileyüp dürlü dürlü ĥacātı
M 118^b, A 83^a Künc-i mescidde mu’tekif oluben
Cān u dilden idüp ‘ibādātı
Ĥalvet-i ĥānķahda diz çöküben
Çeküben řevķile riyāzātı
Ĥamd-i bĩ-ħad Ĥudā-yı yektāya
K’eyledük özümüz ĥarābātı
S3 115^b Şimdi elden piyāleyi ķomazuz
Geçürüp içmekile evķātı
Müdmin-i ĥamr olup müdām içerüz
İdüben ĥoş ķazā-yı mā-fātı
S2 97^b Terk idüp şürb-i şerbet-i şekeri
İçenüz ‘ıřķile mübāĥātı
Bizüz ol ‘āşık-ı ĥarābātı
Ortadan götüren izāfātı


- IV Eydeyim diñle yine bir da’vā
‘Ayn-ı ma’nā-dürür degül da’vā
B 99^b Biz hemān bir elif diyüp duranuz
Dimeyüp ‘ömrümüzde hergiz bā
Ėusl idenüz gelende göñlümüzde
Bāĝ-ı firdevs ü ravza-i ‘uķbā
Ĥoş vuzū dutanuz geçende müdām
Fikrimüzden bizüm ĝam-ı dünyā
Erile tutup öldüren anasın
Şer’-i ‘ıřķile virenüz fetvā
Beg ü pāşāya uğrayanda be-cidd
Diyenüz diyüp iy cihānda velĩ
N118^a, S3 104^a Ĥvāceñüñ ĥvācesiyüz iy ĥvāce
Ėulumuz ķulısın bizüm ya’nĩ

II¹ çü: de A, S3; – S2 / ne şavm var ne řalāt: ĥumār u ĥarābāt S2. II² Virenüz naķdümüzi ol ĥamra zekāt S2. II³ itmez: ider S2. II⁴ ĥiç: – S2. II⁵ Ėılmamaĝa řalāt ü şavm eyle biz A; Ėılmamaĝa řalāt ü şavmı biz B; Ėılana farz-ı ‘ayn ĥaccile edā S2. II⁷ ‘İlm ü ‘amel çeşmesi olduķ yuyıcı S2 / Rûze: Ravza M, N, S1, A, B, Msb. II⁹ bilüp anı: bilibeni A / kim: – S2. II¹⁰ ĥayāt: necāt A, S2. II¹³ u: – S2 / şavmı: şavm M. II¹⁴ Muĥammede: Muĥammed M, S2. II¹⁵ dağı: de S2 / ‘alā ĥide: ‘alā ĥide S1, S3; Allahide S2. II¹⁶ ‘ıřķile rüsvā velĩ bĩ-levmüz S2.

III³ mescidde: mescide A, Msb. III⁴ idüp: idüben S2. III⁶ řevķile: zevķile S2 / riyāzātı: münācātı S2. III⁸ K’eyledük: Eyledük S2 / özümüz: özümüz N, Msb; evümüz S2. III¹² mā-fātı: āfātı S2. III¹⁴ mübāĥātı: münācātı A. III¹⁶ götüren: götürip B, S2.

- M 119^a Gerçi şüretde bir faķırüz biz
Lîk ma'nâda hoş emîrüz biz
- V
S3 116^a Oldur olduğı sözümüzde rumüz
Ki meşâyıh kelâmıdur mermüz
Meyte-i kâfiri tutup yudaruz
İçürüp koñşumuza bevl-i 'acüz
İtmezüz biz hılâf üzere sücüd
Bizde yoğ dime la-yecüz u yecüz
- S2 98^a Bî-zer u zür rez kızın alanuz
'Işķ bāzārımuñ içinde ucuz
Hırzumuzdur tehevür iy zāhid
Biziz anuñla her nefes maħrüz
Rāstī rāstuz elif kimi biz
Şanmañuz mişl-i hemze-i mehmüz
'Aks-i zülf ü ruħı-durur yārüñ
Zulmet ü nūr-ı Rūşenī şeb ü rüz
Şüfiyüz bizden isteme bāmı
Çāştı zuhrı 'aşrı aħşāmı

IV¹ Eydeyim: Eydeyin M, N / diñle yine: yine diñle A. IV³ diyüp: diyen S2 / durunuz: тұranuz B, S2. IV⁴ 'ömrümüzde: 'ömrümüzde M, S1. IV⁶ u: – A. IV⁷ dutunuz: тұtanuz M, B, S2. IV¹¹ Dünya sultānını görende be-cidd A, S2. IV¹² diyüp: zīb A. IV¹³ Beg olan pes gerek -ola A; Beg olan pes gerek begsüz ola S2. IV¹⁵ bir: biz M.

V¹⁻¹⁶ – A. V¹ olduğı: olduğ S1. V⁴ koñşumuza: koñşumuza S3. V⁵ üzere: üstine M, N, S1; üsne S3. V⁶ yoğ: yoğ M, N, S1, S2. V⁷ Bî-zer ü zür kızanan altun S2. V¹⁰ maħrüz:  S2; mehrüz Msb. V¹¹ kimi: bigi B; gibi S2. V¹² Şanma kej: Şanmañuz S2, S3. V¹³ ü: – S2. V¹⁴ Zulmet ü: Zülmeti S2. V¹⁵ bāmı: nāmı S2.

-5-

Tercî'-i bend*mef'ülü mefâ'ilün fa'ülün*

- I**
- B 100^a Her kim bize gösterür cefâyı
Biz gösterelüm aña vefâyı
Bizi dögenüñ elin öpelüm
N 118^b Bize sögene kı lup senâyı
Kavmi nite kim resüle zahmet
Virdükde iderdi ol du'ayı
Var olsun anuñ gözi ki dâ'im
M 119^b Görür ruḡ-ı ḡüb-ı Muştafâyı
Haḡdur bu söze inan ki bî-şek
Her k'anı görür görür Hudâyı
A 77^b İtmez ruḡ-ı ḡüb-ı Muştafâsuz
S3 116^b Minnet Haḡa Rüşenî şafâyı
Buldı çü izi tozından anuñ
Bu Rüşenî gözi rüşenâyı
Her şâm oḡuruz şaçına وَاللَّيْلِ
Her şubḡ yüzine وَالصُّحَىٰ yı
Biz şūfî-i şuffe-i şafâyuz
S1 104^b Biz mūfî-i ḡubbe-i vefâyuz
- S2 90^a **II** Şalduḡ tek ü pūyı cüst u cūyı
Me'vāmuz olalı dost kūyı
Bî-kāse müdām içerüz mey
Urup ḡaşa uşadup sebūyı
İşkeste sever niḡarı gördük
Şındurduḡ anuñ için kedūyı
ḡapduḡ ne idüḡin ārzūmuz
Elden ḡoduḡ özge ārzūyı
Ef'ālümüz oldu ḡamu maḡbūb
Bize geleli ḡabīb ḡūyı
Haḡḡa deḡişüp muvaḡḡid olduḡ
Bî-renklükile bu reng ü būyı
Biz demzî düdüḡi virdük alduḡ
Feryād u fiḡān u ḡāy u ḡūyı

5: M 119^a; N 118^a; S1 104^a; A 77^a; B 99^b; S2 89^b; S3 116^a; – T.I³ öpelüm: öpertüz S2. I⁵ zahmet: zahmeti A. I⁹ söze: sözi A, S2. I¹³ çü: āyet A / tozından: yüzinden A.I¹⁵ وَاللَّيْلِ (bk. Ekler: 13) / oḡuruz: oḡuruz M, N, S1, A, S2. I¹⁶ وَالصُّحَىٰ (bk. Ekler: 3).

- N 119^a Biz şūfī-i şuffe-i şafāyuz
Biz mūfī-i k̄ubbe-i vefāyuz
- III Mūnkir nice men' ider semā'ı
K'oldur ne kıyāsī ne semā'ı
Geçmez dişi mūnkirūñ bu işe
Nişe kuru yiredür nizā'ı
- S3 117^a, A 78^a, B 100^b Biz mest ü h̄arāb u mey-perestüz
Virdürme bize yūri şudā'ı
'İşkile yapışmışuz bu 'ışka
'Aqlile idişmişüz vedā'ı
Ger zūhdise zāhidūñ k̄umāşı
Hoş 'ışk ola 'aşıkuñ metā'ı
Ehl-i H̄aqa mūnkirise zāhid
Biz mu'tekidüz muḥibb ü dā'ı
- S2 90^b Yārūñ oḥuruz maḥallesinde
Gāhī ğazel ü gehī rubā'ı
- Biz şūfī-i şuffe-i şafāyuz
Biz mūfī-i k̄ubbe-i vefāyuz

-6-

Muḥammes

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- I Bir gülūñ sūnbūlini idūbeni cāy göñül
İtdūñ uzatmağa el ğoncesine rāy göñül
- S1 105^a Nergisinden h̄azer it saña dirüm hāy göñül
Ne yirūñdür senūñ ol zūlf-i semen-sāy göñül
İy göñül vāy göñül vā göñül iy vāy göñül

II¹ pūy u: pūy A, S2; pūyı S3. II² dost: dest M. II⁵ İškeste sever: İşkestesüz S2. II⁶ Şındurduğ: Şındurduğ A, S2 / anuñ için: anuñ-çün M, N, S1, A; anuñiçün B. II⁷⁻⁸ – A. II⁷ Tapduğ: Tapduğ M, N, S1, B, S2, Msb / ne idügin: nidügin S1, S2; ne-y-idügin B. II⁸ k̄oduğ: k̄oduğ M, N, S1, B, Msb; k̄oduñ S2. II¹¹ H̄aḳqa: H̄aḳḳ A / olduğ: olduğ M, N, S1, B. II¹² Bī-renglūgile: Bī-renglige A, S2 / reng ü: rengile vü A. II¹³ demzī: demri M, S2, S3, Msb; demr N, S1, B / alduğ: alduğ M, N, S1, A, B, S2, Msb.

III² kıyāsī: kıyāsī vü A. III⁴ Nişe: Bes niş S2 / kuru yiredür: kuru yiredür N; فرودور S2. III⁵ mest ü: mest-i M, N, Msb / h̄arāb u: h̄arāb-ı N, A, S2. III⁶ Virdürme: K̄āl itme A / yūri: virtip A. III⁸ idişmişüz M: irişmişüz / ırışmışuz. III⁹⁻¹⁰ ↔ III¹¹⁻¹² A. III¹⁰ ışk ola: ışkile A. III¹¹⁻¹² ↔ III⁹⁻¹⁰ A. III¹² muḥibb ü: muḥibb-i S3. III¹³ Yārūñ: Yārūñg A / oḥuruz: oḥuruz M, N, S1, S2. III¹⁴ gehī: gāhī N, S1.

6: M 120^a; N 119^a; S1 104^b; B 100^b; S2 98^a; S3 117^a; – A, T.

- N 119^b II Yine bir ʔurra-i ʔarrār-ı muʔarrāya gōñül
 Dolaşup düşdüñ uzun fikrile sevdāya gōñül
 Özüñi şalduñ inen ʔurfe ‘aceb cāya gōñül
 Yiridür bes düşesin inleyüp iyvāya gōñül
 İy gōñül vāy gōñül vā gōñül iy vāy gōñül
- M 120^a III Sırrımı gizlemeyüp eyleyüben fāş gōñül
 Durmadın dīdelerümden aḫıdup yaş gōñül
 S3 117^b Her sehī-servüñ ayağına koyup baş gōñül
 Şarmaşık kimi saña kim didi şarmaş gōñül
 İy gōñül vāy gōñül vā gōñül iy vāy gōñül
- S2 98^b IV Sen meni ‘ışka uyup eyledüñ āvāre gōñül
 Yüregüñ yāreleyüp yaramaduñ yāre gōñül
 Gövdemi başdan ayağa idüben yāre gōñül
 Her gözi gördüğine uyucu şad-pāre gōñül
 B 101^a İy gōñül vāy gōñül vā gōñül iy vāy gōñül
- V Rüşeni dīdesini boyama ʔanlara gōñül
 Rāz-ı pinhānını fāş eyleme cānlara gōñül
 Dimedüm açma gözüñ dil-ber olanlara gōñül
 Virdüñ uş cānum alup gōñlüñi anlara gōñül
 İy gōñül vāy gōñül vā gōñül iy vāy gōñül

I² İtdüñ uzatmağa: eyledüñ urmağa S2 / el: āl B. I⁴ zülf-i semen-sāy: semen-sāy zülf S1. I⁵ Gōñül iy vāy gōñül vāy gōñül iy vāy gōñül S3.

II² Dolaşup: Ulaşup S1. II⁵ Gōñül iy vāy gōñül vāy gōñül iy vāy gōñül S3.

III² aḫıdup: aḫıdup M, N, S1, B, S2. III³ Her: Bir S2. III⁴ kimi: gibi M, S2; bigi B. III⁵ – S2.

IV¹ meni: beni B, S2. IV² Yüregüñ yāreleyüp: Yüregüm pāreleyüp B, S2. IV⁴ uyucu: ivici S1.

MÜSTEZÂD

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fa'ülün

- 1 چون حسن تو از کعبه^{4a} تحقیق صفا یافت
شد قبله^{4b} جانها
خود را بجهان مطلع انوار خدا یافت
احسنت تعالا
- N 120^a در وادی این زرخست پرتوی آید
چون نور تجلی
تا موسی جان از نظرش عین صفا یافت
یعنی ید بیضا
- شد نار شیخ ز آتش عشق تو هویدا
گفت انی انالله
کم کرد عصای خرد و باز عصا یافت
زین واقعه موسی
- M 121^a شد زنده^{5a} تو از نفس عیسی مریم
ماننده^{5b} آدم
روح القدسش نامزد و ملک بقا یافت
در عالم بالا
- 5 با یاد تو از آتش نمود براهیم
میبود سلامت
بی کلشن حسن تو کل تازه کجا یافت
بردا وسلاما
- یعقوب که در بیت حزن سخت حزین بود
بی یوسف حسنت
بوی تو نه از پیرهن از باد صبا یافت
شد ناظر و بینا
- نی نی تو همایی که نه این بود نه آن بود
ای کوهر وحدت
چون جود عمیم تو وجود همه را یافت
شد فایض اشیا

4a – تو از نفس
4b – یافت N. B. بجان از دم تو.

5a B. کلشن تو حسن : کلشن حسن تو کل^{5b}. (Vezin gereği kelimesi ابراهیم M. ابراهیم : ابراهیم^{5a}).

7a B. این بود و : این بود / M – تو^{7a}.

B 101^b تا ذات شریف تو صفات ازلی شد
یعنی که ابد هم
وز اسم تو اسبای همه نشو و نما یافت
شد بین مسبا

مقصود حق از جان و جهمان ذات تو باشد
لولاك عیانست
مسجود ملائک شدی واز تو سنا یافت
هم عرش معلا

N 120^b 10 شد مست می عشق تو هر چیز که پیداست
در ظاهر و باطن
وز مطبخ لطف تو همه خوان عطا یافت
هم مؤمن و ترسا

M 121^b چون دال احد احمد جان کست زهر دال
ای عارف اسرار
وانکو زمین خلقه آن نور خدا یافت
شد واقف اسبا

در میم محمد چو یکی نون نهانست
کویم باشارت
یعنی زمین روشنی آن حرف ندا یافت
از سید یحیا

وز روشنی عشق چو مرآت الهی
شد جان جهمان بین
در هر نفسی شعله آن نور خدا یافت
بی من شد و بی ما

عاری شده ام از همه با فخر دو عالم
بر من نظری تا
کویند فلان خلعتی از آل عبا یافت
بر بنده یخشا

^{10c} B. باطن و ظاهر: ظاهر و باطن

^{12a} B. یای: نون

^{14a} N. ما: یا

KIT'ALAR

-1-

müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün

- 1 'Āşık olan nice gerek 'āşıkā
'İşkile bî-ḥvāb u hoş u ḥvār gerek

Tut reh-i taḥkīki hemān līk aña
'Ādet-i Ḥaḳ ḥulḳ-ı peyamber gerek

Bīşe-i himmetde şikār almağa
Reh-rev olan kişi ḡazanfer gerek

-2-

müstef'ilātün müstef'ilātün

- 1 Biz geh teḥī ḳalb ü ḥālī destüz
Geh ma'rifetullahla ṭoluyuz

Geh kem-ter ü ebterüz vü kih-ter
Geh mih-ter u bih-ter u uluyuz

-3-

mef'ülü fâ'ilātü mef'ülü fa'ülün

منزل یکی و راه یکی و روش یکی
چندین هزار تفرقه اعتبار چیست

در ذات پاک منزل راه و روش یکی
اندر صفات تفرقه اعتبار چیست

1: M 156^a; N 155^a; S1 128^b; T 142^b; – A, B, S2, S3.

^{1b} bî-ḥvāb u: bî-ḥvāb M, T, Msb / hoş u ḥvār: hoş-ḥvār S1.

^{2b} peyamber: peygamber T.

^{3a} himmetde şikār: şikār-ı himmetde T.

2: M 156^b; N 155^b; S1 128^b; T 142^b; – A, B, S2, S3.

^{1b} ṭoluyuz: doluyuz S1, T.

3: M 156^b; N 155^b; – S1, A, B, S2, S3, T, Msb.

TUYUGLAR

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

-1-

Yâ nebî sensin çü ser-tâ-pâ güzel
Kim ola kim dimeye saña güzel
Sensin iki dünyede haqqâ güzel
İy güzel ra'nâ güzel zîbâ güzel

-2-

Ahmed-i muhtârdur aduñ seniñ
Hem-dem-i ahyârdur aduñ seniñ
Mürşid-i ahrârdur aduñ seniñ
Reh-ber-i ebrârdur aduñ seniñ

-3-

Çün ki kondı nâm-ı 'izzet tâcuña
Kim ola itmeye hürmet tâcuña
Rişte haşmet baḫye devlet tâcuña
Terk terek vü tügme şevket tâcuña

-4-

Çün ki kondı tâc-ı Raḫmân başuña
Toḫsa tañ mı nür-ı Yezdân başuña
Çün ḫasemdür cümle Ḳur'ân başuña
İns ü cinn and iḫer iy cân başuña

S1 120^b

1: M 144^b; N 143^b; S1 120^a; A 133^a; B 119^a; S2 126^a; S3 139^a; T 131^a.

2: M 144^b; N 143^b; S1 120^a; A 133^b; B 119^a; S2 126^a; S3 139^a; T 131^a.

3: M 144^b; N 144^a; S1 120^a; A 134^a; B 119^a; S2 126^a; S3 139^a; T 131^b.

^a Çün ki kondı: Kondı çün kim N / tâcuña: başuña S2.

^c Rişte: Riştedür S2 / baḫye: بڭيه A.

^d vü: – M, Msb / tügme: dügme A.

4: M 144^b; N 144^a; S1 120^a; A 134^a; B 119^b; S2 126^b; S3 139^a; T 131^b.

^b Toḫsa: Doḫsa S2.

^d cin: cân A, / iy cân N: oldı.

-5-

Gülşen-i rüyuñda gülçin kâ'külün
 Deste deste hüb çin çin kâ'külün
 Reşk-i müşg-i Çin ü Maçin kâ'külün
 Būy-bahş-ı nāfe-i Çin kâ'külün

-6-

M 145^a; S3 139^b

Müşteridür dürr-i raḥşān alnuña
 Zühre vālih şems ḥayrān alnuña
 Nice beñzer māh-ı tābān alnuña
 Bendedür her necm-i raḥşān alnuña

-7-

Dimişem men zıll-ı Raḥmān ḳaşuña
 Müşteridür ḳavs-i mizān ḳaşuña
 Dil-dürür peyveste ḳurbān ḳaşuña
 İy kemān-ebrū fedā cān ḳaşuña

-8-

S2 127^a

Gözleyüp hoş āhūvāne gözlerün
 Ḳaşd ider şirāne cāne gözlerün
 Tırini ḳoyup kemāne gözlerün
 Cānumı ḳıldı nişāne gözlerün

5: M 144^b; N 144^a; S1 120^b; A 134^b; B 119^b; S2 126^b; S3 139^a; T 131^b.

^b Deste deste: Dosta S1.

^c Çin ü: Çin S1, A, S2, S3, T.

6: M 144^b; N 144^a; S1 120^b; A 134^b; B 119^b; S2 126^b; S3 139^a; T 131^b.

^a ↔ ^d S2 / Müşteridür: Müşteri S2.

^b ↔ ^c S2.

^c ↔ ^b S2.

^d ↔ ^a S2 / necm-i: necm ü S2 / raḥşān: dirāḥşān S2.

7: M 145^a; N 144^a; S1 120^b; B 119^b; S2 126^b; S3 139^b; T 131^b; – A.

^a Raḥmān: Yezdān S1, B, S2, S3, T.

^b ḳavs-i: ḳavs ü M, N, B, Msb.

^c Dil-dürür: Ol-durur N, T; Dāldur S2.

8: M 145^a; N 144^b; S1 120^b; A 135^a; B 119^b; S2 126^b; S3 139^b; T 132^a.

-9-

Hoş olup halka ber-â-ber kirpigün
 Dirdi bir araya leşker kirpigün
 Geh çeker hışmile hançer kirpigün
 Gösterür geh tığ-i Hayder kirpigün

-10-

Gülşen itdi 'âlemi zîbâ yüzün
 Rüşen idüp hûb u mihr-efzâ yüzün
 Hoş güneşdür çün cihân-ârâ yüzün
 Ne gülistândur bihişt-âsâ yüzün

-11-

S1 121^a

Gülşentünde ol gül-i zanbağ ki var
 Hûb u zîbâdur gül-i firdevs-vâr
 Ol güllün her kûşede nâlân ü zâr
 Bülbül-i şūrîdesi vardur hezâr

-12-

İy güneş zıll-ı ilâhîdür haţuñ
 Cennetün mihr-i giyâhıdur haţuñ
 Hind iklîmi sipâhıdur haţuñ
 Hüsn ilinün pâdişâhıdur haţuñ

9: M 145^a; N 144^b; S1 120^b; A 135^b; B 119^b; S3 139^b; T 132^a; – S2.

^b Dirdi: Dizdi B.

10: M 145^a; N 144^b; S1 120^b; A 135^b; B 120^a; S2 127^a; S3 139^b; T 132^a.

^a yüzün: gözün S2.

^b u M, S1, A, B, T: - / mihr-efzâ: mu'atţar efzâ S2.

^c çün: hoş B, S2; hûb A / cihân-ârâ: hoş-ârâ A.

11: M 145^b; N 144^b; S1 120^b; A 136^a; B 120^a; S2 127^a; S3 139^b; T 132^a.

^a gül-i: gül ü A; – S2.

^b hûb u: hûb A / firdevs-vâr: firdevs ki var Msb.

^c nâlân ü: nâlân S1; hayrân ü S2.

^d vardur hezâr: hezâr var S2.

12: M 145^b; N 144^b; S1 121^a; A 136^b; B 120^a; S2 127^a; S3 140^a; T 132^a.

^b ↔ ^d B, S2.

^d ↔ ^b B, S2.

-13-

Hübdu rüyuñda hindü beñleriñ
 ‘Anber-āsā ğāliye-bū beñleriñ
 Dānelerdür geşte her sū beñleriñ
 Yirlü yirinde ne nīkū beñleriñ

-14-

Didüm iy cān-ı cihān cān ağzuña
 Kān-ı k̄and u şekkeristān ağzuña
 Piste-i şīrīn ü ħandān ağzuña
 Nükte-i peydā vü pinhān ağzuña

-15-

Şīr mi yā ħavz-ı kevser lebleriñ
 Mey mi yā k̄and-ı mükerrer lebleriñ
 Yā ruṭab mı rūḥ-perver lebleriñ
 Yā nebāt u şehd ü şekker lebleriñ

-16-

Cān bağışlar cāna iy cān her sözüñ
 Her dilüñdür k̄ütü cān-perver sözüñ
 Cānile her dil ider ezber sözüñ
 T̄ūtī-i rūḥa virür şekker sözüñ

13: M 145^b; N 145^a; S1 121^a; A 137^a; B 120^a; S2 127^a; S3 140^a; T 132^b.

^d ne nīkū: nīkūlu A.

14: M 145^b; N 145^a; S1 121^a; A 137^a; B 120^a; S2 127^b; S3 140^a; T 132^b.

^b k̄and: hind S1, S3, T.

^c Piste-i: Piste S2.

15: M 145^b; N 145^a; S1 121^a; A 137^a; B 120^a; S2 127^b; S3 140^a; T 132^b.

^a ħavz-ı: ħod S2.

^b Mey mi: Mīm A.

^d nebāt u: nebāt-ı M / şeker: sükker B.

16: M 146^a; N 145^a; S1 121^a; A 137^b; B 120^b; S2 127^b; S3 140^a; T 132^b.

^b k̄ütü: k̄üt M, N, S1, A, B, S2, Msb.

^c her dil: gevher A; her dile S2.

^d şeker: sükker B.

-17-

S3 140^b

Bir ‘aceb mercân-ı aḥmerdür dilüñ
 Surḥ u zîbâ bir gül-i terdür dilüñ
 Dil-rubâ vü rûḥ-perverdür dilüñ
 Ḥüb tûḫî-i suḥen-verdür dilüñ

-18-

S1 121^b

Ḥoḳḳada ‘aḳd-i güherdür dişlerüñ
 Nazm olunmuş ḥüb düerürdür dişlerüñ
 Belki düerden ḥüb-terdür dişlerüñ
 Verd içinde jâlelerdür dişlerüñ

-19-

Çâh-ı Bâbildür zeneḥdânuñ senüñ
 Gör ne menzildür zeneḥdânuñ senüñ
 Mesken-i dildür zeneḥdânuñ senüñ
 Ḥall-i müşkildür zeneḥdânuñ senüñ

-20-

Ḥübdür āb-ı mu’allâḳ ḡabḡabuñ
 Oldı bihlükde muḥaḳḳaḳ ḡabḡabuñ
 Virdi dest enbūya revnaḳ ḡabḡabuñ
 Sîb-i sîmîndür ḥoş elḥaḳ ḡabḡabuñ

17: M 146^a; N 145^a; S1 121^a; A 137^b; B 120^b; S2 127^b; S3 140^a; T 132^b.

^b ↔ ^d A / Surḥ u: Surḥ M, S1, S2, S3, T, Msb.

^c Dil-berâ rûḥ-ı muşavverdür dilüñ S2.

^d ↔ ^b A.

18: M 146^a; N 145^b; S1 121^a; A 137^b; B 120^b; S2 128^a; S3 140^b; T 133^a.

^a ‘aḳd-i güherdür: ‘aḳdi gevherdür S2.

^b ḥüb düerürdür: ḥüb dürdür N, S1, S3, T, Msb; ḥoş düerürdür A, B; ḥoş dürdür S2.

^d jâlelerdür: jâledür dür A..

19: M 146^a; N 145^b; S1 121^b; A 137^b; B 120^b; S2 128^a; S3 140^b; T 133^a.

^c ↔ ^d B, S2 / dildür: dilde N.

^d ↔ ^c B, S2.

20: M 146^a; N 145^b; S1 121^b; A 137^b; B 120^b; S2 128^a; S3 140^b; T 133^a.

^b bihlükde muḥaḳḳaḳ: ḥoş sîb-i müsebbaḳ A.

^d sîmîndür ḥoş: sîmîn-dürür B, S2.

-21-

Hoş şadefdür pür-dürer gūşuñ senüñ
 Bir ‘aceb dürc-i güher gūşuñ senüñ
 Verd-i terden hūb-ter gūşuñ senüñ
 İşidür Hağdan haber gūşuñ senüñ

-22-

Dimişem tāvūs-ı ra'nā boynuña
 Şem'i kâfūr-ı muşaffā boynuña
 Pāk ü şāfī sīm sīmā boynuña
 Hoş ser-efrāz u dil-ārā boynuña

-23-

Mādihi kim ola iy cān ‘ıtfuñuñ
 Mādihidür Hayy Yezdān ‘ıtfuñuñ
 Vālihidür ins ü hem cān ‘ıtfuñuñ
 Çākeridür ‘arş-ı Raḥmān ‘ıtfuñuñ

-24-

Her kimüñ k'ola niğāhı mührüñe
 Nisbet itmez mihr ü māhı mührüñe
 Gāh dir mühr-i ilāhī mührüñe
 Geh nişān-ı pādişāhī mührüñe

21: M 146^b; N 145^b; S1 121^b; A 138^a; B 120^b; S2 128^a; S3 140^b; T 133^a.

^a Hoş: Nüş S1.

^b güher: gevher S2.

22: M 146^b; N 145^b; S1 121^b; A 138^a; B 121^a; S2 128^b; S3 140^b; T 133^a.

^c pāk ü: pāk S1 / şāfī: şāf ü B.

23: M 146^b; N 146^a; S1 121^b; A 138^a; B 121^a; S2 128^b; S3 141^a; T 133^b.

^b Mādihidür: Vāsıfidür B.

^c ins ü hem: ins ile B.

24: M 146^b; N 146^a; S1 121^b; A 138^a; B 121^a; S2 128^b; S3 141^a; T 133^b.

^c Gāh: Gāhī A.

-25-

S1 121^b

Ḥaḵ te'alādür penâhı püştüñüñ
 Faẓl-ı Raḥmân tek̄ye-gāhı püştüñüñ
 Her nebīden yüce cāhı püştüñüñ
 Püştidür luṭf-ı ilāhī püştüñüñ

-26-

S2 129^a

*Maḥzen-i esrār*dur sīneñ senüñ
 Ma'den-i envārdur sīneñ senüñ
*Gülşen-i ebrār*dur sīneñ senüñ
 Mesken-i aḥrārdur sīneñ senüñ

-27-

Tañrı virdi kuvveti bāzūña çün
 Virüben hoş kudreti bāzūña çün
 Luṭf idüp Ḥaḵ devleti bāzūña çün
 Baḥşış itdi nuşreti bāzūña çün

-28-

Āstīnünde dıraḥşān sā'idüñ
 Kevkeb-i dürrī-i raḥşān sā'idüñ
 Reşk-i mihr ü mäh-ı tābān sā'idüñ
 Şan yed-i beyzādur iy cān sā'idüñ

25: M 146^b; N 146^a; S1 121^b; A 138^a; B 121^a; S2 128^b; S3 141^a; T 133^b.

^b ↔ ^d A.

^c – S2.

^d – S2 / ↔ ^b A.

26: M 147^a; N 146^a; S1 122^a; A 138^b; B 121^a; S2 128^b; S3 141^a; T 133^b.

27: M 147^a; N 146^a; S1 122^a; A 138^b; B 121^a; S2 129^a; S3 141^a; T 133^b.

^a Tañrı: Teñgri A / bāzūña çün: bāzūñ-çün A; bāzūñ için B, S2.

^b bāzūña çün: bāzūñ-çün A; bāzūñ için B, S2.

^c Luṭf: Ḥaḵ A / bāzūña çün: bāzūñ-çün A; bāzūñ B; bāzūñ için S2..

^d nuşreti: طرق T / bāzūña çün: bāzūñ-çün A; bāzūñ için B, S2.

28: M 147^a; N 146^b; S1 122^a; A 138^b; B 121^a; S2 129^a; S3 141^a; T 134^a.

^a Āstīnünde: Āsitānuñda S2.

^b Kevkeb-i: كُوب M; Kevkeb ü A / dürrī-i raḥşān A, B, S2: dürr-i dıraḥşān

-29-

Her ne kārı itse k̄ābildür k̄oluñ
 Zūr-ı bāzūda ne kāmildür k̄oluñ
 Şūr u şersüz H̄aḳḳa māildür k̄oluñ
 Boynuma şal kim ḥamāyildür k̄oluñ

-30-

S2 129^b

Deste-i gül yāsemen mi ellerüñ
 Şāḥ-ı terde nesteren mi ellerüñ
 Perniyān mı yā peren mi ellerüñ
 Yā ḥod anlardan ḥasen mi ellerüñ

-31-

Deh k̄alemdür ḥūb u ter barmaḥlaruñ
 Şāḥ-ı gülden ḥūb-ter barmaḥlaruñ
 Ḥoş tapubdur zīb ü fer barmaḥlaruñ
 Nağz u şīrīn ney-şeker barmaḥlaruñ

-32-

S1 122^b

Pistedendür ḥūb-ter finduḥlaruñ
 Ğayret-i bādām-ı ter finduḥlaruñ
 Pisteñe koyduñ meger finduḥlaruñ
 Kim olubdur pür-şeker finduḥlaruñ

29: M 147^a; N 146^b; S1 122^a; A 138^b; B 121^b; S2 129^a; S3 141^b; T 134^a.

^a itse: kılsa B.

^b Zūr-ı: Zūr u A, S2.

^c H̄aḳḳa: ḥayra S1, A, B, S2, S3, T.

30: M 147^a; N 146^b; S1 122^a; A 138^b; B 121^b; S2 129^a; S3 141^b; T 134^a.

^a yāsemen: yāsemīn A, S2.

31: M 147^b; N 146^b; S1 122^a; A 139^a; B 121^b; S2 129^b; S3 141^b; T 134^a.

^a ḥūb u: ḥūb B, S2 / barmaḥlaruñ: barmaḳlaruñ M, N, S1, A, B, S2, Msb.

^b ḥūb-ter: ḥūb u ter S3, T / barmaḥlaruñ: barmaḳlaruñ M, N, S1, A, B, S2, Msb.

^c barmaḥlaruñ: barmaḳlaruñ M, N, S1, A, B, S2, Msb.

^d Nağz u şīrīn: Mağz-ı nağz-ı B; Nağz-ı şīrīn S2 / barmaḥlaruñ: barmaḳlaruñ M, N, S1, A, B, S2, Msb.

32: M 147^b; N 146^b; S1 122^a; A 139^a; B 121^b; S2 129^b; S3 141^b; T 134^a / Bu manzume, S1 nüshasında bazı mısraların, muhtemelen yanlışlıkla, tekrar yazılmasından (2-4, 3-5) dolayı altı mısra olarak kaydedilmiştir.

^a finduḥlaruñ: finduḳlaruñ M, N, S1, A, B, S2, Msb.

^b bādām-ı: bādem-i M / finduḥlaruñ: finduḳlaruñ M, N, S1, A, B, S2, Msb.

^c Pisteñe koyduñ: Pisteñe k̄oduñ A; Pisteden k̄oduñ S2 / meger: kemer S2 / finduḥlaruñ: finduḳlaruñ M, N, S1, A, B, S2, Msb.

-33-

Göze görnür mişl-i aḡter nāḡunuñ
 Cennetüñ verdine beñzer nāḡunuñ
 Hoş şukūfedür güzel her nāḡunuñ
 Şan ki şāḡ-ı terdedür ber nāḡunuñ

-34-

S2 130^a

Nārven olmaz ber-ā-ber ḡaddüñe
 Beñzemez şimşād u ‘ar’ar ḡaddüñe
 Ḳandedür hem-tā şanevber ḡaddüñe
 Ney-şeker ola mı hem-ser ḡaddüñe

-35-

Bir ḡayāl olundı gizlü bilüñe
 Dindî iy nāzük miyān mū bilüñe
 Sırr-ı pinhān rāz-ı nīkū bilüñe
 Rişte-i bārīk-i yektū bilüñe

-36-

İtdî müşḡīn dehr için nāfuñ senüñ
 Nāfe-i āhū-yı Çīn nāfuñ sentüñ
 Reşk-i nāf-ı ḡūr-ı ‘īn nāfuñ senüñ
 ‘İtr-baḡş olduḡıçün nāfuñ sentüñ

^d finduḡlarıñ: finduḡlarıñ M, N, S1, A, B, S2, Msb.

33: M 147^b; N 147^a; S1 122^b; A 139^a; B 121^b; S2 129^b; S3 141^b; T 134^b.

^a görnür: görünür B.

^d ber: her A.

34: M 147^b; N 147^a; S1 122^b; A 139^a; B 121^b; S2 129^b; S3 141^b; T 134^b.

^a Nārven: Nārvān A; Revān S2.

35: M 147^b; N 147^a; S1 122^b; A 139^a; B 122^a; S2 130^a; S3 142^a; T 134^b.

^a olundı gizlü: oldı şu kez S2.

^b Dendî: Döndî M.

36: M 148^a; N 147^a; S1 122^b; A 139^b; B 122^a; S2 130^a; S3 142^a; T 134^b.

^a İtdî: Dindî S2 / dehr: dem A.

^d olduḡı-çün: olduḡı için M; olduḡı çīn A, S2.

-37-

Dimişem geh sünbül-i ter bÿyuña
 Geh 'abîr ü gâh 'anber bÿyuña
 Nâfe-i Çîn müşg-i ezfer bÿyuña
 Bÿ-dihende rûh-perver bÿyuña

-38-

Yâ nebî tođduñ anadan ħatnelü
 Hoş gelüp mülk-i beķādan ħatnelü
 Sensin ancaķ enbiyādan ħatnelü
 Saña dinildi Ĥudādan ħatnelü

-39-

Şad hezārān gÿne taĥsîn sākũña
 Dindi şun'-ı Ĥaķ bilürin sākũña
 Kanda beñzer 'āc-ı sîmîn sākũña
 Beñzemez terlükde nesrîn sākũña

-40-

İzidür iy cān mübārek pāyuñuñ
 Her ġubārı tāc-ı tārek pāyuñuñ
 Toprağıdur çeşme çeşmek pāyuñuñ
 Tozı virür göze görmek pāyuñuñ

37: M 148^a; N 147^a; S1 122^b; A 139^b; B 122^a; S2 130^a; S3 142^a; T 134^b.

^a geh: men S1.

^c müşg-i: misk-i N, B.

38: M 148^a; N 147^b; S1 122^b; A 139^b; B 122^a; S2 130^a; S3 142^a; T 135^a.

^a tođduñ: dođduñ S2.

^b mülk-i: bilüñ A.

^c Sensin ancaķ: Sen toğupsun A.

39: M 148^a; N 147^b; S1 123^a; A 139^b; B 122^a; S2 130^b; S3 142^a; T 135^a.

40: M 148^a; N 147^b; S1 123^a; A 139^b; B 122^a; S2 130^b; S3 142^a; T 135^a.

^a izidür: yiridür A.

^b tāc-ı tārek: tāc-dāruñ S2.

^d Tozı: Nürı S2 / görmek: gözmek S2.

-41-

Rüşenî idindi me'vâ kūyuñı
 Oğuyup firdevs-i a'lâ kūyuñı
 Nice ögem ben de şāhā kūyuñı
 Medh idübdür Hağ te'alâ kūyuñı

-42-

Senden içüp cām-ı şāhbā Rüşenî
 Medh oğur her demde şāhā Rüşenî
 Bendedür sen şāha cānā Rüşenî
 Medhüñ için oldı gūyā Rüşenî

-43-

Yā nebî ögdi nebīde Hağ seni
 Nice ögebile miskīn Rüşenî
 Sevdi yaratdı seni Hağ-ı Ğanî
 Cümlenüñ sensin güzīni aḥseni

-44-

Sevmişidüm men seni iy nūr-ı pāk
 Cān u dilden diyüben روحى فداك
 İçüben 'ışkuñ şarābın mest idüm
 Ne üzüm varidi ne bāğ u ne tāk

41: M 148^b; N 147^b; S1 123^a; A 140^a; B 122^b; S2 123^a; S3 142^b; T 135^a.

^b Oğuyup: Oğuyup M, N, S1, A, S2, Msb.

^c ögem ben de: öge bende S3, T.

^d idüpdür: idüben S2. S2.

42: M 148^b; N 147^b; S1 123^a; A 140^a; B 122^b; S2 123^a; S3 142^b; T 135^a.

^a cām-ı: – S2.

^b ↔ d S3 / oğur: oğur M, N, S1, A, B, S2, Msb / şāhā: şāha S2 / Rüşenî: kūyuñı N.

^d ↔ b S3.

43: M 148^b; N 148^a; S1 123^a; A 140^a; B 122^b; S2 123^a; S3 142^b; T 135^b.

^b ögebile: aduñ bile N.

^c Hağ-ı: Hağ ü S1, B, S3, T.

44: M 148^b; N 148^a; S1 123^a; A 144^a; S2 122^a; S3 142^b; T 135^b; – B.

^a Sevmişidüm: Sevmişem S2.

^b روحى فداك “Canım sana feda olsun!”.

^d bāğ: ḥamr S1.

-45-

Men senüñ işkuñla idüm süz-nāk
 Ne cihān varidi ne bīm ü ne bāk
 Ne felek peydā idi ne mihr ü māh
 Ne hevā ne āb u ne āteş ne ḥāk

-46-

Ḥoş dimiş bu sözi bir ehl-i şalāḥ
 Cām-ı Ḥaḳdan içici her demde rāḥ
 Tapmayup iki cihānda feyz-i fażl
 Pīrine niçün diyen tapmaz felāḥ

-47-

Bir azizüñ sözidür bu iy aḥī
 Şeyhine niçün diyen oñmaz daḥi
 Hem olur mürtedd ü merdūd-ı ebed
 Uçmaḥ ehli iken olur dūzaḥī

-48-

Pīr elinden çün yidüñ nān u nemek
 Ehl-i pīre pes yine ḥürmet gerek
 Ḥāne-dān-ı şeyḥe şaḥın bed dime
 Uyuz olur inine üren köpek

45: M 148^b; N 148^a; S1 123^a; A 144^a; B 126^b; S2 122^a; S3 142^b; T 135^b.

^a Men: Ben A, B, S2 / işkuñla idüm: işkuñla-y-idüm S2.

^b bīm ü: bīm M.

^c 45^c≈44^c B / İçtiben işkuñ şarabın mest idüm B / ü māh: ü ne māh S2.

^d 45^d≈44^d B / Ne üzüm varidi ne bāğ u ne tāk B / ne āteş ne; āteş ne N.

46: M 149^a; N 148^a; S1 123^b; A 136^a; B 123^a; S3 142^b; T 135^b; – S2.

^c fażl: ol A.

47: M 149^a; N 148^a; S1 123^b; A 136^a; B 124^a; S2 120^a; S3 143^a; T 135^b.

^a Bir: Her S2.

^b oñmaz: olmaz M.

^c mürtedd ü: mürteddi A.

^d Uçmaḥ: Uçmaḥ M, N, S1, A, B, S2, Msb / ehli: ehl A / olur: olup A.

48: M 149^a; N 148^b; S1 123^b; A 143^b; B 125^b; S3 143^a; T 136^a; – S2.

^c şaḥın: şaḥın M, N, S1, A, B, Msb.

-49-

S2 120^b

Sögme üstāduña zinhār iy püser
Nişe kim üstādına her kim söger
İnine üren uyuz it kimi ol
‘Ākıbet olur uyuz u kūr u ker

-50-

Gāh rindem gāh merd-i şūfiyem
Bī-vefāyam gāhī gāhī mūfiyem
Gāh mānend-i elif hoş toğruyam
Gāh kej mej mişl-i kāf-ı kūfiyem

-51-

Ol muşaffā-rū kim oldur bī-ḥilāf
Şūfi-i şafī kimi hoş pāk ü şāf
Keşf-i şūrī ḥāşıl olmışdur aña
Ḥālını dir her k’anı ider ṭavāf

-52-

Şūfi iseñ bī-ḥod olup ol ḥamūş
Ḥırkaña çek başuñı itme ḥurūş
Ḥām iken çoşar egerçi ḥumda mey
Puḥte olandan şoñra itmez hiç cūş

^d Bu atasözü, *Divanü Lügati’t-Türk*’te “*Tilkü öz yinike ürse uduz bolur.*” şeklinde geçmektedir (Kâşgarlı Mahmud, 2014: 350). inine: *اوسنه* N; öynine S3.

49: M 149^a; N 148^b; S1 123^b; A 136^b; B 124^b; S2 120^a; S3 143^a; T 136^a.

^b söger: küser S2.

^c İnine: *اوسنه* N / uyuz: yavuz B / kimi ol: bigi ol B, S2; kimi olur S3, T.

50: M 149^a; N 148^b; S1 123^b; A 134^a; B 123^b; S2 119^a; S3 143^a; T 136^a.

^a merd-i: merdem S2.

^b Bī-vefāyam gāhī: Bī-vefāyam gāh u S1, S3, T; Bī-vefāyam gāh A, B, S2.

51: M 149^b; N 148^b; S1 123^b; A 134^a; B 123^b; S2 119^a; S3 143^a; T 136^a.

^a oldur: olur B, S2.

^b Şūfi-i: Şūfi A, S2 / kimi: gib A; bigi B, S2.

^c şūrī: sūrī Msb / ḥāşıl: – S2.

^d ider: eyler B.

52: M 149^b; N 148^b; S1 123^b; A 141^b; B 126^b; S2 122^a; S3 143^a; T 136^a.

^b ḥurūş M: ḥurūş

^c egerçi: eger S3.

^d olandan: olup A / itmez: itmeye S2.

-53-

Sen sen ol sālūsa şūfī söyleme
Her bed-i menhūsa şūfī söyleme
Vird ü kerdî pīri kimi olmayan
Her sözi ma'kūsa şūfī söyleme

-54-

Dutma mürde sen sen ol eyyāmuñı
Zinde tut zikrile şubh u şāmuñı
Bī-ķarār u vālīh u ser-geşte ol
Terk idüben h̄vāb u h̄ur ārāmuñı

-55-

Bāğ-ı 'ömrüñ isteseñ pür-bār hoş
Bār u bergi düşmeye her bār hoş
Gözlerüñüñ göginün ebrin revān
Eylegil her lahza bārān-bār hoş

-56-

Her ki dervīş oldı dervīş olmaz ol
Kem degüldür añadur her nesne bol
Dir aña faķr ehli dervīş ü ğanī
Buldı çün dervīşlük şehrine yol

53: M 149^b; N 149^a; S1 124^a; A 136^a; B 124^a; S2 120^a; S3 143^b; T 136^b.

^b menhūsa: menhūsa N; mencūsa S3.

^c Vird ü kerdî: Derdi girdi M; Virdilerdi S1 / kimi: bigi A, B; gibi S2.

54: M 149^b; N 149^a; S1 124^a; A 134^a; B 123^b; S2 119^b; S3 143^b; T 136^b.

^a Dutma murde: Ƨutma murde M, N, S2, Msb; Murde Ƨutma B.

^c Bī-ķarār u: Bī-ķarār ol B.

^d idüben: idüp B / h̄ur: h̄ur u B; h̄od M.

55: M 149^b; N 149^a; S1 124^a; A 142^a; S2 121^b; S3 143^b; T 136^b; – B.

^a Bāğ-ı: Bār-ı A.

^b Bār u: Bār A; Yār S2 / bergi: bergin Msb.

^c göginün: gölinüñ S1

56: M 150^a; N 149^a; S1 124^a; A 140^a; B 125^b; S2 124^a; S3 143^b; T 136^b.

^a ki: – S2 / oldı dervīş: ola dervīş A; oldı bed-kīş B / olmaz: olmadı S2.

^b nesne: demde M, N.

^c aña: – N / ehli: ehl M.

-57-

Gel beru dervîş geç endîşden
 Nesne bitmez ‘âkıbet endîşden
 Sen sen ol dervîş ol hîç isteme
 ‘Âkıbet-endîşlük dervîşden

-58-

Söylemegil bed suhan dervîş iseñ
 Hîç dime مکن کي dervîş iseñ
 Uzadup dil kimseyi yandurmağıl
 Yoğ yire urma döğün dervîş iseñ

-59-

Gelmemiş bed-kîşlük dervîşden
 Umma sen dervîşlük bed-kîşden
 Sen sen ol bed-kîşile iş olmağıl
 Çün ki bed irer saña ol işden

-60-

İşler işin dün ü gün dervîş olan
 Yoğ yire urmaz döğün dervîş olan
 Çizilüp her kişi ile söyleştir
 Riştede kıomaz düğün dervîş olan

57: M 150^a; N 149^a; S1 124^a; A 140^a; B 125^b; S2 124^a; S3 143^b; T 136^b.

^a endîşden: endîşeden N, S2; ol işden A.

^b ‘âkıbet endîşden: ‘âkıbet-endîşeden A, S2.

^c dervîş ol: dervîş S3 / hîç: olandan B.

58: M 150^a; N 149^b; S1 124^a; A 140^b; B 126^a; S2 124^a; S3 143^b; T 137^a.

^a Söylemegil: Söylemegün M / bed: bir A, B, S2 / dervîş iseñ: dervîşe sen A.

^b مکن کي “Yap! Yapma!” / dervîş iseñ: dervîşe sen A.

^c uzadup: uzudup S3.

^d Yoğ: Yoğ M, N, S1, B; Gel A / yire: diyüp A / urma: derme / döğün: دکن A; düğün B, S2 / dervîş iseñ: dervîşe sen A.

59: M 150^a; N 149^b; S1 124^a; A 140^b; B 122^b; S3 144^a; T 137^a; – S2.

^d Her ne ğürür kişiye irür işden B.

60: M 150^a; N 149^b; S1 124^b; A 141^b; S2 125^b; S3 144^a; T 137^a; – B.

^a işin: iş S2 / dün ü: dün M, Msb.

^b Yoğ yire urmaz döğün: Hoş idüp dün gün düğün A, S2.

^c Çizilüp: Çizmedin A / kişi ile: kişi S2; kişile A / söyleştir: söylemez A.

-61-

Her ki ol dervîşdür müflis gerek
 Öz özinsüz özine mūnis gerek
 Barmağın ağzında koyup dāyimā
 Misl-i nāḥun zinde vü bī-ḥis gerek

-62-

Çün ki dervîş oldı şāhib-ma'rifet
 Añadur dāyim şifatsuzluḡ sıfat
 Anda benlük qalmadı bir kılcā bes
 Anı dervîş oḡur ehl-i menḡabet

-63-

Veh ne hoşdur ol k'idüp dünyāyı terk
 Esbini varlıḡuñ idüp leng ü terk
 Börki faḡruñ riştesiyle berkide
 Yoḡluḡuñ bōrkine idüp terki terk

-64-

Zinde şanma ehl-i dünyā mürdedür
 Bu sözüme mecmū'-ı cürd ü mürdedür
 Tāzelenmez hiç şāḡı 'ömrinüñ
 Bār u bergi telḡdur pejmürdedür

^d Riştede qomaz düḡün: Dilde düḡün koyuben A; Riştede qomaz dün ḡün S2; Rişteden qomaz düḡün S1, S3;
 61: M 150^b; N 149^b; S1 124^b; A 143^b; B 126^b; S2 122^a; S3 144^a; T 137^a.

^b özinsüz: ازنس S1.

^c Barmağın: Parmağın S2 / ağzında: ağzına B.

¹¹³¹ bī-ḥis: bī-ḡüs S1.

62: M 150^b; N 149^b; S1 124^b; A 142^b; S2 121^a; S3 144^a; T 137^a; – B.

^a oldı: – T.

^b şifatsuzluḡ: şifatsuzluḡ M, N, S1, A; S1; şifatsuzlük S2.

^c benlük: بلك S2.

^d oḡur: oḡur M, N, S1, A, S2, Msb.

63: M 150^b; N 150^a; S1 124^b; A 141^a; B 126^a; S2 124^a; S3 144^a; T 137^b.

^b varlıḡuñ: varlıḡınuñ S3, T / idüp: ide A, B, S2 / leng: lıñg A.

^c Börki: Berk A; Berki S1, S2, S3, T.

^d Yoḡluḡuñ: Yoḡluḡuñ M, N, S1, A, B, Msb / bōrkine: berkine S1, A.

64: M 150^b; N 150^a; S1 124^b; A 134^b; B 123^b; S2 119^b; S3 144^a; T 137^b.

^b cürd ü: cürde ^{S1}, A, B, S2, S3, T.

^c 'ömrinüñ: 'ömrüñüñ A.

-65-

Dehr-i dūnuñ gerdişi key zūddur
Māl u mülkinüñ ziyānı sūddur
Pes gerek yeksān saña nā-būd u būd
Çün ki būduñ ‘ākıbet nā-būddur

-66-

Öz murāduñı ıo bul maqşūduñı
Şaluben özüñi ıap ma’būduñı
Tapamazsın dünyede bih-būd sen
Cümle terk eylemeseñ bih-būduñı

-67-

Cāh ü kıadrüñ çün ki arturdı Hūdā
Cān u dilden rüz u şeb idüp du’ā
İt ziyāde itme kem miskīnlüğüñ
Her kimi görseñ digil hoş merhabā

-68-

Rūşenīyem Rūşenīyem Rūşenī
Bende yoğdur zerrece mā’ vü menī
Olmışam dervīş bilüp anı kim
Her ki ol dervīşdür oldur gānī

65: M 150^b; N 150^a; S1 124^b; A 141^b; S2 125^a; S3 144^b; T 137^b; – B.

^b sūddur: sūdur S2

^c nā-būd u būd: būd ne būd A; nā-būde būd T.

66: M 151^a; N 150^a; S1 124^b; A 141^b; S2 125^b; S3 144^b; T 137^b; – B.

^a bul: bil A, S2.

^c bih-būd: bih-būde S1; bih-būdī S2.

67: M 151^a; N 150^a; S1 125^a; A 140^b; S2 125^b; S3 144^b; T 137^b; – B.

^a Cāh: Çāh A, S3 / çün ki: çün kim S1 / arturdı: atdı A / Hūdā: iy keyā A.

^b Cān u: Cān M; Cā S1 / rüz u: rüz S2.

^c itme kem: dāyimā S2.

68: M 151^a; N 150^b; S1 125^a; A 140^b; B 125^a; S2 123^a; S3 144^b; T 138^a.

^b yoğdur: yoğdur M, N, S1, A, B, S2, Msb.

^d ki: kim B.

-69-

Rüşenî var dime bildüm men meni
 Sen kaçan diye idüñ bilseñ seni
 Saña bu benlük yeter iy Rüşenî
 Kim diyesin bende yoḥ mā' vü meni

-70-

Var mı yoḥluḡdan cihānda ḡüb-ter
 Yoḥ güneh kişiyे benlükden beter
 Müflis ü dervîş ü miskîn olana
 Bende benlük yoḥ demek benlük yeter

-71-

Çün ki bende kalmadı mā' vü meni
 Bir görürem dōstı vü düşmeni
 Rüşenîye iy gözümüñ rüşeni
 Oldı yeksān tîregî vü rüşenî

-72-

Olalı bî-kibr ü bî-kîn Rüşenî
 Gitdi 'ucbı tapdı teskîn Rüşenî
 Bî-riyā bî-süm'a oldı oluben
 Müflis ü dervîş ü miskîn Rüşenî

69: M 151^a; N 150^b; A 140^b; B 125^a; S2 123^b; S3 144^b; T 138^a; – S1.

^a men meni: ben beni A, B, S2.

^b Sen: Ben B / diye idüñ: diye-y-idüñ A, S2.

^d yoḥ: yoḡ M, N, A, B, S2, Msb.

70: M 151^a; N 150^b; S1 125^a; A 141^a; B 125^a; S2 123^b; S3 144^b; T 138^a.

^a yoḥluḡdan: yoḡluḡdan M, S1, A, B, S2, Msb; yoḥluḡdan N.

^b Yoḥ: Yoḡ M, S1, A, B, Msb / güneh: yine B.

^c dervîş ü miskîn: miskîn ü dervîş B.

^d yoḥ: yoḡ M, N, S1, A, B, S2, Msb.

71: M 151^b; N 150^b; S1 125^a; A 141^a; B 125^a; S2 123^b; S3 145^a; T 138^a.

72: M 151^b; N 150^b; S1 125^a; A 141^a; B 125^b; S2 123^b; S3 145^a; T 138^a.

^d dervîş ü miskîn: dervîş miskîn A; miskîn ü dervîş S2.

-73-

S2 124^a

Rüşenîyem ne bozorgam men ne ħurd
 İçdügüm meydür ne şāfīdür ne dürd
 Sen baña añma bihişt ü dūzaĥı
 Di ħalender dime baña cürd ü mürd

-74-

Her ne kim var dünyede ħalk-ı Ĥudā
 Ĥūbdur gerçi ki hep iy kedħudā
 Enbiyādan evliyādan özgesi
 Cümle ħod-rādur ħod-ārā ħod-nümā

-75-

Veh ne hoşdur ħilħati maħmūd olan
 Baĥtı rüşen tāli'i mes'ūd olan
 Ārzüsü ħātırından geçmedin
 Ġāyib ü ma'dümiken mevcūd olan

-76-

Bulduġuñ çekme kenāre yūri var
 Ġayr-ı Ĥaħdan it kenāre yūri var
 Yaramaz işlerüñi terk eyleyüp
 Cehd idüp hoş yāre yare yūri var

73: M 151^b; N 151^a; S1 125^a; A 141^a; B 125^b; S2 123^b; S3 145^a; T 138^b.

^a men ne: ne ħo B / ħurd: cürd S3, T.

^b şāfīdür: şāfī ħod A; şāfī vü B.

^c añma: ögme Msb.

^d cürd ü: جر و M.

74: M 151^b; N 151^a; S1 125^a; A 141^b; S2 125^a; S3 145^a; T 138^b; – B.

^a var dünyede: dünyāda var A, S1, S2.

^b kedħudā: ketħudā N, S1, A, S3, T.

75: M 151^b; N 151^a; S1 125^b; A 143^b; B 126^a; S2 124^b; S3 145^a; T 138^b.

^a ħilħati: ħilħat A.

^b Baĥtı: Baĥt A / tāli'ci: tāli'c M, A.

^c Ārzüsü: Ārzü-yı S2.

76: M 152^a; N 151^a; S1 125^b; A 142^a; S2 126^a; S3 145^a; T 138^b; – B.

-77-

Her ki Hâkdan eylemez endîşeyi
 ‘Ākıbet pâyında görür tîşeyi
 Tañrıya lâyıķ işi işle şaķın
 İşleme aña yaramaz pîşeyi

-78-

Çün kanā’at kişiyē ‘ādet olur
 Her ne itse söylese t̄ā’at olur
 Dāyimā H̄allāķıla ol h̄alkı ķo
 Rağbet-i maħlūķ bir s̄ā’at olur

-79-

Yücelük t̄apmaz kişi olmasa pest
 Nîst olmayınca olmaz kimse hest
 ‘Ādeti ķomaķ gerek t̄apan H̄aķa
 H̄aķ-perest olmaz olan ‘ādet-perest

-80-

Tañrıyı bilen egerçi ehldür
 Tanıdum demek velīkin cehldür
 Tañrıyı tanı velī bildüm dime
 Nite kim f̄aş itme sırrı sehldür

77: M 152^a; N 151^a; S1 125^b; A 134^b; B 123^a; T 138^b; – S2, S3.

^b pâyında: pā-bende M.

^c lâyıķ: yarar S1, T / şaķın: şaħın B, T.

78: M 152^a; N 151^b; S1 125^b; A 134^b; B 123^a; T 139^a; – S2, S3.

^c h̄alkı ķo: h̄üb h̄ü A.

79: M 152^a; N 151^b; S1 125^b; A 142^b; B 126^b; S2 122^b; T 139^a; – S3.

^a t̄apmaz: t̄apar A.

^b olmaz kimse: kişi olmaz S2.

80: M 152^a; N 151^b; S1 125^b; A 142^b; B 126^b; S2 122^b; T 139^a; – S3.

^a Tañrıyı: Tañrı S2.

^c Tañrıyı: Tañrı S2.

^d Nite kim: Nişe kim S1, A, B, S2, T.

-81-

Hakkâ minnet tapmışamdur fakdumı
 Nesneye degşürmeyüp hoş nakdumı
 Rüşeniyem müşkilüm tapdı küşād
 Rüşen idüp zulmetüm hall 'ağdumı

-82-

Bilmedüğüñ sözi taqrır eyleme
 H'vāb-ı nā-ma'lūmı ta'bīr eyleme
 Varuben bir kişiden işitmedin
 Gel kelāmullahı tefsīr eyleme

-83-

Her ki da'vā ider ol meşūmdur
 Nişe kim da'vā be-gāyet şūmdur
 Kimse bilmez anda kimdür nīk u bed
 Şanma ma'lūm ola nā-ma'lūmdur

-84-

Tapmamışdur her ki ĩmāndan meze
 Ol-durur islām içinde bī-meze
 Vay anuñ-çün kim müselmānam diyüp
 Ehl-i ĩmān dirile kāfir geze

81: M 152^b; N 151^b; S1 125^b; A 142^b; S2 121^b; T 139^a; – B, S3.

^a tapmışamdur: tapmışam uş S2.

82: M 152^b; N 151^b; S1 126^a; A 142^a; S2 121^a; T 139^a; – B, S3.

^a taqrır: تقرر Msb.

^b nā-ma'lūmı: nā-ma'lūm S1, A, S2.

^d kelāmullahı: kelāmullah A, S2.

83: M 152^b; N 152^a; S1 126^a; A 142^a; S2 121^a; T 139^b; – B, S3.

84: M 152^b; N 152^a; S1 126^a; A 143^a; S2 121^a; T 139^b; – B, S3.

^c anuñ-çün kim: aña kim ben S1, T; aña kim S2 / müselmānam: Müslimān S2 / diyüp: diyüp geze S2.

^d dirile: dirilüp T.

-85-

Sākin ol didi baña kūyumda yār
 Sākin oldum dir ki dur ol bī-ķarār
 Ağla dir ger ağlar olsam dir yine
 Niçün ağlarsın di baña zār u zār

-86-

Söylesem dir baña dil-ber ol hāmūş
 Ger olam hāmūş dir hoş söyle coş
 Bir ‘aceb sırdur yine dir söyleme
 Cūşa gelsem söylesem itsem hūrūş

-87-

Mezheb-i yār özge aġyār özgedür
 Kār-ı tarrār özge ‘ayyār özgedür
 Merd-i mekkār özge sehhār özgedür
 Murġ-ı tayyār özge seyyār özgedür

-88-

Zülfine urdı ol perī şāne yine
 İrdi hālet men perīşāne yine
 Fāriġu’l-bāl iken iy cān Rūşenī
 Virdi gönlin bir perī-şāne yine

85: M 152^b; N 152^a; S1 126^a; A 135^b; B 123^a; T 139^b; – S2, S3.

^b dur: tır B.

^d zār u: zār A, B, T.

86: M 153^a; N 152^a; S1 126^a; A 135^a; B 123^a; T 139^b; – S2, S3.

^b söyle coş: eyle cūş S1, T; söyle hoş A, B, Msb.

87: M 153^a; N 152^a; S1 126^a; A 135^b; B 124^a; S2 120^a; T 139^b; – S3.

88: M 153^a; N 152^b; S1 126^b; A 143^a; S2 121^b; T 140^a; – B, S3.

^b men: ben A, S2.

-89-

‘Işık bir kaşşābdur ‘āşık koyun
 ‘Āşıkı öldürmedür ‘ışka oyun
 Rūşenīnüñ kalbidür iy nūr-ı ‘ayn
 Vālih ü ser-geşte beyne’l-ışba’ayn

-90-

‘Işkimiş ‘āşıkları şeydā kılan
 Rind ü bed-nām eyleyüp rüsvā kılan
 Bilmeyüp ‘arı nedür nāmūsile
 Dem-be-dem ma’şūkiçün gavgā kılan

-91-

‘Işkimiş Tūfān-ı Nūhı taşuran
 Tağ u taşdan mevcin anuñ aşuran
 Yir yüzün ğarķ itdüren Ādem gibi
 ‘Aklı kaçup uşşı başdan şaşuran

-92-

‘Işık ehli vālih ü hayrān gerek
 Bī-ķarār u deng ser-gerdān gerek
 Müflis olup hānmāndan geçüben
 Bī-ķumāş u bī ser ü sāmān gerek

89: M 153^a; N 152^b; S1 126^b; A 136^b; B 124^b; S2 120^b; T 140^a; – S3.

^a kaşşābdur: kaşşāb u A, B, S2 / ‘āşık: ‘āşık bir A, B, S2.

^b ‘ışka: ‘ışkile S2.

^c Rūşenīnüñ: Rūşenī dir S2 / kalbidür: gönüldür S1, A, B, T; ‘aynıdır S2.

^d ü: – S2.

90: M 153^b; N 152^b; S1 126^b; A 144^a; B 124^b; T 140^a; – S2, S3.

^b Rind ü: Rind B.

^d ma’şūkiçün: ‘āşıkçıün B.

91: M 153^b; N 152^b; S1 126^b; A 144^a; B 125^a; T 140^a; – S2, S3.

^c gibi: bigi B

^d kaçup: kayup A; kaçup S1, T / şaşuran: aşuran A, B.

92: M 153^b; N 152^b; S1 126^b; A 142^b; B 126^b; S2 122^b; T 140^a; – S3.

^a ehli: ehl M, A.

^b deng u: deng M, S1.

^c hān māndan: hān mānından B; hān u māndan A, S2 / geçüben: geçüp B.

^d ķumāş u: ķumāş S2.

-93-

Yek-cihet yek-rengimiş ‘ışkuñ eri
Küfr ü dīn ü mezheb olanda berī
Yetmiş iki millete mezheb viren
‘Işkimiş kılan veli dīn serveri

-94-

Her ki ‘ışkuñ maṭbahından yir müdām
İçüben sāķī-i bāķīden müdām
Yidügi içdügi anuñ nūr olup
Ṭavf itdügi olur beytü’l-ḥarām

-95-

Maṭbahından ‘ışkuñ iy cān ‘amū
Ḥüb u ferbihler-dürür anlar ḳamu
Ovla ‘ışkuñ otlağından semri ḥoş
Zişt ü lāğar anda degmez bir tesū

-96-

Söylenür bu söz cihānda vardur
Ölmek ‘ışkuñ yolında ‘ardur
Ḳaçmağıl ölmeden iy ‘aşıķ şaķın
Öldürölmekden ḳaçan murdārdur

93: M 153^b; N 153^a; S1 126^b; A 133^a; B 125^b; T 140^b; – S2, S3.

^b olandan: olanda M; özinden B.

94: M 153^b; N 153^a; S1 126^b; A 136^b; B 124^b; S2 120^b; T 140^b; – S3.

^a müdām: ṭa‘ām N.

^b sāķī-i: sāķī S2.

^d itdügi: idügi M.

95: M 154^a; N 152^a; S1 127^a; T 140^b; – A, B, S2, S3.

^b Ḥüb u: Ḥüb M.

^c semri: semr M.

^d lāğar: lāğ N, ğar S1 / anda degmez: degmez anda N / tesū: تسو M.

96: M 154^a; N 153^a; S1 127^a; A 136^b; B 123^b; T 140^b; – S2, S3.

^a bu: bir A.

^c ḳaçmağıl ölmeden: ḳaçma öldürmekden A; ḳaçmağıl ölmekden B / şaķın: şaķın B, T.

-97-

Ölü-y-imiş 'ışkile dirilmeyen
 Degşürüben bu teni cān kılmayan
 Diri iken ölü-y-imiş 'ışk eri
 Ölü-y-imiş diri anı bilmeyen

-98-

Hem-nişin ol dāyimā 'uşşāk ile
 Hem-dem olma bir nefes fessākile
 Hülk u hūyuñ eyle nīkū halkile
 Olasın tā her nefes Hhallākile

-99-

Men senüñle olduğum-çün iy Ğanī
 Rüşeniyem Rüşeniyem Rüşenī
 İstegüm bu bes menüm senden müdām
 Dāyimü'l-evkāt idesin rüşenī

-100-

Rüşenī ister müdāmī yā İlah
 Aydın ili ola aña cāy-gāh
 Münkir-i bed-nāmuñ ammā istegi
Tūnadur yā Tunca yā Āb-ı siyāh

97: M 154^a; N 153^a; S1 127^a; A 144^a; B 125^a; T 140^b; – S2, S3.

^d Ölü-y-imiş: *اوبمیش* S1 / diri anı: anı diri B.

98: M 154^a; N 153^b; S1 127^a; A 135^b; B 124^a; S2 119^b; T 141^a; – S3.

^b fessākile: veffākile S2.

99: M 154^a; N 153^b; S1 127^a; A 135^a; B 123^b; S2 119^b; T 141^a; – S3.

^a Men: Ben A, B, S2 / olduğum-çün: olduğumca A.

^b Rüşeniyem Rüşeniyem Rüşenī: Rüşeniyem Rüşenī Rüşenī B.

^c menüm: benüm N, S1, A, B, S2 / müdām: *مدام* M.

100: M 154^b; N 153^b; S1 127^a; A 135^a; B 124^a; S2 119^b; T 141^a; – S3.

^a yā: iy B.

^d Tunca yā: Tuncadur T.

-101-

Vāhidī kim yoḡ-durur s̄ānī aña
 Cümle maḥlūḡātdur s̄ānī aña
 Mü'min olana ne ḥācet istemek
 Vāhid olmasına burhānī aña

-102-

Gerçi aḥvelsin eyā münkir ḡatı
 Renc-i beddür iki görmek 'illeti
 Bir eḡaddür ol ki aḥvelden daḡı
 Hiç istenmez ḥivel ḡāşıyyeti

-103-

Biri iki görene şaşı dinür
 Nişe kim nā-maḡreme nāşī dinür
 Görmek olmaz dime biri göregör
 Yoḡsa saña kürlar başı dinür

-104-

Aḡvel ehli vaḡdete düşer dūçār
 Gördüḡi-y-çün biri dū çārı dūçār
 Şaşup iy şaşı şumār itme biri
 Bir eḡaddur ol kim oldur bī-şumār

101: M 154^b; N 153^b; S1 127^a; A 143^a; B 126^a; S2 124^b; T 141^a; – S3.

^a kim: ki B.

102: M 154^b; N 153^b; S1 127^b; A 143^a; B 126^a; S2 124^b; T 141^a; – S3.

^d istenmez: استتم M; istemez N, S2 / ḥivel: aḡvel N.

103: M 154^b; N 154^a; S1 127^b; A 143^b; S2 122^b; T 141^b; – B, S3.

^a dinür: direm A.

^b kim: S1 / dinür: direm A.

^d dinür: direm A.

104: M 154^b; N 154^a; S1 127^b; A 143^a; B 126^a; S2 124^b; T 141^b; – S3.

^a ehli: ehl N, S1, A, B, Msb / düşer: düşse A, S2 / dū-çār: dū-çäre S1.

^b çārı: çār S2.

^d oldur: oldı S2.

-105-

˘Tutdı yavuzluğda münkir ünkü āv
 İsteyüp meydān-ı münkirlükde dāv
 Bahr-i inkāra dūşüp ider Őināv
 ˘Halkı gōrdükce alar mişl-i segāv

-106-

Ol kişinüñ kim cihānda ‘ağlı var
 ˘Halka dolaşup alaşmaz kelb-vār
 ˘Kurtulup kevden dimekden zinhār
 Merdüm-āzār olma nā-ħađ yire var

-107-

‘İzz ü ta’zīm itme abdāl oğlına
 Nesne ta’līm itme abdāl oğlına
 Sen sen ol dervīşlük öğretmeyüp
 ‘İlm ta’līm itme abdāl oğlına

105: M 155^a; N 154^a; S1 127^b; A 143^b; S2 125^a; T 141^b; – B, S3.

^a ˘Tutdı: Dutdı S1, T / yavuzluğda: yavuzluğla S1, A; yavuzluğla T / ün ki ün kim M.

^b münkirlükde: münkirlükda S1, S2; münkirluğda T.

^c ider: eyler S2.

^d ˘Halkı: ˘Halk M, A.

106: M 155^a; N 154^a; S1 127^b; A 142^a; S2 121^b; T 141^b; – B, S3 / M nüshasında bu Őiirden sonra kaydedilmiş “Ėāzab buđ u riyāset ĥubb-ı dūnyā” mısraıyla başlayan iki beyitlik metin **Mesneviler** kısmının sonuna eklendi.

^c ˘Kurtulup: ˘Kurtulur S2 / kevden: kelbüm A.

107: M 155^a; N 154^b; S1 127^b; A 136^a; B 124^a; S2 120^a; T 141^b; – S3.

^a ta’zīm: ta’azzum M; ˘طم S1 / oğlına: oğlına M.

^b ta’līm: teslīm A, S2..

-108-

Özüñi her şahşa teslîm eyleme
 Kendüzin bilmeze ta'zîm eyleme
 Zînhâr abdâl uşağından şağın
 Dime sözüñ nesne ta'lîm eyleme

-109-

Gelmez abdâl uşağından kişilük
 Var-durur zâtında çün bed-kîşlük
 Bes gerekmez hîç abdâl oğluna
 'İlm öğretmek dahı dervîşlük

-110-

Ol nedür kim mäh kimi hûbdur
 Pâk ü şâfî-manzar u maħbûbdur
 Gösterür her lahza yüz dürlü hayâl
 Cümle hîç ammâ özi mergûbdur

-111-

Ol nedür kim nuṭkı yoğ gammâzdur
 Âşikârâ itdügi hep râzdur
 Nesne bilmez lîk hoş ta'lîm ider
 Aña bağsañ hûb u şüret-sâzdur


108: M 155^a; N 154^b; S1 128^a; A 137^a; B 124^b; S2 120^b; T 142^a; – S3.

^a şahşa: şeyhe S2.

^b ta'zîm: ta'lîm S2.

^c uşağından: oğlndan B, S2.

109: M 155^b; N 154^b; S1 128^a; A 137^a; B 124^b; S2 120^b; T 142^a; – S3.

^a uşağından: oğldan A / kişilük:  A.

^b zâtında: şoyında S1, A, B, S2, T / bed-kîşlük: bed-kîşîlük Msb.

^d dervîşlük: dervîşîlük Msb.

110: M 155^b; N 154^b; S1 128^a; A 133^b; B 122^b; T 142^a; – S2, S3.

^a kimi: bigi A, B

^c lahza yüz dürlü: lahçada yüz biñ T.

111: M 155^b; N 154^b; S1 128^a; A 133^b; B 123^a; T 142^a; – S2, S3.

^a nuṭkı yoğ: nuṭk anuñ A.

^b âşikârâ: âşikâre B.

^c Nesne: – A.

-112-

Ol nedür kim görünür anda cihân
 Gösterür dürlü şuver mânend-i cān
 Göñli katıdır velī bir yumşacuk
 Āh itseñ burtarur yüzün hemān

-113-

Ol ne meh-veşdür görünür anda rū
 Lāldür gördüğün ammā dir çamu
 Rū-be-rū dir her kişünñ ‘aybını
 Hīç utanmaz ger bed olsun ger nikū

-114-

Ĥizmetüñ eylemede yok keselüm
 Dāmenüñ çorsam elümden kes elüm
 Reh-i ‘ışkuñda senüñ ölmeyenüñ
 Tığ-i hicrānile başın keselüm

^d ĥüb u: ĥüb A, B, T.

112: M 155^b; N 155^a; S1 128^a; A 133^b; S2 125^a; T 142^a; – B, S3 / 112 ↔ 4 Msb.

^a anda: andan A.

^b Gösterür: Görinür S2 / mânend-i: mânende T.

^c itseñ: itseñg A / burtarur: burtadur S2.

113: M 156^a; N 155^a; S1 128^a; A 133^b; B 122^b; T 142^b; – S2, S3.

^a ne: – S1.

^b çamu: çamu B, T.

114: M 156^b; N 155^b; – S1, A, B, S2, S3, T / Bu metin **Mesneviler** ve **Kıtalar**’ın ardından M nüshasının son sayfalarına eklenmiş.

^a Ĥizmetüñ: Ĥidmetüñ N; Ĥidmet Msb. .

^c Reh-i: Rāh-ı N.

MESNEVÎLER

-1-

fe'îlâtîn mefâ'ilûn fe'îlûn

Ṭurfe yoldur ṭarîḳatuñ yolu
Şolidur şağı şağıdur şoli

Ṭınarısam müşebbiḥi dirler
Ṭınmasam dīnden teḥi dirler

Döndi ḳurbağa ḥāline ḥālüm
Ne olur ṭınmam u ne ḥod ḳālüm

S1 128^b

Şu girer ağızıma ṭınar olsam
Ṭınmasam ḥod helāk ider beni ğam

-2-

mefâ'ilûn mefâ'ilûn fa'ülûn

Meger bir pīre şormışlar ḥaḳîḳat
Nedür di bize iy pīr-i ṭarîḳat

Ḥaḳîḳat on-durur dimiş ki bil ḥoş
Biri az söylemek ṭoḳuzı ḥāmūs

-3-

mefâ'ilûn mefâ'ilûn fa'ülûn

Ġazab buğz u riyāset ḥubb-ı dünyā
Enāniyyet ḥased nisyān-ı Mevlā

Yamandur bu şıfatlar kimde kim var
Ḥuşūşā kim ola Monlāda iy yār

1: M 156^a; N 155^a; S1 128^a; T 142^b; – A, B, S2, S3 / Msb: “Kıt'a” başlığı altında değerlendirmiş / M nüshasında (156^{a-b}) bu şiirden sonra toplam beş beyt halinde yazılmış “‘Āşık olan nice gerek ‘āşıkā” ve “Biz geh teḥi ḳalb ü ḥālī destüz” mısralarıyla başlayan iki manzume “Gazeller”den sonra “Kıtalar” başlığıyla eklendi.

^{3a} Döndi: ”دوند” S1.

^{3b} ḳālüm: maḳālüm S1, T.

^{4b} helāk: هلك M.

2: M 156^b; N 155^b; – S1, A, B, S2, S3, T.

3: M 155^a; N 154^a; S1 127^b; S2 125^b; – A, B, S3, T; Msb.

MATLA' ve MÜFREDLER

-1-

mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilü fe'ül

هوش دارکین حیات بین العدمین
مانند مسافه ایست بین القدمین

-2-

fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilün

Oğuyana yir yüzi külli sebağ
Ger gözüñ açugise sen dağı bağ

-3-

fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilün

Rüşenünün göñli bir qandıldür rüşen-delîl
Püf dime yanar barütuñ hâzır-ı qandîl-bâş

-4-

mef'ülü fâ'ilātün mef'ülü fâ'ilātün
müstef'ilün fa'ülün müstef'ilün fa'ülün

Her demde yüz gözile biñ kez yüzini görseñ
Var yine görmek iste zinhâr olma qâni'

-5-

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün

Şataşmış idüm yâre baña gör ki ne kıldı
Ol sen didüğüñ men degülem didi vü yildi

1: M 157^a; N 156^a; S1 128^b; T 143^a; – A, B, S2, S3, Msb.

^a S1. هوش .هوش

^b T. العدمین .القدمین

2: M 157^a; N 156^a; S1 128^b; T 143^a; – A, B, S2, S3, Msb.

3: M 157^a; N 156^a; S1 128^b; T 143^a; – A, B, S2, S3, Msb.

4: M 157^a; N 156^a; S1 128^b; T 143^a; – A, B, S2, S3.

5: M 157^a; N 156^a; – S1, A, B, S2, S3, T.

-6-

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Gözden hayâl-i hâl-i ruhuñ çıkmasun diyü
Çekdüm kenâr-ı çeşmüme iy gül-'izâr zâr

-7-

*mef'ülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün
müstef'ilün fa'ülün müstef'ilün fa'ülün*

'Âriflerüñ kelâmın 'ârifler añlar ancak
Her câhilüñ katında sır sözün añmağ olmaz

-8-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Gel bugün Allahiçün yol varuben yalvarıgör
Kimse hüd yarın degül yol varuben yalvarası

-9-

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Ḳoma gâfil oluben ḳâfile-i Aḫmedi kim
Ḳatarın gözleyeni Ḳaḫ yarın ehline ḳatar

-10-

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Sâliklerüz ki bize mesken oldu bu ribâḫ

يا وهاب الطريق هدى اهدينا الصراط

6: M 157^a; N 156^a; S1 128^b; T 143^b; – A, B, S2, S3 / 6 ↔ 3 S1.

^a hâl-i: – S1.

^b kenâr-ı: kenâre N / çeşmüme: çeşme M, T.

7: M 157^a; N 156^a; S1 128^b; T 143^b; – A, B, S2, S3.

^b câhilüñ katında sır sözün: zâhid-i ḳadîde bu sözi S1, T.

8: M 157^b; N 156^a; – S1, A, B, S2, S3, T.

^b yalvarası: yalvaragör N.

9: M 157^b; – N, S1, A, B, S2, S3, T.

10: M 157^b; – N, S1, A, B, S2, S3, T.

^a Vezin sorunlu.

-11-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ger 'azîz olmak dilerseñ nefsüñi h'vâr eylegil
Nefsini h'vâr itmekile buldı 'izzet her 'azîz

-12-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün

Gel iy cân dâyimâ olğıl seher-hîz
Nice bir h'vâb-ı gâflet hây ber-hîz

-13-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün

Dilâ ger nûş ideydüñ câm-ı 'ışkı
Ne Mısrı fark ideydüñ ne Dımışkı

-14-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ger h'alâş olmak dilersen vesves-i h'annâsdan
İhtiyâr-ı 'uzlet it kaç'-ı nâzar kıl nâsdan

-15-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Göremez şüfî şafâ mir'ât-ı hüsn-i yârda
Keşf-i hâl olmaz kişiye şüret-i inkârda

^b اهتدنا الصراط المستقيم "Bize doğru yolu göster." Fâtiha, 1/6; Ayrıca bk. Sâd, 38/22.

11: M 157^b; – N, S1, A, B, S2, S3, T.

12: M 157^b; – N, S1, A, B, S2, S3, T.

13: M 157^b; – N, S1, A, B, S2, S3, T.

14: M 157^b; – N, S1, A, B, S2, S3, T.

15: M 157^b; – N, S1, A, B, S2, S3, T.

^bMetinde "inkârdan" yazılmış.

-16-

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Elif kâmetlü dil-dâruñ ruħında zülfi cīm olmış
 Kaşın naqqâş[1] nūr yazmış anuñ-çün ağız mīm olmış

-17-

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

Miskīn haķır Rüşenī aşlın şorar iseñ
 Aydın ilinde Tire yanında Güzelhişār

-18-

mef'ülü mefâ'ilün fa'ülün

İy bād-ı nesīm Rüşenīnüñ
 Aydın iline apar peyāmın

-19-

fe'ilätün mefâ'ilün fe'ilün

Pādişāham ki bende-i Ğanīyem
 'Ömer-i Hālveti-i Rüşenīyem

-20-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün

Kişi 'ābid gerek 'ābid gerekmez
 Velī zāhid gerek zāhid gerekmez

16: M 158^a; – N, S1, A, B, S2, S3, T.

17: M 158^a; S1 129^a; T 143^b; – N, A, B, S2, S3.

^aşorar iseñ: şorarsañuz T.

18: M 158^a; S1 129^a; T 143^a; – N, A, B, S2, S3.

19: M 158^a; S1 129^a; T 143^a; – N, A, B, S2, S3.

20: M 158^a; S1 129^a; T 143^a; – N, A, B, S2, S3.

-21-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün

Ğabağ şırlı ğabağ şırsuz ğabağdur
Döğersen yarasa ğırlangıc olmaz

-22-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Çoğ emek zağmet çeküp gördüm elem
Şimdi uş temmet diyüp çaldum ğalem

21: M 158^a; S1 129^a; T 143^b; – N, A, B, S2, S3.

^a Ğabağ şar şar ğabağ şar şar ğabağ şar S1, T.

21: M 158^a; S1 129^a; T 143^b; – N, A, B, S2, S3 / Bu beyt muhtemelen bir müstensihe aittir.

EKLER

- 1- وَلَقَا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَاكَ أَنْظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ
- “Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tūr’a) gelip de Rabbi onunla konuşunca ‘Rabbim’ Bana (kendini) göster; seni göreyim” dedi. (Rabbi): ‘Sen beni asla göremezsın’ Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin” buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti; Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki; Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.” Kur’ân-ı Kerîm, El-a’râf 7/143; (Ayrıca bk. Kur’ân-ı Kerîm, Bakara 2/ 259; El-ahkâf 46/15.)*
- 2- فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِن قَبْلِ أَنْ يُقْضَى إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا *“Gerçek hükümdar olan Allah, yücedir. Saña O’nun vahyi tamamlanmazdan önce Kur’ân’ı (okumakta) acele etme ve ‘Rabbim, benim ilmimi artır’ de.”*, Kur’ân-ı Kerîm, Tā hā, 20/114.
- 3- وَالصُّحُفِ *“Kuşluk vaktine and olsun.”*, Kur’ân-ı Kerîm, Duhā, 93/1.
- 4- مِنَّا إِلَيْهِمْ قَدْ وَجِبَ *“Bizden onlara (selam ve dua göndermek) bir vecibedir.”*
- 5- يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلْ امْتَلَأْتِ وَنَقُولُ هَلْ مِن مَّزِيدٍ *“O gün cehenneme: ‘Doldun mu?’ deriz. O da ‘Daha var mı?’ der”*; Kur’ân-ı Kerîm, Kāf, 50/30.
- 6- خَيْرَ الْأُمُورِ أَوْسَطُ *“İşlerin hayırlısı ortada (olan)dır.”*
- 7- خَيْرُ الْإِلَافِ الْوَسْطُ *“Muhakkak hayır ortadadır.”*
- 8- مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى *“(Muhammed’in) göz(ü) kaymadı ve sınırı aşmadı.”*, Kur’ân-ı Kerîm, Necm, 53/17.

- 9- إني أنا ربك فأخلع نعليك إني بالوادي المقدس طوى *“Muhakkak ki ben, evet ben senin Rabbinim’ Hemen pabuçlarını çıkar’ Çünkü sen kutsal vâdi Tuvâ’dasın”*; Kur’ân-ı Kerîm, Tâ hâ, 20/12.
- 10- إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ (1) فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأُنْحَرْ (2) إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ *“(Resûlüm’) Kuşkusuz biz sana Kevser’i verdik. Şimdi sen Rabbine kulluk et ve kurban kes. Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir.”*
- 11- ليس على الخبير إلا البلاغ *“Haberciye ancak tebliğ (etme) vardır.”*
- 12- إني أنا ربك فأخلع نعليك إني بالوادي المقدس طوى *“Muhakkak ki ben, evet ben senin Rabbinim’ Hemen pabuçlarını çıkar’ Çünkü sen kutsal vâdi Tuvâ’dasın”*; Kur’ân-ı Kerîm, Tâ hâ, 20/12.
- 13- وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى *“(Karanlığı ile etrafı) bürüyüp örttüğü zaman geceye, açılıp ağardığı vakit gündüze, erkeği ve dişiye yaratana yemin ederim ki işleriniz başka başkadır”* , Kur’ân-ı Kerîm, Duhâ, 92/1, 2, 3, 4; Ayrıca bk. , Kur’ân-ı Kerîm, Müddessir, 74/33, Tekvîr 81/17, İnşikâk 84/17, Fecr 89/4, Şems 91/4, Duha 93/2.
- 14- وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ *“Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O’na yalvaranları kovma’ Onların hesabından sana bir sorumluluk; senin hesabından da onlara herhangi bir sorumluluk yoktur ki onları kovup da zalimlerden olasın”*; Kur’ân-ı Kerîm, En’âm, 6/52; Ayrıca bk. Kur’ân-ı Kerîm, Kehf, 18/27.
- 15- يَوْمَ يَقُولُ الْمُتَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَنِيهِمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ *“Münafık erkeklerle münafık kadınların, müminlere: Bizi bekleyin, nurunuzdan bir parça ışık alalım, diyeceği günde kendilerine: Arkanıza dönün de bir ışık arayın’*

denilir. Nihayet onların arasına, içinde rahmet, dışında azap bulunan kapılı bir sur çekilir.” Kur’ân-ı Kerîm, Hadîd, 57/13.

16- الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى “*Rahmân, Arş’a istivâ etmiştir.*”, Kur’ân-ı Kerîm, Tâ hâ, 20/5.

17- سَادِقُ ابْنِ وَجَدْتُمْ فَقَرَهُ اغْنَى الْغَنَى “*Ben, efendilerimin fakirliğini, zenginliğin zenginliği (olarak) buldum.*”

18- إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَدًّا عَلَيْهِمْ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ

مِنَ اللَّهِ فَاسْتَشِيرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْقَوْلُ الْعَظِيمُ

“*Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır. Çünkü onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürürler, ölürler. (Bu), Tevrat’ta, İncil’de, Kur’an’da Allah üzerine Hak bir vaaddir. Allah’tan daha çok sözünü yerine getiren kim vardır’ O halde O’nunla yapmış olduğunuz bu alışverişinizden dolayı sevinin. İşte bu, (gerçekten) büyük kazançtır.*”, Kur’ân-ı Kerîm, Tevbe, 9/111.

19- اقْرَأِ الْقُرْآنَ فَافْهَمْ مَعْنَى اللَّهِ اشْتَرَى “*Kur’ân’ı oku ve Allah’a ‘iştirâ’nın anlamını kavra.*”

20- لَيْسَ فِي الدَّارِ غَيْرِهِ دِيَارَ “*Evde (kâinatta) ev sahibinden (Allah’tan) başkası yoktur.*”

21- لَيْسَ فِي جِبْتِي سِوَا اللَّهِ “*(Sırtımdaki) cübbenin içinde Allah’tan (başka bir şey) yoktur.*”

22- رُوحِي فِدَاكَ “*Canım sana feda olsun.*”

23- اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ “*Bize doğru yolu göster.*”, Kur’ân-ı Kerîm, Fâtiha, 1/6; Ayrıca bk.

Kur’ân-ı Kerîm, Sâd, 38/22.